

గుంథకర:

చర్చగణపతి శాస్త్రి

(ఆర్ధవిజ్ఞాన పరిషత్తు)

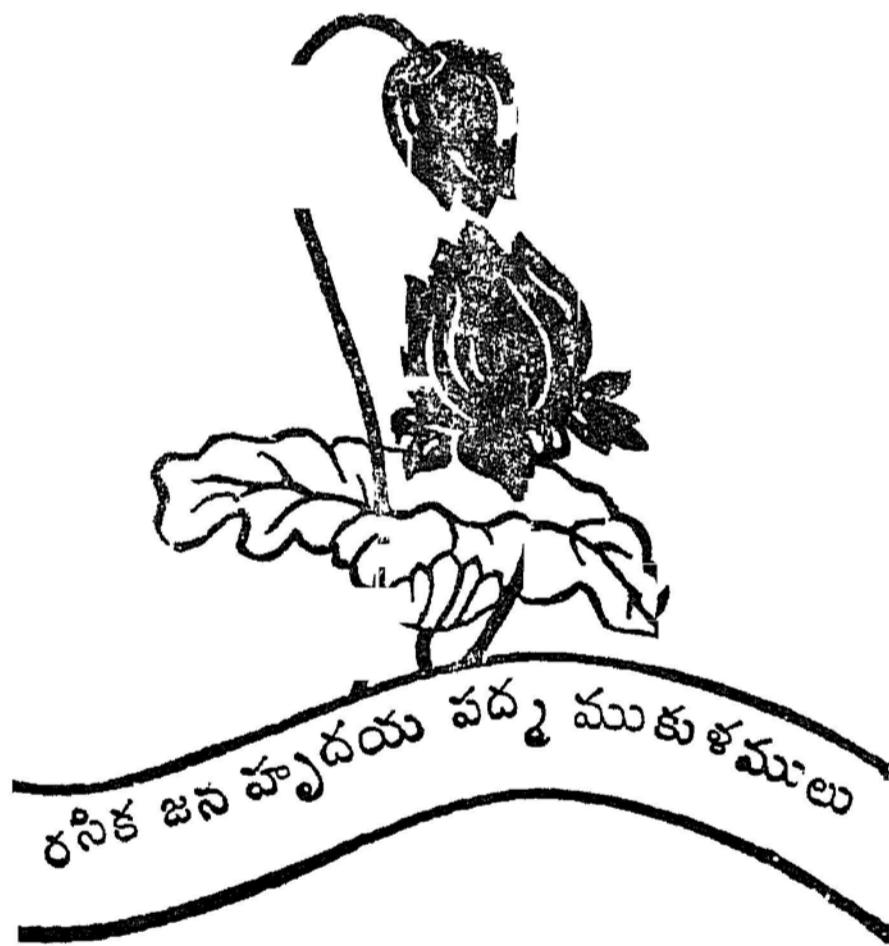
ఓం

సరస్వత్యైనమః

ఓంధర్మ వేదవు

సంగీతరత్నాకరము

శార్ణభేవుడు

చద్రు గణావలి శాస్త్రి

: రూ 25-00

త త్వే మధుము

సదాశివుడు పొర్చుతి మొదలైన దేవతలును, మతంగుడు కశ్యపుడు మొదలైన మునులును నారదుడు తుంబురుడు ఆంజనేయుడు మొదలైన భక్తులును నావము నుపాసించి తన్నయులై ఆనందమున మునిగి ఆర్థమును భావనచేసి, సంగీతముద్వారా భగవంతుని ఉపాసించిరి. శ్రవణములు మొదలైన బాహ్యంంద్రియముం ద్వారా విని హృదయమున భావనచేసి పరమాత్మ తో లీనమేరి.

వనమున గడ్డిని తిమ లేడి బోయవాడు పాడు పొట విని ఒడలు మరచి బోయ తన్న చంపు నను ధ్యానకూడ లేకుండ తన్నయుమై తాను ఆహుతి యగుమన్నది. సంగీత మాధురికి పొములు బాలురు ఒడలు మరచిపోవు చున్నారు.

ఆ నాదము వ్యక్తము అవ్యక్తము అని రెండు విధములు. ఆర్థము సాహత్య భావములతోఁ గూడిన కీర్తన లోనిది వ్యక్తము. ఆర్థములేక కేవల నాద పరమైనది అవ్యక్తము. వీనినే సగుణము నిర్దూణము అనవచ్చును. బ్రిహ్మ విష్ణు మాహేశ్వర సరస్వతీ లక్ష్మీ పొర్చుత్వాద్యపొసనలు సగుణము వ్యక్తము. వీనికి మూలమైన పరబ్రహ్మపొసన సాహత్యభావన లేని నాద ము ఉదాహరణకు రాగాదులు నిర్దూణము అవ్యక్తము.

ప్రవంచములో అన్ని విద్యలు, అన్ని కర్మలు, అన్ని కళలు భగవంతు దెవరో తానెవరో తెలిసికొని వాసిద్వారా తన్నయత్వమును, ధ్యాన స్తమధిని పొందుట జీవిత లక్ష్యము. ఆ లక్ష్యమునకు విద్యలు సంగీతాది కళలు సాధనములు. వేదమునకు స్వరము ముఖ్యమైనట్లు సంగీతమునకు నాదము ముఖ్యము. నాదమునకు సాహత్యము ప్రాణము. సాహత్యమునకు నాదము మూలము. పుష్పలోని అందము ముందు మనల ఆకర్షించును. దాని లోని వరిమళము మన హృదమునకు ఆనందము గూర్చును. నాదము ముందు ఆకర్షించును. సాహత్యమును భావించిన కొలది హృదయానందము ను కలిగించును. వరిమళములేని పుష్ప ఆష్టదకరము కానట్లు సాహత్య భావనలేని నాదము హృదయమునకు ఆనందమిడదు. షాషధమునకు తేనె ఆను పొనమైట్లు ఉత్తమ భక్తిభావములకు నాదము ఆనుపొనము, స్వదుకావ్య రసోన్నిశ్రం శాత్రు మప్యవయుంజతే ప్రథమాలీధ మధువః పిబంతి కటు భేషజమ్

రుచికరముగా నుండిన కావ్యచిత్ర కళాదులతో గూడిన శాస్త్రమునుగూడ కావియోగింతురు. మొదట రుచి చూచినటేనెమబట్టి పైకి కటువుగానున్న మందును గూడ త్రాగుదురని పెద్దల సూక్తి. మందు పుచ్చుకొనుటకు తేనె సహాయపడినట్టు మధుర నాదము భక్తిజ్ఞానములకు సహాయపడును.

సంగీతమపి సాహిత్యం సరస్వత్యాః పదాంబుజే

ఏకమౌపాత మధుర, మన్యదాతో చనోమృతమ్

సంగీతము సాహిత్యము ఆనుసవి సరస్వతీ పాదవద్వములు. సంగీతము ఇనుపొదవద్వము పైకి పైకి మధురముగా నుండును. సాహిత్య మనెడి పాదవద్వము అలోచించిన కొలది, భావించిన కొలది అమృతముగా నుండును ఇను సూక్తి యూభావమునె సూచించుచుచ్చాడి. సరస్వతి నారాధించ వలెనను ప్రవృత్తి సంగీత నాదమును బట్టి కటుగఁగా సాహిత్య భావము ఆమృతమై యానందతన్నయత్వములను కలిగించును. అంజనేయాది భక్తులు అక్కితన్నయత్వము పొందిరి. సంగీత జ్ఞానము భక్తి పినా సన్మార్గము గతదేశాని త్యాగయ్య కూడ చెప్పెను. సుఖ దుఃఖాదులను సగుణ భక్తిని దాటిన వారు సిర్పుడు బ్రహ్మమును పొందురు. మొదట సగుణ భక్తిని ఉపాసించినఁగాని సిర్పుడు తత్త్వము అందదు: అసలు సగుణభక్తిని సాహిత్య భావములను మనము చేయసిపారికి సిర్పుడు భక్తి అందనే అందమ, అందుచే ముందు త్యాగయ్య మొదలగు వారివలె సగుణభక్తిని ఉపాసింప వలెనన్నచో సాహిత్య భావముతో ప్రక్యమును పొందవలయును. తుంబుర నారదాంజనేయ త్యాగరాజుదులు మొదట సగుణ భక్తులే. సగుణ భక్తిని ఉపాసించి ఉపాసించి పిదవసిర్పుడు భక్తిలో ఓలలాడిరి.

అందుచే సాహిత్యమును మననము చేయవలయును. సాహిత్యమును భావమను చేయవలయును. సాహిత్యమును దృష్టికే క్షీరన భావమునే ఇరుము చేసికొనక లోకిక వ్యామోహములో భోగములలో పడినవారు భక్తులెట్టు అగుదురు. వారు కేవల సంగీతజ్ఞులు మాత్రమే అగుదురు.

నేడి సంగీత గాయకులు వృత్తిగాయకులుగా నున్నారు. వారికి తన్న యత్వమే దొరకదు. ఇంక పాండిత్యమును మాత్రమే చూపు గాయకులు గూడ వృత్తిగాయకులుగను సంగీతజ్ఞులుగను మాత్రమే అవుదురు. వారు పరిమైన భక్తులుగానేకారు. త్యాగయ్యగారు చెప్పినట్లు పరలోక భయము

శేక భవ ప్రాశమునఁడి కరివాటి శ్వంగారారాము శబడఱి ఏక్కుయిల్సు ఎడులుకుదురు. వారు భక్తిమార్గమును తెలియలేరు. స్నానముచేసి విశూదిష్టసీకొన్న వారు వలె ఆ పొత మధుర సంగీతమువె ఆలపింటురు. పొండితీ ప్రకర్ష చూపుపూరు భక్తులు గానేకరు. నరిగదా పైగా వారికి తన్నయుత ఆనందములు అందనే అందవు.

యోగసాధన చేయువారు సమాధి పొందుటకు ఆనసములు ప్రాణాయాదులు చేయవలయును.

వేదవిదులు బ్రాహ్మణవేత్తలు కాగోరువారు ముందు శబ్దముల క్రియల వేదముల సంతచేయుట మొచలగునవి చేయవలెను. సాహిత్యపొనకులు మొదట శబ్దముల క్రియల సమాసాదుల జ్ఞానము పొందవ్యాయును.

సంగీత సాధనచేయువారు, స్వరములు, జంటలు, తిర్యకాతములు అలంకారములు గీతములు, స్వరజభతులు వర్ణములు, సాధనచేయవలయుము ఆ వర్ణములోని శ్వంగారముచు, సాహిత్యమును మార్పుకొనవలెను. దేవసికి తమప్రవ్యస్యము అర్పించుకొను దేవదాసీలు క్రమముగా ధనధాసీలు, భోగదాసీలుగా మారి. భోగకత్తెలు ప్రాందుటకు జూవళీలు పదములు మొదలుగునవి ఏర్పడినవి. భక్తులు పాడవలసినవికాపు. శిష్యులకు తీమ్యరాంప్రకును చెప్పవలసినవి కూడకావు. అర్థము తెలియకపోవుటచే బాధ లేపోవుచున్నది.

కాశివేశ్మి వేదములు చెప్పుకొను విద్యార్థికి పేదము వరెన పొకములు చెప్పిన గురువు “తబ్బాయి నీకు ఇనపెట్టే ఇస్తున్నాను” సంస్కృతమునేర్చుకొని అర్థము తెలిసికొన్నపుడు నీవా ఇనపెట్టే తీసికొని దాసిలోనిధనాసులను పొందుటకు తాళంచెవి కొరకును అన్నెనట. జ్ఞానమునకు క్రమమనన నిదిధ్యసములు క్రమమగా సాధనములైనట్లు సంగీత నాదలయతన్నయతకు పరసపునః పునరావృత్తి సాధనలు ఉపయోగించును.

శరీరారోగ్యము ద్వారా మానసికారోగ్యము రెండింటి ద్వారా జ్ఞానము మోషము సీదించును. కాని శరీరారోగ్యమునకసి మొదలు పెట్టి కుస్తిలు ద్రండములు, సర్పము ఫీటులు చేసి బీకెట్లు ద్వారా ధనపంపాదన చేసికొనుచు న్నట్లు కవులు వ్యక్తులమీద వద్దాలల్లి ధనికుఱకు అంకితాలిచ్చి సొమ్ము చేసి కొనుచున్నట్లు నేడుగాయకులు స్వరకల్పనల ఫీటువేసి బీకెట్లు పెట్టించి సంగీత

ప్రిరాగులైన మహార్థులు తపస్సుచేసి పహజ సమాధినిపొంది భగవంతు నీతో ప్రత్యము పొందుచున్నారు. బైరాగులు మత్తు కలిగించు గంజాయి మొదలీగు మేతుపదార్థములు సేవించి వికృత సమాధినిపొంది ఆశ్చానుఁగుఁచున్నారు. తప్పులు గాయకులు నటకులు కొండరు మద్యాది వ్యషణాలకు లోబడి ఆమైకములో గాని మాకు సరియైన కవిత్వాదులు కలుగవసి చె ప్రస్తుతికి వచ్చుచున్నారు. ఈ దికులు వేదముల ఆర్థము తెలిసికోసి వాటి గొప్పతనము పొదలేకున్నారు. కాని యింత కాలము వేదము నశించి పోకుండ వేదంక్షచేసినందుకు వారిసికొంతవఱకు అభినందింపవలెను. ఆట్లే ఈర్థాలు కాకున్నను మిగుల క్రావ్యముగా హాయిగా పొడుచున్నందుకు గాయకుల నభినందింపక. తప్పదు.

ముందుకీర్తలకు, అవి తెలుగులో ఉన్నాను సంస్కృతములో ఉన్నాను పాసికి అర్థము తెలిసికొని శిష్యులకుచెప్పి వాని యర్థము చెడచట్లు పొడవలెను. వల్లవీలోగాని అనుపల్లి విలోగాని చరణములోగాని ఆర్థము ముగియువరకు పొడవలయును. ఆర్థము సగముదాక వచ్చిపెపుడు పల్లవి అనుపల్లి వరకు గాని చరణము వరకుగాని పొడి పిదవ పల్లవిలోగాని అనుపవిల్లలోగాని సాహిత్యములోని విపథ సంగతులు భావము బాగుగా ఆనేకవర్యాయములు భక్తిరససోఘ కముగా పొడి శోతల తన్నయుల చేయవచ్చును.

శ్రీ శార్జాదేవుని కీర్తనలకు స్వరము ప్రాయిబడి యున్నది కనుక వానిని గూడ పొడుట నేటిచారు అలవాటు చేసికొనవలయును. వాది వివాదిసంఖారి స్వరములపద్ధతిని అనుపరింపవలయును. వానిలో ఆలాపము, ఆష్టిప్రిక, వర్తని కరణము మొవలగు ప్రభంథ పద్ధతులు వార్యియిబడి యున్నవి వానిని గూడ అభ్యసింతుముగాక.

నాటకాలు సినీమాలలోని పొతలు వేషధారులైనను ఆ పొతల భావములను కృతిమముగానైన అనుకరించుటవాన సామాజికులు ఆయా రసభావములుకలిగి రసనిమగ్నులోదురు. త్వాగరాజాదులు వారి భావములకు అనుగుణముగా పొడినవైనను మనము త్వాగరాజాదుల భావములను భావించి ఆయారసములకు భావములకు అనుగుణముగా పొడినచో క్షోతలు తన్నయులై ఆయా భక్తి భావములు గలవారగుదురు. కాన ఆట్లేనను తత్తద్వావాను గుణముగా ఆర్థము తెలిసికొనిపొడి యాగ యోగ త్వాగభోగ ఫలమొసంగేరాగ సుధా రసపాశముచేసి రాజైల్లి ధన్యులు గావలెనని కోరుచున్నాను.

నాదోపాసకులు

వాగ్దీయకారకులు	కృతులు	కాలము
భరతుడు	నాట్యశాస్త్రము	తెలియదు
నారదుడు	నారదియశిక్ష స్వరార్థనము	
మతంగుడు	బృహద్దేశి	
ప్రతాప శైలపుడు	సంగిత చూడామణి	100-100
మమ్మయాచార్యుడు	సంగిత రత్నమాల	1050-1150
జయదేవుడు	అష్టవదులు	1090-1100
పార్వ్యదేవుడు	సంగిత సమయసారము	1165-
చాళుక్య సోమేశ్వరుడు	సంగిత రత్నావళి. మొ.	1174-
సోమనార్యుడు	స్వరరాగ సుధాకరము	1160-1260
జూయపసేనాని	పృత రత్నావళి	1262-
శార్మిష్టదేవుడు	సంగితరత్నాకరము దోలతాబాదు	1247-
సింహభూపాలుడు	సంగితరత్నాకర వ్యాఖ్య	1330-1420
గోపాలనాయకుడు	ప్రథమవాగాననిపుణుడు	1315-
హరిపాలదేవుడు	సంగిత సుధాకరము	1309-1312
విద్యారణ్యుడు	సంగితసారము	
	కర్తాటక సంగితనామకారకుడు	1320-1380
కుమారిగిరి వనంతరాషు	వనంత రాజీయము	1380-1400
పెదకోమణి వేమారెడ్డి	సంగిత చింతామణి	1402-1420
గోపేంద్ర తివృభూపాలుడు	తాళదీపిక	
చతురకల్లి నాథుడు	సంగితరత్నాకర వ్యాఖ్య కళానిధి	1423-1446
అన్నమాచార్యుడు	అన్నమాచార్య కిర్తనలు (వేయ)	1408-1420
పెదతిరుమలాచార్యులు	వెంకటేశ్వరస్వామిమిది కిర్తనలు	1473-
పురందరదాను	పరళి అలంకార పిళ్లారి గీతములు కిర్తనలు-సూళాది విభాగము	1484-1564
మీరాబాయి	పదావళి	1500-1600
భండారు లక్ష్మీనారాయణ	సంగిత సూర్యోదయము	1503-1520
చెరుకూరి లక్ష్మీధరుడు	గీతగోపిందవ్యాఖ్య-త్రతిరంజని	

రామామాత్యడు	స్వరేమేళకళానిధి	155
నారాయణ తీర్థులు	తీకృష్ణలీలా తరంగిణి	158
సిద్ధేంద్రయోగి	భామా కలాపము	160
చతురదామోదరుడు	సంగీత దర్శణము	157
పుండరీక విఠలుడు	సదాగ్ర చంద్రోదయము	159
మాధవభట్టు	సంగీత చంద్రిక	161
తానపౌచార్యడు	సంగీత శాస్త్రము	160
భావభట్టు	సంగీత లక్ష్మణం 20 జనకరాగాలు	
గోవింద దీక్షితుడు	సంగీత ముధానిధి	154
పెంకటమఖి	చతుర్ధుండిప్రకాశిక	
గోవిందామాత్యడు	72 మేళక ర్తల దర్శకుడు	162
క్షేత్రయ్య	సంగీతశాస్త్ర సంక్షేపః	157
రామదాసు	క్షేత్రయ వదములు	161
తూము సరసింహదాసు	కీర్తనలు దాశరథి శతకము	165
తాళ్ళపౌకము చిన్నయ	కొన్ని రామదాసు కీర్తనలు	170
వహణి మహారాజు	మంగళము-హేచ్చరిక	
రామస్వామి దీక్షితులు	కీర్తనలు, దివ్యనామ కీర్తనలు మొ.	
శాయ్మశాస్త్రి	వల్లకి నాటకము	163
తాయ్గయ్య,	కీర్తనలు	177
ముత్తుస్వామి దీక్షితులు	స్వరజాతులు తానవర్ధాలు	
ఎట్టయ్యవ్వ మహారాజు	కీర్తనలు	176
సుబ్బరామ దీక్షితులు	విజయము, నొకాచరిత్ర. మొ.	
మునివల్లె సుబ్రహ్మణ్యకవి	సంస్కృత కీర్తనలు	177
స్వాతిత్థరునాట్ మహారాజు	కీర్తనలు	176
	సంగీతసంప్రదాయ ప్రధాని	
	సంగీతలక్ష్మణ సంగ్రహము	180
	అధ్యాత్మరామాయణ కీర్తనలు	173
	వదాలు తిల్లునాలు కృతులు	182

గంఠర్ష వేదవును

విషయ సూచిక

1 సంగీత హర్యచార్యులు	1	26 నేటి స్వరపల్లువులు	75
2 సంగీతము, మార్గము, దేశి	3	27 స్వరజాతులు స్వరజతులు షాడ్జ	
3 సంగీతావిరాఘవము		28 ఆర్ఘుభి	78
4 నాదోపానవ	5	29 గాంధారి	79
5 సత్తస్వరములు	9	30 మధ్యమ	81
6 గ్రామములు	17	31 పంచమి	82
7 వాది, సహిద్యాదిస్వరములు	19	32 ధైవతి	83
8 మూర్ఖవ	21	33 వైషాది	84
9 తానములు	23	34 షడ్జకై శికి	86
10 షాడవ, షౌడవ, స్వరములు	25	35 షడ్జోదీవ్యవ	88
11 స్వరభేదములు	26	36 షడ్జమధ్య	89
12 ఖండమేరువు	32	37 గాంధారోదీవ్యవ	90
13 మంద్రాది స్వరచిహ్నములు	37	38 రక్తగాంధారి	92
14 నేటి జంటవరునలు	37	39 కై శికి	94
15 నేటి అలంకారములు	41	40 మధ్యమోచ్యవ	95
16 అలంకార వ్రయోజనములు	46	41 కార్మారవి	97
17 గమకములు, నేటిగమకములు	46	42 గాంధారవంచమి	99
18 స్వరజాతులు-స్వరజతులు	48	43 ఆంద్రి	100
19 సంహర్షణాదిషాధనములు	53	44 నందయంతి	102
20 గ్రహంశాదిలక్ష్మణములు	56	45 జాత్యాదులవివరము	106
21 జూతులలో మూర్ఖనాదులు	55	46 గీతివ్రకరణము	107
22 ఆది కాలపు తాళములు	57	47 షాడ్జికపాలము	107
23 జాతి స్వరాదులు	68	48 ఆర్ఘుభీకపాలము	108
24 నేటి కొన్ని గీతములు	71	49 గాంధారీకపాలము	108
25 నేటి తాళములు	73	50 మధ్యమ కపాలము	109
		51 పంచమీ కపాలము	110

52 దైవతీ కపోలము	110	79 మధ్యమగ్రామము	163
53 నైషాదీ కపోలములు	111	80 మూలకై శికము	164
54 కంబలములు	111	81 పొడవము	166
55 తాళగతుగీతలు	115	82 భిన్నపడ్జము	168
56 రాగవివేకధ్యాయము	117	8 భిన్న పంచవము	170
57 గ్రామరాగములు	118	84 పంచమపొడవము	172
58 ఉవరాగములు	119	85 ఉక్కము	173
59 తుద్దరాగములు (విభాషాఅంతర భాషా)	120	86 హిందోళము	176
60 భాషారాగములు		87 తుద్దకై శికమధనము	178
62 ఉపాంగరాగము	126	88 దేవగుత్తము	180
61 ప్రసిద్ధరాగములు	127	89 గాంధారపంచము	182
62 తుద్ద సాధారితము (విదారి)		90 త్రవణ (డొంబకము)	184
	కరణము	91 కుథము	185
		92 భోగవర్ధని	186
63 పడ్జగ్రామము	132	93 వేలావతీ	186
64 తుద్దకైకము	14	94 పథమమంజరి	187
65 తుద్దకై శిక మధ్యము	138	95 బంగారి	189
66 భిన్నతానము	136	96 ఆడికామోదిక	189
67 భిన్నకై శికము	128	97 వాగధ్వని	190
68 గొడకై శికమధ్యము	129	98 సౌపీరము	190
69 గొడ పంచము	146	99 సౌపీరి	191
70 గొడకై శికము	141	100 వరాటిక	193
71 వేసరపొడవము	143	10 క్రూట బంగాళము	9
72 బోటు	148	102 క్రియాంగములు	
73 మాలవ పంచము	153	రామకృతి	194
74 రూవసాధారము		103 గొడకృతి	"
75 శకము	155	104 వరాట్యాపాంగములు	194
76 భమ్మాడ పంచము	157	105 తోడియుపాంగము	195
77 నర్తము	158	106 గుర్జరి "	198
78 పడ్జకై శికము	161	107 సౌరాష్ట్రగురి	196

తుచ్ఛిల	196	136 మచ్చుకు కొన్నికి ర్తనలు	219
106 ఖంబా	"	137 ప్రభంధములు	222
109 చాయాపేలాపలి	"	238 సూడములోని ఏలలు	223
110 తైరవి, కామోదా, సింహలి	196	239 దేవత గణములు	225
111 రామకృతి	197	గణై ల-గణై ల	"
112 వల్లాత	198	140 వికృతగణములనుబట్టి	226
113 వంచము	198	141 మాత్రె 90 (నందిమతము)	228
114 ద్రుష్టాత్మాభాషా	199	మాత్రె 90 (ఆర్థునమతము)	
115 ఆంధ్రాశిక	199	142 వర్షెలలు	229
116 కర్ణాటగొడము	200	143 నాదావతి	230
117 దేశవాళగొడము	200	144 దేశాఖ్యైల	231
118 తురుప్పు, శ్రూరిశగొడలు	201	145 కరణము, స్వరకరణము	232
119 శ్రీరాగ బంగాళములు	201	పొటకరణము	
121 తుద్దమై రవము కామోదములు	222	146 దేంకి	233
122 మధ్యపొడవము		147 వర్తని	234
మేఘరాగము	202	148 రెఖాంబదము	234
123 ఆమ వంచముస్తై శికి	"	149 లంబములు	235
124 సౌరాంషి 1 2	204	150 రాసకము	"
125 అలిత	208	151 ఆశిక్రమము వర్షప్రవంధము	236
126 సైంధవి	206	గద్యములు	
127 గౌడి	209	152 కైవాడము	237
128 ప్రతావణి	210	153 వాసవి, కళికవృత్త	
129 వర్ష	210	వీరవతి, వేదోత్తర	237
భమ్మాటి		154 జాతిమతి కందము	238
130 టక్కుకై శిక	212	155 కలహంసము	241
131 మాలవ కావడి	213	156 తోటకము	
132 కిర్నలుపొడవలసినతీరులు	215	ఘుటము	
133 శాగంతానం పల్లవి	217	157 వృత్తము	
134 తదరిన అను వానికావము	217	158 మాతృక	
135 పంచరత్నకిర్నలు	218	రాగకదంబము	

స్వస్తికము		జ నుంతాదిథ్యివలు	248
159 వంచతాశేష్యరము	242	ఉత్సాహము	
విష్టకీర్తములు		మధురము	
160 శ్రీరంగము	243	సిర్పులము కొమలము	
శ్రీవిలాసము వంచభంగి		చారము కామోదము	
161 ప్రతివది చతుర్షది	"	అమరము తారము	249
షట్పది వస్తువు		విచారము	
విజయము		వైకుందము ఆనందము	
ప్రతివధము		కాంతారము కుందము	
చతుర్పుఖము		సహరము కాంతారము	
సింహలీల		వాంచితము విశాలము	
హంసలీల		అడ్డతాళము విశాలము	
దండకము		నిశ్శంకము మకరందము	250
రుణంవటము		రాసకము	
హరవిలాసము	245	భంజని మొ.	251
సుదర్శనము		నేటివాడుకలోనివి	
శ్రీవర్ధనము		కీర్తనలు	251
హర్షవర్ధనము		వర్షములు	252
వదనముచర్చ		తానవర్షములు	253
చర్య పద్మాండి	24.	దశప్రాణములు	
రాహుడి, వంశి		అంగములు	253
మంగళచారము		108 తాళములు	254
ధవళము	241	నేటివాడుకలో తాళములు	251
మంగళము	246	ద్రువము మధ్యము	
ఛివి, లోలి	247	రూపకము సంకీర్ణ	
దంతి ద్రువము		రుంప ప్రతిపుట. మొ	

దాంధ్ర వేదవు

(సంగీత రత్నాకరము)

తొలినారాయణుఁ డాత్మరూపమున సెందున్ క్షీరమట్టిప్పి. లీ
లలక్కె ఆవయి పాలమీఁగడముట్లే వ్యక్తు కృతిన్జెంది. ని
ర్మాలమాకాశము, నుండుగాలి, జ్వలనంబాపై నటన్ననీరు, నం
దిల, యన్నంబయి జీవిష్టై వెలుఁగు, నాయాశన్ సదామైనుకె్కదన్.

బ్రిహ్మముఖంబునం దమ్మతవాహినియై విశదంబునొంది ఆ
బ్రిహ్మబుషి ప్రశాంత విమలాశ్రమవాటి మెలంగి సత్కావి
బ్రిహ్మల మోముఁదమ్ముల సరస్వులలో రసకేళిందేలు నా
బ్రాహ్మి మదార్యమూక్తి రసపావనియై విహరించుఁ గావుతన్.

పదముల్ చేతులు నాట్యభంగిముల భావమ్మార్తి కావింపగన్
పదనంబెంతయు శ్రోవ్య హృద్యగతులన్ బలిగ్గింప, వాగర్థముల్
హృదయంబున్ మణపింప దేహమిటు లెందే సింగ్రదియాతీతన
తృదమానందము పొందఁగొల్యవగు నావాగ్దేవికిన్ మొక్కదన్

శీవి పుట్టఁగనే కాళ్ళు చేతులు కదిపి యాడి యానందించి కేరింతలు
కొట్టును. మధురనాదమును విని కిలకిలనవ్యి యానందించును. పెద్దయైన
కొలది మధురభావ సహితమైన సాహిత్యమును గ్రహించి పరమానందమున
లీనమగును. సంగీతము వినగా ముండు చెవులద్వారా విని మనస్సు ఆనం
దించును. అది పైకి మధురిమఁ జిమ్మును. సాహిత్యము ఆలోచించినకొలది
యమృతమగును.

సంగీత మపిసాహిత్యం, సరస్వత్యాః పదద్వయం
వీక మాపాత మధుర మన్యమాలోచనాటమృతం

సంగీతము సాహిత్యమునునవి సరస్వతిపాదవద్వములు. ఒకటిచెవులలోఁ
బడఁగానే మధురముగా నుండును. రెండవదైన సాహిత్యమును పాదవద్వము
అలోచించిఁకొలది మమృతమువంటిది. ఈ రెండు పాదవద్వములను ఊపా

సించినవాఁడుసరస్వతిని సగముసగముగా గాక హృదముగా ఉపాసించినవాఁడగును. ఇదివఱలో సాహిత్య సౌందర్య దర్శనాదులద్వాతా ఒకపాదవద్వము ఉపాసన చేయబడినది. ఇవ్వడినంగితోపాసన న్యారా సరస్వతిదేవి రెండవ పాదవద్వము ఉపాసన హృదముగా చేయబడుచున్నది. సంగితసాహిత్యముఁ ద్వారా సరస్వతిని ఉపాసించి బ్రిహమ్మనందైక్యమును మనము పొందవలసి యున్నది. ఆపుడే జీవితము హృదముసార్థకమునగును.

తో. సదాః పాశివా బ్రిహమ్మాభరతః కశ్యపోమునిః
మతం గోయాష్టి కో దుర్గాశక్తిః శార్ధాలకోహలో
విశాఖిలో దంతిలక్ష్ము కంబళోఽశ్వతర స్తథా

వాయుర్వ్యశ్వవసూ రంభార్జునో నారద తుంబురో
అంజనేయో మాతృగుష్టో రావణోనందికేశ్వరః

స్వాతిర్గుణో బిందురాజః క్షేత్ర రాజశ్చరాఘులః
రుద్రసేనశ్చ భూపాలో భోజ భూవల్లభ స్తథా

పరమర్తి చ సోమేశో జగదేక మహిపతిః
వ్యాఖ్యాతాం భారతీయే లోల్ల తోద్భుట శంకుకః

భట్టాభినవగు ప్తశ్చ త్రీమత్స్కృతిధరోఽపరః
అన్యేచ బహువః హర్యేయే సంగిత విశారదాః

అగాధ భోధమన్యేన తేషాం మతపయోనిధిం
సిర్వధ్య త్రీ శార్ణభుదేవః సారోద్ధారమిమం వ్యథాత్

సదాశివుడు పార్వతి బ్రిహమ్మ భరతుడు కశ్యపముని మతంగుడు యాష్టి కుడు దుర్గాశక్తి శార్ధాలుడు కోహలుడు విశాఖిలుడు దంతిలుడు కంబలుడు అశ్వతరుడు వాయువు విశ్వవసువు రంభ అర్జునుడు నారదుడు, తుంబురుడు, అంజనేయుడు, మాతృగుష్టుడు, రావణుడు నందికేశ్వరుడు, స్వాతిర్గుణుడు బిందురాజు క్షేత్రరాజు రాఘులుడు రుద్రసేనుడు భోజరాజు, పరమర్తి, జగదేక మహిపతియగు సోమేశుడు, తాభారతీయసంగితశాస్త్ర విశారదుల లోల్ల తోద్భుట

శంకుకులు భట్టాభినవగుప్తుడు కీర్తిధరుడు మొదలైన సంగీత శాస్త్రవిశారదుల హర్యాచార్యుల మతములను సముద్రములను బోధరూపమైన మందర వర్యతముచే మధించి వాటిసారభూతమైనదానిని మందరపర్యతముచే మధించి శ్రీ శార్క్షణ్డేవుడు వాసిసారభూతమైన యమృతముద్దరించెను.

గ్లో. గీతం వాద్యం తథానృత్యంతయం సంగీతమువ్యతీ
మార్గోదేశీతి తద్వే థా తత్త మార్గ ఉత్స్వతీ

గీతము వాద్యము నృత్యము ఈ మూడుడును సంగీతమనబడును. అది మార్గము దేశి అని రెండువిధములు అందు మార్గము చెప్పబడుచున్నది.

యోమార్గితో విరించాడై యై ప్రాయుక్తో భరతాదిభిః
దేవస్య పురతస్యం భోర్మియతా భ్యదయ ప్రదః

బ్రహ్మ మొదలగు వారిచేతను భరతాదుల చేతను మార్గము చూపటికి శంఖదేవుని యెదుట ప్రయోగింపబడి నియతముగా అభ్యదయము నిచ్చునది మార్గము అని చెప్పబడుచున్నది.

దేశేదేశే జనానాం యద్రుచ్యా హృదయ రంజనం
గానంచ వాదనం నృత్యం తద్వే శీత్యభిధీయతే

దేశదేశ జనుల రుచినిబట్టి చేయబడిన హృదయరంజకమైన గానము వాదనము నృత్యముదేశి అసంబడును.

గీతేన ప్రీయతే దేవః పర్వజ్ఞః పొర్వతీ పతిః
నృత్యం వాద్యముగం ప్రోక్తం వాద్యం గీతానువృత్తి చ
అతోగీతం ప్రధానత్వా దృతాదావభిధీయతే,

నృత్యము వాద్యముల నమసరించును వాద్యములు గీతమువనుపరించును. అందుచే గీతము ప్రధానము. అందుచే అదే ముందు చెప్పబడుచున్నది.

సామ వేదా దిదం గీతం సంజ్గ్రాహ ప్రజ్ఞాపతిః

సామవేదమునుండి ఈగీతమును ప్రజ్ఞాపతి సంగ్రహించెను. గీతముచే పర్వజ్ఞాతైన దేవుడు శివుడు సంతోషించును.

గోపతి రనంతో ఇపివంశధ్వని వంశం గతః
సామగ్రితి రతో బ్రహ్మవీణా పక్తా సరస్వతీ॥

అనంతుడైన గోపాలుడు మురళీ ధ్వనికి వశమయిన బ్రహ్మసాహితీ
ప్రియుడు సరస్వతి పీణి యందాసక్తు రాలు.

కిమన్యే యత్కగంధర్వ దేవదానవ మానవాః
అజ్ఞాత విషయాస్వరో బాలః పర్వంకికాగతః
రుద్రు గీతామృతం పీత్యా హర్షోత్సర్షం ప్రపద్యతే

ఇంక యత్కులు గంధర్వులు దేవతలు దానవులు మానుమ్యాలసంగతి
చెప్పవలసినదేమున్నది. విషయురుచి తెలియనిషాలుడును ఉయ్యాల మం
దుండిపుచు గీతామృతము గ్రోలి ఆసందించును.

పనే చర త్సుణాహిరశ్చితం మృగశితుః పతుః
లుభ్యో లుబ్మక సంగితే గీతే త్యజతి జీవితం.

వనమున తిరుగుచు గడ్డితిను లేడిపిల్ల పతువు; బోయవాడే పాడుపాటకు
పశ్మే తనజీవితమునే విడుచుచున్నది.

తస్య గీతస్య మాహత్యుంకే ప్రశంసితు మీహతే
ధర్మర్థ కామమోక్షాణా మిదమేకై క సాధనం

ఇగీత మాహత్యుమును ఎవు ప్రశంసింపగలరు. ధర్మర్థ కామమోక్ష
ములకిది యొక్కాఁ సాధనము.

వీణావాదన తత్త్వజ్ఞః శ్రీతిషాతివిశారదః
తాళజ్ఞశాపుప్రయాసేన మోక్షమార్గంచ గవ్యతి

పాటల తత్త్వమును దెలిసి శ్రీతిషాతులందు నేర్చు గలిగి తాళము
తెలిసినవాడు సులువుగా మోక్షమార్గమును పోందును.

గీతం నాదాత్మకం వాద్యం వాదవ్యక్త్యై ప్రశస్త్యతే
తద్వయానుగతం నృత్తం నాదాధీన మత త్తుమం

గీతము నాదరూపమైనది. నాదము వ్యక్తమగుటచే వాద్యము ప్రశం
సింపబడును. నృత్యము ఆరెండింటినమనరించును. కనుక ఆమూడును
నాదమున కథినమైయండును.

సాదేనవ్యజ్యతే వర్ణః పదం వర్ణా త్వదాద్వచః
వచణో వ్యవహరోఽయం నాదాధీన మతోజగత్

నాదముచే వర్ణము, వర్ణముచే పదము పదముచే వాక్య వాక్యచే
తు వ్యవహరము కలుగును కనుక జగత్తు నాదాధీనము.

శోఽయం ప్రకాశతే పిండే తస్మాత్పుండోఽభిధి మతే
గుదలిం గ్యాంతరే చక్రిమాధారాఖ్యం చతుర్ధశం
పరమః సహజ స్తద్వదానందో జీవహర్వకృ

నాదము శరీర మనుమాంసముద్దయందు ప్రకాశించును. కనుక దానిని
పిండమందురు. మలమూర్త ద్వారముల మధ్య ఆధారము నాలుగుదళముల
చక్రముగలదు. అది గొప్పది. సహజము. దానియానందము జీవహర్వకృ
మైనది.

యోగానందశ్చ తత్త్వస్యా దై శానాది దళే ఫలం
అ ప్రికుండలినీ బ్రిహ్మ శక్తి రాధారపంకజే.

అందు ఐశానాది పద్మమందు బ్రిహ్మశక్తిగల కుండలిని గలదు. అది
ఆధార పద్మమందున్నది.

అబ్రిహ్మరంద్ర మృజతాం నీతేఽయమమృతప్రదా
స్వాధిష్టానంతతో లింగమూలేషద్భుతం చక్రమ స్తోత.

బ్రిహ్మరంద్రమువఱకు అమృతమునిచ్చ నీకుండలిని బుజువై యున్నది.
లింగమూలమున తు ఆరుదళముల స్వాధిష్టాన చక్రమున్నది.

నాభో దశదళం చక్రం మణిహరక సంజ్ఞకం
హృదయేనాహతం చక్రం, శివస్య ప్రేషణవాక్యతేః
శూజాస్తానం తదిచ్ఛంతి దక్షైర్ధ్వదశభు ర్యతం
కంటే భారతీ స్తానం పితుద్ధిః పోడశచ్ఛదం,

నాభిమందు దశదళములుగల మణిహరకమును చక్రముగలదు. హృద
యమందు ఆనాహత మనుచక్రముగలదు. అది ప్రేషణవాక్యతిగల శివుని
హూజకు స్తానము. అది పన్నెండు దళములతో కూడినది. కంఠమందు
భారతీకి స్తానమైన పితుద్ధిచక్రమున్నది. అది పదునాయ దళములుగలది.

భూమధేయదశం చక్రమూళ్ళా నంజ్ఞాం లభేత్వదా
చక్రం సహస్రవత్రంతు బ్రిహ్మరందే సుధాధరం

కనుబొమ్మలమధ్య సదారైందు దశముల ఆణ్ణాచక్రమున్నది. బ్రిహ్మ
రంధ్రమందు సహస్రదశములుగల చక్రమున్నది. అది సుధను ధరించి
యున్నది.

బ్రిహ్మరందే సీతోజీవః సుధయూ సంపుతోయదా
తుష్టోగీతాది కార్యాతీ సప్రకర్షణి కారయేత్

బ్రిహ్మరంద్రమందున్న జీవుడు ఎప్పుడు సుధతోదదపబడునో అప్పుడు
తుష్టుడై గీతాదికార్యములెక్కువగా చేయించును.

ఆధారాద్వ్యంగుళా దూర్ధ్వం మేహనాద్వ్యంగుళా దధః
ఏకంగుళం దేహం తప్త జూంబూసద ప్రపతం.

ఆధారచక్రముకండ రెండు అంగుళములపైని మేహనముకండ రెండు
అంగుళముల క్రింద ఒక యంగుళముగల దేహము పుటము వేసిన బంగారము
కాంతి కలదై యుండును.

త్రతా స్తోత్రమ్ త్రతా తన్నీయచక్రత్తస్మాన్ వాంగుశే
బ్రిహ్మగ్రంథిరిత్తిషోక్తం తన్యనామి పురూత్తనేః

ఆక్కాడ దేహముధ్యగల చక్రముకండ తొమ్మిది అంగుళములుగల దేహ
మందు పన్నని అగ్ని శిఖగలదు. దానిని పూర్వులు బ్రిహ్మగ్రంథి అన్నిరి.

తన్నధేయనాభి చక్రంతు ద్వాదశారమాపనీతం
లూతేవ తంతు జ్ఞాలస్తా త్రత్త జీవోత్రమత్యముం.

దానిమధ్య 12 ఆకులుగలనాభి చక్రముగలదు. దారములందు సాతె
పురుగువలె ఈ జీవుడు తీరుగుచుండును.

సుమమ్మాయా బ్రిహ్మరంద్ర మారోహ త్వపరోహతి
జీవఃప్రాణఃసమారూఢో రజ్ఞాయం కోలాహలో యథా

సుమమ్మానా డ్రిద్వారా జీవుడు ప్రాణముతోగూడి ఉయ్యాలత్తాడు
పైని కీర్మందుకు పైకి నూగువానివలె ఎక్కుచు దిగుచు నుండును.

ఏవం విధితు దేహేషిస్మ్యన్ మల పంచయ పంయుతే
ప్రసాదుయంతి ధీమంతో భు క్రిం ము క్రిముపాయతః
ఇటువంటి మలపంచయుముతోఽ గూడిన దేహమందు ధీమంతులు ఉపో
యుముచే భు క్రిని ము క్రిణి స్థాధించుచున్నారు.

తత్ప్రస్యాత్మగుణ ధ్యానానాదు క్రిర్మి కిస్తు సిర్గుషాత్
ధ్యానమేకాగ్రి చిత్తై కసాధ్యంన సుకరం సృష్టాం

అందు పగుణధ్యానమువల్ల భు క్రియు సిర్గుషధ్యానమువల్ల ము క్రియు
కలుగును. ధ్యానము ఏకాగ్రిచిత్తమువల్లనే సిద్ధించును. అదినరులకు
సులభముకౌదు.

తస్మాద్తత మఖోపాయం త్రీమన్నాద మనాహతం
గురూపదిష్ట మార్గేషమునయుః సముపాసతే

అందువల్ల ఇక్కడ సుఖోపాయమైన సుభైమైన అనాహతనాదమును
గురూపదేశముద్వారా మునులు ఉపాసించుచున్నారు.

పోటపిర క్రి హీనత్వా న్నమోరంజకో సృష్టాం
తస్మాదాహ తనాదస్య ష్రీత్వాది ద్వారతో ఉథిలం

అదియు ర క్రి లేకపోవుటవల్ల నరులకు మనోరంజకముకౌదు. కనుక
అహతనాదమును ప్రత్యాములదారా హూ ర్తిగా స్థాధింపవలైను.

గేయం వితన్యోతో లోకరంజకం భవభంజనం
ఉత్పత్తి మఖిధాస్యము స్తథా ప్రత్యాది హేతుత్వాం

గేయమును వి స్తరింపుఽ జేయటవల్ల లోకరంజనమును భవభంజన
మును జరుగును. మేము దానిపుట్టుకను ప్రత్యాములకు హేతుత్వమును
చెప్పుదుము.

చై తన్యం సర్వభూతానాం విష్టతం జగదాత్మానా
వాదబ్రహ్మ తదానంద మద్వితీయ ముపాస్నాహే

సర్వభూతములకు చై త్వామై జగదాత్మాయై ప్రకటితమైన నాదబ్రహ్మ
మై. ఆ యద్వితీయానందము మహాసింతుము,

నాదోపాసనయా దేవా బ్రిహ్మ విష్టు మహేశ్వరాః
భువంత్యుపాసితా మూర్ఖం యుస్మాదేతే తదాత్మకాః

ఈ దేవులయన బ్రిహ్మ విష్టు మహేశ్వరులు నాదస్వరూపులుగాన నాదో
పాసనచే తప్పుక ఉపాసింపబడిన వారగుదురు.

ఆత్మ విషట మాహోమంమనః పేరిరమతే, మనః
దేహస్థం వహ్ని మాహంతి సపేరిరమతి మారుతం
ఆత్మ మాటాడగోరి మనస్సును ప్రేరేపించును. మనస్సు దేహమం
తున్న జరరాగ్నిని కొట్టును. అది గాలిని, పేరేచును.

బ్రిభ్యుగ్రంధి స్తితః సోఽధకమాదూర్వ పథేచరన్
నాభిహృత్యంత మూర్తి స్వేచ్ఛ పిధ్యవ యతిద్వానిం

ఆధిబ్రిభ్యుగ్రంధిమందు ఉండి క్రమముగా పైకి చరించుచు ఈనాభి
హృదముము, కంఠము తలతిందు ధ్వని నాపెర్చివించు జేయును.

నాదోఽతిమాక్షుః మాక్షుశ్చ పుష్టిఽ పుష్టశ్చ కృతిమః
ఇతి వంచాభిధాం ధత్తే పంచస్థాన స్తితః క్రమాత్

ఈనాదము ఆయుదు స్తానములందు ఉండి క్రమముగా అతిమాక్షుము
మాక్షుము పుష్టము ఆపుష్టము కృతిమము అను ఆయుదు పేర్లను ధరించును
నకారం పొణనామానం దకారమనలం విదుః

జాతః ప్రాణాగ్ని నంయోగాత్తేన నాదోఽభిధియతే

నకారమును ప్రాణమని దకారమును ఆగ్నియని ఆందురు. ఈప్రాణా
గ్నుల కలయికవలన (నో=ద) నాదము ఇభివ్తకమగుచున్నది.

వ్యవహరేటవ్య సౌతేధా, హృదిమందోఽభిధియతే
కంశేమధ్యే మూర్తిః తారోధ్వగుడ కోచ్చత్త రోత్తరం

ఈనాదము వ్యవహరములో మాడువిధములుగా నున్నారి. హృదయ
మున మెల్లగా మంద్రము. కంఠమున మధ్యగా మధ్యముము తలయందు
పోచ్చగా పలుకబడేనది తారమనభదును

తస్యద్వావింశతి ర్షేదాః క్రవణాచ్చ తయోమతాః
హృద్వాయద్వానాణీ సంలగ్నా నాదోఽ ద్వావింశతిర్మతాః

అవి ఇరవై రెండు జ్ఞేదములుగలది. వినబడుటవలన అవి వ్రతులన
ఖడెను. హృదయమున వైనాడులందున్న నాడులు ఇరవై రెండు.

తరణోస్తాసుతావత్యః త్రీతయో మారుతా హతా
ఉచోప్తత రత్నాయుక్తాః వ్రథవంత్యతరోత్తరం

ఆప్రతులు ఆశరవై రెండు నాడులందు ఆఢ్ముగా గాలిచే కొట్టబడి
త్రీతులు ఆన్నియేయగును. అవిపోచ్చగా నున్నవై పైకిపుట్టును.

వీచం కంశే తథాశీర్మేత్రుత్రువ్వ వింశతిర్మతాః
ఇట్లు కంఠమునందు తలయందు పుట్టిన త్రీతులు ఇరవై రెండు.

పత్రస్వరములు

					ప్రతితులు	జాతులు	జాతి వివరణ
1	1	నైవ్య	నైవ్య	ని	తీవ్ర	దీప	జాతులు 1. దీప
2	2	కుముద్వై	కుముద్వై	రైంస్	కుముద్వై	అయత	2 ఆయత, కరుణ
3	3	క్రోష	క్రోష	గో	మంద	మృదు	4 మృదు కుముద్వై
4	4	వ	వ	వ	చందోవతి	మధ్య	చడ్డాదిగ్రామ ములనుండి పుట్టి
							నవి నాన జాతు
5	1				దయావతి	కరుణ	అనివృత్తుత్తి.
6	2				రంజని	మధ్య	కుమిథేదములు
7	3	స	స	స	రతిక	మృదు	నాల్గ జాతులలో ఉన్నవి.
8	1				రౌద్ర	దీప	1 మంద్రము
9	2	గ	గ		కోధ	అయత	2 మధ్యము 3 తారము.
10	1		గ		వజీక	దీప	జాతులు
11	2				వ్రసారణి	అయత	దీపలో 1 తీవ్ర
12	3				పీర్తి	మృదు	2 రౌద్రి ప వజీక
13	4	మ	మ	మ	మార్జని	మధ్య	4 తుగ్ర అయతలో
14	1				ష్టీతి(క్షై)	మృదు	2 కోధ వైవ్రసారి
15	2				రక్త	మధ్య	4 నందిపిని
16	3	వ	వ		నందిపిని	అయత	కరుణలో -
17	4	వ			అలాపిని	కరుణ	దయావతి
							2 ఆలాపిని
							3 మదంతిక
							మృదులో -
18	1				మదంతి	కరుణ	1 మంద 2 రతిక
19	2	ధ	ధ		రోహిణి	అయత	3 పీర్తి 4 ష్టీతి
20	3	ధ			రమ్య	మధ్య	మధ్యలో - 1 చు దోవతి 2 రంజని
21	1				తుగ్ర	దీప	3 నూర్జని 4
22	2	ని	ని		క్షోభిణి	మధ్య	రక్తి రమ్య 6 క్షోభిణి.

అందు షడ్జము (సి నాలుగు క్రుతులు, బుషభము (రి మూడుక్రుతులు గలది, గాంధారము. (గ రెండు క్రుతులు, మధ్యమము. (మ నాలుగుక్రుతులు పంచమము (ప నాలుగుక్రుతులు. ధైవతము [ధ మూడుక్రుతులు నిషాదము [ని రెండుక్రుతులు గలది. ఒకస్వరమునుండి యింకొక స్వరమువఱకు తన్న అభివ్యక్త వఱచుటచే నాలుగు, మూడు, రెండు క్రుతులుగలది యగును. ప్రతి క్రతియు వలుకుటలో స్పష్టముగా వ్యక్తముగాదు. సత్వస్వర క్రుతులె వ్యక్తమగును.

క్రతిభ్యః స్మృతః స్వరాః షడ్జర్భ గాంధార మధ్యమాః
పంచమో ధైవత శాచధ నిషాద ఇతి సత్తతే.

‘అ’ మొదలు ‘ష’ వఱకు స్వతః రంజకములు గాన [స్వతః రంజకః స్వయం రాజితే కనుక] స్వరములు. వ్యక్తములు వ్యంజనములు. సంగీతములో షడ్జాదులు స్వరములనబడెను. క్రుతులనుండి షడ్జము స. బుషభము రి గాంధారము గ మధ్యమము మ పంచమము వ ధైవతము ధ నిషాదము ని ఆగ్ని స రి గ మ ప ద ని ఏడు బయలుదేతేసవి. షడ్జాదిస్వర పదములలోని మొదటి వర్ణములు కొన్ని ప్రకృతిగమ కొన్ని వికారయక్తము గను ఆయనవి. ష వికృతి స, బుషభమునకు రి వికృతి, గాంధారాదులు ప్రకృతులు. మొదటివర్ణములు షడ్జాదులకు ప్రతీకలుగా వలుకబడ్డాయి.

షడ్జాం స్వరాణాంజనకః షడ్జైర్వ జన్మతేస్వరై :
షడ్జోవాజాయతేఇంగేభ్యః షడ్జ ఇత్యభిధీయతే ఇక్కిము

తామకాక మిగిలిన రిగమ పదని అను ఆఱ స్వరములక్క కంఠము హృదయము తాలువులు నాలుక మనస్స అను ఆరుశంగములనుండి పుట్టును కనుకను స అన్నది షడ్జజమని పిలువబడెను.

ప్రాపోత్తి హృదయం శీముమస్యస్మా దృషభః స్వతృః
త్రీ గవీమ యథాతిష్ఠన్ విథాతి బుషభోమహన్
స్వరగ్రామే సముత్పన్నః స్వరోఽయ మృషభస్తదా

ఇతరమగు చోటులండి శీముమగా హృదయమును పొందుచున్నది. [బుషతి-పొందుచున్నది బుషగతౌ గతిఃపొత్తిః]గాన బుషభము (బుషతి-

భాషాది [వత్యయము] అని వ్యత్పత్తి. ఎట్లు వృషభము అవుల మధ్య ప్రకాశించునో [వృషఃభాతి వృషభ బుషభ] అది వృషభము బుషభ పదము లోని మొదటివర్ణము బు. డినికి వికృతి. రి.

వాచంగానాత్మికాంధ త్త ఇతి గాంధార సంజ్ఞకః
వ్యరాణాం మధ్యమత్స్యచ్చ మధ్యమః స్వరంచ్యతే

గాం-గానాత్మ వాక్యము ధత్తే ధరతి ధరించుచున్నది. కానగాంధారము అనిపేరు వచ్చినది. మొదటి వర్ణము. గస్వరములలో మధ్యదిగాన మధ్య మము మొదటివర్ణము మ.

స్వరాంతరాణాం పిస్తారంయో మిమీతే స వంచమాం
పార్కుక్మేష గడనే సంఖ్యయా వంచమోఽధవా

పచి-విస్తారే, పచతి-విస్తారమును మిమీతే సరిగమలను కొలుచునుగాన వంచమము లేక స్వరములలో అయిదవదిగా వపంచమము మొదటివర్ణము ప.

ధీర్యస్తి సధినాం తత్పంబంధి దై వతః స్నేతః
షష్ఠస్థానే ధృతోయస్మాత్తతోఽసోదై వతోమతః

ధి [బుద్ధి] కల ధిమంతులకు [ధిమంతులకు ఇట ‘మ’వగా మాణినది] సంబంధించినది ధై వతము ఆరవస్థాసమువ ధరింపబడినదిగాన దై వతము [తయర్థములో దై వతరూపము సరిగా ఏర్పడదు. ధి వావ్-ధివతః అయం-ధై వతము. ఈమర్థము సరిగా ఉన్నది.

నిషీదంతి స్వరాః సర్వే నిషాదస్తేన కథ్యతే

స్వరములస్నీయు దీనియందు కూర్చుండును కాన నిషాదము. నిషాద పదములోని మొదటివర్ణము. ని. ఈ విధముగా సరిగమ పదని స్వరములు ఏర్పడెనని తెలియవలెను.

ప్రత్యసంతర భావీమః స్నేగోఽసురణ నాత్మకః
స్వతోరంజయతి కోత్త చిత్తం స స్వర ఉచ్యతే

ప్రతుల యనంతరము పుట్టి యనుసరించి ఒకదానితర్వత ఒకటి లహరులవలె పుట్టి ధ్వనించుచు ప్రోతల చిత్తమును రంజింపజేయునది కాన స్వరమునబడెను.

మయూరచాతకచ్చాగ క్రోంచ కోకిల దర్శరాః
గజశ్చ సత్త షడ్జాదిన్ క్రమాదుచ్చార యంత్యమీ.

నెమలి షడ్జ ధ్వనిని చాతకము బుషభధ్వనిని మేక గాంధార ధ్వనిని
కొగ్యంచష్టి మధ్య మధ్యనిని కోయిల పంచమధ్వనిని వలుకును.

షడ్జం మయూరో వదతిగావో బుషభధ్వాపిణః
ఆజావికంతు గాంధారం క్రోంచః క్వణతి మధ్యమం

నెమలి షడ్జధనిని గోవలు బుషభధ్వనిని, మేకలు గ్ర్యాంతేలు గాంధార
మును కొగ్యంచము మధ్యమును వలుకును.

పుష్ప సాధారణేకాలే పికః కూజతిపంచమం
దైవతం హేషతేవాజీ నిషాదం బృంహతే గజః

పుష్యలు హూచుకాలమున కోయిల పంచమధ్వని వలుకును గుణము
హీ హీ ఆని సకిలించుటకు దానిని హోలిదై వతముంపును. ఏనుగు ఫ్లీంకారము
నిషాదమును హోలును. ప్రకృతిలోని దేవతలు ఉద్యానవనములో మయూ
రాది రూపములు ధరించి గానములో ప్రపంచమునంతముంచి తన్న యము
చేసివై చును.

హస్య శృంగారయోః కార్యోస్వరో మధ్యమ పంచమో
షడ్జర్భుభాతధాషేయో వీరరౌద్రాద్యుతేమచ
గాంధారశ్చ నిషాదశ్చ కర్తృవ్యో కరుణేంసే
దైవతశ్చాపి కర్తృవ్యోభిభత్సే సఫయానకే. బృహద్గోశి-మతంగముని
మవలు హస్య శృంగారములందును, పరిలు వీరరౌద్రాద్యుతములం
దును, గనిలు కరుణమున, ధభిభత్స భయానకములలో, కూర్పవలెను. ఆయా
స్వరములు హేచ్చుగావాడినచో పై నిషిప్పిన రనములు వ్యక్తమగుననిభావము.

సరీవీరేఁద్యుతే రౌద్రే ధో భిభత్సే భయానకే

కార్యో గనీతు కరుణే హస్య శృంగారయోర్పుశో

వీరాద్యుత రౌద్రములందు పరి, ధ, భిభత్స భయానకములందు గనిలు
కరుణమున మసలు హస్య శృంగారములందు గూర్చవలెను. ఇది పై మతం
గుని దానికమనసరణము. ఈనిమము నిషుడు ఎవరును పాటించినట్లు
అగవడదు.

తే మంద్ర మధ్యతారాఖ్య స్థాన భేదాత్మి ధామతాః
తవివ వికృతా వస్తో ద్వాదశ ప్రతి పాదితాః

ఆ స్వరములు మంద్రము మధ్యమము తారము అని మాడువిధములు.
అపే మరల వికృతావస్త కలవై వన్నెండయ్యెను.

చ్యాతోచచ్యాతో ద్విధాషడ్మో ద్వీప్రతిర్వకృతో భవేత్
సాధారణే కాకలీతేవ్ నిషాదస్య దృశ్యతే.

షడ్జము (స) చ్యాతము అచ్యాతము అని రెండువిధములు. ద్వీప్రతి
గలది. నిషాదమునకు సాధారణ ధ్వనిమందు కాకలి ధ్వనిమందు వికృతమై
కనిపించున్నది. సాధారణమైనపుడు చ్యాతము కాకలిగానున్నపుడు అచ్యా
తముగాను ఉండును.

ప్రథమం ప్రవణాత్మకషట్టః ప్రశ్న మతే ప్రహస్వమాత్రకః
సాత్రత్తతిః నంపరిష్టేయా స్వరావయవలష్టణా

ఒకషట్టము వినుచుండగా ఏ మొదటిభాగము వినఃడుచున్నదో అదే
ప్రతిఅనబడును.

సాధారణటేప్రతిం పాడ్జిమృషభః నంప్రతింతోయదా
చతుర్షుత్వమూయాతి తదై కో వికృతోభవేత్.

సాధారణములో బుషభము (రి) షడ్జ ప్రతిని అప్రయించినచో చతు
ప్రుత్వమును పొందును. అప్పుడోక వికృతమగును.

సాధారణటే ప్రతిప్రతిః స్వాదంతరత్వేచతుః కృతిః
గాంధారణతి తదైఘద్వానిశ్శంకేన కీర్తితో,

బుషభము సాధారణముతో ప్రతిప్రతిని అంతరమందు చతుః ప్రతిని
పొందును. అది సాధారణము అంతర గాంధారమని రెండురకములగునని
నిశ్శంతుడు చెప్పేను.

మధ్యమః షడ్జవద్వేధాంతర సాధారణాప్రశయాత్
వంచమోమధ్యమ గ్రామేప్రతిప్రతిః కై శికేపునః

మధ్యమస్య ప్రతింపొష్యచతుః ప్రతిరితిద్విధా
దైవతో మధ్యమగ్రామే వికృతం పొష్యచ్చతుః ప్రతిః

షడ్జమెట్లు ద్విప్రతిగలదై వికృతమై చ్యాతాచ్యాత భేదములచే భిన్నమై యుండునో ఆట్లే మధ్యమముగూడ నుండును. ఆమధ్యమము అంతర మధ్యమమని సాధారణ మధ్యమమని యగును. మధ్యమగ్రామములో పంచ మము (ప) ద్విప్రతి గలదగును. కై శికమందై తే మధ్యమప్రతిని పొంది చతుఃప్రతి గలదగును. ఇట్లు రెండువిధములు. దైవతము (థ) మధ్యమ గ్రామములో వికృతమై చతుఃప్రతిగలదగును.

కై శికే కాకలిత్యేచ నిషాదస్త్రి చతుపుత్రుతిః
ప్రాపోష్యతి వికృతో భేదోద్యావితి ద్యాదశ స్వృతాః
తైః కుద్దేః సత్తభిః సార్థం భవం త్యేకోనవింశతిః

కై శికమందు [=కేశ-లేశ మాత్ర భేదమందు] కాకలిత్యమందు =కొ-ంచెము కలి-మాధుర్యము గలది. ఇతి చతు పుత్రి గలదగును. అవిరెండు వికృతి భేదములు గలవగును. ఆవే తుఫ్ఫములైన యేడింటో 19 భేదము అగును. రసములు మిశ్రితములై రుచి భేదమును గలిగించినట్లు స్వరములు తుద్దవికృతాది భేదములను పొంది రుచిభేదమును గలిగించును. స్వరములలో బుషభము గాంధార దైవత నిషాదముల దగ్గరమన్నది. కాని బుషభగాంధార ములు దైవత నిషాదములు పరస్వర వివాదిస్వరములు. బుషభగాంధారములను దైవత నిషాదములను దగ్గడిగలిపి పతికినచో రత్నికి భంగమగును. కావున గాంధార మధ్యమములు కలిసి ఒక క్రొత్త స్వరము పుట్టెను. అదే అంతర గాంధారము. దానిస్వర స్థానము మధ్యమము యొక్క రెండవ త్రీతి అనఁగా 11వ త్రీతియగును. స్వరప్రతుతులు 9, 10, 11లు ఇట్లే దైవత నిషాదములలో వివాదిత్యమును పరిషారించుటకై కాకలి స్వరము కలిగెను. కొస్వల్పము, కలి-కలముగలది-మాధుర్యము గలది ఆని దాని వ్యత్పత్తి. దీని స్వరస్థానము షడ్జములోని రెండవప్రతి. స్వరప్రతుతులు 21, 22లు 1, 2లును, ఇట్లే మిశ్రితస్వరములు సాధారణములను, వికృతములను అగును. దేశకాల భేదములనుబట్టి వికృత స్వరములు కలిగెను. కాకలి స్వరము కిర్యంది స్వరము

కై శికి. కాకలి, కై శికిస్వరములకు తేడా కేశ [లేశ] మాత్రమే కాన కై శికి అనబడెను. దాని స్వరస్తావము షడ్జపు మొదటిక్కుతి. స్వరప్రతులు 21, 22 లు. ఇట్లే ఆంతర గాంధారమును క్రిందుగ వలికినచో సాధారణ గాంధార మగును. దాని స్వరస్తావము పదవప్రతుతి. స్వరగత ప్రతులు 8, 9, 10 లో షడ్జ స్వరమును క్రిందు చేసి పలుకగా చ్యాత షడ్జము అను ఒక వికృత స్వరము కలిగెను. ఇట్లే చ్యాత మధ్యమము కూడ మధ్యమమును క్రిందుగ చేసి వలికినచో నగును.

మధ్యమ గామములోని పంచమ దై వతములు కాకలి కై శిక నిషాద ములు, ఆంతర సాధారణ గాంధారములు మొదటనే యుత్పన్నములైన వికృతస్వరములు. పీదవ ఒక శ్రీతిని కలుపగా చతుర్షీతి బుషభము కలిగెను. బుషభమును గాంధారములోని రెండు ప్రతులనుకలువగా పంచమ శ్రీతి బుషభము కలిగెను. మధ్యములోని మొదటిక్కుతిని గూడ కలువగా పట్టుతి బుషభము కలిగెను. ఇట్లు దై వతములో గూడ చతు ప్రుతి దై వతము పంచమ ప్రతిలో దై వతము గలిసి పట్టుతి దై వతము గూడ కలిగెను. ఈ స్వరములు కర్మాటక హిందూస్తానీ సంప్రదాయములలో ఇప్పుడు కూడా కలుపబడుచుండెను. కాని పేర్లలో కర్మాటక సంప్రదాయములో స్వల్పముగాను హిందూస్తానీ సంప్రదాయములో ఎక్కువగాను భేదముకలిగెను.

స్వరస్తానము ప్రతి	పొంచీననామము	కర్తాటక సంప్రదాయకము	హిందుస్తానీ సంప్రదాయము
1 ని	కై శిక, సాధారణ నిషాదము	కై శింగి షాదము,	కోమలతర నిషాదము
2	కాకలినిషాదము	ష్ట్రెట్టుతి దైవతము	కోమల నిషాదము
3	చ్యుతష్టుము	కాకలి నిషాదము	శద్గనిషాదము
4 న	షడ్ము (ప్రకృతి)	షడ్ ము	షడ్ము
5			
6			
7 ధ	బుషభము ప్రకృతి	శద్ బుషభము	కోమల బుషభము
8		వతుఃశ్రీతిబుషభం	శద్ బుషభము
9 గ	గాంధారము (ప్రకృతి)	శద్ గాంధారము	తీవ్రబుషభము, అతి కోమలతర గాంధారం
10	సాధారణ	సాధారణగాంధారం,	
11	గాంధారము	ష్ట్రెట్టుతి బుషభము	కోమలతర గాంధారం
12	అంతరగాంధారము	అంతర గాంధారము	శద్గాంధారము
	చ్యుత మధ్యమము	అంతర గాంధారము	పుద్గగాంధారము
13 మ	మధ్యమముప్రకృతి	శద్మమధ్యమము	శద్మమధ్యమము
14			
15			
16	మధ్యమము గ్రామ వంచమము	ప్రతిమధ్యమము వంచమము	తీవ్రమధ్యమము వంచమము
17 వ	వంచమముప్రకృతి		
18			
19			
20 ధ	దైవతము ప్రకృతి	శద్దద వతుఃశ్రీతి దైవతము శద్గనిషాదము	కోమల దైవతము శద్గదైవతము
21		వంచమ శ్రీతి	
22	నిషాదము ప్రకృతి	దైవతము	అతికోమలతర నిషాదము

గ్రామములు

గ్రామఃస్వర సమూహః స్యాన్మార్ఘనాదేః సమాక్రయః
తౌద్వోధరాతలే తత్త్వస్థాత్ షడ్జ ఆదిమః

ఈండ్ర సమూహమును లోకములో గ్రామమని వ్యవహరించినట్లు స్వరముల సమూహమును గ్రామమని సంగీతష్టలు వ్యవహరింతురు. అది మూడు నాదులకు ఆక్రమమగును. మూర్ఖనల సంగతి తర్వాత తెలుపబడును. ఆ గ్రామములు షడ్జ గార్థమమని మధ్యమ గ్రామమని గాంధార గ్రామమని మూడు విధములు. అందులో మొదటి రెండు గ్రామములు ఈ భూలోకమునఁ గలవు. అందు షడ్జ గ్రామము మొదటిది.

ద్వితీయో మధ్యమగార్థము, త్రైయార్లక్షణముచ్యతే
షడ్జగ్రామః పంచమే స్వచత్తుర్దృ త్రుతి సంప్రితే.

రెండవది మధ్యమగ్రామము. ఈరెంటి లక్ష్మ్యము చెప్పాబడుచున్నది. తన (షడ్జగ్రామ) నాల్గవత్కుతిలో కరుణా భేదములో ఆలాపిసీమాదు మొదటి మండి 17 వ జాతియందున్నపుడు షడ్జగ్రామమగును.

స్వాపాంత్య త్రుతి సంస్థేషన్ని మధ్యమగ్రామ ఇష్యతే
యధ్వాధత్తి త్రుత్తిః షడ్జే మధ్యమేతు చతుత్తుత్తిః

మధ్యమము తన ఉపాంత్య త్రుతియందున్న పంచమము దగ్గరున్న అనగా ఆయతా భేదమైన సందీపినిలో పదునాఱవ జాతిలోనున్నపుడు మధ్యమగ్రామమగును. లేక ధ త్రీ త్రుతిగండై మధ్యమందు దై వతము చతుత్తుత్తి గండై యందును.

రిమయో త్రుత్తిమేకై కాంగాంధారశైవత్ప మాశ్రితః
పత్రుతి ధోసిషాదస్తు ధత్రుతిం సత్రుతిం శైతః
ప్రవర్తతే స్వర్గలోకే గ్రామోసౌన మహితలే.

రిమలలో ఒక్కాక్కా త్రుతిని గాంధారము ఆశ్రయించినచో ధవ త్రుతిని సిషాదము ధత్రుతిని సత్రుతిని ఆశ్రయించినచో గాంధార గ్రామమగును. అది స్వర్గముననే గాని ఈ భూతలమున పర్వత్రింపదు ఆని నారమధనెను. సరిగమ

వధ అనునవి మూడేసి ప్రతులను న వాలుగు త్రైతులను పొందియుండగా స మ నిలో తక్కు మిగిలిన రిగ వదలో తనునియత ప్రతులనుండి తొలగి రి రై ప్రతినుండి రీ త్రైతికి గ యి మండి ఏ ప్రతికి వచ్చి చేరివచో గాంధార గాంధము భూలోకవాసులకు గానయోగ్యముకాదని స్వేర్మునకు వంపబడినట్లు తోచుచున్నదని కొండణిరి. కొండఱు గ నిలు తక్కు మిగిలినవే తను ని యత ప్రతినుండి తొలగినవని కొండఱు. షడ్జగ్రామమును పొమంతమున మధ్యముగ్రామమును గీష్మమున గాంధారగ్రామమును వర్రాకాలమున పాడవలె నని అందురు. ఇదిఁవరును పొణించుటలేదు.

షడ్జగ్రామము - శుద్ధస్వర సహితము.

స్వరములు	- మూర్ఖనలపేర్లు	- దేవతలు	- పాతాంతర దేవతలు
సినిరిగమవధ	- రజని	- రక్కములు	= ఇంద్రుడు
ధనినరిగమవ	- త్రైతాయత	- నారదుడు	- వాయువు
వదనినరిగమ	- తుద్ధషడ్జ	- బ్రహ్మ	- గంధర్వులు
మవదనిసరిగ్	- మత్స్యరిక్తత్తు	- భవనాగులు	- సింహము
గమవదనరి	- అశ్వట్కాంత	- అశ్వినులు	- గ్రదుహిణుడు
రిగమవదనిష్ట	- అభిర్గుత	- పాశి	- థానువు

ఈ మూర్ఖనలు మంద్రతారములలో గాక మధ్యస్థాయినుండి ప్రారం భింపవలయును.

మధ్యమధ్యమేమూర్ఖ్య, సౌవీరి మూర్ఖనాథపేత్త

షడ్జన్యాత్ దధోధ్యస్త స్వరానారథ్యతుక్రమాత్.

మధ్యస్థాయిలో మధ్యమమును మొదలుపెట్టి సౌవీరి మూర్ఖన అగును. మిగిలిన ఆరు క్రిందిస్వరములనుబట్టి చేయవలెను.

స్వరములు	మూర్ఖనలు
మవదనిపరిగ	సౌచిత్ర
గమవనసినరి	హరికాళ్య
రిగమవదనిప	కలోవనీత
సరిగమ వదని	తద్దమధ్య
నిసరిగ మవద	మార్గి
ధని సరిగమవ	సౌరవి
వదని పరిగమ	హృష్యక.

ఈ మూర్ఖనలు మంద్రతారములలో గాక మధ్యస్తాయినుండి సారింప వంయును.

గాంధార గ్రామము

స్వరములు	మూర్ఖనల పేర్లు
గమవదనిపరి	వంద
రిగమవదనిప	విశాల
సరిగమ వదని	సుముఖ
నిసరిగమవద	విచిత్ర
ధని సరిగమవ	సుఖ
మవదని పరిగ	ఆలావ

ఇది భూతలములో లేదని నారదుడు

— స్వరములు —

చతుర్విథాః స్వరా, వాది సంవాది చ వివాద్యపి
అనువాదిచ; వాచితు ప్రయోగే బహుళస్వరః

ఆ స్వరములు వాది స్వరములు సంవాది స్వరములు వివాదిస్వరములు
అనువాది స్వరములు ఆని నాలుగు విధములు. వాది స్వరములో ప్రయోగములు ఎక్కువగా మండును.

వాది స్వరములు

సరిగుమపదనిసు-రిగుమపదనిపు-గుమపదనిసు-మపదనిసు-పదనిసు-ధనిసు-నిసు-ను,

సంవాది స్వరములు

ప్రతయో ద్వాదశాష్టావా యయో రంతర గోవరాః
మిథః సంవాదినోతోస్తో-

సనిదపమగరిసు - నిదపమగరిసు - దపమగరిసు - సమగరిసు - సమగరిసు-
మగరిసు - గరిసు - రిసు - సు

వివాది స్వరములు

నిగావనోస్వయి వివాదినో
రిథయోరేవ వాస్యతాం, తో తయోర్వ్య రిథావపి

నిగలు పరస్యరము వివాదులు. రిథలు నిగఱకు వివాదులు సమ్మగరి
సరిగుమ రిప్పుమగరి రిగుమప గద్దపమ గుమపద మన్మిపద మపదని పస్సనిథ
పదనిసు

శేషాచా మమపాదిత్వం వాదిరాశాత్రీ గీయతే
సంవాదిత్వము స్వారిత్వము, దస్యమాత్యేభిథియతే

మిగలినపి అనుపాదులు ఇందు వాది స్వరము రాజని చెప్పబడుచున్నావి
సంవాది స్వరము వాదిస్వరమును అనుసరించుచుండుటవల్ల ఇది మంత్రిపంటి
దసి చెప్పబడుచున్నది. సరిగా - రిగుమా - గుమపో - మపదా - పదనీ-దనిసా
సనిధా - నిధపో - దపమా - పమగా - మగరి - గరిసా.

వివాది వివరితత్వా ధీర్ఘై రుక్తో రిహాపమః
నృపామాత్వమునుసారిత్వాదనుపాదితు భృత్యవత్.

వివాదిస్వరము వాదిస్వరమునకు వివరితముగా నుండుటవల్ల దానిని
ధిరులు శత్రుస్వరమందురు. రాజును అమాత్యని అసునరించుటవల్ల ఆను
వాది స్వరము వాది వివాదిస్వరములు సేవకునిపంటివి.

మూర్ఖ న

క్రమాంగం సప్తానా మారోహాచావరోహణః
మూర్ఖనేత్యుచ్యతే గ్రామద్వయే తాఃసత్తు సత్తు చ.

క్రమముగా ఏడుస్వరములు ఆరోహావరోహణాలను మూర్ఖునలందురు. షడ్జ మధ్యమ గ్రామములు రెంటియందు ఆవి ఏడేసి ఏడేసి యందును. మూర్ఖ్యతే-మోహ్యతే-జ్ఞోతా దేనిచే జ్ఞోత మోహపెట్టబడునో అది మూర్ఖున అని వ్యత్పత్తి.

అది సత్తుస్వర మూర్ఖున 1 షూర్ష 2 షాడవ 3 షౌడవ 4 సాధారణ అని నాలుగు విధములు. ఏడు స్వరములు గలది షూర్ష. ఆరేసి స్వరములు గలది షాడవ. అయిదేసి స్వరములుగలది షౌడవిత. కాకలి అంత స్వరము లచే చేయబడినది సాధారణ.

మధ్యస్తానష్ట షడ్జేన, మూర్ఖనాటరబ్యతేఉగ్రిమా
అథస్తవై ర్మిషాదాధై యః షడన్యా మూర్ఖనాః క్రమాం

మధ్యస్తాయిలో నున్న సతో మెదలుపెట్టి మెదటి మూర్ఖున మెదలు పెట్టబడును. దానిక్రింది నిషాదములతో మిగిలిన ఆరుమూర్ఖునలు క్రమముగా చేయవలయును. తుద్దమని వికృతమని గ్రామములు రెండు. తుద్దమైనది షడ్జగాయిమము వికృతమైనది మధ్యమగ్రామము—

ఈమూర్ఖునలు 1. తుద్దము 2. కాకలినిషాద సహితము 3. అంతర గాంధారసహితము 4. కాకలినిషాద అంతరంగాధార సహితము అని షడ్జ గాయిమములో నాలుగు విధములు కనుక స్వరములు $7 \times 4 = 28$ అగును. తుద్ద వికృతభేదములచే రెండువిధములు $28 \times 2 = 56$ సత్తుస్వరముల ఆరోహణమును బట్టి $56 \times 7 = 392$ అగును.

వాది వివాది స్వీరములు.

కర్ణాటక సంవర్ధాయము

వాది

నం వాది

వ 4	తద్వమధ్యమము 13 వంచమము 17
తద్వరి 7	ప్రతిమధ్యము 16 తద్వధై వతము 20
చతురి 8	వ 17 చతుర్ముష్టి ధై వతము 21
వంచక్రతి. ర. 9	వంచముత్తతి ధై వతము 22
తద్వ గ. 9	తద్వ ని 22
సా. గ. 10	కై శికి. ని. 1
అనామిగ 11	కై శికి. ని. 2
అంతర గ 12	చతు నిధ 21, కాకలి ని. 3
త. మ. 13	తద్వని 22, షడ్జ 4
వ్రమ. 16	ఓని, 3 త ర. 17
వ. 17	షడ్జ 4 చ ర 8.
తద్వ ధ. 20	తద్వ. 8 7
తద్వ. ధ. 21	చ ర. 8 అంత గ. 12
తద్వ. ని. 22	తద్వ గ 9, తద్వ మ. 13
కై. ని. 1	సాధా. గ 10
కాకలి. ని. 3	అంతర గ. 12 ప్ర. మ. 16

తానములు.

తానాఃస్యర్మార్ఘవాః కుద్దాఃపొడ వోడవితీకృతాః

పొడవములుగాను బోడవములుగాను చేయబడిన కుద్దమూర్ఘనములు తానములనబడును. తన్యంతే విస్తార్యంతే విప్రతింపఁ బడునవికాన తానములని వ్యత్పత్తి. పొడవములు - షట్ ఖ అవయవములు స్వరములు కలవి. అనఁగా ఒకస్వరము లోపింపఁగా ఆరేసి స్వరములుగలవి పొడవములు. బోడవములు, ఉడు-నక్కతములు వానిని ఆవరక్షించునది ఆకాశము. షడవము-ఆకాశము వంచభూతములలో ఆకాశము అయిదవది. ఆ ఆకాశమునకు నంబం ధించినది అనగా రెండు స్వరములు లోపింపగా అయిదు స్వరములుగలది. రెండేసిస్వరములకు నంబంధించినవి బోడవములు.

తన్యంతే విస్తార్యంతే ఇతితానాః

పొడవోడవ నంపూర్ణ భేదార్థిదాగః స్త్రిధామతః

బోడవః వంచభిః ప్రపోతః స్వర్తైః పడ్జస్తు పొడవః

నంపూర్ణః ప్రపోతః జ్ఞేయః ఏవం రాగాస్త్రిధామతాః

పొడవములు షట్ (అవయవములు) ఆరుస్వరములు గలవి. ఏదో యొక స్వరము నియతముగ ఇందులో ఉండదు. ఇందు తానములు 28. స. రి. వ. నిలు లేసివి. ఇవి పడ్జగామములోనివి. ఇంక మధ్యమ గ్రామ ములో పరిగలు లేసివి ఇవి 21లో మొత్తము (28+21-48)49 బోడవములు ఏవో రెండు స్వరములులేనివి. పడ్జగామ మూర్ఘనలలో ద్విత్కతిగల సవలు వివలు లేసివి ఏడు తగ్గగా 21 మధ్యమగ్రామ మూర్ఘనలలో రిధలు, ద్విత్కతిగలది 14. మొత్తము (2+14-25) పడ్జగామములోని 4విలును మధ్యమ గామములోని ఏలు కలియగా (25+44, 84) 84 అగును.

అనంపూర్ణాశ్చ సంపూర్ణా వ్యత్క్రమోచారితస్వరాః
మూర్ఘవాః కూటతానాః స్యాస్తత్పంభ్య మఖిదధ్యహే
కూటత్వంవ వ్యత్క్రమోచారితస్వరత్వరం
పూర్ణాఃపంచ సహస్రాణి వత్యారింశ ద్వ్యతానితు
పీత్క్రైకస్యాం మూర్ఘవాయాం కూటతానాః పహక్రమేః

ఒక్కొక్క స్వరము తగ్గిన ఆరుతో గుణింపగా వచ్చినవి హృద్ములు. ఒక్కొక్క మూర్ఖవలో క్రమములతో కూటతానములు 5040 84x6 504 ఇవి ప్రశ్నరింపగా వచ్చినవి 5140 ఇవి మూర్ఖవలలో హృద్భల కూటములో కలిపినచో 504 x 6 = 3024 అనును.

ఏకై కాంత్యాంత్య విరహేదైఘాః షట్షష్ట స్వరాదముః
ఏకస్వరోఽత్ర నిర్మైదో అప్యక్తోనష్టాది సిద్ధయే
క్రమశాపకూటతానత్యైప్యుష్టక్తాసే మాపయోగినః

ఒక్కొక్క మూర్ఖవలుందు చివరి చివరిదిలేనిచో అనగా చివరి చివరి స్వరమును విడుచుటువలన ఆరు భేదములను. ఇట్లు ఆరు స్వరాదులను. ఎట్లున ఉత్తర మంద్రాలో సరిగమ పదసి ఆను ఏడు స్వరములు గల సంహృద్మ క్రమములోని చివరిది [సి] విడువగా సరిగమపద ఆని ఆరు స్వరముల క్రమములోనుక్కు యును. పిదవ సరిగమపద ఆను ఆరు స్వరములో చివరిది [థ] విడువగా సరిగమప ఆని ఆయిదు స్వరములుగల క్రమముగును పిదవ సరిగమప ఆను వైదు స్వరములుగల క్రమములోని చివరిది ప విడువగా సరిగమ ఆను నాలుగు స్వరములుగల క్రమము కలును. పిదవ సరిగమ ఇను నాఱుగు స్వరములుగల క్రమములోని చివరిది మ విడువగా సరిగ ఆను మూడు స్వరములుగల క్రమముగును. పిదవ సరిగ ఆను మూడిటిలో చివరి గ విడువగా పరి ఆని దెండు స్వరములు గలదను. సరి ఆను దెండింటిలో రి విడువగా స ఆని ఏక స్వరక్రమముగును. ఇట్లు ఆరు భేదములు. ఇది ఉత్తర మంద్ర ఆను ఒక మూర్ఖవలో ఆరు భేదములు గలిగెను. ఇట్లే రజని ఉత్తరాయత మొదలను మూర్ఖవలలో ఒక్కొకటి విడువ ఆరేసి అనును. 6x6=36 మధ్యమములోని 2 భేదములచే 72 ఇవి మేళక ర్తలుగానయ్యెను ఇట్లు వెంకట మథ్యియు చెప్పేను. ప ఆనునది ఒకటి స్వరముగాన దానిలో ప్రశ్నారము లేదు. కాన ఆది భేదరహితము నిర్మైదము. ఎష్టము ఉద్దిష్టము మొదలను వృస్తారములు సిద్ధించుటకై కూటతానత్యము లేకున్నను క్రమములు చెప్పబడినవి. వ్యాత్మామము క్రమమున పేణ్ణించునది గాన అవి కూటతానములందు ఉపయోగించును.

వతుస్వరములలో స్వాదులు రెండు నాలుగు విధములు. ఇరథ ములు 12. వీనిక్రమములు రెండు విధములు. 16×32 ఇట్లు ముప్పుదిరెండు ఫేదములు. ఇవి 24 చే గుణింపగా 24×32 - ఇట్లు 768 వతుస్వరములగును

తీర్పిస్వరేమతు మాద్య ద్వావఫేదో ద్వాదశావరే
ద్విధాపడ్చింశతి రితిక్రమాస్తే పడ్చిఖరాహతాః
పట్టంచా శత్రుతం చస్యః

త్రిస్వరములలో మాద్యములు 2 అభిస్వమాలు. ఇతరములు 12. అవి రెండు విధములు 2×12 - ఇట్లు 24 అయినవి. అవి 2, x 6 చే గుణింపగా $44+12$ 156 అగును.

ద్విస్వరేమ పునర్దీవిధో

రిగధచ్యాదయో అష్టాస్యకి తుద్ధాః పడితర్క్రమాః
ద్వావింశతి స్తేతు చతుశ్చత్వరింశద్వితాడితాః

రిగధచి మొచలగునవి ఎనిమిది తుద్ధములు 6 ఇతరములు 22. వీనిని రెండిచే గుణింపగా $22\times 2-44$ అయినవి.

ఏక స్వరాస్త్వభేదత్వాన్నాలా ఏవచతుర్భవ. ఏకస్వరములైతే ప్రస్తార కృత భేదములు కె పోవుట వలన తుద్ధములే పదునాలుగే. ఆలోచింపగా నిగలు కాకల్యంతరావస్తును బొందుటచే మూర్ఖునలో భేదమున్నను ఆ యేక స్వరము లకు ఇతర స్వరములతో పంబంధములేకుండఁ దమలోని నూక్కుభేదములు కనిపింపవ గాన తుద్ధములైన కాకల్యంతరములకే గడన చేయబడుచున్నది. ఎప్పుడైతే పడ్జ్గ్రామములో మధ్యమస్తానమందున్న పడ్జ్గ్రామస్తానమందే సిషాదాదు లను ఆరంభించుటచేత రజచ్యాది మూర్ఖునలు అగుసో-అట్లే మధ్యమగ్రామ మందు నుధ్యమ స్తానమువందున్న మధ్యమమందే గాంధారాదులను ఆరంభించుటచే హరిషాశ్వది మూర్ఖునలు అగుసో-అపుడు గ్రామములందు భేదక పంచమము లేకపోయినను మూర్ఖునయందు ఉండుటవలన కూడ తానముల పునర్క్రియుండనే యుండదు. ఎప్పుడైతే గ్రామములందు మూర్ఖునలో

వాని క్రీంది క్రీంది స్వరములను ఆరంభించవలెనను వక్షముండునో ఆప్నుడై తే మధ్యగ్రామములోని శుద్ధమధ్య మార్గి పొరవీగతములైన తానములకు పడ్జగార్మములోని ఉత్తర మందూరజ మ్యూత్తరాయతా గతములయిన పడ్జస్వరాది తానములతో వీలునుచట్టి స్థానభేదము లేకపోవుటవలన భేవకపంచమము లేకపోవుటచే పునర్తకి గలుగునని నిశ్చయించి అందు శుద్ధములను ఆశ్రయించుటద్వారా యిదివరలోఁ జెప్పబడిన పడ్జగామములోని వాలిని పంస్తాపనచేసి వానినిబట్టి పునర్తకములయిన మధ్యగ్రామములోని వానిగా తోలగించుటకు తాని పరిగణనము చేయబడున్నది.

పడ్జాదేః శుద్ధమధ్యాయా భేదకం పంచకం వినా
చతుస్సురే క్రమాద్వంద్యే అప్పాచత్వారింశదీర్థాః

పడ్జాదియైన శుద్ధమధ్యకు భేదకమైన పంచమము లేకుండ చతుస్సురముందు క్రమముగా ద్వ్యంద్వమందు ఇరువదినాలును తానములు గలుగును.

తానాత్రీ స్వర యో స్తోవతే ద్వాదశ. ద్వ్యస్వరేద్వయం
ఏకఏవ స్వరస్తో త్రిష్టం రోత్తక మండికైః

త్రిస్వరములందివి పన్నెండు, ద్వ్యస్వరముందు రెండు ఏకస్వరముందు ఇకటి మొత్తము బోత్తర మందురకముఇచేత అరువదిమూడు.

పునరుత్తమతాస్తానై ర్మాయిది మార్గి క్రమః పునః
పంచస్వరాయే తత్త్వారస్తత్తానానాం చతుశ్శతీ

అశీత్యదికములైన మార్గిక్రమములై తే తానములవే పునరుత్తకములయిన్నవి. పంచస్వరములు గల నాలుగేవి గలవో వాని తానముల సంబ్యానాలుగువందల ఏనబై.

చాతుస్సురీ పడ్జ వతిర్భవేత్త
ద్వ్యదశధ్వి స్వరద్వంద్వ తత్త్వారోద్యస్వరద్వయే
ఏక ఏకస్వరస్తో నొస్తో పొం పంచతీత్యయం
త్రిసవత్త్వాయుతాస్తై రభున్నారజస్తిగతై

స్వయఃపాదవానాం విశంత్యా పహసు ప్రశతానితు
 జౌదవానాంతు వింశత్యా పహితంశత మిష్యతే
 చతుస్వరాణాం కూటానాం చతుర్యింశతిరితీరితాః
 త్రిస్వర్ణాః పడ్చద్విస్వరోద్యవేక స్వేచ్ఛ కస్వరోమతః

ఆరు స్వరములుగల పాడవ [పట-ఆరు అవములు స్వరములుగలవి]. ములలో 7 0. జౌదవములు అంబుమగలవి జౌదవములు. అనగా అయిదు స్వరములు గలవి. 120 ఉడు-స్క్రూలను అవ-రక్షించునది ఆకాశము. అది భూతాలలో అంబుదవది కనుక అయిదు స్వరములు గణది. నాలుగుస్వరములు గల కూటచులు 24 మూడు స్వరములుగలవి 6. రెండు స్వరముగలవి. రెండు-ఒక స్వరముగలది 1. [చూ. ఖాడమేచవలో మొదటివరుస.]

అర్పకోగాధికశ్చాధ సామికోఽధ స్వరాంతరః
 ఏకస్వరాది తానానాం చతుర్భామభిర్భాషమాః

యజ్ఞ వర్ణమోగములలో బుక్కులు ఒకస్వరమును ఆశ్రయించుటవలన తత్పంబంధమువల్ల ఆర్పకమయ్యెను. అట్టే గాధనుబట్టి గాధికము, సామల సంబంధమునుబట్టి సామికము ఆయ్యెను. సామలు సత్పస్వరములు గల వయ్యెను. మంద్ర ఇధ్య తార స్తాన్శత ముముబట్టి త్రిస్వరత్వము వానికి సిద్ధించును నాలుగు స్వరములు గల తానము ఏకస్వరాది సత్పవిధ స్వరముల మధ్యనుండుటవలన స్వరాంతరమసీ పేరు.

ఉత్కతుర్భాది భేదేన నిగయు క్రూశ్చతుర్యధాః
 తయోరేకైక హీనాశ్చద్వేధా మూలక్రమమతాః

పైని చెప్పిన కుద్దము కాకలి నిపాదము అంతరగాంధారముల భేదము లచే నిగలతోఁ గూడిన చతుర్యధ స్వరములుండును. వానిలో ఒకొక్కుటి త్వర్గమూలకమము ద్వివిధ యుండును.

షష్ఠాద్యై మధ్యమాద్యై చ చత్వారః స్వయధాద్విధా
 చతుర్భాలవేందశేత్ప్రష్టా చత్వారింశ దమీక్రమమాః

పడ్జగార్మములోని ఉత్తర మంద్రికమముగలది పడ్జాద్వయము మధ్యము గ్రామములో తుద్దమధ్యకు సంబంధించినది పడ్జాద్వయము. ఇవి రెండు పడ్జాద్వయములు. మధ్యము గ్రామములోని సాపీరికి సంబంధించినది మధ్యమాద్వయము. పడ్జ గ్రామములో మాత్సరీ కృతక్రమము మధ్యమాద్వయము. ఇవి రెండు మధ్యమాద్వయములు మొత్తము నాలుగు, ఇవి సిగలలో ఒక్కకటి పోచమగుటవల్ల ప్రత్యేకముగా రెండువిధములగును. $2 \times 2 \times 2 \times 2$ ఇతరముల వదినిగలు కూడినవిగనుక నాలుగు విధములు ఇతరములు వది. $4 \times 10 - 40$ ఈక్రమములు $2 \times 0 - 48$ నలభై యెగిమిది.

సవింశతిః సత్రశత్తి ప్రాగుక్తా గుణితాక్రమేః
చతుర్ప్రింశతి సహస్రాణి పట్టాయ వంశశాసిచ
ఇతిషాషప సంభ్యాస్యా దధపంచస్వరాన్ బువే.

ఇదివరలో చెప్పబడిన 720 యనుక్రమములు 48చే గుణించబడి $48 \times 720 = 4320$ లు పొడవనఃఖ్యాతిగును. ఇంక పంచస్వరములను చెప్పాడుము.

గాద్వయ ధాద్వయ నిషాదాద్వయ చతుర్భేదాః పంచాదాః
అష్టావన్యే ద్విధిత్యేవం చత్వారింశదిమేక్రమాః
స వింశతో శత్తేత్తై శ్చ గుణితేష్టా శతాసితు
చత్వారిచ సహస్రాణి సంభ్యాపంచస్వరేష్యితి

గాద్వయములు ధాద్వయములు నాలుగు భేదములు గలపి. పొడవాడవములు ఎనిమిది $4 \times 8 = 32$: ఇతరములు $2 \times 4 = 8$ రెండువిధములు ఇట్లు ఈక్రమము ప్రిథి-40. ఈనలుబడిచే 120 గుణింపగా $120 \times 40 = 4800$ అగును. ఇది పంచస్వరములలోని పంఖ్యాతి.

చతుస్వరేషు న్యాది ద్వైచతుర్థాద్వాదశాపరే
క్రమాద్వధేతి ద్వాత్రింశచ్చతుర్వింశతి తాడితాః
శతాసినష్టాష్ట పట్టాయ స్యాచ్చతుఃస్వర పంచితిః

నాలుగు స్వరములు గలవి. తొంబదియాయి. రెండు స్వరములుగల ద్వయం ద్వయములు వంటిండు. ద్వి ద్వయముందు నాలుగు ఏకస్వరము ఒకటి ఇట్లు రజనీ గత తానములచే అయిదువందల తొంబయిమాడు.

దైవతాదేస్తు పౌరహ్యశృష్టవరః షట్ప్యవరాః క్రమాత్మీ
తత్త్వానానాం తు సాశీతిః శతాష్టో వింశతిర్వృతా

దైవతము ఆదియందు పౌరవిలోని నాలుగు క్రమముగా ఆరు స్వరములు
గలవి. వాని తానములు ఎన్భై తో గూడిన మాటళరవైయెనిమిది. 184+
128-208.

షాడు వానాం చతుర్షాం ప్రాగుక్తా సంఖ్యాచతుః స్వరో
ప్రతిస్వరో ద్విసరా వేకస్వరః ప్రాగుక్తా సంఖ్యకాః
పంచవింశతి సంయుక్తా చతుష్ప్రింశతీ త్వయం
తానానాం సదృశాకారాఃస్వాత్తు నైర్త రామక్తః

షాడువముల నాలుగింటి సంఖ్య ఇదివరకుఁ జెప్పబడినది. చతుస్వరములు రెండు ప్రతిస్వరములు రెండు ద్విస్వరములు రెండు. ఒకస్వరము ఏకస్వరము. ఇవన్నీ ఇదివరకుఁ జెప్పబడిన సంఖ్యగలవి. ఇరవై ఆరుతో గూడిన మువ్వదియాలుగు 264+34-10 షాతరాయత తానములతో గూడినవి.

ఇత్యై కాశీతి సంయుక్తం సహస్రాం చతుష్పయం
తానానాం పునరుక్తానాం పూర్ణ పూర్ణాః సహక్రమైః

ఇట్లు నాలుగువేల ఎన్భై యొకటి పూర్ణక్రమములు అపూర్ణక్రమములతో గూడిన పునరుక్తతానముల సంఖ్యయగును.

పూర్ణములు=392. అపూర్ణములు=182.39+82=574. వీనితో గూడిన పునరుక్తతానములు 4081 (574+084=46.5) 46.5*2=4655=317427

అపన్నయేత చేదేషాంకూట తానమితి ర్ఘవేత్
లక్ష్మితయం నుదశ సహస్రాణి శతానిచ
నవ్త్రీతిం చతుః తానీతి భ్రాహోపాయోత్సఫ్యత్,

182582లో నుండి 4టోస్ తీసి వేయగా 3 7930. ఏకస్వరతానములలో పచునాల్గింటిలో తద్ద మధ్య, మార్గి, పొరవీగతములైన ఏకస్వరముల తానములలో ఏకస్వరతానములు పునర్తకములైనవిగాన ఆ మూడు తీసివేయగా పదానాకండు అగును. వీనిలో క్రమము లేకున్నను కూటతానము కాకపోవుట వలన తీసివేయఁదగినట్లు శ్లోకములో చెప్పబడెను. మూడును అందు కలుపఁబడలేదు. కాన ఆనూడు కలిపిసచో కి సంఖ్య నరిపడును. ఇట్లోనచో తున్నమధ్యదులయిన ద్విస్వరాదులయిన ఏకత్రిం శత్ర్వమములయిన పునర్తకానములుగా తీసివేయబడిన వాసియందె వాసికిగూడ క్రమరాశిలో పరీవేశము లేకపోవుటవలన ఏకపశ్చియుతములని పరింపవలసియున్నవి అన్నచో నిజమే ఇక్కడ దీనికి జపాబు చెప్పబడుచున్నది. పునర్తకానములుగా తీసివేయబడిన అపి క్రమము రా నుండుట సంభవింపకపోవటవలన క్రమరాశియందు ప్రవేశింపని వాసికి క్రమత్వ ప్రయుక్తితోఁ గూడఁ దిరిగి తీసికొనుట ఆకారద్వయము వశమువలన బృహస్పతి సవనామ ప్రాణమువలె కువవన్నమను. ఎట్లు ఒకటే యైన బృహస్పతి సవము యజ్ఞాంగముగా ప్రాధాన్యముగా అనుశ్చేయమై లోకముర మన్మహో ఎట్లు ఒకడే దేవదత్తుపు పాతక పాపకాద్య పాధిభేదములనుబట్టి భేదముగాపరిగణింప బడుచున్నడో కార్యాంతరాణ్యము చేయబడుచున్నదో ఆట్లేమూడు ఏకస్వరములకు అను క్రమత్వము లేకపోవుట వలన ఆకారద్వయము సంభవించుటవలన తీసివేయదగి యుండుట మాత్రము చేయరాదు. ద్విస్వరాదులయిన ఏకత్రిం శత్ర్వములకు ఆకారద్వయము సంభవించుటవలన వైతే స్వీకరింపక పోవుటయై. లేనిచో దోషముకలుగును. ఆనితలచి త్రింశద్యతాని అని నిశ్శంక శాస్త్రదేవుడు చక్కగా చెప్పేను. తీకల్లినాధుడు క్రమ కూటతాన సంఖ్య విరోధమును పోగాట్టేను.

అంకానేకాది పప్తాన్ తానూర్వ మూర్వ్యంలిష్టైత్క్షమాత్

హతే హర్యేణ హర్యేణ తేమచంకే పరేః దే

ఒకటి మొదలుకొని ఆపత్తస్వరముల యంకములను క్రమముగా పైపైకి ప్రాయమవలెను. హర్యహర్య స్వరముచే గుణింపగా వాసియందు అంకములు తర్వాత తర్వాత స్వరములో పరీతిమూర్ఖనయందు కమముగా ఏకస్వరాది సంఖ్య కలుగును. ఆనఁగా మొదటి మొవట యేకాంకముచే

తరువాత న్యూఅకము గుణింపగా ద్విషంఖ్య వచ్చును. పీదవ వచ్చిన ద్విషంఖ్యక్కనేచదానిని ముందుంచి తరువాత అంకమును గుణింపగా $2x^2-11$ పట్టంఖ్య వచ్చును. అషట్పుంఖ్య తరువాత నాలుగంకము గుణింపగా $6x^4-24$ ఇరుపదినాల్గవ సంఖ్యకలుగును. దానిచే వంచాంకము గుణింపగా $24x^5-120$ సంఖ్యవచ్చును. దానిచే షడంకము గుణింపగా $120x^6-720$ సంఖ్యంచ్చును. దానిచే తరువాత సప్తాంకము గుణింపబడగా $720x^7 - 5040$

సంఖ్యవచ్చును. ఇట్లు గుణింపవలెను. ఇట్లు చేయగా ప్రతి మూర్ఖవలో కృమముగా ఏకస్వరూపి తొనసంఖ్య కలుగును.

కృమంస్యస్య స్వేదః స్తోప్యః హర్వః హర్వః వరాధదః
ప చే మపరి తత్త్వాద్వః పురస్తూ పరివర్తిసః
మూల కృమకృమాత్పుష్టి చేషాః వృస్తార తుదృశః

ఏది సంఖ్యగా పరిగణింపబడిన హర్వా హర్వాక్రమములందు ఏదోయొక దానిని ఉంచి హర్వాహర్వ స్వరమును ప్రస్తారము చివర తరువాత బుషభము కంటె క్రింద ఉంచవలయును. అది పై నుండగా దానికిముందు నపేష్టించి ఆవంతిమంమ క్రమమూ వ్రాయదగిన చోట పై చేతి కుడిపై పున పై యంత్రమున నున్నవి ఉంచవలెను. అనఁగా షడ్ము తరువాత గమ లను ఉంచవలెను మూల క్రమక్రమము కంటె వెనుక ప్రథమ మధ్యమందు వ్రాయబడిన దానికి చేతికి ఎడమ పై పున మిగిలినవి వ్రాయవలయును. ప్రస్తారము ఇట్లుండును. ఉత్తర మంద్రలో కృమముగా షడ్మస్వరాదులు ఏడు. అందు షడ్మాధ్యము మూలకృమము దానిలో స్వరముల కృమము వ్యవ హతముగా గాని ఆవ్యవహారముగా గాని యుండవలెను. ఇట్లుకాగా రిసగమ అని మొదట కూట తానము ప్రస్తారములో నిష్పన్న మగుచున్నది. మణియాతానములో అలోచింపగా బుషభనుకంటె షడ్ము హర్వముది. అయినను అది పైనున్న చో అనగా ఆవంతి మందె పైని ఉన్న చో అపై దానికంటె ముందు ఉంచవలయును. అన్నచోట పైనున్న షడ్ముకంటె ఈ క్రమ ములో హర్వమందుండక పోవుటవలన బుషభ షడ్ముములకంటె క్రిందఉం

చుట వీలుకాదు. గాంధారము క్రింద మూలగ్రమము నపేష్టించి ఈ గ్రమ ములో బుషభము ముందుదిగాన బుషభప్రథములకు క్రింద ఉంచవలెను. గాంధారముకండి క్రింద మూలగ్రమము నపేష్టించి బుషభము ముందుదిగాన దానికి పై నుండక పోవుటవలనను బుషభమునుంచవలెను. ముందు ఇంట పై నున్న దానికి ఆనగా బుషభము తరువాత మధ్యము ఉంచవలెను. మూల క్రీయముకండి వెనుక పడ్డగాంధారము లుంచవలెను. అప్పుడు సరిగము ఇని రెండవ కూట తానముగును ఇట్లు మూలగ్ర మావరోహ మువరుకు ప్రపంచంలో త్తత్త్వమోత్త సంఖ్యగల కూటతానములు ఉన్నగును.

ఇంక ఖండ మేరువు

నప్తాద్వ్యకాంత కోష్టానామధ్యధః న ప్రవంత్కయః
తాస్వాద్వాయాయామాద్వ్యకోషే లిఖేదేకం వరేమఖం

వీడుస్వరములు మొదలగాగల ఏకాంతకోష్టములు ప్రాసి క్రింద ఏడైడు వంక్తులు గిని వాసిలో మొదచివాసిలో ఒకఅంకేవేషి మిగతావి శూన్యములుగా చేయవలెను.

వేద్యతాన్ స్వమితానవ్యస్వత్తాపీచ లోష్టకాన్,

ఫష్టముగాఁ గాని ఉద్దిష్టముగాఁ గాని తెలియదగిన దాని తానమున కున్న స్వరములతో పరిణామముగలవాని నుంచవలయును. వాసియందే కదపుటకు వీలయిన ద్రవ్యములనుంచ వలయును.

ప్రాక్పంత్క్యంత్యాంక సంయోగమూర్ఖ్యధః స్తితవంత్కికే
శూన్యాదధో లిఖేదేకంతం చాంధోధః స్వకోష్టకాత్త,
కోష్ట సభ్యాగుణం స్వప్యేష్ట ఖండమేరు రముంమతః

మొదచి వంత్కికిగాని మొదచి దెండు వంతులకుగాని మొదచి వంతు లకుగాని చివరనున్న అంకేతోకలిపి పైని క్రిందనున్న వంక్తుంంచు శూన్యము కండి క్రింద ప్రాయస్త్రేను. ఒక క్రింద కిఱింద తనగడికింద గడి అంకతో యంకేగుణించి ప్రాయస్త్రేను. ఇట్లుకోగా ఖండమేరువగును,

ఖ ० ద మే రు వు

స	స	గ	మ	ప	ర	ని
1	0	0	0	0	0	0
	1	2	6	24	120	720
	4	12	48	240	1440	
	8	72	360	2160		
	96	480	2880			
	600	3660				
		4320				

స్వరాన్నాలక్రమ స్వాంత్యత్త హర్యం యూవతిధఃస్వరః
ఉద్దిష్టాం త్వస్తావతిథే కోషీఇధో లోష్టకం క్షీపేత్.

ఇది ఎన్నవది అని అడిగినపుడు చెప్పునది ఉద్దిష్టము. ఉద్దిష్టమును
పేరు గల తానము ఉద్దిష్టాంత్య స్వరము మూలక్రమమునకు మూర్ఖానా
స్వరము నారంభించి ప్రవృత్తమైన దానికి, ఉత్తర మందుయందు సరిగము
అని చతుస్వర క్రమము ఉండుటవల్ల చెప్పబడుచున్నది. అంత్యంత్య స్వర
మధ్యమమునుండి హర్యము వెనుకగా మగసరి అని ఉద్దిష్టమైన తాసము
యొక్క చివరి బుషభము ఎన్నవదని విచారింపగా మూడవదియగును. క్రింద
అన్నవ మూడవ కోష్టమున పండిండు అంకముచే అంకితమైన దానియందు.
అర్థము—మూలక్రమమున చివరి స్వరముకండి హర్యము ఎన్నవస్వరము
గలదో అన్నవకోష్టమందు—ఉద్దిష్టాంత్యమును క్రింద లోష్టకమును జిమ్మావలెను.

లోష్ట చాలన మంత్యత్త స్వాత్మ్త్వక్ర్వలభ్యం క్రమాభవేత్
లోష్టకాంతాంక సంచోగాదుద్దిష్ట మిత్రర్పవేత్

లోష్ట చాలనము చివరి స్వరమునుండి యగును. అట్టమును వడ్డిష్టు క్రమము అగును. లోష్టముచే ఆక్రమింపబడిన అంకెతో సంయోగము క్షుట్టిష్టముయెక్క మానము అగును. నియమముగా క్రింది క్రింది పంచాలందు నాల్గవ పంక్తిలో బిందు కోష్టమందలి లోష్టకమును చిమ్మవలెను. ప్రియ లబ్దమైన కోష్టమందలి యంకమును ప్రాపకముగా వరితార్థమైన బుషభము వదలి క్రమమగును. స్వరములలో సగమ అని క్రమమగును. అప్పుడు ఉద్దిష్టములో గూడ లబ్దమును వదలుటవలన మగన అని ఉద్దిష్టమగును. మరియు గూడ ఉద్దిష్టము చివరి షడ్జము పూర్వోక్తరీతిచే తృతీయముగాకూడా నితో తృతీయపంక్తి బిందుపు సందున్న లోష్టకమును కింద మూడవచ్చాయందు నాల్గవ యంకెగ దానిలో చిమ్మవలెను. అప్పుడు షడ్జము ల్యాపు కాగా దానినిగూడ పిడిచినచో గమ అని యుద్ధిష్టముకూడ అగును. మళ్ళియును ఉద్దిష్టము చివరి గాంధారము చెప్పినరీతిగా ద్వితీయమగుట షడ్జ ద్వితీయపంక్తి బిందుపు సందున్న లోష్టకమును కిందనున్న ఒక ఆంకెలో దెండవ కోష్టకమున చిమ్మవలెను. పిచివ మూలక్రమములో మిగిలిన మండ్రము ఒకటగుటవలన మొదట పంక్తిక్రింద కోష్టము లేకపోవుట వలనచు పోలికంకమందున్న లోష్టము చలింపదు. ఎక్కడైతే మూలక్రమ ఉద్దిష్టతానమందును స్వరములకు అంత్యమగుటలో సామ్యమున్నదో ఆక్కడగూడ లోష్టచాలనమండదు. ఇట్లోక లోష్టకముచే ఆక్రమింపబడిన అంకెతో వంయోగమపల్ల ఉద్దిష్టముయెక్క మానము అగును. కాన మగనరి అనుభావికి ఆష్టాదశత్వము ప్రమితమగును. ఇట్లు అన్నితానములందును గృహించవలెను.

యైరంకైర్మణ్ణ సంభ్యా స్వాన్నాలై కాంకసమన్యతై :

తేషులోష్టం క్షీపేమ్మాలంలోష్టాన మితంభవేత్.

సప్తతాన స్వరస్తానం తతోయావతిథేవదే

అథః క్రమావ స్తి లోష్టః స్వరస్తావతిథేభవేత్.

క్రమాంతిమ స్వరాత్ పూర్వాత్ ఒబ్బత్యాగాది పూర్వకః

మూలాంకములతో గూడిన ఏమింకెలచేత సప్తసంభ్యా కలుగుణో వాసియందు లోష్టమును చిమ్మవలెను. ఆప్పుడు లోష్ట స్వానమితమై యగుసు.

శాస్త్రములు- తచువాత-ఎన్న వపదమందు-క్రీంది క్రమముకండి క్రీంద
శ్రేష్ఠములో శ్రేష్ఠము అన్నది అగును. పూర్వమందున్న క్రమాంతిమ
శ్రేష్ఠముకండి ఉపస్థితాదులో పూర్వమువలెనె అగును. ఇన్నవది అని నంథ్య
ప్రశ్నములు చెప్పా అది ఎట్టిచి స్వరూపమును గుణించి ఆడిగినపుడు ప్రతీమ
మామాపము గొలవి గాన సిది నష్టమునబడును. నష్టమంథ్య-నష్టశాసనంథ్య
శాస్త్రములో పతుఃస్వర క్రమమందయితే శాసను పద్ధిసిమిదవది అని
ఇట్లు ప్రాతము ఇటా ఆచ్యకోష మునందున్న దన్నమాట వేర్చే ఉచుక్కు అ
ప్రాతశ్రేష్ఠము కంమున్న యే మంకెలతో-చతుర్థ పంక్తిలో పన్నెండవ యం
తో. మామాపములో వాల్వ మంకెలతో, దెండవంక్తిలో ఓకమంకెతో వీని
తో గండ్రాన మంకెతో-పద్ధిమెది నంథ్యపచ్చను. ఆమంకెలతో లోపమును
శిష్టము. చాలిత లోపముచే ఆక్రమింపబడిన కోషమున్న చూట. నూలములో
ఇటా ఆచ్యముగామున్న చెయియి పంక్తిమందు లోపసానముతో బిందుకోష
ముతోఁపాడ మితము-పరిస్థితమగును. అట్లుగాలిచో స్వకోషముకండి కోష
సంథ్యాపడమున్న చోట చెప్పబడినియమము శక్కడఁగాపఁటును-ప్రకృత
ముని ఇచ్చినిమిచు తాసముఁ అంత్యలోషము మూడవకోష ఉ మండుట
ఇటన క్రమాంతిక స్వరముకండి పూర్వము మూడవబుపచువ
ప్రతాసాంతి
మామా లభించుచున్నది. వెనుకటివలె ఉద్దిష్టములోఁ జెప్పబడినట్లు చేయ
చెప్పును అట్లుచేయగా బుపథమును వదలి నగము అని క్రమము అగును.
చాగి దగ్గర్తి లోషము మూడవ కోషమునందుండుటవల్ల క్రమాంతికమగుట
ఇటన పూర్వము కమూడవది ప్రజ్ఞము నష్టిపాంత్యముగా లభ్యమగుచున్నది.
తచువాతగాప గమ అని క్రమ ద్వితీయ లోషము ద్వితీయకోషమందుండుట
క్రీత క్రమాంతిమము ద్వితీయము గాంధారము నష్టద్వితీయముగా లభ్యమగు
చుప్పుది. పిదవ పరిశేషాయము వలన మధ్యమము తార పూరకముగా
ప్రాంతముగా లభ్యమగుచున్నది. అపుడు మగరి అని నష్టతాసనరూపమగును.
పుటి మొక్కాషైతే చివరఁగాని మధ్యఁగాని లోష చాలనము ఉండదో ఆక్కడ
క్కుడమాలక్రమాంత్యాది స్వరము నష్టమైనను అటువంటిదే లభ్యమగునని
పెరియుండ్రుది.

తానవ్యరమితోర్వ్యధః పంక్తిగాత్మాంక మిశ్రిణాత్తీ
ఏకస్వరాది తానానాం పంభ్య సంజాయుషే క్రమాత్తీ

ఏకస్వరాధులలో నేదోయెక స్వరములోనున్న అన్ని స్వరములతో
తత్పంభ్యతోఁ గూడినవి తత్త్వము పంభ్యలు. మిశ్రిణాంతము ఏకస్వరాది
తానముల పంభ్యవచ్చును. ఒకస్వరమునకు ఒకటి. ద్విస్వరమునకు రెండు,
త్రిస్వరమునకు అరు, చతుస్వరమునకు 24 ఇట్లు పంభ్యవచ్చును.

సాధారణము— 1 స్వర సాధారణము 2 జాతిసాధారణము అని రెండు
విధములు. స్వరసాధారణము 1 కాకలి సాధారణము 2 అంతర్ధ సాధారణము
పడ్డసాధారణము 4 మధ్యమసాధారణము అని నాలుగువిధములు.

వర్ణములు.

గానక్రియోవ్యతే వర్ణః సచతుర్ధా నిరూపితః
స్తాయ్యరోహ్య హరో హేచసంచారీత్వధలక్షణం

గానక్రియవర్ణమని చెప్పబడుచుస్తుది. కర్మాటక సంగీతములో వర్ణము
లనివేఱుగా వ్యవహరింపబడినది, 1 స్తాయి. 2 ఆరోహి 3 అవరోహి 4 సంచారి
అని నాల్గువిధములు మతింక లక్షణం చెప్పబడును.

మంద్రాదిస్వర చిహ్నములు.

స్తిత్యా స్తిత్యాప్రియోగః స్వాదేకమైవ స్వరస్వయః
స్తాయాకర్ణః సమిష్టేయః పరావస్వర్ధనామకో
ఏతత్పంమిత్రణాద్వర్ణః సంచారీ పరికీర్తితః

ఒకస్వరమును ఆపి ఆపి ప్రమోగించునది స్తాయివర్ణమనబడును. ఇతరు
ములు సార్థక మైనపేరుగలవి.

విజిష్టవర్ణ పందర్భమంకర ప్రవక్షతే
ఖిశేషముగల వర్ణములుగల పందర్భమును ఆమంకడమందురు.

మంద్రాది స్వరచిహ్నములు

మంద్రోబిందు శిరాభ వేత్,

ఉర్ధ్వరేభా శిరాస్తారో లిహాత్రైర్వచనాత్ముపతః

బిందువుపై నున్నది మంద్రము. పైకిగీత యున్నది తారము. ఇవాతలో
ఓ అంకేవేసినచో ప్లతము..

ప్రశన్నము=మంద్రము

అణంకార స్వరములు.

0 0 1

1. సా సా సా ప్రశన్నది (ప్రశన్నమైన ఆదిస్వరముగలది)

1 1 0

2. సా సా సా ప్రశన్నంతము (చివరిస్వరము ప్రశన్నముగ గలచి.)

0 1 0

3. సా సా సా ప్రశన్నయంతము (మొదటి చివరి ప్రశన్నములు గలవి.)

1 0 1

4. సా సా సా ప్రశన్నమధ్యము (మధ్యస్వరము ప్రశన్నముగ గలది.)

0 0 0 0 0 0

5. సారి సా సాగమ సా- సపదనీ సా-(క్రమరేచితము.)

0 1 0 1 0 1

6. సరి సా- సగమ సా-సపదనీ సా-దీత్తము

1 0 1 0 0

7. సారి సా- సాగమ పా-సాపదనిన సా [పసాదము]

ఇవి స్తాయి గతాలంకారములు.

—०—

ఆరోహిస్వరములు-ఆవరోహిస్వరము-స్వరనామము

1. సారీగామాపాదానీసా	సానీవాపామాగారీసా	వి సీర్క్షము
సస రిరి గగ ము	సస నిని దద పప	నిష్క్రష్టము
పప దద నిని స	ము గగ రిరి సస	

2. పనని-రిరి-గగగ-మమమ-పవవ-పనప నినిని దదద పవవ | గ్రత్త
దదద-నినిని-పనప మమ-గగగ-రిరి-పన | వర్ణము
3. పనప రిరిరి గగగగ మమమ పనప నినినిని దదదద పవవ దదదద నినినిని పనప పనప మమమ గగగ రిరిరి పనప
4. సాసారి-గాగాగామ-పాపాపాద-నినినిప-సాసాదపాపామ-గాగారిపనప | బిందువు
5. పగ ప ని ప ద మ రి - అభ్యచ్ఛయము=దాటు
6. సారిరి గాగాగా మామామామా | సానీసా దాదాదా
మామా పాపాపాపాపా- | పాపాపాపా దాదాదా హసితము
పాపాపాపాపా-దాదాదాదా-సీనీనీనీనీనీసా
పాపాపాపా-దాదాదాదా
7. పరి రిగ గమ మప పద దని నిన-అరోహిస్వరములు ప్రేంఖితములేక
క్రమము.
పని నిద దప పమ మగ గరి రిప-అవరోహిస్వరములు
8. పగ గప పనిన (దాటుతో) అరోహి స్వరములు ఆష్టి ప్రము
పద దగ గప [దాటుతో] అవరోహి స్వరములు.
9. పరిగ గమప పదని దనిన సంధి ప్రథమ- అవరోహి
పనిద నిదప దపమ పగరి గరిన చాపుదసము అవరోహిస్వరము
10. పన పరిగా మమమ పదా నిని నినిని దప దమగా రిప పసా ఉద్గీతము
11. పరి రిగా మప పదా నిని దప పమ గరి రిసా. ద్వాహితము
12. పరిగ గగా మపద దపా నినిని దప మమ మా గరి పనపా ప్రతివర్ణము
13. పనప రిరి గగగ మమమ పవవ దదద నినిని పనప నినిని దదద పవవ మమమ గగగ రిరి పనప పుధగేషి

- ० -

సంచార్యాలంకార స్వరములు.

1. పగరి-రిమగా-గపమా-మదపా-పనిధా మంద్రాదిమము
2. గసరి-మరిగా-పగమా-దమపా-నిపదా మంద్రమధ్యమము

అల్పకౌరపులు

3. రిగసా-గమరి మహా-పదమా-పదనిపా మంచ్రాంతము
4. సగా-రిమా-గపా-మదా-పనీ ప్రెప్స్తారము
5. సరిసా-రిగరీ-గమగా-మహమా-పదపా-పదసిధా ప్రవసాదము
6. సాగరిమాసా-రీమగపారీ-గాపమధాగా-మాపాచనీమా వ్యాప్తతము
7. సగరిమా-మరిగసా-రిగమగాప-పగమారీ-గాపమధా-దమపాగా-మాదపనీ-నిపదామా ప్సలితము
8. సగమా-రిమపా-గపదా-మదనీ పరిశర్తకము
9. సరిగా-రిగమా-గమపా-మహదా-పదనీ ఆషైపము
10. సాసాసాసరిసా-రీరీరిగరీ-గాగాగామగా-మామాపమా- విందువు దాదాదానిదా
11. సరిగరీ-రిగమగా-గమపమా-మపదపా-పదనిదా ఉద్యాహితము
12. మామాపమా-పాపాపారిపా-ధాధాగధా- నీనీనీసారీ ఉర్మి
13. సరిగమా-మగసరిసా-రిగమపా-పమగరీ-గమపదా-పదమగా- సమము మపదనీ-నిదపమా
14. సరిరిసా-రిగరీ-గమమగా-మపాపమా-పదాధపా- ధనీనిదా ప్రేంఖము
15. సరిసాగసా-రిగరీమరీ-గమపాపగా-మపమాధమా- పదపానిధా నిమ్మాజితము
16. సస-రిధ-గని-ససా శైవము
17. సరి సరిగ సరిగమ రిగరిగమ రిగమపా గమగమపా గమపదా మప మపధ మపదనీ క్రమము
18. సరిపమగరీ-రిగపమగా-గమసీధపమగా ఉద్ధర్తితము
19. సగరి-సగరి-సా రిమగ-రిమగ-రీ-గపమ-గపమ... గా-మధప-మదపమా-పనిద-పద-పా రంజితము
20. ససామగరీ-రిధాపమగా-గనీపదమా సన్నిప్పత్త ప్రవ్పత్తతకము

21. సాసరిమాగా-రీరీగపామా-గాగమధాపా-మామపనీధా వేటు
 22. సారీమరీసా-రీగపగ రీ-గమా-దమాగా-మపనివమా | లలితస్వరము
 23. నరిసా-సరిగరిసా-సరిగఁగరిసా-గసరిగను-వమగరిసా హంకారము
 24. సగరిసా-రిమగరీ-గపమగా-పనిధపా హదమానము
 25. సగమామరిసా-రిమపాషగరీ-గపవా-ధమగా-మదనీసిపమా.అపలోకితము
 ఇవి సంచారి అలంకారములు

* * *

ఇంక సప్తాలంకారములు.

1. నరిగమపాధనిసా“సా తారమంద్రప్రసన్నము
 2. సా సా సిదవమ గరి సా మంద్రతార ప్రసన్నము
 3. ససరిరిషసరిసా-రిరిగగురిగరీ-గగమమగగమగా మువపమమపమా-పవదదపవదపా-దదనినిదదనిదా - ఆవర్తకము
 4. ససరిరిష-రిరిగగరి-గగమమగగ-మమపపమమ- వపదదపవ-దదనినిదద- సంప్రదానము
 5. సగసగా-రిమరిమా-గపగపా-మదమదా-పనిపనీ విధుతము
 6. సరిసరి-గరిగరి-రిగరిగ-మగమగ-గమగమ-పమపమ- చుపలోలము
 7. సనగసగా-రీరిమరిమా-గగపగచా-మమదమపా-పపనిపనీ చుల్లాసితము
 8. సరిరిష రిగాగరీ-గమమగా-చపపమా పదదపా దనీనిధా-నిసాసనీ స్త్రేపేభోల్మిత
 పైని సంగీత రత్నాకరములో శార్జుదేవనిచే చెప్పబడెను.

జంటవరుసలు

ఇంక నేటి సంగీత సంప్రదాయములోని కొన్ని జంటవరుసలు

1. సస రిరి గగ మమ వవ దద సిని “సస” ।
సస సిని దద వవ మమ గగ రిరిష్టస్ ||
2. సస రిరి గగ మమ రిరి గగ మమ వవ
గగ మమ వవ ధధ మమ వవ ధద సిని
వవ ధధ సిని సస సస సిని దద వవ
సిని దద వవ మమ దధ వవ మమ గగ
వవ మమ గగ రిరి మమ గగ రిరి సస
3. సస రిరి సస రిరి గగ మమ
రిరి గగ రిరి గగ మమ వవ
గగ మమ గగ మమ గగ మమ వవ దద
మమ వవ మమ వవ మమ వవ దధ సిని
వవ దద వవ దద వవ దధ సిని సస
సస సిని సస సిని సస సిని దద వవ
సిని దధ సిని దద సిని దద వవ మమ
దద వవ దధ వవ దధ వవ మమ గగ
వవ మమ వవ మమ వవ మమ గగ రిరి
మమ గగ మమ గగ మమ గగ రిరి సస
4. ససరి ససరి సరి సస రిరి గగ మమ
రిరిగ రిరిగ రిగ రిరిగ మమ వవ
గగమ గగమ గమ గగ మమ వవ దద
మమవ మమవ మమ మమ వవ దద సిని
పవద వవద వద వవ దద సిని సస
ససని ససని సని సస సిని దద వవ
దధవ ధదవ దవ దద వవ మమ గగ

వపమ పపమ పమ పప మమ గగ రిరి
 మమగ మమగ మగ పప మమ గగ రిరిస
 మమగ మమగ మగ మమ గగ రిరిస

5. పస రిరిగ సంగ పస రిరి గగ మమ
 రిరి గగమ రిరి గగ మమ పప
 గగ మమప గమప గగ మమ పద పద
 మమ పపద మపద మమ పప దధ సిసి
 పప దదని పదని పప దద సిసి సని
 పస సిసిద సనిద పస సిసి దద పప
 సిసి దదప సిద సిసి ధద పమ మమ
 దద పపమ దపమ ధధ పప మగ రిరి
 పప మమగ పమగ పప మమ గగ రిరి
 మమ గగరి మగరి మమ గగ రిరి సస

6. సాప రీరి పస రీరి పస రిరి గగ సస రిరి పరిరి పరిరి సరిరిగా గమమ
 రీరి గాగ రిరి గాగ రిగగ మమ రిరిరి గగ రిగగ రిరి గమామ పప
 గాగ మమ గగ మమ గమమ పప గగగ మమ గమమ గమమ
 పాప ధధ

మమ పాప మమ పాప మపప దద మమమ పప మపప మపప
 దాద సిసి

పాప దాద పప దాద పదద సిసి పప పదద పపద పదద సీసి పస
 సాప సీసి పస సీసి సనిని దాద పస సనిని సనిని సనిని దాద పప
 సీసి దాద సిసి దాద సిదద పప సిసి దద సిదద పదద పాప మమ
 దాద పాప దద పాప దపప మమ దదద పప దపప పపమా మగగ
 పాప మమ పప మమ పమమ గగ పప పమమ పమమ పమమ గాగ రిరి
 మమ గాగ మమ గాగ మగగ రిరి మమ మగగ మగగ రిరి పస

త్రిస్తో యి

మంద షడ్జము మొదలు ఆరోహణగతిగా షడ్జమువరకు ఒకస్తోయి
 మధ్య షడ్జము మొదలు ఆరోహణ గతిగా షడ్జమువకు రెండు స్తోయి. తార
 షడ్జము మొదలు ఆరోహణగతి షడ్జముపటకు మూడవ స్తోయి.

శ్శిక్రిందివి అలంకారములుగ నేటి సంప్రదాయమునఁ జెవ్పబడినవి ఇవి సంగీత పొంజూతములో జెవ్పబడెను. చతుర్దండ్రి ప్రకాశికలో వెంకటమణి కూడ చెప్పేను. ద్రువతాళము దీని వేరు ఇంద్రనీల.

14 అష్టరములకాలము చతుర్శిక్షాతి.

1. సరిగమ	గరి	నరిగరి	సరిగమ
రిగమప	మగ	రిగమగ	రిగమప
గమపమ	పమ	మనదసి	గమపద
మపదని	దప	మపదప	మపదని
పదనిప	నిద	పదనిద	పదనిప
సనిదప	దసి	సనిదని	సనిదప
నిదపమ	పద	నిదపమ	నిదపమ
దపమగ	మప	దపమప	దపమగ
పమగరి	గప	పమగమ	పమగరి
పగరిప	రిగ	పగరిగ	పగరిప

మత్యతాళము 10

రూపకతాళము 10

2. 10 అష్టరములు చతుర్శిక్షాతి

3. 6 అష్టరముల కాలము

దీనిపేరు మహావ్రజము

చతుర్శిక్షాతి

సరిగరి	సరి	సరిగమ	దీనిపేరు	నిర్దోషము
రిగమగ	రిగ	రిగమప	సరి	సరిగమ
గమపమ	గప	గమపద	రిగ	రిగమప
మపదప	మప	మపదని	గప	గమపద
పదనిప	పద	పదనిప	మప	మపదని
సనిదని	ససి	సనిదప	పద	పదనిప
నిదపద	నిద	నిదపమ	ససి	సనిదప
దపమగ	మప	దపమగ	నిద	నిదపమ
పమగరి	గప	పమగరి	దప	దపమగ
పగరిప	రిగ	పగరిప	పప	పమగరి
			మగ	పగరిప

జాపె 100

త్రిపుట 100 కోకిలము

10 అష్టరములు మృషణాతి

7 అష్టరములకాలము త్రిష్టణాతి

సరిగసతి	సరిగు	మా	సరిగు	సరి	గమ
రిగమరిగు	రిగము	పొ	రిగము	రిగు	మషు
గమపగము	గమప	రా	గమప	గము	పదు
మపదమప	మపద	నీ	మపద	మప	దని
పదనిపదు	పదని	సా	పదని	పద	నిప
సనిదసని	సనిద	పొ	సనిద	సని	దప
నిదపనిదు	నిదప	మా	నిదప	నిద	పము
దపమదప	దపము	గా	దపము	దప	మగు
పమగపము	పమగ	రీ	పమగ	పము	గరి
మగరిపమగ	మగరి	సా	మగరి	మగ	రిప

శి అష్టరములు

దీనిపేరు పీతము

పరి	సరిగు	సరిగము
రిగు	రిగము	రిగమప
గము	గమప	గమపదు
మప	మపద	మపదని
పదు	పదని	పదనిప
సని	సనిద	సనిదప
నిదు	నిదప	నిదపము
దపు	దపము	దపమగు
పమగు	పమగ	పమగరి
మగు	మగరి	మగరిప

టీ. కె. ఆవర్తము, ఆడ్డంతాళము

సరిగరి	సరిసరి	సరిగమ
రిగమగ్	గమగమ	గమవద
మవదవ	మవమప	మవదసి
వదనిద	వదవద	వదనిష
సనిదసి	సనిసని	సనిదవ
సిదపద	సిదసిద	సిదపమ
దపమవ	దపదవ	దపమగ
పమగమ	పమపమ	పమగరి
మగరిగ	మగమగ	మగరిస

స దా న 0 ద ము

సరిగమ	రిగమప	గమవద
మవదసి	వదనిస	ససిదప
సిదపమ	దపమగ	పమగరి
మగరిస —		

ఆటతాళము 1100

14 అష్టరములు ఖండజాతి

సరీగా	సారిగా	మామా	చతుర్శజాతి
రిగామా	రీగమా	పాపా	సరిగమ
గమాపా	గామపా	దాదా	రిగమప
మపాదా	మాపదా	నీనీ	గమపద
వదానీ	వాదనీ	సాసా	మవదసి
సిదాపా	సీదపా	మామా	వదనిస
దపామా	దాపమా	గాగా	ససిదప
పమగా	పామగా	రిరి	సిదపమ
మగాతి	మాగరి	సాసా	దపమగ
			పమగరి
			మగరిస

పరిగా	రిగమూ	గమపా	మపదా
పదనీ	ధనిసా	పనిదా	నిదపా
మగరి	గరిసా		
పరిగ	రిగమ	గమప	మపద
పదని	దనిస	పనిద	నిదప
దపమ	పమగ	మగరి	గరిస

అలంకార ప్రయోజనములు

రక్తీశాఖస్సురజ్జాసం వ్యుత్తాంగానాం విచిత్రతా
ఇత్తిప్రయోజనాన్యాషు రలంకార నిరూపణే

రక్తి పాప్తించుట, స్వరముల జ్ఞానము వ్యుత్తాంగముల వైచిత్రి అను
ను అలంకారమువలన సిద్ధించు ప్రయోజనములు.

గమకములు -

గమకములు పదువైదు. ఇవి చతుర్ధండి ప్రకాశికలోఁ జెప్పబడినవి.
క్రోతం తంజించుటకై స్వరముల వివిధ కంపనములను గమకములందురు.
రంజనను పొందించునవి గాన గమకములని వ్యుత్సుత్తి.

1. తిరిషము - ఒక పొట్టిస్వరమును $1/8$ మాత్రాకాలముయొక్క వేగముతో
స్వీకరమును గంపింపఁ జేయుట.
2. సుష్టితము - పొట్టిస్వరమును $1/6$ మాత్రాకాలముయొక్క వేగముతో
గంపనము జేయుట
3. కంపతము - పొట్టిస్వరమును $1/4$ మాత్రాకాలముయొక్క వేగముతో
గంపనకు జేయుట
4. లీపము - పొట్టిస్వరమును $1/2$ మాత్రాకాలపు వేగముతోఁ గంపనము
జేయుట.
5. ఆండోక్కితము - పొట్టిస్వరము ఒక మాత్రాకాలపు వేగముతోఁ గంపనము
జేయుట.

7. క్రిభిన్నము - మూడు స్తానములలో వేగము తో స్వర జారముచేయుట
8. కురులము - ఒకి గమకములోని స్వరములను ఘనము ఉచ్చరించుట.
9. ఆహతము - స్వరసంచారముచేయుచు ఈరు చాతిస్వరము పైని ఆహతము చేసి క్రిందకు ఏనలుట
10. ఉల్లాసితకు - స్వరసంచారములో ఒకస్వరమును దాటి కూడా ముఖపోవుట.
11. ప్లావితకు - మూడు పొట్టిస్వరకాలము వేగముతో ఉండు చేయుట.
12. గుంఫితము - హుంకారముతో గుంభీరముగా కంపనము చేయుట.
13. ముద్దితము - నోరుమూసికొని కంపనము చేయుట.
14. నామితము - స్వరములను క్రిందకు అవరోహించి కంపనము చేయుట.
15. మిశ్రితము - పైని చెప్పిన గమకములలో ఒకటికండి నెక్కువ గమకము అను కలిపి కంపనము చేయుట.

ఇంక నేటి సంపదాయములోని దశవిధి గమకములు -

ఆరోహమవరోహంచ థాలుస్వరిత కంపితాః

ఆహతఃప్రత్యాహతశ్చ త్రిపుచ్ఛందోఽ మూర్ఖనాః

1. 1 ఆరోహము 2 అవరోహము 3 థాలు 4 స్వరితము 5 కంపితము
6 ఆహతము 7 ప్రత్యాహతము 8 త్రిపుచ్ఛము 9 ఆందోఽనము
10 మూర్ఖన అని గమకములు పది.

1. ఆరోహము - పరిగమ పదసిస

2. అవరోహము - సని ధవ మగరిస

3. థాలు - సవ, సమ, సగ, సరి, సన

4. స్వరితము - సన, రిరి, గగ, మమ, వప, దధ, సిని, సన

5. కంపితము - పాపపవ-ఒకస్తానమునందు నిలిచి స్వరస్తానములను వలికించు

6. ఆహతము - సరి, రిగ, గమ, మప, పద, దసి, సిస

7. ప్రత్యాహతము - సని, నిద, దవ, పమ, మగ, గరి, రిస

8. క్రిపత్వము - నసన, తిరిరి, గగగ, మమమ, వవవ.
 9. ఆందోళనము - సరిసహావ, రిగరిమామ, గమగహావ.
 10. మార్కున - పరిగమ పదని లిగమ పదనిస, గను, పదనిపరి.

స్వరజాతులు

ఈ స్వరజాతులనే స్వరజతులని లేటి సంగీత సంప్రదాయుళ్ళు చ్చెపురించిరి.

శస్తోస్మృత్యుతయః పత్త తాః పద్మాది స్వరాభిధాః
 పద్మాశ్రద్ధైవ గాంధారీ మధ్యమా పంచమీతథా
 కై పత్తి చార్ధవై పాది శస్తతాలక్ష్య కథ్యతే.

పద్మాది స్వరములనుబ్రత్తి (స పాష్టి (ర ఆర్థాంభి (గ గాంధారీ (మ మధ్యమా
 (క పంచమీ (ధకై వత్తి (ని కై పాది అని జాతులేదు గెలిగినవి.

- శ] పద్మము న్యావ స్వరముగాఁ గలది పాష్టి.
 ర] బుషభము న్యావ స్వరముగా గలది ఆర్థాంభి.
 గ] గాంధారము న్యావ స్వరముగా గలది గాంధారి.
 మ] మధ్యమము న్యాసముగాఁ గలది మధ్యమము. ఇక్కె న్యావస్వరములనుబ్రాంభి కై వత్తి మెదలగు పేరులు వచ్చినవి.

ఇంక తుద్దముల లక్షణము చెప్పబడును.

యాసాం వామస్వరోన్యాసో అవన్యాసోగ్రహాత్తథా
 తారన్యావ విహీనాస్తాః పూర్ణాః తుద్దాభిధామతాః

ఏవ్వరములయొక్క నామస్వరము న్యాసముగను అవన్యావముగను గ్రహముగను ఉండునో మతియు తారస్తానములో న్యాసములేకుండునో ఆవిధ్యములవడును. న్యాసాముల లక్షణము ముందు చెప్పబడును.

వికృతా న్యావ వర్ర్యోతల్లక్ష్మీవా శవంత్యమూః

న్యావము తక్క మీరిన యాలక్షణము లేసివి వికృతములు అనఁదా పామస్వరమునే చ్చాపముజేసి ఇతరస్వరములను ఆవన్యాసాదులముగాఁ జేసివచో తిఱి వికృతములాస్తము. ఇక్కుతములందు న్యాసము తప్పక యుండునన్నమారు.

సంపూర్ణత్వ గ్రహంశాపన్యసేష్యకె కవర్జనాత్

భవంతి భేదాశ్వత్వారోద్వయోస్త్యగేన షణ్మాతః

సంపూర్ణత్వాదులతో ఒక్కాక్కాతి లేసిచో నాలుగు దక్కములను.
రెండేసి లేసిచో ఆరు రకములను.

1. సంపూర్ణము లేసిచో (సవ్తస్వరములు లేసిచో) అనగా గ్రహము అంశము అవన్యాసము గలది ఘికరకము.
2. గ్రహము లేసిచో అనగా సంపూర్ణత్వము అంశము అవన్యాసము గలది రెండవరకము.
3. అంశము లేసిచో అనగా సంపూర్ణత్వము గ్రహము అవన్యాసము గలది మూడవరకము.
4. అవన్యాసము లేసిచో అనగా సంపూర్ణత్వము అంశము గ్రహము గలది నాల్గవరకము ఇట్లు నాల్గురకములు. రెండేసిలేసిచో గలుగుభేదములు ఆఱ.
1. సంపూర్ణత్వ గ్రహములు మాత్రముగలది ఒకరకము.
2. సంపూర్ణత్వము అంశము మాత్రయ గలది రెండవరకము.
3. సంపూర్ణత్వము అవన్యాసము మాత్రము గలది మూడు.
4. గ్రహము అంశము మాత్రము గలది నాలుగు.
5. గ్రహము అవన్యాసము గలది ఆయిదు.
6. అంశము అవన్యాసము గలది ఆఱ.

త్యాగేత్రయ్యాం చత్వార్థ, ఏక స్తుత్కేచతుష్టయే

భేదాః వంచాదశై వేత్తేషాష్ట్యాః సదిఖ ర్మిరూపితాః

మూడులేసిచో నాలుగురకములు. నాలుగులేసిచో ఒకరకము. ఇట్లు షాడ్మికి భేదములు వదునైదు ఉండునని పత్పరములు నిరూపించిరి,

1. సంపూర్ణత్వము గ్రహము అంశములేసిది ఒకటి.
2. సంపూర్ణత్వము గ్రహము అవన్యాసము లేసిది రెండు.
3. సంపూర్ణత్వము అంశము అవన్యాసము లేసిది మూడు.
4. గ్రహము అంశము అవన్యాసము లేసిది నాలుగు నాల్సుగు - లేసిచో ఒకటి.

1. సంహర్షత్వము గ్రహము అంశము, అవన్యాసము లేనిది ఒకటవరకము,
తత్త్వాష్టా హర్షతాహీనాః పాదవోడవ భేదతః

అందు హర్షములేని భేదములు ఎనిట్లిది. పాదవోడవ భేదములు $8 \times 2 - 16$

అతో అష్టావధికా ఆర్షభ్యాదిష్ట్వదవ జాతిము
అతస్త్రయోవింశతిథా షట్పు ప్రత్యేక మీరితాః

హర్షత్వమును పాదవభేదములు ఎనిమిదింటిచేతను ఇతర భేదము
లేదింటిచేతను వదునై దు అగును.

ఆర్ధ్వభి (8) మొదలగువానియందు బోదవకూతిగి (డెండేసి స్వరములు
లేనిదానిని) బట్టి ఈవిధముగ ఎనిమిది యొక్కవగాన ఇరువది మూడగును..
ఈవిధముగా ఆర్ధ్వభి (9) మొదలగు ఆఱును ఇరువది మూడిదే యుగును
గాన ($6 \times 23 = 138 + 15$) మొత్త 153 అగును.

వికృతాసాంతు సంస్కరాజ్ఞాతా ఏకాదశస్యుతాః

వై ని జెప్పిన వికృతములయొక్క కలయికవలనఁబ్బట్టినవి వదునొకండు
11 అగును.

1 స్వాతంత్ర్య కై శికి 2 షడ్జోదిచ్యవా 3 షడ్జమధ్యమాః
4 గాంధారోదిచ్యవా 5 రక్తగాంధారీ 6 కై శికితథా
7 మధ్యమోదిచ్యవా 8 కార్యారహీ 9 గాంధారవంచమీ
10 తథాంధీ 11 వందయంతీ తదేతూనథునాట్యువే.

ఆవదునొండు ఇవి. 1 షడ్జకై శికి. 2 షడ్జోదిచ్యవ 3 షడ్జమధ్యము
4 గాంధారోదిచ్యవ 5 రక్తగాంధారీ 6 కై శికి 7 మధ్యమోదిచ్యవ 8 కార్యా
రవి 9 గాంధారవంచమి 10 అంధీ 11 వందయంతి. ఇవి యొక్కినవో వాగికి
కారణములు చెప్పేదను.

షాష్టిగాంధారికా యోగాజ్ఞాయతే షడ్జకై శికి

షాష్టికమధ్యమాభ్యం తుఖాయతే షడ్జమధ్యమాః

గాంధారి వంచమ భ్యాంతు జాతాగాంధార వంచమీ
గాంధార్యార్థభికభ్యాంతు జాతిరాంధ్రి ప్రజాయతే

పొడ్డిగాంధారి కలియుటవల్ల షడ్జకై శిక జాతికలుగును. (స+గ) పొడ్డి మధ్యమ కలియుటవల్ల షడ్జమధ్యమక్కాతి ఆగును (స+ము) గాంధారి వంచమము కలియుటవల్ల గాంధారవంచమి జాతిఅగును (గ+ప) గాంధారి ఆర్ఘ్యభి కలియుటవల్ల ఆంధ్రి జాతిఅగును (గ+రి)

పొడ్డి గాంధారికా తద్వత్తదై వత్తి మిజితా స్త్రీమాః
షడ్జో దీయవత్తిం జాతిం కుర్యాః కార్యారవీంపునః

పొడ్డి గాంధారి ధై వత్తి ఈమూడింటి కలయికవలన షడ్జోదిచ్యవ ఆను
వది ఆగును. ఇంక కార్యారవి చెవ్వబడును.

ధాయంతినై పొది వంచమ్యార్థభికాయుతాః
నై పొదివంచమి ఆర్ఘ్యభి ఈ మూడిటి కలయికవల్ల కార్యారవి కలుగును.
[గి+ప+రి]

వందయంతితు గాంధారి వంచమ్యార్థభికాన్యితా
గాంధారివంచమీ ఆర్ఘ్యభి కలిసినచో వందయంతి ఆగును [గ+ప+రి]

గాంధారి ధై వత్తి పొడ్డి మధ్యమేతి యుతా స్త్రీమాః
గాంధారోదిచ్యవాం కుర్యార్థధ్యమోదిచ్యవాంపునః

గాంధారి ధై వత్తి పొడ్డి మధ్యమ అనుసవి గలిసినచో గాంధారోచ్యవ
తగును. ఇంక మధ్యమోదిచ్యవయైతే.

ఏతా ఏవచినాపొడ్జ్య వంచమ్య సహకుర్వతే
తుర్యస్తా రక్తగాంధారిం నై పొదివచ్ఛై వత్తి
ఆర్ఘ్యభి ధై వత్తిం త్వయై వంచభ్యః కైకిభవేత్
ఇవే పొడ్డి లేకుండ వంచమితో కూడ మధ్యమోదిచ్యవ ఆగును. [గ ధ మ వ]
నైపొదిధై వత్తి ఇవిలేనిచో రక్తగాంధారి ఆగును.
అర్ఘ్యభిధై వత్తి లేనిచో లేక మిగిలిన అయిదువల్ల కై శికి ఆగును.

1. నగ - (పొడ్డి గాంధారి) - పడ్జకై శికి
2. నమ - (పొడ్డి మధ్యమ) - పడ్జ మధ్యమ
3. గవ - గాంధారి వంచమి - గాంధార వంచమి
4. గరి = (గాంధారి ఆర్షభి) - ఆంధ్రి
5. లగధ - (పొడ్డి గాంధారి కై వతి) - పడ్జోదీచ్యవత్తి
6. సివరి = (నై పొది వంచమి ఆర్షభి) - కార్మార్థవి
7. గపరి = గాంధారి వంచమి ఆర్షభి - నందయంతి
8. గధసమ (గాంధారి కై వతము పొడ్డి మధ్యమ గాంధారో దీచ్యవ
9. గధమవ - గాంధారి కై వత మధ్యమ వంచమి - మధ్యమో దీచ్యవ
10. గమపని - గాంధారి మధ్యమ వంచమ నై పొది - రక్త గాంధారి
11. నగమవని - [పొడ్డి గాంధారి మధ్యమ ఫంచమి నై పొది] కై శికి ఉపడకై శికి మొదలగు పేర్లు సొర్కములు కొన్ని రూథములు.

పడ్జగ్రామ జాతులు

చతుర్సః పడ్జ శబ్దినోయ్ నై పొది కై వత్తి తథా
ఆర్షభిచేతి సమైతాః పడ్జగ్రామస్య జాతుమః

పడ్జ శబ్దములు గలవి నాలుగు అనగా 1 పొడ్డి 2 పడ్జకై శికి 3 పడ్జ మధ్యమ 4 పడ్జో దీచ్యవ కై నై పొది 5 కై వతి 7 ఆర్షభి అని యివి పడ్జ గాంధ్యములోని జాతులు.

మధ్యమ గ్రామ జాతులు.

శేషాఃస్యర్పమధ్యమ గ్రామే పూర్వత్వాద్యధునోచ్యతే

మిగిలినవి మధ్యమ గ్రామములోని జాతులు. 1 గాంధారి 2 మధ్యమ వీ వంచమి 4 గాంధారవంచమి 5 ఆంధ్రి 6 కార్మారవి 7 నందయంతి 8 గాంధారోదీచ్యవ 9 మధ్యమోదీచ్యవ 10 రక్త గాంధారి 11 కై శికి ఇవిమధ్యమగాంధ్యమజాతులు.

ఇంక పూర్వత్వాదులు చెవుఱడును పొడ వోడవములుగాక నిత్యము పూర్వముగు జాతులు.

పూర్ణజూతులు

కార్యారథ గాంధార వంచమీ షడ్జక్తే శిక్షి
మధ్యమోదీచ్యవేత్యేతా నిత్యపూర్ణాఃప్రక్షితితాః

1 కార్యారథ 2 గాంధార వంచమీ 3 షడ్జక్తే శిక్షి 4 మధ్యమోదీచ్యవ
అన్నవి పూర్ణములు.

సంపూర్ణ షాడవములు

షాడ్జివనందయం త్వాంధీ గాంధారోదీచ్యవేత్యమూః
సంపూర్ణషాడవాః ప్రాహచత్ప్రసః సోధలాత్మజః

1 షాడ్జి సందయంతి 2 ఆంధ్రి 4 గాంధారోతీచ్యవ అని సంపూర్ణషాడ
వములు నాలుగని సోధలుని ప్రత్యుతుడుచెప్పేము.

సంపూర్ణముగను షాడవముగను షాడవముగను నుండు జూతులు.

దశావరిష్టాః సంపూర్ణ షాడషాడవితామతాః

మిగలినవి పది సంపూర్ణషాడవాడువములుగ నున్నవి 1 ఆర్ఘ్యభి 2 గాంధారి
3 మధ్యమ 4 వంచమి 5 ధై వతి 6 నై షాది 7 షడ్జోదీచ్యవ 8 షడ్జమధ్యమ
9 రక్తగాంధారి 10 క్తి శిక్ష.

1. ఆర్ఘ్యభిలో షడ్జము లోపించినచో షాడవమును సపలు లోపించినచో
షాడవమునగును.
2. గాంధారి 3 రక్తగాంధారి 4 క్తి శిక్షి అను వాసిలో రి లోపించినచో
షాడవములును రిధలు లోపించినచో షాడవములనగును.
3. మధ్యమపంచమి వీనిలో గ లోపించినచో షాడవములును, నిగలు
లోపించినచో షాడవములను సపలు లోపించినచో షాడవములునగును.
షడ్జోదీచ్యవలో ఓ లోపించినచో షాడవములును ప, రిలు లోపించినచో
షాడవములునగును.
4. షడ్జమధ్యమలో ని లోపింపగా షాడవములును నిపలు లోపించినచో
షాడవములు నగును.

వంచమీ, మధ్యమా, షడ్జ మధ్యమాభ్యాసుజూతిము
స్వరసాధారణం ప్రాక్తం మునిభి ర్ఘరతాదిభీః

1 పంచమి 2 మధ్యమ 3 షడ్మధ్యమ అను జాతుల స్వరములు సాధారణముగ గలుగునని భరతాది మునులనిరి.

అంశేషమపేష్యేవయథా స్వసియమాద్భువేత్
ఏత దల్చనిగాస్వాహుః కంబలాశ్వత రాదయః

నిగలు తక్కువగాఁ గల పంచమీ మధ్యమ షడ్మధ్యమ పొడ్జి అను వానిలో తమసియమము తప్పక సమచ అంశములందె స్వరసాధారణముగునని కంబలాశ్వతరాదులనిరి. నిషాదగాంధారములు ఇతరములకు సంఖారులగుటచే లోపము (అల్పము) ఇతరాంశయందు లేకపోవుటచే కాకల్యంతర ప్రయోగము చేయరాదని భావము.

అల్ప ద్వ్యాత్తతికే రాగ భాషాదావపి తన్నతం

అల్పద్వ్యాత్తతికు గల జాతులందు రాగాంగ భాషాంగ క్రియాంగోపాంగము అందు ఆకాల్యంతర సాధారణముగునని భరతాదుల మతము.

సిగయోరంశయోః షడ్మ మధ్యమాయాం నతద్వువేత్
పికృతాపీవ తత్త్వాపి స్వరసాధారణాశ్రయః

షడ్మ మధ్యమయందు అంశములైన సిగలకు ఆస్వర సాధారణము గలుగదు. అందులోను స్వరసాధారణమును ఆశ్రయించినవి వికృతములేగాని శద్గములుగావు. షడ్మాదులందు శద్గావస్తుముందు వికృత స్వరప్రయోగము చేయరాదని భావము.

వీకాంశానందయంతీవ మధ్యమోదీవ్యవాతథా

గాంధారవంచమీ త్యైతాష్టిస్తోః ద్వ్యంశాస్తు ధైవతీ

గాంధారోదీవ్య వాచాధ పంచమీ త్వ్యదితాషమః

1. ఒకస్వరము అంశముగాఁ గలవి. 1 నందయంతి 2 మధ్యమోదీవ్యవ నీ గాంధారపంచము వీనిలో పంచమము అంశముగా నుండును.
2. రెండుస్వరములు అంశముగాఁగలవి 1 ధైవతి 2 గాంధారోదీవ్యవ నీ పంచమీ అనునవి. ధైవతియందు బుషథ ధైవతములు (రిథ) అంశములు

గాంధారోదీచ్యవయందు షడ్జ మధ్యమములు (స, మ) అంశములు. వంచమిమందు బుషభ వంచమములు (రిప) అంశములు.

నై షాద్యార్థభికా షడ్జ కై శిక్యంశికామతాః
అంధ్రికార్మారవీ షడ్జో దీచ్యవాశ్వతురింశకాః

3. మూడు అంశములు గలవి । నై షాది 2 ఆర్థభికా 3 షడ్జ కై శికి.

నై షాదిలో నిసగలు అంశములు. ఆర్థభిలో రినిధలు తంశములు. షడ్జ కై శికలో సగవలు అంశములు.

4. నాలుగుస్వరములు అంశములుగాఁ గలవి. 1 అంధ్రి 2 కార్మారవి 3 షడ్జో దీచ్యవ. ఆంధ్రిలో రిగవనిలు అంశములు. కార్మారవిలో రివదనిలు అంశములు. షడ్జోదీచ్యవలో సమధనిలు అంశములు.

వంచాంశా రక్తగాంధారి గాంధారి మధ్యమాతథా
షాడ్జీత్యతాశ్వత్స్వస్యః షడం శైక్తై వక్తై శికి.

5. అయిదు స్వరములు గలవి-1 రక్తగాంధారి 2 గాంధారి 3 మధ్యమషాడ్జి. రక్తగాంధారిలో సగమవనిలు అంశములు గాంధారిలో సగమవనిలు అంశములు మధ్యమలో సరిగమనిలు. షాడ్జిలో సగమవదలు అంశములు.

6. ఆరు స్వరములు అంశముగాగలవి. కై శికి ఒకటే ఇందు రి తక్కు మిగిలిన సగమవదనిలు అంశములు.

సప్తాంశాః సూరిభిః షడ్జమధ్యమా పరికీ రితాః
ఇతిత్రిషష్ఠి రంశాస్యర్జాతి స్వషాదశాస్యమే.

7. ఏడుస్వరములు గలది షడ్జమధ్యమ ఆనిసూరులచేఁ జైవుఱడెను. ఇందు ఏడు స్వరములును అంశములె. ఇట్లు వదునెనిమిదియందు మొత్తము నొ అంశములుగలవు.

గ్రహంశతార మంద్రాశ్వన్యా సావన్యాపకోతథా
అపిసంన్యాస విన్యాసా బహుత్వం చాల్పుతామతా
ఏతాన్యంతరమార్గేః సహలాష్ట్మాః జాతిము
షాదవోడు వితే క్వాపీత్యేవ మాహుత్రయోదశ

1 గ్రహము 2 అంశము 3 తారము 4 మంద్రము 5 న్యాసము 6 అపన్యాసము 7 సంన్యాసము 8 ప్రన్యాసము 9 బహుత్వము 10 అల్పత్వము 11 ఆంతరమార్గము (తోసూడ) 12 షాఢవము 13 షాఢవము. అని జాతులలో వానివాని సంబంధమునుబట్టి (ఆనగా రాగములలో) పదమూడు లక్ష్మిములుండును.

గ్రహ లక్ష్మి ము

గీతాది నిహిత స్తుత స్తురోగ్రహశతీరితః
త్రాంక గ్రహయోరన్యతోక్త షభయ్యైషః

మనోరంజకమైన ప్రస్తర సందర్భముగల గీతము పాండుటకు నారంభింపు బడుసప్పడు మొదట స్తుప్యలములలో నేస్వరము గ్రహపింపబడునో ఆ స్వరము లలో నేచోయొకటి చెప్పినచో ఉభయగ్రహము. గ్రహముచెప్పినచోట అంశమునకు అంశము చెప్పినచోట గ్రహమునకు సంగ్రహము కలుగునని భావము. అంశముల వలెనే గ్రహములును 6ని ఉండునని తెలియునది. (రాగముగానిసంగతులుగాని ఏస్తురముతో పార్చిరంభింపబడునో ఆ స్వరము గ్రహము.)

అంశ లక్ష్మి ము

యోర కివ్యంజకోగేయే యత్పంచాద్యనువాదినో
విదార్యై బహులో యస్మాత్తారమంద్ర వ్యవస్థితిః
యఃస్వయం యస్వయం వాదీవానువాదీ స్వరోచపరః
న్యాసావన్యా విన్యాస సంన్యాస గ్రహతాం గతః
ప్రయోగే బహులః సఃస్వద్వా ద్వంషోయోగ్యతావశాత్

1. గేయములో ఏది రక్తి వ్యంజకత్వాది ధర్ములగలదో 2 దేసి యొక్క పంచాది అనువాది స్వరములు విదారియను గీతి ఖండమందు బహుశ యోగము గలిగియుండువో : దేసివల్ల ఇదితారము ఇదిమంద్ర ముఅనువ్యవస్థ గలుగునో అనగా దేసిని హమ్మగా పెట్టుకొన్నందువల్ల పైస్వరమును ఆరోహ ఇము చేయుటవల్ల మండవ్యవస్థయుఁ గలుగునో 4 ఏస్వరము స్వయముగా దేసికి పంచాది స్వరము అగునో ఒకప్పుడు వాదిగా వ్యవహరింపజడునే స్వరమునకు స్వయముగా పంచాదిగానే యగునో 5 ఏస్వరమునకు అనువాది స్వరమైతే ఇతరస్వరమే యగునో.

* ఆనగా ఎన్నటికిని ఆ స్వరము తనకుతాను (ఆస్వరమే) అనువాదిగా నుండదో టి ఏస్వరమైతే సందర్భమునుబట్టి ఒక్కాక్కావ్యాధు స్వాస్థముగా గాని, 7 అవస్థాస్థముగాగాని, 8 విన్యాసముగాగాని, 9 సస్యాసముగాగాని 10. గ్రహముగా గాని ప్రయోగములో బహుళముగా అగునో ఆట్టి వాది స్వరము రక్తికి వ్యంజకత్వాది యోగ్యతలనుబట్టి అంశ స్వరమగును. ఈవది లక్షణములుగలది అంశస్వరమని భావము. రాగకళను జూపుటకై మాటి మాటికి ప్రయోగింపబడు స్వరము అంశము. అన్నమాట అంశ సిమాన్యలక్షణము,

బహుళత్వం ప్రయోగేమ వ్యావకంత్వం లక్షణం

ప్రయోగములో బహుళముగా నుండుటయే వ్యావకమైన యంశలక్షణమని తేలిన సారాంశము.

తా ర స్వ ర ము

మధ్యమే స్తుతింశః స్వత్తస్మాత్తార స్థితాన్వరాన్
స్వరాంశుతుర ఆరోహి దేషతారావధిః పరః

మధ్య స్థాయియందున్న వడ్డాది స్తుతస్వరములందు తారములోనున్న యాస్వరమునుండి పైనున్న నాలుగు స్వరములను ఆరోహణము చేయవలయును. ఇది నిరతిశయమనయుతారావధి. వడ్డగ్రామములుతారములో సనుండి రిగమప వఱకును మధ్యమ గ్రామములో మ తోఁ గలిపి అనఁగా మపదని వఱకు ఆరోహణము చేయవలెను. కీనిని తారమందు ‘తార్యతే దూరం’ దూరముగా దరింపఁ జేయఁ బడునుగాన తారమని వ్యత్పత్తి వడ్డగ్రామములో వైతే తార పంచమునుండి ధై వత సిషాదములు ధనిలను అవి పైనున్నను

* ఎట్లన లోకములో రాజు ఆయా ప్రయోజనములనుబట్టి అమాత్యకృత్యములను చేయునుగాని భృత్యకార్యకారి మాత్రముగా నట్లు స్వరము అనువాది స్వరము గాదని భావము.

ఆరోహణము చేయరాదు. శక్తియున్నను తారము చేసినను రక్తియుండదు, గాన తారము చేయరాదు. మధ్యమగ్రామములోనై తే తార నిషాదము, ‘ని, ఆసంభవము’ గాన అది తారముగా ఆరోహణము చేయబడదు.

అర్వాక్తుకామ చారఃస్వా త్రారోలుప్రోపిగణ్యతే
ఆతారషడ్జ మారోహో నందయంత్యం ప్రక్తిర్తితః

మ్యానతారావధిగా చెప్పబడిన నిపలకండి కీర్మందుగా తారముతోనున్న స్వరములను ఇష్టమువచ్చినట్లు ఆరోహనము చేయవచ్చును. తారస్వదము ఒకటి లోపించినను తారము ఆరోహణము చేసినట్లు లెక్కయగును. నందయంతిలో తార షడ్జమువఱకు ఆరోహణము గలుగును.

మంద్రము

మధ్యస్తాన స్థితాదంశా దామంద్ర స్థాంశమావ్రజేత్
అమంద్ర వ్యాసమధవాతదధఃస్త రిధావపి
విషామంద్రగతేః సీమాతతో అర్వాక్షామ చారితా

మధ్యస్తాయయందున్న షడ్జంశమును మధ్యమంశము మొదలుకొని మంద్రస్తాయయందున్న, షడ్జమధ్యమ మందున్న యంశమువఱకు స్వరమును అవరోహణము చేయవచ్చును. లేక మంద్ర న్యాసమగు గాంధారమువఱకుగాని నిషాదము వఱకుగాని అవరోహణము చేయవచ్చును. లేక గాంధార నిషాదముల క్రిందవగు రిధల వఱకు అవరోహణము చేయవచ్చును. ఇది మంద్రగతికి హద్దు. దానిక్రింద ఇంకను మ్యానముగా అవరోహణము ఇష్టమునుబడ్డి చేయవచ్చును.

న్యాసము

గీతేనమాప్తి కృశ్మాన వీకవింశతిధావనః

గీతములో పమాప్తిని జేయుస్వరము న్యాసము. “న్యస్త్యతే త్వజ్యతే యేవ” గీతము ముగింపబడునో అది న్యాసమని వ్యత్పత్తి. అది అష్టాదశకాతులలో ముందుచెవ్వబోవ రీతిగా ఇరువదియొకటిగా అగును.

పొడ్డా దీనాంతు నప్పొనాం న్యాసః స్యాన్సామ కృత్స్వరః
ద్వోనామకారిణో షడ్జమధ్యమాయాంతుతోమతో॥

పొడ్డి ఆర్ఘ్య మొదలైన యేడు జూతులలో షడ్జాదినామ స్వరములే
న్యాసము పొడ్డినో షడ్జము ఆర్ఘ్యిలో బుషథము మొ. ఇవి 7 షడ్జమధ్యమ
కాకిలో నామస్వరములు రెండు.

ఉదీచ్యవాత్రయం మాంతం నిప్పాంతుణకై శిక్షి
కార్యారవీ పంచమాంతా గాంతాః పంచ వరాః స్వృతాః

షడ్జోధ్యవా గాంధారో దీచ్యవా మధ్యమోదిచ్యవా ఈమూడు మధ్యమ
స్వరము [మ] అంతము గలవి. ఇక మూడు ఇంక మిగిలిన కై శిక్షి నిపగలు
న్యాసముగాఁ గలది. ఇవి మూడు. కార్యారవి పంచమవ. న్యాసముగాఁగలది.
ఇది ఒకటి. మిగిలిన షడ్జకై శిక్షి, రక్తగాంధారి, గాంధారనంచమి అంధ్రి నంద
యంతి ఈమయిదును గ న్యాసముగా గలవి. ఇదియైదు. మొత్తము 21

రాగముసగాని సంగతులలోగాని ముగంపుస్వరము న్యాసము. ఫలానా
స్వరము వ్యాసము అని చెప్పినప్పుడు షడ్జమునే గ్రహంశమునుగా గ్రహింప
వచ్చును.

అ ప న్యా స ము

అపన్యాసః స్వరః స్యాద్యోవిదారీ (-గీతభండః) సమావకః

గీతభండమును (అవాంతర విచ్ఛేదమును) పూర్తిచేయు స్వరము అప
న్యాసము (రాగము సంగతులు పొడునపుడు నడుమ నడుమ ముగించుస్వరము
అపన్యాసము)

కార్యారవ్యాంతసై పొద్య మాంధ్రి మధ్యమ యోషథా
ఆర్ఘ్యాంత స్వరాయేఁ శాస్త్రే అపన్యాసాః పరికీర్తితాః

కార్యారవి సై పొద్య ఆంధ్రి మధ్యమలయందును ఆర్ఘ్య యందున్న
యంక స్వరములే అపన్యాసములుగాఁ జెప్పఁబడెను.

ఉదీచ్యవానాంత్రితయేఁపన్యాసో షడ్జధై వతో
మధ్యమోరక్తగాంధార్యం గాంధార్యం షడ్జపంచవో
పరిసాః షడ్జకై శిక్షాం పంచమ్యం నిరిపాః స్వృతాః

1 షడ్జోదీచ్యువ 2 గాంధారోదీచ్యువా ని మధ్యమో దీచ్యువా వీనిలో సథలు అపన్యాసములు.

రక్తగాంధారిలో మయును, గాంధారిలో సరపలును షడ్జ, కై శికియంము సరపలును పంచమిలో సిరపలును అపన్యాసములు.

రిపొ గాంధార పంచమ్యం షాడ్జ్యం గాంధారపంచమ్యో
ధైవత్యం రిధమాః ప్రశోక్త నందయంత్యం మహిమతో
గాంధార పంచమిలో రిపలును, షాడ్జీయందు గధలును ధైవతిలో
రిధమలును, నందయంతిలో మహలును అపన్యాసములు.

రివర్జ్యః షడ్జకై శిక్యం సప్తాపీత్యాచిరేపరే
సప్తస్వరాపన్య సాంతు భాషంతో షడ్జమధ్యమ్యం

షడ్జ కై శికిలో రిగాక మిగిలిన అనఁగా సగమవ దనిలు అపన్యాసము
లని కొందఱాన్నరు. షడ్జమధ్యమలో స్వరములన్నియు అపన్యాసములందురు.
ఇందున్న అంశములన్నియు అపన్యాసములే యగును.

అత్రయేఁంశా అపన్యసాన్నేస్యరేణోన వింశతిః
సప్తత్రింశత్ వరే తేవ, షట్ పంచాసత్తు సంయుతాః
కై శిక్యం సప్తపక్షీత్య సప్తచందాశతం పిదుః
ఇందు అంశములు 19 అనియు, కొందఱు 37 అనియు కొందఱు 56
అనియు నందురు. కై శికిలో ఏడు అపన్యాసములు అను వక్షములో 57
అనియు నందురు.

సంస్కార ము

అంశావివాదీ గీతస్యాద్య విదారీ సమాప్తికృత్
సస్కారసోంశావివాద్యువ విన్యాసః నతుకథ్యతే
యోవిదారీ భాగరూప వద్ప్రాతీఁవతిష్ఠతే ।

అంశమునకు (అనివాదియై) అవిరోధియై యనఁగా సంవాదియై (అద్య విదారీ) రాగము పొడునపుడు ఖండఖండలుగా విశజించినపుడు ఒక్కొక్క లేక వథమ ఖండమును సమాప్తముచేయుఁది సంన్యాసము.

విన్యాసము :— అంశమునకు అవివాదిగానే విన్యాసముండును. గీతి ఖండ భాగరూప వదము ద్వారమండునది విన్యాసము. రాగఖండములలో రాగకళ అను జూపుటకే మాటిమాటికి వచ్చుస్వరము.

బహు త్వ ము

అలంఘనా త్తథాల్ భ్యాసాద్ బహుత్వం వివిధంమతం
వర్యాయం కే స్తితం తచ్చ వాది విసంవాదినో రపి

ఈషత్స్నేహస్వరమునకు స్వస్తాన వ్రయత్న స్వరూప న్యాసత్వము అంఘనము అదిలేనిది అలంఘనము. సాకల్యముగా స్వర్పగలిగి యుండుట యని భావము. అట్టి సాకల్య స్వర్పవల్లగాని అభ్యాసమువల్ల [నై రంతరోచ్చా రణమువల్ల]గాని బహుత్వము బహులత్వము వాది. భూతాంశకంటే వ్యతిరేక మైన యంశమందు వాది సంవాదులకును స్తితిని ప్రయోగింపవలెను.

అ ల్ప త్వ ము

అల్వత్వం ద్విథాప్రోక్త మనభ్యాసాచ్చలంఘనాత్
అనభ్యాసస్త్వం శేషప్రాయో లోపోప్యేస్వాపీత్యతే ।

అభ్యాసము ఆవృత్తి లేకపోవుటవలన స్వరములను దాటవేయుట వలనను స్వరముల ఆలోపోచ్చారణ అల్పత్వము. వాది పర్యాయములగు నంశోభయవ్యతిరిక్తములగు స్వరము లందు లోపింపఁదగిన షాడవొడములం దైతే అనభ్యాసము ఆవృత్తి లేకపోవుట యుష్టమే. మిగిలినచోట్ల యుష్టము గాదు.

షోడ వ ము

ఈషత్స్నేహస్వర్పులంఘనంస్వాత్ ప్రాయస్తల్లోవ్యగోచరం
ఉశంతి తదనం కేపి క్యచిదీత విశారదాః

లంఘనమునగా ఈషత్స్నేహస్వర్పుము.

అంతరమార్గము

న్యాసాది స్తాన-ము జ్యోత్స్వ మధ్యే మధ్యే ల్పతాయుజాం
స్వరాణాంయా విచిత్రీత్వకారిష్యంశాది సంగతిః
అనథ్యాపైః క్వచిత్థ్వపితంపుష్టిరేవకేవలైః
కృతాసాంతర మార్గః స్యాత్త్త్రప్రాయో వికృతజూతిము

న్యాసాహన్యాస విన్యాస సంన్యాసగ్రహంశలయొక్క స్తానమును అనగా
గీతములోని చివరి ప్రదేశాదులను విడిచి పైనిషెప్పిన న్యాసాదులు రెండేసి
మధ్యయందు అల్పములుగా నున్న స్వరముల యంశాది సంగతిని ఆరోహ
వరోహంలో సంపుట్టన వీదికలదో అది స్వరసముదాయ రూపమైన వైచిత్ర్య
మును జేసినదగునో అది కొన్ని చోట్ల కేవలానథ్యాసముల చేతను కొన్ని చోట్ల
లంఘనములచేతనే తత్తదీత రక్తవశమువల్ల పుట్టింపబడినది అంతరమార్గము.
అదియు వికృతజూతులందు బ్రాయికమై యుండును. పుద్ధజాతులందైతే
కొదాచిత్కుమై యుండును.

షడవంతి ప్రయోగం యేస్వరాస్తే షాడవామతాః
షట్ప్రయరంతేషు జాతత్యాదీతం షాడవముచ్యతే

(షట్ అవంతి) ఏస్వరము లారును ప్రయోగమునుగాని జాత్యాదులను
షట్-ఆరుస్వరములు అవంతి-రక్షించుచున్నవో అనగా ప్రవర్తింప జేయు
చున్నవో అవి షాడవములు. [షడవములందు తయినవి షాడవములు.] ఏడు
స్వరములలోను లక్ష్మిముముబట్టి ఒకస్వరము విడువబడగా మిగిలిన ఆరు స్వర
ప్రవంచమునుబట్టి బయలుదేణిన గీతము షాడవమని భావము.

షాడవితము

వాంతియాత్యదవో ప్రతేతిక్షేయమో తముడువం బుధైః
వంచమంతచ్చ భూతేషు వంచ సంథ్యాతదుద్ఘవా

వాంతి-వీచునవి అనగా యాంతివరించును ఉదు-నక్షత్రములు ఇచ్చే
గాబట్టి యుడువం ఆనగా ఆకాశము అర్థము. కొబట్టి యుడవమనగా లక్ష్మి
చేత ఆయిదు సంఖ్య అర్థము. ఇట్టే యుడవమనగా ఆయిదుగా పుట్టినది.

బౌద్ధిసౌంస్తి యేషాంచస్వరాస్తే త్వోడువా మతాః
తేమజాతంతుయద్గీతం తదొడువిత ముచ్యతే

ఆయయిదును ఆశ్రయించినది బౌద్ధవి. ఏస్వరములకు అయిదుపంఖ్య
యుండునో అవి బౌద్ధవములయినవీ. ఆయయిదు స్వరములందు బయలు
దేణినగితము బౌద్ధవితము.

తత్స్వంబంధాదొడువంత పంచస్వర మినం విదుః
దాని సంబంధము వలన ఆయయిదు స్వరముల గీతము బౌద్ధవమని యందురు.

క్రమాదల్చాల్పతరతే పొడబౌదువకరిణో
సంపూర్ణత్వ దశాయాం స్తః పంచమ్యాంతు విపర్యయః

క్రమముగా అల్పతయు (అనభ్యాసమును) అల్పతరతయు [అంఘన
మును] పొడవమును అల్పతయు బౌద్ధవమును అల్పతరతయును జేయునవి
సంపూర్ణదశలో పంచమియందై తే విపర్యయముండును. అనగా అవస్థాత్ర
యముగల పంచమికి పూర్ణత్వలక్షణములో “సగమః స్వల్పకామతాః” పద
మలుస్వల్పములైనవి. అనిచెప్పబోవువాక్యముచే వడ్డమధ్యముమలను పొడవో
డువములుగఁ జేయకపోవుటవలన ప్రాప్తింపకపోగా క్రమముగా గ తోను
నిగల తోను పొడరోడువిత్వముగలుగు ననుటవల్ల పొడవమును గాని
జేయుటవల్ల గాంధారమునందు ప్రాప్తింపగాను గలిపి మూడిటికి అల్ప
త్వముచెప్పటచే సిపొదములోఁ గూడ బౌద్ధవకారిత్వము.

వచనం విధి రప్రాప్తా విషాల్పత్వ బహుత్వయోః

ఇట్లు అల్పత్వ బహుత్వములు పోప్తించకపోగా చెప్పటయే విధాన
మగుచున్నది.

వరిసంఖ్య ద్వయోః ప్రాప్తా వేకస్యాత్మిశయాయతత్.

పొడవోడువా కారులయిన గాంధార నిపొదములు [నిగ] రెండింటికి
అల్పత్వ ధర్మము ప్రాప్తింపగా ఆరెండిటిలో ఒకదానియొక్క యతీశయము
కొఱకు అల్పత్వవచనము వరిసంఖ్య యుదాహరణము. అగుచున్నది. పరి
పంఖ్యకు ఇతరవరివర్జనము ఫలముగాన ఇక్కడగూడ నిపొదము అల్పమగుట
వల్ల నిషేధించుట ఫలము.

అధ్యాత్మికమేతాసాం జ్ఞాతినాం లక్ష్మీ కథ్యతే
పొడ్జ్యామంతాః స్వరాః పంచ నిషాదర్జఫవర్జితాః
నిలోపాత్ పొడవంసోఽప్రత పూర్ణత్యే కాకలీక్యచిత్

మతియొక్క క్షుద్రానికి ఈక్షాతులకు లక్ష్మిము^{ము} చెప్పఁబడుచున్నది
వానిలో నిరి తక్క సగమపథలు అంశలు. అవి పర్యాయముగా వాదులు
గ్రహములును అగును. నిలోపమువల్ల పొడవమును ఇక్కడ పూర్ణత్యములో
ఒక్కచోట షడ్జము వాదికాగా విక్షృతదశలో కాకలి [కాకలి నిషాదము]
అగును.

సగయోః సధయోశాప్రత సంగతిర్భహుశమ్మగః
గాంధారాంశేన నేర్లోపో మూర్ఖశాథై వతాదికా

సగలకు సధలకును ఒక స్వరము వ్యవధానము గలుగునట్లు సగ సగ
సధ అని గప గప ధన అని గాని రక్తి సంబంధము చేయవలెను. గ ఆయితే
బహుశముగా నుండును. గాంధారాంశములో ని కి లోపములేదు. కాన ఈ
నిషేధములో పూర్ణావస్తయే యుండును. వమ పద అన్నది కౌడవము. ఇది
షడ్జగ్రామములోనిది గాన మూర్ఖశాథై వతము నుండి కలుగును మరి యుత్త
రాయత మూర్ఖశాథైతే మధ్యగ్రామములోనిది పొరవి.

జాతులలో మూర్ఖ నాదులు

జాతి	గ్రామము	మూర్ఖుని	ఆంశము	అప్పన్యాసమ్మ
1. పొడ్డి	పడ్డగ్రామ	కైవళాది	సగుపథ	గవ
2. ఆర్ఘుభి	పడ్డగ్రామ	పంచమాది	రిథని	రిథని
3. గాంధారి	మధ్యమగ్రామ	పంచమాది	సగుపని	పవ
4. మధ్యమ	మధ్యమగ్రామ	బుషపాదిమూర్ఖుని	సరిగుపద	సరిమపద
5. పంచమి	మధ్యమగ్రామ	బుషభాదిమూర్ఖుని	రివ	రిపని
6. కైవత	పడ్డగ్రామ	బుషభాదిమూర్ఖుని	రిథ	రిమధ
7. పడ్డకై శిక	పడ్డగ్రామ	పడ్డాదిమూర్ఖుని	నిరిగ	నిరిగ
8. నై పొది	పడ్డగ్రామ	గాంధారాది	సగవ	సవని
9. పడ్డోదిచ్యవ పడ్డగ్రామ	గాంధారాది		సగుపథని	సథ
10. పడ్డమధ్యమ పడ్డగ్రామ	మధ్యమాది		సరిగుపథని	సరిగుపథని
11. గాంధారో మధ్యమగ్రామ కైవళాది దీచ్యవ			సమ	సథ
12. రక్తగాం ధారి	మధ్యమగ్రామ బుషభాది		సగుపని	సగుపథని
13. కై శిక	మధ్యమగ్రామ	గాంధారాది	సగుపథని	సగుపథని
14. మధ్యమో మధ్యమగ్రామ మధ్యమాది దీచ్యవ			వ	సథ
15. కార్మారవి			రిపదని	రిపథని
16. గాంధార పంచమి	మధ్యమగ్రామ గాంధారాది		వ	రివ
17. ఆంధ్రి	మధ్యమగాంమ	మధ్యమాది	రిగపని	రిగపని
18. నంద	మధ్యమగ్రామ	పంచమాది	వ	మవ

న్యాస స్వరముల విధి

1. పొడ్జి మొదలై నవానికి వానివాని మొదటిస్వరములు న్యాసములు.
2. షడ్జకై శికి, రక్తగాంధారి, గాంధారపంచమి ఆంధ్రి నందయంతులకు గాంధారము న్యాసస్వరము
3. షడ్జోదీచ్యవ గాంధారోదీచ్యవ మధ్యమోదీచ్యవ వీసికి మధ్యమము న్యాస స్వరము.
4. కార్యారవికి పంచమము న్యాసస్వరము.
5. షడ్జమధ్యమకు సములు న్యాసస్వరములు.
6. కై శికికి గ, ప, నిలు న్యాసస్వరములు.

జూతులలో పొడవ జౌడవలోపి స్వరముల పట్టిక

జూతి	పొడవలోపి స్వరము	జౌడవలోపి స్వరము	రసము
1. పొడ్జి	ని		వీరాదుష్టతరోద్ర
2. అర్షభి	స	సప	వీరాదుష్టతరోద్ర
3. గాంధారి	రి	రిధ	కరుణ
4. మధ్యము	గ	గని	శృంగారహస్య
5. పంచమి	గ	గని	శృంగారహస్య
6. ధైవతి	వ	సప	భీషత్సభయానక
7. వైషాది	వ	మప	
8. షడ్జకై శిక	-	-	భీషత్సభయానక
9. షడ్జోదీచ్యవ	రి	రిప	శృంగార, హస్య
10. షడ్జమధ్యము	ని	గని	శృంగారము, హస్య
11. గాంధారోదీచ్యవ	రి	-	(సర్వరస) వీరరోద్ర
12. రక్తగాంధారి	రి	రిధ	కరుణ
13. కై శిక	రి	రిధ	భీషత్సభయానక
14. మధ్యమోదీచ్యవ	-	-	వీరరోద్ర
15. కార్యారవి	-	=	అదుష్ట
16. గాంధారపంచమి	-	-	భీషత్సభయానక
17. ఆంధ్రి	స	=	అదుష్ట
18. నందయంతి	-	-	శృంగారహస్య

ఆదికాలపు తాళములు ఆరు

1. చవ్వత్తుటము	8 అష్టరములు
2. చాచపుటము	6 అష్టరములు
3. షట్టితా పుత్రకము	12 అష్టరములు
4. సంపదేవ్యషాంకము	12 అష్టరములు
5. పంచపాణి	12 అష్టరములు
6. ఉద్భటము	6 అష్టరములు

త్రిధాతాలః పంచపాణిర్మత శైక్షణికః

క్రమన్యాగ్రాశ్చత్రీ వృత్తదక్షిణాః గీతయః పునః

మాగదీసంభావితా చపృథులేతిక్రమాదిమాః

1 ఏకకల ఒ ద్వికల ఓ చతుర్మూల 4 అని పంచపాణి అనుతాళములు మూడురకములు. దీనిలో చిత్రము వృత్తి దక్షిణ అని మాగ్దములు మూడు. మరల గీతులు మాగథి పంభావిత పృథుల అని మూడు. వీనివివరము తాళాధ్యాయములో తెలుపబడును.

నైప్రాణ్మిక ద్రువాయాంచ ప్రథమేప్రేక్షణేష్టుతః

వినియోగో ద్వాదశాంత్రకలా ఆష్టలఘుః కలాః

చందోవృత్తివిధానమును బట్టి ముఖ ప్రముఖాదులు అంతట గీతాంగమలే. నాటకములో తత్పరూపమైనవే ద్రువలనగా, వీనిలో ప్రావేశికి, ఇక్షైపికి ప్రాసాదికి అంతరాందువా నైప్రాణ్మికి అనిద్రువలు అయిదు. ప్రవేశాద్యర్థములను మాచించునవిగాన ధుర్మలని అన్వ్యర్థకము. నాటకాదుల ప్రథమాంకమందు నైప్రాణ్మిక ద్రువయందు వినియోగము భరతాదులచే శైష్వరబడినది. ఈషాష్టి మందు 12 కలలు ఉండును. పంచపాణి అను తాళములో 12 కలలు ఉండును. ఎనిమిది లఘ్యాష్టర పరిమితకాలముకలవి కలలు.

శ్రీ న్యా రా దు లు

ఖాతి	స్వరము	ప్రవయోగము	అశాతి	తాళము	అంక	ప్రధువలో
1 పొడ్డి	కాకలి	సగ్గునధ కలిసి	గనిలో	ప్రాబంధము	1	నైప్రామ్మిక
				పములేద్దు	ల్రోపంచపొడ్డి	
					చిత్రత్వాత్మి	
					దక్కిణ	
					మార్గము	
					4?, 4, 8	
					మాతలు	
2 ఆర్ధాత్తి	వంచేము	గ,నిల	ప(ఆల్ప)ప	కళలు12	2	నైప్రామ్మిక
		బహుళ	అంపునము	చచ్చుత్వు		దేశి అధికరి
					టము 3	చాయలు
					గళలు 3	ప్రధువాగానము
3 గాంధారి	న్యాస,	రిధలు	ప(పూర్ణ,	చచ్చుత్వుట	3	గాంధారపం
	అంశము	(కలిసి)	ని,స్తుము,	కళలు 13		చమి, దేశి
	అతోఽతర		పూర్ణషాడవ			వేళావత్తిరాగ
	స్వరములు					చ్చాయ
4 మధ్యమ	పడ్జమధ్య	అంతర, గ,నిలు	ఆల్ప చచ్చుత్వుట	2	ప్రధువాగానం	
	మ బహుళ	కాలిక	స్వరములు	కళ 3		శుద్ధ, పొడవ
						దేశిఅంధాత్మి
						చ్చాయలు
5 వంచమి	సగ, మ	రిమ, గని	అంతర	చచ్చుత్వుట	3	ప్రధువాగాని
	ఆల్ప	[కలిపి]	కాకలి	కళలు 3		లో శుద్ధపం
	స్వరములు		బుషభ			చమ దేశి
						అంధాత్మి
						రాగచ్చాయ
						గులు

3	స్వరము	ప్రయోగము	అంశలు	తాళము	అంక ప్రధువలో
శాస్త్రి	స్వరము	ప్రయోగము	అంశలు	తాళము	అంక ప్రధువలో
శిథి	అరోహ రిథ బహుళ మార్గసీతి	వంచపాణి		శుద్ధకై శికి	
	షలో షడ్జ	ప్రయోగ	కళ 12	దేశి సింహాళ	
	వంచములు			ఆదిచౌచ్చయలు	
	వ్యుత్తులు				
7	నైషాది	సమపథ	గిరిధ	వినియోగ	చచ్చత్తు
					శుద్ధ సాధారణ
			అల్ప	బహుళ	పొడ్జి
				కళలు	16
					దేశకళావతి
8	షడ్జకై శిక	రిమ అల్పత్వ	ధని	బహుళ	చచ్చత్తులు
					2 ఆది. ప్రవేశికి
					గాంధారపం
					చమి హిందోళ
					దేశి కళావతి
					చాయలు
9	షడ్జేదీచ్యవ	స,మని,గ మ, గ	ని,గ, [నిఱ షాడ్జివతి	2	ప్రధువాగాన
		రెండేసి	బహుళ	అప్ముకాదు	కళలు 12
			కలిపి	స,రి అతి	
				బహుళ	
				స్వరము	
10	షడ్జమధ్యమ	సరిగమ	రెండేసి	అంతర,కాకలి	
		ధని	కలిసి	ని[అల్పత్వ]	
				గ లేనపుడు	
				షాడవ షాడవ	
				ములలో నిషాద	
				లోవము. గీత,తాళ	2 ప్రదువాగానం
				షాడవ షాడవ	ములు
				ములలోనిషాద	షాడ్జివలె
				ము వివాది	కళలు 12
				స్వరము	

- 11 గాంధారో హృద్ము అంశము పొడవములో
దీచ్యవ గాక ని,ద,ప, గ
మిగిలిన [అల్పత్వ రిద చవ్వత్వు] 4 ప్రధువాగానం
స్వర లు [కలిసి] కళలు 16.
ములుఅల్పము తాళగీతులు
- 12 రక్త గాం స,గలో ధ నిలు పొడ్డివలె 2 ప్రధువాగానం
థారి [కలిసి] [బహుళ] కళలు 12
- 13 త్క శిక నివ బహుళ నిధ అంశ వ ధువాగానం
సగమపదని రి అల్పము వ న్యాస పొడ్డివలె
రెండేసికలిసి ము ని,గ కళలు 12
అంశలై తే 5 ప్రధువాగానం
సిగవలు
న్యాసము
వలెను.
- 14 మధ్యమో గాంధారో చవ్వత్వు
దీచ్యవ దీచ్యవవలె కళలు 16 4 ప్రధువాగానం
- 15 కార్యారవి అంశములు అంతర గ బహుళ చవ్వత్వు
గాసివి మార్గము కళలు 16 5 ప్రధువాగానం
(బహుళ)
రెండేసి
కలిసి
- 16 గాంధార గాంధారి చవ్వత్వు
వంచమి వంచమిలవలె కళలు 16 4 ప్రధువాగానం
- 17 ఆంధ్రి రి,గ,గ,ధ
నిలు కలిపి అంశమునుండి
ప్రయోగము న్యాసము గాంధార
వరకు క్రమ వంచమి
సంచారము వలె
- 18 నందయంతి గాంధారం మంధ్ర చవ్వత్వు
న్యాసము బుషథ కళలు 22 1 ప్రధువాగానం
బహుళము

నేటి సంప్రదాయములోని గీతములు మచ్చుకు

రచన : పురందరదాసు.

మలహారిరాగము రూపకణాళము సరిమదన సదపమగరిస

మప దససరి రిస దపమప రిమ పద మప దప మగరిస
 తీఱ గణనాథ సింధు రా వర్ష కరుణాసాగరా కరి పద - న
 సా రిమగరి సరి గరిసా రిమ పదమప దప మగరిస
 లంబోదర అకి మికరా అం బఱసుత అమ ర వినుత
 మప దససరి రిస దపమప రిమ పదమప దప మగరిస
 సిద్ధ చారణ గణ సేవిత సిద్ధి వినాయక తే నమ్ము నమ్ము, అం॥
 సకత విద్యా ఆది పూజిత స ర్యోత్తమ తే నమ్ము నమ్ము। అం॥

మలహారి రూపకము పురందదాసు

దప మగరిస రిమపదమప దరింసదప ధప మగరిస
 కుంద గో. ర సరి... వర మందిరాయ మాన మకుట
 సా రీ రీ దప మగరిస సరి మగరి సరి గరిసా
 మందారా కుసు మాకర మక తందం వా - సితువా
 దప మగరిస రిమపదమప ధరింస దపధప మగరిస
 హేమ కూట సింహసన విరుపాక్ష కరుణా కరా కుంద
 తందమామ మందాకిని మందిరాయ మాన మకుటా కుంద॥

మోహనరాగము - రూపకతాళము సరిగ వదన దపగరిను

గగ	పొపా	దవ సాసా	రిసదధపా	దవ గగరీ
వర	వీళా	మృదుపొణీ	వన రుహలో	వన రా-ణీ
గవ	దవదా	దవ గగరీ	గగ దవగా	వగ గరిసా
సురు	చితు బం	ఖర వే-ణీ	సుర నుత	కళ్యా అణీ
గగ	గగరిగ	వగ పొపా	గగ దవధా	దవ సాసా
నిరు	పమశుభ	గుణ లోలా	నిర తజయు	ప్రద శీలా
దగ	రీరిసంస	దస దదదవ	గవ దనదవ	దవ గగరిను
వర	దాప్రియ	రంగ వాయకీ	వాం చిత ఫల	దాయకీ
సరి	గాగా	గర వగరీ	సరి పగరిన	
సర	సీళా	సన జననీ	జయ జయజయు	

పాటరాగము - వీకతాళము

సరిగమవదనిస సనిదవమగరిన

సససని	సససని	పమవమ	సససని
అమరీ	కబరీ	భార	ప్రమరీ
సనిసరి	సససా	సనిసరి	మరిసరి
ముఖరీ	కృతం	ధూరీ	కరోతు
ససనని	సనిసని	పసనివ	మమరిన
దురితం	గూరీ	చరణ	పంకజం

నేటి సంప్రదాయములో వాడబడిన తాళములు, సులభముగా తెలియు టటు చెప్పబడుచున్నవి.

ప్రధువో మతో రూపకశ్చ ర్మంపో త్రిపుట్ట ఏవశే
అటతాళై క తాళేవ సహ తాళాఃప్రకై త్రితాళాః

ప్రధువ మర్య రూపక, జంపె, త్రిపుట, అట, ఏకతాళము అని తాళములు నేడు ప్రచారములోనున్నవి. ఈ తాళములు ఈ క్రింది గుర్తులచే అంగసంబ్ధిలచే తెలిసినవలయును.

అనుమ్రితము ప ఇదియొక యక్కరకాలమును తెలుపును.

ప్రధుతము 0 ఇది ఇది రెండు అక్షరముల కాలమును తెలుపుట..

అఫువు 1 ఇది న్నాలుగు అక్షరముల కాలమును తెలుపును.

గురువు 2 ఇది ఎనిమిది అక్షరముల కాలమును తెలుపును,

ప్ల్లతము 3 ఇది వన్నెండు అక్షరముల కాలమును తెలుపును..

కాఫపాదము + ఇది వదువారు అక్షరములకాలము తెలుపును..

తాళజాతులు వతురప్రజాతి 4, అని, త్రిప్రజాతి 3 అని మిక్రజాతి 4+3-7 అని ఖండజాతి 5 సంకీర్ణజాతి 5+4-9 అని ఆయాదురకములుగా నున్నవి.

ముహ్వది యైతాదుళముల పథకము

సహతాళములు	దెబ్బ	గుర్తులు	వతురప్ర	త్రిప్ర	మిక్ర	ఖండ	సంకీర్ణ
ప్రధువ	4	1011	14	23	11	17	29
మర్య	3	101	10	8	16	12	20
రూపక	2	01	6	5	9	7	11
జంపె	2	100	7	6	10	8	12
త్రిపుట	3	100	8	7	11	9	13
అట	4	1100	12	10	18	14	22
ఏక	1	1	4	3	7	5	9

అఘుపున్నచోట దెబ్బ వ్రేష్టును, గ్రుతమున్నచోట దెబ్బ ఉసియువేషు వలెను.

ఇందులో చతుర్ప్రస్తాతిని ఆదితాశమందురు.

త్రిస్యజ్ఞాతిని త్రిపుటతాశమందురు.

అధ్యతాశములో చతుర్ప్రస్తాతి, ౬+౭+౮+౯+౧౪ అష్టరములు.

వీకతాశములో చతుర్ప్రస్తాతికి 4 అష్టరములు.

చాపునకు ౨+౪-౭ హష్టరములు.

రూపకములో ప్రత్యుషజ్ఞాతివగు ౨+౩-౫ అష్టరములు.

త్రిశ్యజ్ఞాతి రూపకతాశమును చాపుఅందురు.

ఈవి నేటి సంపదాయజ్ఞులు వాడుతాశములు

సంగీతరత్నాకరములో చెప్పబడిన తాశములు ముందు తాశ ప్రవక్రిములో వివరింపబడును.

చాపు తాశములో

దెబ్బ వేష్టు	దెబ్బ ఉసి		
మీళుచాపు	3 -	4	7 అష్టరములు.
ఖండచాపు	2 -	3	5 "
త్రిలుచాపు	1 =	2	3 "

స్వరపల్లి లు

ఖమాసునాగము - ఆదిత్యాశము

రచయిత :— శ్రీ మాన్వనల్ చక్రవర్తుల శ్రీరామాచార్యులు

పమగమ పదసిప పనిదప మగరిస, ని - కాకలి

మెదటి చరణములో ధ, రెండవ చరణములో స. న్యాసము

పల్లి వి

సొ ; - ; నిద - నీవము - గామప మూ ; - ; సమ గమాప-, దాని॥

అనుపల్లి వి

సొ, గొ - రీసొ - దా, రీ - సొనిద మూ, ని - దాపము గమాప-, దాని॥ సొ

చరణములు

1. దా : - ; దని-దపమగ-మవమని	దా ; - దగొ	రిసారి - నిరిసొ
దా ; - ; గమ-పదాని-గరిసొ	దా ; - సొ	దా, రి-సొనిదని॥ సొ
2. సొ ; - ; పమ-గమ రిగ- పగ రిసొ	నీ ; - ; సొ	నిదాప-మసదని
సొ, మొ - గరిసొ-సొ, రి-సొనిదని	సొ, ప-దనిసొ	సొ, గొ - రిసొ
సరిగమ - గగరిసొ - నిసరిగ- రిసొ	మగారొ - పసొద	రిసాని- దపదని॥ సొ

కాం ఖో జి ఆ ది తా శము

పరిగమపదప పనిదపమగరిప

పల్లి వి

1.	;	;	పొ
2. ధాసొ- ; రీ-గా ; - ; మూ	గారీ- ; సొ	నీ;-ధా/పొ	
3. ధాసొ- : రీ-గా ; - ; మగ	రీ/గరి-సారిస	నీ;-ధా/పొ	
ధాసొ- ; రీ-గా ; - ; మగ	రిగారి-సారిస	నీ;-ధా ; ॥	

అనుపల్లవి

మనిద/వ-దవ/మవ-మ/గమగ- రిగ్సరి గేమవమ-గరిసా నీ;-ధా॥ పో
ధాసా-; రీ - గా; - ; మగ రిగారి-సారిన నీ;-ధా ॥

చరణములు

1. మా, గ - మా ; - రిగమగ-మా;
నీ, ద-నీవద-వమగా-మా, మ్మ
ధాసా-; రీ - గా ; - ; మగ
పో, మ-పో; గమవద-పో ;
పోవమ - గరిసా నీ;-ధా ॥ పో
ధాసా-; రీ - గా ; - ; మగ
రిగారి - సారిన నీ;-ధా ;
2. మనిదని-వదమవ-గదవద-మవగ్మమ
మగరిన-వమగరిన-దవమగ్మనినిడ్వ
ధాసా-; రీ-గా ; - ; ; ;
రివమవ్వగమరిన సమగమ-రిగసరి
దపమగ-రిగరిన నీ;-ధా ॥ పో
ధాసా-; రీ-గా ; - ; ; ; ; ; ; ; ; ; ॥

జ 0 ర్యూ టీ - ఆ ది తా శ ము

ధనరిగమవద దవమగరి సనిదపదవ

వల్లవి

1. మా;-; గా-రీసా-నీధా
పో;-; సారి-రీ-గా
2. మా;-; గా-రీసా-నీధా
పో;-; /ధన రీ/సరి - గా/రిగ
3. మా;-; గా-రీసా-నీధా
పో;-; /ధన రిగ/స-రిగమవ

అనుపల్లవి

మా;-పొదా-మా;-పొగా ; మా-రీ ; గాసా-, రిగా॥

చరణములు

1 మా;-; మవ-మమగగ-రిసరిరి
గా, రి-సా;-ధా, వ-ధా ;
పో, ద-నీదా-మా, వ-దాపో గా, వ-మాగా ననధవ-ధనరిగ
గా ; - ; సరి సా, రి - గా ; మగమద-పో ;
2. సారిగ-మామా-వమగరి-గాగా రిసరిగ-సాసా ధపరిమ-గాగా
మనిదని-పాద/మ-, వ/గవ-మగరిన రిగమవ-మగమ, గరిగ-, సంగ॥ [మా]
2. మపదా-దాదా-వదనీ-నీనీ దనిదమ-; వదవ గమగ - రిపరిగ
మవదా-దా/పమ-నిదనివ-, మా/ద పొదమ -; పమ గా/మగ - రీదవ
మగరి-సానిధ-పొధన-రిగాస రిగమవ-మా; మమగగ - రిసరిగ॥ మా

1. ప్రాణీ తాళము, చవ్వత్తుపుటము : -

దీనిలో నిరిలుగాక మిగలిన సగమవధులు అంసములు. నిలోపించిన పొడవము. హూర్ఫత్వములో ఒకపుడు కాకలి. సగలకు, సధలకు సంబంధముండును. గంభుళముగ. గాంధారాంశులోనికి లోపములేదు, ధనుండి మూర్ఖును. నాటకములో 1వ మంకములు నైత్రప్యామిక ద్రువలో విసియోగం కళలు 12. అష్టషము ఇందులో వడ్డము-న్యాసము గాంధారపంచమముల అపన్యాసములు. వరాటి=వికృతావస్తలో కాకలీ ప్రయోగమున్న పుడు వరాటితోచుము.

సాహిత్యము

తం భవలలాటనయనాంబుజ్ఞాధికం నగసూను ప్రపణయకేళి సముద్రవం సరసకృత తిలకపంకొను లేపనం, ప్రపణమామి కామదేహింధ నానలల

1 2 3 4 5 6 7 8

ప్రస్తారము సా సా సా సా పా ని ధ పా ధని

తం	భవ	అ	లా	ట					1
రి	గమ	గాగా	సా	రిగ	దస	ధా			
న	య	నాం	-	బు	కొ	-	ధి		2
రిగ	సారీ	గాగా	సా	సా	సా				3
కం	-	-	-	-	-	-	•	•	
దా	దా	నిద	ని	నిద	పా	సా	సా	సా	4
న	గ	సూ	-	ను	ప్ర	జ	య		
నీ	దా	వా	దని	రీ	గా	సా	గా	గా	5
ఔ	-	లి	-	న	ము	-	దృ		
సౌ	దా	దని	పా	సా	సౌ	సా	సా	సా	6
వం	-	-	-	-	-	-	-	-	
సా	సౌ	గా	సా	మా	మా	మా	మా	మా	7
స	ర	స	కృ	త	తి	అ	క		

సా	పస	మా	దని	ద	పొ	గా	రిగ	8
పం	-	-	క	ను	లే	వ	-	
గ	గ	గ	గ	సొ	సొ	సొ	సొ	9
వం	-	-	-	-	-	-	-	
దా	సొ	రీ	గరి	సొ	మా	మా	మా	10
ప్ర	ణ	మా	-	మి	క	-	మ	
దా	నీ	పొ	ధని	రీ	గ	రీ	సొ	11
దే	-	హో	ం	-	ద	నా	-	న
రిగ	పొ	రీ	గా	సొ	సొ	సొ	సొ	12
ంం	-	-	-	-	-	-	-	12 కళలు.

ఆర్ఘ్యా (షడ్గగ్రామములు)

దీనిలో నిరిధలు ఆంశములు. గ్రహములును, గనిలకు సరిమపదలతో సంబంధము. గనిలకు బహుత్వము, సరిమపదలకు ఆల్పత్వము, పమ లంఘనము - ఆల్పతరత్వము. షడ్గలోపముచే పొడవము, సపల లోపముచే కొడవము. ప మొదలుకొని మూర్ఖున, చవత్పుటము తాళము. కళలు 3. విసియోగము హర్యమువలె దీనిలో రి న్యాసము. ఆంశమువలె ఆపన్యాస ములు. దేశిమధు కరులు కనిపించును. దేశిమధుకరులు సదృశరాగములు గనుక బుషభాంగముగా ప్రస్తుతమైన ఆర్ఘ్యాభిని గానము చేయుటలో దేశిమధు కరులు ప్రతీయమానమగును.

2. ఆర్ఘ్యాభిః:- [షడ్గగ్రామము] తాళము తప్పత్వుటము. సాహిత్యము- గుణలో చనాధిక మనంతమమరమజర మష్టయ మజీయం ప్రషమామి దివ్యమణి దర్శకామల నికేతం భవమమేయం

ప్రస్తారము

రీ	గా	సొ	రిగ	మా	రిమ	గా	రిరి	1
గు	ణ	లో	-	చ	నా	-	థ	
రీ	రీ	నిన	నిద	గా	రిమ	మా	వని	2
క	మ	వం	-	త	మ	మ	ర	

మా పా సీ	దా	పా	పా	సొ	గా	3
మ జ ర మ	-	-	క్ష	య		
నీ ధని రీ	గరి	పద	గరి	రీ	రీ	4
మ జీ	-	-	-	యం	-	
రీ మా గరి	పద్	పన	రిస	రిగ	మమ	5
ప్రి ఇ	-	మా	-	-	మి దివ్య	
నిధ పా రీ	రీ	రిస	గరి	పథ	సొ	6
మ జీ ద	-	ర్ప	ఛా	-	మ	
రిస రిస రిగ	రిగ	మా	మా	మా	గరి	7
ల ని కే	-	-	-	తం	-	
పా సీ సీ	మగ	రీ	పద	గరి	గరి	8
భ వ మ మే	-	-	-	-	యం	

పి. గాంధారి.

[మధ్యమగామము] తాళము చచ్చత్వుటము

దీనిలో రిధలు కాక సగమనిలు ఇంశనులు గ్రసములును. వ్యాపమైన గతోను, అంశములైన గమపథనిలలో ఏదోయొకదానితోను వీనికంటే నితరములైన పర్యాయముగా అంశరూపము ఆనంశరూపములయిన వానికి సంగతియుండును. హృదావస్తులో ఒక్కపుడు దరిలకు సంగతికలుగును. రి, నిల లోపమువల్ల పొడవోడవములు క్రమముగానగును. వంచమము పొడవద్వేషి అనగా ఎపుడు వంచమము అంశముఅగునో ఆపుడు సంహృదావస్తయే. నినమలు ఎచ్చుడు యంశములగునో ఆపుడు సంహృదాపొడవావస్తలు రెండుఅగును. దీనినిబ్రటి గాంధారముయొక్క సంగములేనపుడు ఈమూడు అవస్థలుగలుగును. దీనినిబ్రటి వంచమము పొడవద్వేషి అంశలు నినసమలు అగునని భావము. అంశలు పొడవితమను ద్వేషించునన్న సంగతి రక్తగాంధారియందుఁ జెప్ప బపును. కళలు .రీ ధై వతము మొదలుకొని మూర్ఖున. తాళము చచ్చత్వుటము. ధుర్వాగానమునందు మూడవ యంకమందు వినియోగము. ఈగాంధారిలో గ వ్యాపము. సపలు అపవ్యాపములు. గాంధారిపంచమ, దేశీ వేళావలులు కనుపుట్టుచున్నవి.

వీతం రజని వధూముఖ విభ్రమవదం, నీశామయవరోర్ధం
తవముఖ విలాస వపుశ్శారు ముమల మృదుకిరణ ముమృతభవం
రజతగిరిజీభర మణిశకల శంఖపరయువతి
దంతవం క్రిసిభం, ప్రషామామి ప్రషాయరత్నికలహ రవ తుదం శశినం!

ప్రస్తారముః

గ	గ	సా	నీ	సా	గ	గ	గ	గ	॥
వీ	-	-	-	తం	-	-	-	.	
గ	గమ	పా	పా	ధవ	మా	నిధ	నిప		2
ర	జ	నీ	వ	ధూ	-	ము	ఖ		
నిధ	వని	మా	మపరి	గ	గ	గ	గ		3
వి	-	-	ప్రతి	మ	-	దం	.		
గ	గమ	పా	పాదవ	మా	నిధ	నిప			4
నీ	శా	మ	య	వ	రో	-	రు		
నిధ	వని	మా	మపరి	మా	గా	మాసా			5
త	వ	ము	ఖ	వి	లా	-	సం		
గ	సా	గ	గ	గ	గమ	గ	గ		6
వ	పు	శ్శా	రు	-	మ	మ	అ		
గ	గమ	పా	పా	దవ	మా	నిధ	నిస్		7
మృ	దు	కి	ర	ణ	-	-	-		
నిధ	వని	మ	మపరి	గ	గ	గ	గ		8
మ	మృ	త	థ	వం	-	.	.		
నీ	గ	మా	వద	రీ	గ	సా	సా		9
ర	జ	త	గి	రి	శి	ఖ	ర		
నీ	నీ	నీ	నీ	నీ	నీ	నీ	నీ		10
మ	ణి	శం	క	ల	ణ	-	ఖ		
గ	గమ	పా	పా	ధవ	మ	నిధ	నిప		11
వ	ర	యు	వ	తి	దం	-	త		

నిధి వని మా మప రిగా గా గా గా గా గా	12
పం - కీ ని భం . - . -	
నీ నీ పా నీ గా మా గా సా	13
ప్రణ మా - మి ప్రణ య	
గ గా సా గ గా గ గ గ గ గ గ గ గ గ గ గ	14
రతి క అ హ ర వ మ	
గా పా మా మా నిద నిన నిధి వని	15
దం - - - - = - -	
మా ప రిగ గా గ గ గ గ గ గ గ గ గ	16
శ శి - - - వం - -	

4 మధ్యమా. [మధ్యమగ్రామము] తాళము చవ్వత్వము.

దీనిలో గనిలు లేవు. పరిమపదలు అంశములు గ్రహములును. సపలును బహుళము. గ స్వల్పము. గ లోపించిన పాడవము నిగల లోపముచే పోడవము. కళలు 8. రి మొదలుకొని మూర్ఖున. తాళము చవ్వత్వము. ప్రథమానమున రెండవయంకమున వినియోగము.

దీనిలో మధ్యమము న్యాసము. అంశములే ఆపన్యాసములు. చోక్ పాడవదేశి ఆంధాళులు కనిపించును.

సా హి త్వ ము

పాతుభవమూర్ధ జాననం కిరీట మణిదర్పణం
గారికర పల్ల వాంగుళిసుతేజితం సుకిరణం

ప్రహ స్తా ర ము

మా మా మా మా పాధని నీ ధవ	1
పా - - తు భ వ మా -	
మా పమ మా సా మా గా రి రి	2
ర్థ భో - = న వం - -	

గాంధర్వవేదము

పో	మా	రిమ	గమ	మా	మా	మా	మా	మా	3
తీ	రీ	టం	-	-	-	-	-	-	
మో	నిధ	నిస్	నిధ	పమ	పథ	మా	మా	మా	4
ము	ణి	ద	-	ర్ప	-	ణం	-		
ణీ	నీ	రీ	రీ	నీ	రీ	రీ	పో		5
ఎ	-	రీ	-	క	ర	ప	-		
ణీ	మప	మా	మా	సొ	సొ	సొ	సొ	సొ	6
ఎం	పొ	ం	-	గు	లి	-	సు		
గు	నీ	సొ	గు	ధవ	సొ	ధని	సొ		7
తీ	-	-	-	-	-	జీ	తం		
పో	సొ	పొ	నిధ	పమా	మా	మా	మా		8
సు	తీ	ర	-	ణం	-	-	-		

౯ పంచమి మధ్యమగ్రామము తాతముచవ్చత్వంటము

దీనిలో రిపలు ఆంశములు. సగమలు అల్పములు. రిమలకు హర్షత్యములో సంగతిచేయవలెను. గలేకపోవుటచే పొడవము. నిగలులేక పోవుటచే బౌడువితము. బుషభము ఆంశమయి బౌడువత్యమును నిషేధించును కళలు 8 రినుండి మూర్ఖున. మూడవ యంకమున వ్రథవగీతి. దీనిలో పన్యాసము. రిపనిలు అపన్యాసములు. చోక్క - తద్ద పంచమాదేశి ఆంధాశులు కను వట్టించున్నావి.

ప్రస్తారము

పో	ధని	నీ	నీ	మా	నీ	మా	పో		1
హ	ర	మూ	ర్ప	జొ	-	న్			
గ	గ	సొ	సొ	ము	ము	పో	పో		2
ఎం	ము	హో	-	క	ము	ము	ర		
పో	పో	చో	తీ	నీ	నీ	గ	సొ		3
ప	తీ	టొ	-	హు	ప్రం	-	భ		

పో మా ధా నీ నిధ	పో	పో పో	పో	4
న మ నం - తం	-	-	-	
పో పో తీ తీ తీ తీ	తీ	తీ	తీ	5
ప్రీ ఇ మా - మి పు రు ష				
మా నిగ సా పథ నీ నీ నీ				6
ము ఖ వ ద్వ - ల	-		ష్ట్టు	
సా సా సా మా పో పో పో పో				7
హ ర మం - బి క - వ				
ధా మా ధా నీ పో పో పో పో				8
ని మ జీ - యం - - -				

చి. ధైవతి - [షడ్జగ్రామము] తాళము-మార్గము - గీతి.

రిథలు అంశములు సపలు హృద్భావప్పలో అల్పతరములు. ఆరోహణా వరోహణలు గలవి. ఆరోహణలో అల్పములేకాని అల్పతరములుకావు. వ లోపించుటచే షాడవము. సపలు లోపించుటచే షాడవము. రి మొదలు మార్చసతాళము మార్గమును. గీతి, విసియోగము షాడ్జివలె 12 కళలు

దీనిలో ధ న్యాసము రి మథలు అవన్యాసములు. చోడ్ శుద్ధ కై శిక దేహి సింహాశులు కనుష్టుచున్నవి.

పొహిత్వము

తరుణామలీందు మణిభూషితా మలశిరోజం
భుజగాధిపైక కుండల పిలూన కృతశోభం
వగసూను లక్ష్మీదేహర్థ మిత్రిత శరీరం
ప్రశమామి భూతగీతోవహిర వరితుష్టం

ధా ధా విధ పథ మా మా మా మా	మా	1
త రు ఛా - మ లేం - దు		
ధా ధా నిధ నిప సా సా సా సా		2
మ తీ భూ - పీ తో - మ		

పద	ధ	పో	మద	థ	నిధ	ధని	థ	ప
అ	శ	రో	-	-	-	జం	-	
సో	సా	రిగ	రిగ	సో	రిగ	సా	సా	4
భు	జ	గో	-	థి	ప్రి	-	క	
థం	థం	తీర్ణి	సో	థిర్ణి	ప్రింసి	మూ	మూ	5
తుం	-	త	అ	చి	లో	-	ర	
థం	థం	పో	ముద	థ	నిద	దని	థం	6
కు	త	జో	-	-	=	థం	-	
థం	థం	నిసు	నిసు	నిద	పో	పో	పో	7
న	గ	మూ	-	ను	ఉ	-	జ్ఞాను	
రిగ	సా	సా	సో	తీర్ణి	నీ	నీ	తీర్ణి	8
య	హో	-	-	రం	పి	-	శ్రీ	
సో	రిగ	రిగ	సో	తీర్ణి	సో	థం	థం	9
త	త	రి	-	-	-	రం	-	
ం	గుర్	ముగ	మూ	మూ	మూ	మూ	మూ	10
ప్ర	ణ	మూ	-	మి	భూ	-	త	
నీ	నీ	ధా	ధా	పో	రిగ	సా	నిగ	11
సు	-	తో	వ	హో	-	ర		
పో	ధా	పో	మూ	ధా	నీ	ధా	ధా	12
న	రి	తు	-	-	-	ష్టం	-	

7. వైషాది. [పడ్డగ్రామము.]

ఇందులో అనంతములు ఓహుళములునగు నిరిగలు అంతములఁగునా. నవధలు అల్పత్వ యు క్రములు. షాడ షైడువలంఘములు దై వతియందు వలె, చచ్చత్వత్వటము కళలు 16. గసుండి మూర్ఖవ

ఇందులో ని న్యాసము. చోక్క [శుద్ధ] సాధారిత దేశీకేళావలులు కను వట్టుచున్నవి.

సాహిత్యము

తంసురవందిత మహిషమహసుర మధన ముమూవతిం భోగయుతం
వగసుత కామినీ దివ్యవిశేషక సూచక శబ్దస్థిదర్పణకం
అహిముఖమణిభచితోజ్యల నూపురబాల భుజంగమరవికలితం
శ్రద్ధుతమభీవజ్ఞామి శరణమనిందిత పాదయుగ వంకజవిలాసం

ప్రస్తారముః

తి ని ని ని సో దో ని ని	1
తం - సు ర త 0 ది త	
సో మో సో దో నీ నీ నీ నీ	2
మ హి ష మ హి - సుర	
సో సో గ గ ని ని దో ని	3
మ ర న ము ము - త తిం	
నీ సో దో నీ నీ నీ నీ నీ	4
భో - గ యు తం - - -	
సో సో గ గ మో మో మో మో	5
న గ సు త కో - మి ని	
నీ పో దో పో మూ మూ మూ మూ	6
ద - వ్య రి ర్ణ - ష త	
కు ఎ సో సో ర్ గ్ నీ నీ నీ	7
సు - త త త త న ల	
నీ నీ పో ధని నీ నీ నీ నీ	8
ర - ర్ప ణ కం - - -	
సో సో గ సో మూ మూ మూ మూ	9
ఆ హి ము ఖి ము ణి ఖి చి	

మూ మూ మూ మూ నీ ధా మూ మూ	10
తో జ్యోల ల నూ - పు ర	
ధా ధా నీ నీ రీ గా మూ మూ	11
బో అ - భు జంగ ము	
మూ మూ పా దా నీ నీ నీ నీ	12
ర వ క లి - తం - -	
పో పో నీ నీ రీ రీ రీ రీ	13
ప్ర్రు త మ భి ప్ర జా - మి	
రీ మూ మూ మూ రీ గా సౌ సౌ	14
ఇ ర ఇ మ నిం - ది త	
ధా మూ రీ గా పౌ ధా నీ నీ	15
పో - ద యు గ పం - త	
పో మూ రీ గా నీ నీ నీ నీ	16
జ వి లా - పం - - -	

8 పడ్డకై శికి-చవ్వత్తుటము సంసర్గ వికృత జాతులు

దీనిలో సగపలు అంశములు. రిమలు అల్పము. ధనిలు కొంచెము ఎక్కువ. కకలు 16. ప్రవేశికధ్యువ. రెండవమంకము. దీనిలో గన్యసము, సనిపలు తపన్యసము. గాంధారము హిందోళక దిశీకేళావలులు కన్పట్టుచున్నవి.

సాహిత్యము

దీవమనకల శశిలకం ద్విరద గతిం
సిపుణమతిం ముగ్గు ముఖాంబురుహ దివ్యకాంతిం
హరమంబుదోదథి నినాదమవల వరసూనుదేహర్ష
మిశ్రిత శరీరం ప్రపుమామి తమహ మనుపమ ముఖ కమలం

శ్వరజాతులు

ప్రస్తారము

సో సో మూ మూ మూ మూ	1
మూ మూ మూ మూ సో సో సో సో	2
మూ మూ మూ మూ మూ మూ మూ	3
మూ మూ మూ మూ మూ మూ మూ మూ	4
మూ మూ మూ మూ మూ మూ మూ మూ	5
మూ మూ మూ మూ మూ మూ మూ మూ	6
మూ మూ మూ మూ మూ మూ మూ మూ	7
మూ మూ మూ మూ మూ మూ మూ మూ	8
మూ మూ మూ మూ మూ మూ మూ మూ	9
మూ మూ మూ మూ మూ మూ మూ మూ	10
మూ మూ మూ మూ మూ మూ మూ మూ	11
మూ మూ మూ మూ మూ మూ మూ మూ	12
మూ మూ మూ మూ మూ మూ మూ మూ	13

మా	మా	మా	మా	నిద	వద	మా	మా	14
ప్ర	ణ	మా		మీ	త	హ	-	
నీ	నీ	పొ	పమ	పొ	పమ	పథ	రిగ	15
మ	ను	వ	మ	ము	ఖ	క	మ	
గా	గా	గా	గా	గా	గా	గా	గా	16
లం	-	-	-	-	-	-	-	

3. షష్ఠో దీచ్యవా :-

దీనిలో సమనిధలు అంశముగలు సమనిదలు పరస్పరము సంగీతము లగును. మంద గాంధారము ఎక్కువ. సరిలు భూరితరములు. రి లోపించుటచే పొడవము రిపలు లోపించుటచే షోడవము. థ అంశమైనపుడు పొడవము. గీతతాళాదులు పొడ్డివలె. గ నుండి మూర్ఖున రెండవయంకమున ప్రథువాగానము.

దీనిలో మ న్యాసము. పథలు అవన్యాసములు । కళ ఇవ కళ.

సాహిత్యము

శైలేశ సూముప్రణయ ప్రపంగన విలాసభేలన వినోదం అధికముఖేందు నయనం నమామితవ దెవాసురేశభు తవరుచిరం

ప్రస్తారము

సై	సై	సై	ము	ము	గా	గా	1
-	-	-	తే	-	-	-	2
మా	పొ	మా	గా	మా	మా	టో	3
-	షో	-	-	-	-	ను	
సై	మా	గా	పొ	పొ	నీ	టో	3
-	తే	-	ష	షు	-	ను	4
సై	సై	గా	టో	నీ	పొ	మా	4
ష	య	-	ప్ర	పం	-	గ	5
సై	సై	సై	నీ	నీ	సై	గా	5
ష	లో	-	శు	శ్రీ	-	శ్రీ	6

	థ	థ	పో	ద	పో	నీ	థ	థ	థ	క
న	వి	నో	-	-	-	-	దం	-	-	
సో	గం	గం	గం	గం	గం	గం	సో	సో	సో	7
త	-	రి	-	క	-	-	-	-	-	
నీ	థ	పో	థ	పో	థ	థ	థ	థ	థ	8
ము		శైం	-	-	-	-	-	-	దుం	
సో	సో	మూ	గ	పో	పో	నీ	థ	థ	థ	9
త	రి	క	-	ము	శైం	-	-	-	దు	
థ	నీ	సో	సో	థ	నీ	పో	మూ	మూ	మూ	10
వ	య	నం	-	వ	మూ	-	-	-	మి	
గా	సో	బో	సో	సో	సో			గా	గా	11
శే	-	పా	సు	రీ	-	క				
థ	థ	పో	థ	మూ	మూ	మూ	మూ	మూ	మూ	12
త	వ	రు	చి	రం	-	-	-	-	-	

10. షడమధ్యమూ.

దీనిలో సత్తస్వరములు అంశములె. ఒకదానితో నింకదానికి పరస్వరము సంగతికలుగును. ని అల్పము. గ అంశమైనపుడు ని సంవాదియగును. గాన అల్పము ఇష్టముగాదు. అది వాదియైనపుడు దానికేమాత్రము అల్పత్వమయేదు. ని లోపించినచో పొడవము. నిగలు లోపించిసచో పొడువము. ద్విత్తతులైన నిగలు పరస్వరము విరోధులు. గీతి, తాళము కళలు చొట్టికివలెను. మనుండి మూర్ఖున. వినియోగము పెనుకటిపతెనె.

దీనిలో సమలు వ్యాసములు. స్వరములేదును అప్యాసములె.

సాహిత్యము

రజని పథుముఖ పిలూసలోచనం
ప్రవికసిత కుముద దంశ ఫేనసంగ్రిథం
కమిజన నమన హృదయాభినందిసం
ప్రషంమామిదేషం ఉమయంధి ఎ సిసం

ప్రస్తారము

మా	గ	సగ	పో	దవ	మా	నిధ	నిమ	1
ర	జ	ని	వ	ధూ	-	ము	ఖ	
మా	మూ	సో	రిగ్	మగ్	నిధ	పథ	మా	2
ఏ	లూ	-	న	లో	-	-	చ	
మా	గూ	రీ	గూ	మా	మా	సో	సో	3
నం	-	-	-	-	-	-	-	
ము	మగము	మా	మా	నిధ	పథ	పము	గమము	4
ప్ర	వి	క	సి	త	కు	ము	ద	
ధా	పథ	పరి	రిగ	తము	రి	పథన	సో	5
ద	ల	ఫో	న	సం	-	-	ని	
నిధ	సో	రీ	మగము	మా	మా	మా	మా	6
ఇం	-	-	-	-	-	-	-	
మా	మూ	మగము	మధ	దవ	పుద	పము	గమగు	7
కొ	-	మి	జ	న	న	యు	న	
ధా	పథ	పరి	రిగ	మగ	రిగ	పథన	సో	8
హృ	ద	యూ	భి	నం	-	-	ది	
మా	మా	ధని	ధన	ధవ	మవ	పో	పో	9
నం	-	-	-	=	-	-	-	
మా	మగము	మూ	నిధ	పుద	పమగు	గూ	మూ	10
ప్ర	జ	మా	-	మి	రే	వం	-	
ధా	పథ	పరి	రిగ	మగ	పథన	సో		11
కు	ము	ధా	ధి	వా	-	సి		
నిధ	సో	రీ	మగము	మా	మా	మా		12
నం	-	-	-	-	-	-		

11 గాంధారోదివ్యవ:- తాళము చవ్వత్తుటము.

దీనిలో సమయ అంశయ, హర్షత్వములో రిగమపదనిలు అల్పములు.

రీలోపించినచో పొడవము పొడవములో నిధవగలు అల్పము. రిథలకుసంగతి. ధ మొదలు మూర్ఖున. కళలు 116. నాల్గవ యంకము న ధ్వ్యావాగావమువ ఖినియోగము.

దీనిలో మ న్యాపము. సదలు ఆపన్యాపములు.

సాహిత్యము

శిశ్య గౌరీముఖాంబురుహ దివ్యత్తిలకపరిచుంబి
తార్పితసు పొదం ప్రవికసిత హేమ కమల నిభం,
అతి రుచిర కాంతినథ దర్శకామల నికేతం
మనసిజ శరీరతాడనం ప్రషంమామి గౌరిచరణయుగ మనుపమం.

ప్రస్తారముః

సా	సా	పొ	మా	పొ	ధవ	పొ	మా	1
సొ	-	-	-	-	-	-	-	
ధా	పొ	మా	మా	సా	సా	సా	సా	2
మ్య	-	-	-	=	-	-	-	
ధా	నీ	సా	సా	మా	మా	పొ	పొ	3
గౌ	-	-	రీ	ము	ఫాం	-	బు	
నీ	నీ	నీ	నీ	నీ	నీ	నీ	నీ	4
రు	హ	ది	-	వ్య	త్తి	ల	క	
మా	మా	ధా	నిస	నీ	నీ	నీ	నీ	5
వ	రి	చుం	-	భి	తా	ర్చి		
మా	పొ	మా	వరిగ	గా	గా	గా	సా	6
త	సు	పొ	-	దం	-	-	-	
గా	మగ	పొ	పథ	మా	ధని	పొ	పొ	7
ప్ర	వి	క	సి	త	హే	-	మ	
నీ	గా	సా	పథ	నీ	నీ	ధా	ధా	8
క	మ	ల	వి	ఫం	-	-	-	

గా రిగ సా శని గా రిగ సా సా	9
అ తి రు తి ర కొం - తి	
సో సా సో మా మని ధని తీ నీ	10
వ ఖ ద - ర్ప ఛా - మ	
మూ పా మూ పేరీ గ్ గ్ గ్ సో సో	11
ల లి కీ - తం - - -	
ం సో గ్ సో మూ పే మూ పరిగ	12
మ న సి జ క రీ ర -	
గ్ మూ గ్ సో గ్ గ్ గ్ గ్ సో	13
తో - - - - త - వం	
శీ శీ పో థో తీ గ్ గ్ గ్ గ్	14
ప్ర ఇ మూ - మి గ్ - రి	
తీ తీ థో పో థో పో మూ పో	15
శ ర ఇ యు గ మ ను వ	
ం పా సా సా మూ మూ మూ	16
మం - - - - - - - -	

12 రక్త గాంధారి :-

దీనిలో రిథలు కాక మిగలిన సగమ వనియ ఆంశలు. రినిదాటి సగ అకు సంసిధిని మేలనము చేయవలెను. భిన్న అఘువులు గల స్వరముల నైరంతర్యము సంసిధి. ఏక అఘువు కలము రెండింటికిని గాని మూడి టికింగాని శైరంతర్యము మేలనము, రక్తినిజటి రెండును జేయవలెను. రిలోపించినచో పొడవము రిథలు లోపించినచో షౌడవితము. సిథలు బహు శము. మధ్యమగ్రామములో పరిఅకు సంపాదముండును. గాన పంచముము ఆంశము పొడవమును ద్వేషించును. ఆనగా పంచముము స్వయముగా ఆంశముగుచు నిలోవముచే నిర్విర్తింపదగిన పొడవమును సహింపదు. ససి మపలు షైడువితమును ద్వేషించును. ఆనగా సచిమసలు ఆంశములైరిథలోవము నిర్విర్తింపదగిన షైడువితమును సహింపవు. నిథల షడ్డాంశ ట్రై

వాదులు గాకపోయినను భోడువితమే. తొన్ని చోట్ల అంకలోపముప్పల్లి తొన్ని చోట్ల చెప్పాటవలనను భోడువాది జాతులలో ఒకప్పుడు భోడువితము ప్రార్థించినను నిప్పిధము. ప, గలకు సంగతి. వంచపాణ్యాది తాళములు పొడ్చి చుందు వలెనె. రి మొదలు మూర్ఖున. తెవ అంకమున ధుర్వివాగానము దీనిలో గ వ్యాసము. మ అపన్యాసము.

సాహిత్యము

తంబాల రజనికర తిలకభూషణ విభూతిం ప్రేషణమామి గౌరీవదనారవిందం పీఱితికరం,

ప్రసారము

రీ	గ	సో	సో	రీ	గ	గ	గ	గ	10
ష్టీ		తీ	క	ర౦	-	-	-	-	
గ	గ	పో	ధమ	పో	నిధ	పో	పో	పో	11
-	-	-	-	-	-	-	-	-	
గ	పో	మా	వరిగ	గ	గ	గ	గ	గ	12
-	-	-	-	-	-	-	-	-	

13 క్రే శిక్షి

దీనిలో రి కండ మిగిలిన సగమ పథనిలు ఆంశములు. నిధలు ఆంశము లై సపుడు వంచమమున్యాసము. నిగలు ద్వీ ప్రతి గలవి. నిధలు ఆంశలై సపుడు నిగవలు న్యాసములని మతంగాదులనిరి. రి లోపమువల్ల షాడవము, దిధ లోపమువల్ల షోడువము. రి అల్పము. నివలు బహుళము. అంశలకు పర స్వరము పంగతి. వంచమము షాడవమును ధై వతము షోడువమును ద్వీషిం చును. వంచపాణ్యది తాళములు షాడ్జియందువలె. గ మొదలు మూర్ఖన. అయిదవ యంకమున ప్రథమానము. దీనిలో గపనిలు న్యాసములు. రి గాక మిగిలినవి ఆఱు అవన్యాసములు. ఒకప్పుడు రి కూడ అవన్యాసము ఆగును. ఆపుడు ఏడును అవన్యాసములె.

సాహిత్యము

కేళీ హతకామతము విశ్రమ విలాసం
తిఁకయుతం మూర్ఖోర్ధ్వబూలసోమ నిధం
మ ఖ కమల మసమ హటక సరోజం
హృది సుఖిదం ప్రవంషమామిలోచన విశేషం

ప్రస్తారము

పో	ధని	పో	ధని	గ	గ	గ	గ	గ	1
క్త		తీ	-	హ	-	తం	-	-	
పో	పో	మా	నిధ	నిధ	పో	పో	పో	పో	2
క		మ	త	ను	-	-	-	-	

ఏ	ని	సా	సో	రీ	రి	రి	రి	స
వి	-	త్రు	మ	వి	లొ	-	సం	
సో	సే	సో	రీ	గా	మా	మా	మా	4
తి	ల	క	యు	తం	-	-	-	
పు	టో	నీ	ధా	మా	ధా	మా	పో	5
మూ	-	హో	-	ర్ష్వ	శొ		ల	
గ	ర	సే		ధని	రీ	రి	రి	6
ఖో	-	పు		ని	భం	-	-	
గ	రి	సో	సా	ధా	ధా	మా	మా	7
ము	ఖ	క	మ	లం	-	-	-	
గ	గా	గా	మా	మా	నిధ	ని	ని	8
త	ప	మ	-	హో	-	ట	-	
గ	గ	నీ	నీ	గా	గ	గ	గ	9
క	స	రో	-	జం	-		-	
గ	గ	నీ	నీ	నిధ	పో	పో	పో	10
పూ	ది	సు	ఖ	దం	-		-	
మూ	పో	మా	పో	పో	పో	మా	మా	11
ప్ర	ణ	మా	-	వి	లో	చ	-	
పో	మా	గా	నిధ	నిదని	నీనీ	మా	మా	12
న	వి	ళీ	-		షం	ం	ం	

14 మధ్యమోదీచ్యవ, తాళము, చచ్చత్వంము.

దీనిలో ప అంశము పదా పూర్తగానే యుండును. ఎప్పుడును పొడ వెడవములుండవని భావము. గంధారోదీచ్యవలె నుండును. మ మొదలు మూర్ఖున. 4 అంకమున ప్రథమానము దీనిలో మ న్యాసము.

సురాభిష్టతమనిలమనోజవమంబుదోదధినినాదమతిహసం
శివం శాంతమసురుచవుమామధనం వందే తై ౨లోక్యనతచరణ

ప్రస్తారము

గ	గ	గ	గ	మ	ని	నీ	నీ	13
తి	వం	కా	ం	త	మ	సు	ర	
నీ	నీ	దప	మ	ని	ని	పో	పో	14
శ	మూ	మ	ధ	నం		-	-	
రీ	గ	పో	సా	మ	నిధని	నీ	స్తు	15
వం	-	దే	-	తై	లో	క్యి	-	
తీ	నీ	కా	పో	ధా	పో	మూ	మూ	16
శ	త	చ	ర	ణం	-		-	

౨౬ కార్యారథి (మధ్యమ గ్రామము) ఆశము చచ్చతుటము.

దీనిలో ని రిధలు అంశలు. అంతర మార్గములోని వగుటవలన చాల అనంతములుగా జెవ్వెబడినవి. గ మిగుల బహుళము. అన్ని టికి స్వర సంగతి. కళలు 16. స నుండి మూర్ఖున. అయిదవ అంకము ప్రథువా పినియోగము. స్తోయిగా ఎక్కువగా ప్రథుయోగము గలది. అంశము సంచారిగా బహుప్రథుయోగము గలది. అంతరమార్గము. అనంతమునఁబడును. కముక ఇందు అంతర మార్గము ప్రథుయోక్కవ్యము.

ఇందులో ప వ్యాపము. అంశలే ఆపన్యాపములు.

సాహిత్యం

తం స్తోయులలిత వామాంగస్తు మతితేజః ప్రసరసాధాంశు కాంతి
ఫసీషిముఖం శురో హిష్టుల సాగరనికేతంసితపన్నగేంద్ర
మతికాంతం పణ్ణుఖవినోదకరపల్లు వాంగుళి విలాప
కేన వినోదం ప్రషంగమామి దేవయిష్టోపవీతకం.

ప్రస్తారము

రీ	రీ	తీ	రీ	రీ	రీ	రీ	రీ	1
తం	-	స్తో	-	ణు	ల	తి	త	
మా	గ	స్తో	గ	సా	నీ	నీ	నీ	2
శ		మూర్ఖ	-	గ	న	-	ట్రు	

గాంధర్వవేదము

16 గాంధార వంచమి. (మధ్యమ గ్రామము.) చవ్వత్వుటతాళము.

దీనిలో ప అంశము. గప లకు చాల స్వరములతో గపలకు సంగతి చేయ వలెను. 16 కళలు. రి మొదలు మూర్ఖున. నాల్గవయంకమున త్రువాగానము. దీఖిలో గ న్యాసము. రివ ఆపన్యాసములు.

సాహిత్యము

కాంతం వామైకదేశప్రేంభోలమానకమం నిథం
వరసుభి కుసుమగందాధి వాసితమనోజ్ఞ
సగరాజ సూనురత్నిరాగరథసకేత్త కుచగ్ర్యహలీలం
తం ప్రషమామి దేవం చంద్రార్థ మండిత

ప్రస్తారము

పూ	మహ	మధ	తీ	ధప	మా	ధ	ఐ	పీ	పీ	1
కొ	-			-		-	-			2
సనిని	చ	పొ	హ	పొ	పొ	పొ	పొ	పొ	పొ	3
-	-	తం	-	-	-	-				4
చ	చ	సా	సో	మా	మా	పొ	పొ	పొ	పొ	5
చొ	-	పైపై	-	త	తీ	చొ	-	చొ	చొ	6
ప్రేం	-	ఫో	-	ల	మా	-				7
తీ	తీ	ధప	మా	నిధ	నిధ	పొ	పొ	పొ	పొ	8
క	మ	ల	ని	తం	-					9
పొ	పొ	రి	రి	రి	రి	చ	చ	చ	చ	10
చ	ర	టు	ర	టి	కు	పు	పు	పు	పు	11
మ	రిగ	సొ	పుధ	లె	లె	పొ	పొ	పొ	పొ	12
చుం	-	చొ	-	రిప	య	చ	చ	చ	చ	13
చుం కు	చు	గొ	హొ	-	పొ	-				14
చుం కు కు	చు	సొ	సొ	చుగ	పొగొ	చు	-			15

న	గ	ర	-	ః	స్తు	-	ను	10
న	మ	ని	మ	పో	పో	గ	గ	
ర	త	ట	-	గ	ర	త	ప	11
గ	పో	మ	పో	ను	తీ	పై	నీ	
మ	-	తీ	-	తు	త	-	గ్ర	12
పు	పో	మ	వరిగ	గ	గ	గ	గ	
పు	లి	లం	-	తం	-	గ	-	13
పు	నై	పో	ట	తీ	గ	గ	గ	
పు	త	మ	-	బి	దై	-	బం	14
ని	నీ	నీ	నీ	తీ	తీ	తీ	నీ	
చం	-	ట్రో	-	రం	మం	-	డి	
మ	మ	థ	నీ	సనీని	థ	పో	పో	15
త	లి	లా	-	సక్తి	ల	-	-	
మ	పో	మ	వరిగ	గ	గ	గ	గ	16
న	వి	షో	-	దం	-	-	-	

17 అంధ్రి (మధ్యమ గ్రామము)

దీనిలో నిరిగవలు అంశములు. రిగేలకు నిధలకు వరస్వరము న్యాయము వలకు అంశానుక్రమముగా సంగతి కలుగును. పలోషము:పల్ల పొడ ము. ముసండి మూర్ఖున. కల తాళములు పూర్వమువలై. దీనిలో గన్యము. అంశలె ఆవన్యములు.

సాహిత్యము

తరుపేందు కుముఖచితజటం తీర్థివనదినలిల ధౌతముఖం నగమూనుప్రణయం వేదనిధిం వరిషాహితుహీనశైల గృహం అమృతభవం గుణరహితం తమవనిరవిశశిజ్యానజతి గగఁతనుం శరణప్రణామి తుభమతి కృత నిలయం

ప్రస్తారము

గ	రీ	రీ	రీ	రీ	రీ	రీ	రీ	రీ
త	రు	సెం	-	దు	తు	సు	పు	

స్వరజూతులు

వూ	మూ	నీ	నీ	సౌ	రీ	గా	గా	15
తు	థ	ము	వి	కృ	త	ని	ల	
రి	గ	గ	గ	గ	గ	గ	గ	16
యం	-	-	-	-	-	-	-	

18 నందయంతి (మధ్యమ గ్రామము)

దీనిలో ప అంశము. గ గ్రగ్రషము. కొండఱు ప గ్ర హ మనిరి. మంద్ర రి బహుళము. న లోపమువల్ల షాడవము. హృష్యకమూర్ఖన తాళము పూర్వమువలె. కళలు కీ. మొదటి యంకమున త్రథువాగానము. దీనిలో గ న్యాసము. మ ప లు అవన్యాసముతు.

సాహిత్యము

సౌమ్యం వేదాంగ వేదకరకము యోనిం తమో రజోవివర్జితం హరం
భవహర కమలగ్నహం శివం శాంతం నంనివేశనమపూర్వం
భూషణలీలమురగేశ భోగభాసుర తుథ వృథులం
అచలషతినూనుకరపంకజ్ఞముల విలాసకీల వినోదం
స్ఫుటికమటిరజతసిత నవదుకూలక్షీరోద సాగరనికాశం
అజరశిరఃకపొల వృథుభాజనం వందే నుఖదం
హరదేహమముల మధుమాదననుతేజోధికసుగతియోనిం

ప్రస్తావము

గ	గ	గ	గ	పా	పా	ధప	మా	1
సౌ	-	-	-	-	-	-	-	
ధా	ధా	ధా	ధా	ధా	నీ	సగిని	ధా	2
-	-	-	-	-	-	-	-	
పా	పా	పా	పా	పా	పా	పా	పా	3
మ్యం	-	-	-	-	-	-	-	

స్వరజూతులు

గంథర్యవేదము

104

18	పే వు మా అ . గ - . మూ త పే ల పే గ గ - . మూ
19	పే - మూ - . గ
20	మూ జ పే - పే - గ
21	పే - మూ జ పే గ గ - . మూ
22	పే జ మూ జ . గ - . మూ
23	పే జ మూ జ పే - గ
24	పే జ మూ జ పే గ
25	పే జ మూ జ పే గ
26	పే జ మూ జ పే గ
27	పే జ మూ జ పే గ
28	పే జ మూ జ పే గ
29	పే జ మూ జ పే గ
30	పే జ మూ జ పే గ
31	పే జ మూ జ పే గ

మ పరిగ గ గ గ గ గ గ గ గ 32
- - నిం - -

అనుక్త విష తాలః స్వాత్మ త్రిష్టవై కక్షాదకః

మార్గః ప్రమాచ్చిత వృత్తిదక్షిణః గీతయః పునః

మాగధిసం భావితాచ, పృథులేత్యదితాః ప్రమాత్

ఈ జాతి లక్ష్మణములలో ఏక కల మొదలైన తాళ భేషములు మార్గ గీతులు చెప్పునప్పుడు తాళ లక్ష్మణములలోఁ జెప్పిన వంచత్వటము గాని, వంచపోకే గాని ఏక కళాదికము మూడు విధములుగనే యుండును. మార్గములు చిత్రము, వృత్తి, దక్షిణలు. మాగధి సంభావిత పృథుల ఆని గీతులు మామ వరుసగా చెప్పబడినవి. 25 200

వార్తికే ద్విగుణాశ్చేయా, సైవచితేఁ చతుర్మా 250

సర్వజాణిము జానీయా దంప స్వరగతం రసం, 261

మార్గమందుఁ జెప్పబడిన కలాసంఖ్యాయే వార్తికము వృత్తిమార్గము సంబంధించినది) అను మార్గములో రెట్టిఁపు ఆని తెలియవలెను. షాడ్జీ రైతై దక్షిణలో వన్నెండుగాఁ జెప్పబడినది. ఆది వార్తికములో ఇరువవినాల్లు ఆగునని భావము. అష్టలఘువులుగానున్న కళలను విడిచి నాల్లు ఉఘుమాముగు కలను జేయవలెనని యభిపొయము. ఆ దక్షిణలోఁ జెప్పబడిన కళ సాఖ్యాయే చిత్రమార్గములో నాఱుగురెట్లు ఆని తెలియవలెను. షాడ్జీలోనై తే ఇరవై యెనిమివి కళలగునని భావము. భాగములుచేసి లఘువ్యయాత్మకమైన కలను జేయవలెనని దీని యభిపొయము. దీనిచేతనే వార్తిక సృతిమార్గముఁకు సంబంధించిన మార్గములో రెండు కళలుగల తాళము-సంభావిత గీతి చిత ములో ఏకకళగల తాళము, మాగధిగీతి. ఇట్లే మిగిలినవానిలోఁ కెలియనగును. సర్వ జాతులలోను అంశస్వరమును ఒట్టి “సరీవీరే” ఆని యదిపరలోఁ జెప్పిన ప్రకారము రసములను దెలియవలెను. 262 200

జన్మరాగాంశమలైన గ్రామరాగదులు వడివిధమలైనము జాకులకు సాక్షాత్కుగాఁగాని వరంపరగాఁగాని జన్మరాగములే వాని యవయములు.

నేడు వీనిని స్వరజతులని వ్యవహరించిరి. స్వరజాతి కండమునుండి స్వర జాతి అను దూషమేర్పడినది.

ఎనిమిదవ గీతి ప్రవకరణము

శుద్ధజాతి సముద్రాంత కపాలాన్యధునాట్లువే
రాగజనకజాతీనాం తత్క్వపాలేము సంమతాః

శుద్ధములైన పొడ్డి మొదలైన జాతులనుండి పుట్టిన కపాలములనింకఁ
షప్పేదను. సంసర్గ జాతులును కపాలములును శుద్ధజాతులనుండి పుట్టి, వి.
జనకములయిన శుద్ధజాతులనుండి రాగస్తులు ఇంగ్లీషును. “పొడ్డిచుండి శ్రీరాగము
పుట్టును.” ఈ విధముగఁ మందు చెప్పుబడును. అవి కపాలములందు
సమ్ముతములు, కపాలములలి కుండ మెంగాలు. వాని భాగములు రెంటీని ఆందురు.
కుండ బీందె మొదలైనవానిలో ఒక భాగము కపాలము అనబడును. మంచములోని
ఏకదేశమును కపాలమున్నట్టే రాగములోని ఏకదేశమును కపాలముందురు.
లేదా హృద్యము భిక్షాటన చేయు సమయములో శంకరుడు పొడ్డి ఆర్పి
మొదలైన వానిని గాంముచేయాలు నింతిశయమసు రసము వ్యక్తముగఁగా రన
రూపమైన శివుని మౌళిగత చంప్రదకణ వ్రద్వింపగా దాని యమృతములచేఁ
జిలుకఁబడి సజీవములై శివుని భూషణములైన బ్రహ్మ కపాలములు గానము
చేసేనుట అందుచే ఆ కపాలములచేఁ బాడఁబడినవి గాన కపాలములు ఆని
పేరు గలవి యయ్యెను. వీసిరి జాతులనుండి స్వరూప భేదమయితే న్యాసాది
భేదములను బ్యక్తి తెలియఁదగును.

పొడ్డికపాలములు

పడ్జోగ్రహంశోంచనా, సో, గోన్యాస్యోతి బహుగమో
అల్పారిపనిధా లంఘోయ్యరిః కలాచ్యదకోదితోః
యస్మిన్ పొడ్డికపాలం తస్మదితం మార్గావేదిభిః

దేనిలో పడ్జము గ్రహము అంశ లు న్యాసముగము గాంధారము న్యాసముగము
గములు అతి బహుళముగము రిప సనిదలు ఆల్పములుగము రి ఉంఘ్యముగము
ఉండి 12 కళలు ఉండునో ఆది పొడ్డికపాలమని మార్గవేదులు చెప్పేరి.

రుం	టుం	రుం	టుం	1
ఖ	ట్యాం	గ	ధ	2
రం	ప్టో	క	రా	ఫం

త	ది	తృ	దృ	శ	శి	శ్వం	4
హో	హో	హో	హో	హో	హో	హో	5
ఉ	ఉ	రూప	వదవం	మనమోర	నాదం		6
హో	హో	హో	హో	హో	హో	హో	7
ఉ	ఉ	హోం	రోం	”ం	”ం	”ం	8
నృ	ముం	డ	మం	డి	తం		9
పూం	పూం	తహ	కహ	పూం	పూం		10
తృ	త	విక	ఉ	ము	ఖం		11
న	మూ	మి	దే	వం	లై	రవం	12

ఈవి షాట్టి జపాల వదములు.

2 ఆర్ఘ్యా కపాలం

యత్రు భోంటిశోంవన్యాసోమోంతో గనిషద ధాల్పుతా
సోంత్యలోంపు కపాలం తీంస్యాత్మాపాంతం త్వార్ఘ్యాభీ గతం

ఎందులో రి అంశము ఆహ్వానముగను మ అంతమై గనిషదలు అల్పమై ప
అత్మల్మామై యుండి రి కశలుండును. ఆది ఆర్ఘ్యా కపాలము.

యుం	టుం	యుం	టుం		1		
దంష్టాం	క	రా	థం		2		
చ	చ	హ్యాం	త్రీం	హో	హో	హో	3
హో	హో	”	ఇం	”	”	”	4
చ	ర	సు	రథి	కు	సుము		5
త	ర్మి	త		గాత్రం			6
క	పా	ఉ		ష	వుం		7
న	మూ	మి	దే		వం		8

3 గాంధారీ కపాలము.

మధ్యమో ఒంశగ్రహ న్యాసావనా, సో దై వతో బహుః
యత్రాల్పః పరిగా లోపాదిపచో రౌడువంథవేత్త
శాంధారీ కపాలంస్యాత్ కలాషు వినిర్మితం.

మధ్యమము అంశము గ్రహము న్యాసము ఆవన్యాసముగ నుండును. దైవతముబహుళము. సరిగలు అల్పములు. రిపలు లోపించుటచే బోధువుమను. 8 కళలు ఉన్నాఁ గాంధారీ కపాలమను.

చ	ల	త్తు	రం	గ	1
భం	ను	రం	అ		2
శే	క	రే	ణ		3
పిం	జ	రం	సు		4
రా	సు	రైః	సుసేవితం	పు	5
నా	తు	జా	హ్నా		6
తీ	జ	లం	మాం		7
బిం		దు	భిః		8

4 మధ్యమ కపాలములు

మధ్యమోంట్ నిరిగపో స్వల్పాయుత కళానవ

తన్న ధ్యమ కపాలం స్యాదితి నిశ్చంక కీర్తితం.

మధ్యమము అంశముగను ని రిగవలు అల్పముగ నుండి ఎందు కళలు తొమ్మిది యుండునో అది మధ్యమ కపాలమని నిశ్చంకుడు చెప్పేను.

శూ	అ	క	పో	అ	1		
పొ	ణే	తిర్చి	పుర	వినాశి	2		
శ	శాం	క	ధా	రి	ణం	3	
ప్రతి	న	య	న	త్రి	శూలం	4	
పు	త	త	ముము		యూసహితం	5	
తం	వ	ర	దం	పై	హై	హైహై	6
ప్రో	ప్రో	ప్రో	ప్రో	ప్రో		7	
ప్రో	ప్రో	ప్రో	ప్రో	ప్రో			
వ్యాస	మి	మ	హ	దే	వం	8	

5 పంచమీ కపాలములు

బుష్టాంశం స్మరంత నిధష్ట గమాల్పకం
క పాలం పంచమీ జాత మష్టకలం విదుః

రి అంశముగ గ్రహముగముండి నిధ సగమలు అల్పము ఎనిమిది కశలు కలది
పంచమీ కపాలము.

స	య	లి	ష	మ	న	య	న	1
మ	ద	న	త	ను	ద	హ	న	2
వ	ర	వు	ష	శ	గ	మ	న	3
పు	ర		ద				హన	4
న	త	న	క		ల	భు	న	5
సి	త		క	మ	ల	వదన		6
భ	చ	మే	భ	య	హ		ర	7
భ	చ	శ	ర	ణం				8

6 ధై వత్తి కపాలములు

అత్యల్పర్షభగంధారం పన్యసం మధ భూరిచ
షాష్ట్యై ఇవ కపాలం తద్దేవత్యః స్వత్సులాష్టకాత్

రిగఱ అల్పము, వ న్యసముగ మధలు బహుశముగ ఊండి ఎనిమిది కశ
లున్నది షాష్ట్యైవలె ధై వత్తి కపాలము.

అ	గ్ని	జ్యో	లూ	శి	
భూ	వ		లి		
మాం	న		శోణీత		
శో	జి	లి	ను	హరి	
షి	ని	ర్మాం		నీ	
చూ	వ	ణ్ణి			
న	మో	ప్రు	తై		

7 నై పాదీ కపాలములు

గ్రహం న్యాస పడ్జం చ రిగాల్ప మతిభూరిభిః
నిధమైరష్ట కలకం స్యానైషధి కపాలకం

న గ్రహము ఆంశము న్యాసమును. రిగలు ఆల్పములు నిధములు అతి బహు శము, ఎనిమిది కళలు గలది నై షధి కపాలము.

బ	ర	వ	గ	జ	చర్చివటం	1	
భీ	మ	భు	జం	గ	మానద్దజటం	2	
త	హ	క	హ	హృం	కృతి	వికృతముఖం	3
న	మ	త	శీ	వం	హర	మజితం	4
చం	ద్ర	చూ			ద ము	సేయం	5
క	పా	ల	మం	ది	త	మకుటం	6
కా	మ	ద	ర్ప	విధ్యం	న	కరంవందే	7
న	మ	త	హరం	వరము		శివం	8

ఇతి నవ్త్ర కపాలాని గాయన్ బ్రహ్మోదిత్తైః పదైః
స్వరై శ్వ పార్వతీ కాంతస్తుతో కళ్యాణభాగ్భవేత్.

ఇట్లు పార్వతీ పతియొక్క స్తోత్రములో బ్రహ్మచే చెప్పబడిన పదముల స్వరములతోను పాశుమన్న వాడు కళ్యాణములను పొందును.

కంబలములు

యత్రీగ్రహం కోచైవన్యాసః వంచమో బహుళస్తురిః
సోన్యాపోచధ గాంధారా స్వల్పాప్తత్ కంబలం మతం

వంచము గ్రహముగా ఆంశముగా ఆపన్యాసముగా నుండి రి బహుళముగా నుండి మధగలు స్వల్పముగాను సన్యాసముగను ఉండునో ఆది కంబలమనిరి.

వంచమీ జాతి సంజ్ఞాత మల్పతా బహుళావశాత్
స్వరాణాం బహవో భేదా స్తే హర్షైర్యరీరతాః

ఈ కంబలములు వంచమీ జాతిమందు పుట్టినవి. అల్పక్యము బహుత్వము లను బట్టి స్వరములకు చాల భేదములు గలిగిసచి. అవి హర్షైలు చెప్పిరి.

పీరుతః కంబలదానేన కంబలాయ వరందదో
పురా పురారి రద్యాపి పీరుయతే తై రతః శివః

శివుని కర్మకుండలమైన కంబలుడనెడి సర్వరాజు గానము శేయుటచేత శివుడు కంబలుడగు సర్వరాజునకు వరమిచ్చెను, ఆ కంబల సర్వరాజు పాండుటచే కంబలములని పేరున వ్రీసిద్ధములైన వాసిచే పురారియైన దేవుడు ఇప్పుడు గూడ ప్రింతి పొందుచున్నాడు.

కపొలానాం క్రమ్మద్యామో బ్రిహమ్మపో క్రాం వదావళీం

అవి కపొలగాన నియమములో ప్రపుతుశములై బ్రిహమ్మచే చెవ్వబిషిన పదముల స్వరూపమును రుం టుం మొదలై ల స్తోభాక్షరములతో గాన సంకేతాక్షరము లతోఁ గూడునట్లు ఆ కపొలములందు ఉపయోగించిన కళల సంఖ్యచే క్రమ ముగా చెప్పుచున్నాము. పీసికి స్వరికల్పన మాత్రము ఆయా పొడ్డ్యాది అక్ష ఇములను ఒట్టే యూహింపవలయును. రుం టం మొ.

వర్షాద్యాలం కృతాగాన క్రియా పదలయాన్వితా
గీతి రిత్యావ్యతే సా చటుభై రుక్తా చతుర్విధా.

వర్షాదులచే నలంకరింపబడిన గాన క్రియ పదలయలతోఁ గూడి గీతిమనఁ బిడును. అది నాలుగు విధములని బుధులనిరి.

మాగధిపర్మిథమా షైయా ద్వితీయా చార్థమాగధి
సంభావితా చ పృథులే తేయాసాం లక్ష్మివష్టుకే

అందు 1 మాగధి 2 అర్థమాగధి 3 సంభావిత 4 పృథుల అని నాలుగు గాన క్రియ నాలుగు విధములు.

గీత్యా కళాయా మాద్యాయాం విలంబితలయం వరం
చ్ఛితీయాయాం మధ్యలయం తత్వదాంతర సంయుతం

మాత్రలు నాలుగు ఉండునట్లు కళలు కల్పింపవలెను. కళయందు (అవుత్తి యందు) లయ విలంబిత పదముగా గానముచేసి రెండవ కళయందు మధ్య ఉయు గల పదము గలుగునట్లుగా గానము శేయవలెను.

పతృతీయ పదేతే చ తృతీయ స్వాంద్రుతేలయే
ఇతి పురావృత్త పదాం మాగధీం జగదుర్ఘాః

మూడవ కళయందు విలంబిత వదములనుబట్టి లయద్రుతము కాగా తృతీయ మగు వందే అనుదానితో గూడినట్లు మూడు ఆవృత్తములు గలుగనట్లున్న దానిని మాగధి అందురు. ఇది మగధదేశమునఁ బుట్టినది గాన మాగధి యను పేరు గలిగినది.

శదా:- మా	మాధా	1
దే	వం	
దని దని	పని ధా	2
దే వం	రు ద్రం	
రిగ రిగ	మగ రిసా	3
దే వం	రుద్రం వందే	

అర్థమాగధి:-

పూర్వయోఃపదయోరథే చరమే ద్విర్వ్యదోది తే
దదా అర్థమాగధిం పొఱపుః

మొదటి రెండు వదములందును ‘దేవం రుద్రం’ అను రెంటిలో చివరి అర్థమును ఆనగా ‘దేవం’ అను వదంలో ‘వం’ అనుదానిని రుద్రం అను దానిలో ‘ద్రం’ అను రెండుసార్లు ఆనగా అర్థమాగధి అగును. ఆనగా మొదటి కళలో దేవం అని రెండవమారు వం రుద్రం అని, మూడవదానిలో ద్రం వదదే అని పటుకవలెను.

శదా:- మా	రీ	గాసా	1
దే	-	వం -	
సా	సా	ధా నీ	2
వం	రు	ద్రం -	
పొ	ధా	ధా పొ	3
ద్రం	వం	దే -	

ద్విరా వృత్త పదం వరే. కొందరేమన్నారనగా మొదటి దానిలోని దేవం అనుదానిని రెండవదానిలో దేవం రుద్రం అనుదానిని మూడవదానిలో రుద్రం వందే అని అనవలెనన్నారు.

మా	మా	మా	మా	1
వే	-	వం	-	
ధా	సా	ధా	నీ	2
దే	వం	రు	ర్దం	
పా	నిధ	మా	మా	3
రు	ర్దం	వం	దే	

సంభావితం = సంక్షేత పదా భూరిగురుః సంభావిత పదామతాః సంక్షేపింపబడిన పదములు గలిగి ఎక్కువగా గురువులు గలది సంభావిత.

పదా :-	ధా	మా	నీ	గా
	శ	-	క్లీ	-
	రీ	గా	గా	సా
	దే	-	వం	-
	నీ	ధా	సా	నీ
	రు	-	ర్దం	-
	ధా	నీ	మా	పా
	వం	-	దే	

పృథుల

భూరి లఘ్వక్షర పదా పృథులా సంమతా సత్తాం ఎక్కువ లఘ్వక్షరములు గల పదములు గలది పృథుల అనబడును.

మా	గ	నీ	గా
సు	ర	న	త
సా	దని	ధా	ధా
హ	ర	వ	ద
ధా	సా	ధా	ని
యు	గ	లం	-

పో నిదప మా మా
ప్రా ఇ మ త

అవతారిక : -

వదముల నాశయించిన గీతుల లక్షణము చెప్పి యింక తాళము ||
నాశ్రియించివ గీతులు చెప్పబడుచున్నవి.

యద్వాయధాక్షరే యుగ్నే గుర్వేః ప్రథమోర్వదా
ఏకై కం చిత్రమార్గాది ప్రాయుజ్యచ గణాత్మకం
మాత్రాభిరష్టభి ద్వ్యాకే ద్వ్యాసేధ్రువకాదిభిః
ప్రయుజ్యతే తదా గీతిర్మాగధీత్యభి ధీయతే

లఘు ప్లుతరూపవైన గురుద్వయము గల యక్షరమందు యతి గడ
ములు, ద్వి మాత్రలుగల మొదటి రెండు గురువుల మధ్య ఒక్కాక్క గురు
వును స్వయముగనే మాత్ర ద్వయమాత్మకముగాన చిత్రమార్గాధికమున క్రూ
ముగా “ద్రువకాపతితా”యుక్తముగా చరణాత్మకముగా (=చతుర్మాత్రికమగు
మాత్రాగడ విశేషముగా) ప్రయోగించి ఆనగా రెండు కళలునా చేసి నాలుగు
మాత్రలు గలుగునట్లు ఒక్కాక్క గురువును వార్తిక (వృత్తికి నంబంధించిన)
మార్గము నాశయించుటవల్ల “ద్రువ కాపర్చిష్టీ పతితా” పతాకలను పేరుగల
కరకీర్మాలచేతు బ్రిచ్చోగించి పీదవ ద్వికార్యమంను ద్రువకా, సర్పిష్టీ, కృష్ణా,
వద్మినీ విస్మర్ితా విష్ణీప్రాపతాకా పతితలను పేరుగలవానిలోగూడిన యొక్కాక్క
గురువును ప్రత్యేకముగా నాలుగు కళలు గలుగునట్లు చేసి గురుద్వయము
రెండుసార్లు ఆప్రత్తి చేయుటవల్ల ప్రయోగింపబడినపుడు మాగధిగీతి యన్న
బడును.

అర్థమాగథి : -

తృతీయం లఘు యుగ్నప్య భగణార్థయుతం యదా
అద్వాయమంతికాభ్యం చ మాత్రాభ్యం సప్రయుజ్యతే
తతః ప్లతం సార్థగడ యుక్తం కృత్యా ప్రయుజ్యతే
ద్రువకాది భిరష్టాభి ద్విరుక్త న్యద్వ యేనవ
తదా అర్థమాగథితే ద్వ్యాత దృతతాలాంతరేష్యపి
యుగ్నములోవి (=చంచత్తుటములోని) మూడవ (తాళవయమగుటచే

ప్రతిక గణములోని మాత్రత్రయమునకు గూడిన అఫువును ఆనగా చతుర్మాఘత్వకముగా నై నపుడు మొదటి మాత్రిలచే (ధ్రువక సర్పిణులను వాసిచే) చివరి మాత్రలచే పతాక పతితలను వాసిచే ప్రయోగించిన తరువాత చంచుపు భాంతివూసయవ్యైన ప్రతమును సార్థగణ యుక్తముగా సంనిహిత భగణమును (షణ్మాత్రిక) సార్థమాత్రత్రయ యుక్తము ఆనగా నవమాత్రలతో దొంగము గలుగునట్లు చేయవలయును. ఇట్లు నవమాత్రలు ప్రతములోని ప్రతి మాత్రలు గలిపిన 22పన్నెండు మాత్రలుగనగును) ప్రతమున ఈ విధముగా జేసి ధ్రువకాదులైన యెనిమిదితో గ్రహముగా ప్రయోగింపగా మిగిలిన నాలుగు మాత్రలనద్విరుక్తాంత్యద్వయముతో చివరి మాత్రలైన పతాకాపతిత లను రెండింటితో ప్రయోగించినచో నపుడు ఆర్థమాగధి యనబడును. ఆ మాగధి ఆర్థమాగధులు రెండును పంచపాణి మొదలను నితర తాళములందును చంచుపుటమందువలైఁ జే మివలయును.

సంభావితా భూరి సురుద్దివ్యకలే వార్తికే పథి
చతుష్మూలే భూరిలఘుర్ధుక్షిసే వృథులామతా

సంభావిత ఆన్నది ఎక్కువ గురువులు గలిగినది. రెండు కళలు గలిగినది. వృత్తికి సంబంధించి మార్గమందుఁ బ్రహ్మయోగింపవలెను. వృథుల ఎక్కువ అఘువులు గలది. నాలుగు కళలు గల దక్షిణమార్గమందు ప్రయోగింపవతి యును. ఈ గీతులు పాణ్ణి మొదలైన వానియందు చిత్రాది మార్గములను బట్టి తమ నియమముల నునుసరించి ప్రయోగింపవలయునని తెలియవలెను.

ఇది

వ్యర్థాధ్యయము

४०

రెండవ రాగ విపేకాధ్వయముష్టు

పంచభాగమ రాగః స్వయః
 పంచగీతి సమాప్తమత్త
 గీతయః పంచశుద్ధాద్య భిన్నా గౌడిచ వేసరా
 సాధారణీతి, శుద్ధాస్వదవ క్రే గ్రాలితే స్వర్ణః

గీతులయిదింటేనీ ఆశయంచుటవలన గ్రామరాగములు ఆయ్యాదు విధములుగా నగును. గీతులు 1 శుద్ధ 2 భిన్న 3 గొడ్డి 4 వేసర 5 సాధాంటి అని యయిదు ఆవక్రములైన బుజువులైన లలితపదములతో శుద్ధ ఉండును.

భిన్న మాత్రికుల స్వర్ణర్వకే । ర్మధురైద్రమకై ర్యతా

సూక్ష్మములు అనగా మరితముగాఁ బలుకఁబడిన వక్రములైన = (ఇష్టములైన) మధురములైన స్ఫురితాది గమకములు గల స్వరములు గలదై వక్ర సూక్ష్మస్వరములు గలది కాన భిన్నయగును.

గాండ్రె ప్రైస్టోనగమకై రోహటీలలిత్తె : స్వర్ణ : స్వర్ణ : స్వర్ణ :

గాథములు = నిబిడములు త్రీస్తావగమకములచే = మంద్ర మధ్య తారములందుఁ బ్రియోగింపబడిన గమకములపై ఓహాటీ స్వరములతోఁ గూడినది. గుండెపై గడ్డము ఉచగా గలుగు మంద్రస్వర వరంపంచే వలుకబడినది. ఆతాతాహతాఅటతి ఇతి ఓహాటీ. ఉక్కాఁ హకారానుకరణ ప్రతీతికానిది ఓహాటీ. మృదువుగా గ్రదుతతరముగా క్రిందుక్రిందుగా శీఘ్రముగా కంపితగమకముచే వలుకబడిన స్వరములు గలది.

ఆఖండిత సితిః సౌప్రతయే గౌడీమతాపత్రాం

ఓపటీ కంపిటై ర్యాండ్రోష్ట్రోప్ట ద్రుతతర్లు : ప్రార్లు :

హక్కు కారయోగేన హన్యుత్తే చిఱుకే భవేత్

విచ్చిన్న స్థానప్రతయవాందు అవిచ్చిన్న స్థితిగణదై ఓహటీచ్చెక్కు కంపితములై మంద్రముత తర స్వరములచే గొడిచుగుసు.

వేగవదిఖః స్వరై ర్వర్ణ చతుష్ప్రా ఒవ్యతి రక్తితః
వేగ స్వరా రాగితి ర్వేషరా చోవ్యతే బుధః

రక్షయితిశయుముచే వేగముగల న్యారములచే స్థాయ్యాదివర్షచతుష్మమున
పాదబడును. వేగేనపరతీతి వేగసర అని వేసర అని కూడ కొవచ్చును.

చతుర్గీతి గతం లక్ష్మిశ్రితా సాధారణీమతా
నాలుగు గితులందలి లక్ష్మిమును అశ్రయించిన ది సాధారణీయగు.

శుద్ధాది గీతి యోగేన రాగాః శుద్ధాదయోమతః

శుద్ధ భిన్న గౌడి వేసర సాధారణి గీతముల సంబంధముచే రాగములు
శుద్ధములు భిన్నములు గౌడలు వేసరలు సాధారణలు అను పేరు గలిగి
యుండును.

గ్రామ రాగములు :-

షడ్ గ్రామసముత్సన్నః శుద్ధకై శిక మధ్యమః

శుద్ధ సాధారితః షడ్గ్రామో

శుద్ధములో - షడ్గ్రామమునుండి పుట్టినవి.

1 శుద్ధకై శిక మధ్యమము 2 శుద్ధ సాధారితము 3 షడ్గ్రామము
గ్రామేతు మధ్యమే

పంచమో మధ్యముగ్రామః షాడవః శుద్ధకై శికః శుద్ధా స్తోతి

2) మధ్యమ గ్రామములోనై తే

1 పంచమము 2 మధ్యమ గార్హమము 3 షాడవము 4 శుద్ధకై శికము

భిన్నః స్వ్యః పంచకై శిక మధ్యమః

భిన్న షడ్శశ్చ షడ్మాశ్చై మధ్యమేతానకై శికో

భిన్న పంచమ ఇత్యైతే

భిన్నలో - షడ్గ్రామములు పుట్టినవి.

1 కై శిక మధ్యమము 2 భిన్న షడ్మమము

2) భిన్నలో - మధ్యమగ్రామమున పుట్టినవి.

1 తానము 2 కై శికము 3 భిన్న పంచమము

గౌడకై శిక మధ్యమః గౌడ పంచమకః షడ్జే

మధ్యమేగౌడికై శికః ఇతిగౌడాత్ర్యయః షడ్జే

గౌడలో - షడ్శలో - షడ్జ గ్రామములు పుట్టినవి

1 గొడకై శిక మధ్యమము 2 గొడి వంచమము. మధ్యమ గ్రామములో పుట్టినవి. 1 గొడి కై శికము

టక్క వేసర శాడవో
వ సౌపీరో; మధ్యమేతుబోట్టమాలవ కై శికో
మాలవః వంచమాంతో ఒథ.

వేసరలో షడగ్గామములో

1 టక్క 2 వేసర శాడవ 3 సౌపీర
మధ్యమ గ్రామములో

1 బోట్టరాగ 2 మాలకకై శికము 3 మాలక వంచమములు

ద్విగ్గామషడక్క కై శికః

హిందోళోటిష్టా వేసరా సై సత్త

షడ మధ్యమ గ్రామములో

1 టక్క కై శికము 2 హిందోళము

సాధారణ స్తతః

షడై స్వాయిద్రుష సాధారః శకో భమ్మాణ వంచమః

మధ్యమే నర్తగాంధార వంచమో షడ కై శికః

సాధారణైషడ గ్రామములో

1 రూప సాధారము 2 శకము 3 భమ్మాణ వంచమము
మధ్యమ గ్రామములో

1 నర్తము 2 నాంధార వంచమము 3 షాడ్డ కై శికము

ద్విగ్గామః కకుభస్త్రిం శత్ర్యగ్రామరాగా అమీమతాః

షడ మధ్యమ గ్రామములో

1 కకుభము

ఉపరాగములు

అశ్వివరాగా స్థిలకః శకాదిష్టక్క సైంధవః
టోకిల వంచమో రేవగు వ్రుః వంచమ శాడవః
భూవనావంచమో వాగ్ నాంధారో వాగ వంచమః

1 శక తిలకము 2 టక్క సైంధవము 3 కోకిల వంచమము 4 రేవ గుప్తము
5 వంచమ షాడవము 6 భావనా వంచమము 7 నాగ గాంధారము 8 నాగ
వంచమము.

రాగము లేక శుద్ధ రాగములు.

త్రీరాగ నట్టో బంగాలొభాస మధ్యమషాడవో
రక్తహంసః కోల్పోషసః ప్రసవోభై ఎవోద్వనిః
మేఘరాగః సోమరాగః కామోదో చాత్రవంచమః
స్వాతాం కందర్పదేశాభ్యో కకుభాంశక్షుకై శికః
నట్టు నారాయశ్చైతిరాగా వింశతీరితాః

1 త్రీరాగము 2 నట్టు 3 బంగాళ 4 భాన

మధ్యమ షాడవ రక్తహంస కోల్పోషస ప్రసక భై రవ ద్వని మేఘ సోమ
కామోద కామోద ఆముపంచమ కందర్పదేశకై శిక కకుభాంత నట్టు నారాయణ.

సావీరః కకుభష్టక్కుః వంచమోభిన్న వంచమః
టక్కుకై శిక హిందోళ బోట్ట మాలవ కై శికః
గాంధార వంచమో భిన్న షడ్జ వేసర షాడవః
మాలవః వంచమాంతశ్చతానః వంచమ షాడవః
భాషాణాం జనకాః పంచదశై తే యాష్టికోదితాః

ఈ క్రింది 15 రాగములవల్ల భాషారాగములు విభాషారాగములు అం
తర భాషారాగములు పుట్టినవి అని యాష్టికుఁడు చెప్పేను.

1 సావీర 2 కకుభ 3 టక్క 4 వంచమము 5 భిన్న వంచమము 6 టక్క
కై శికము 7 హిందోళము 8 బోట్ట 9 మాలవ కై శిక 10 గాంధార వంచము
11 భిన్న షడ్జ 12 కేసర షాడవ 13 మాలక వంచము 14 తాన 15 పంచము
షాడవ.

భాషాశ్వత్సుప్రసః సావీరే సావీరీ వేగ మధ్యమా సాధారితా చ గాంధారీ
సావీరమందు పుట్టిన భాషారాగములు ఆదు

1 సావీరి 2 వేగమధ్యము 3 సాధారిత 4 గాంధారి
కకుభే భిన్న వంచమీ కాంభోషీ మధ్యమగ్రామారగంతీ మధురీ తథా
శకమి ప్రేతి షట్.

2 కకుభమందు పుట్టినవి ఆరు.

1 శిన్న పంచమి 2 కాంభోజి 3 మధ్యమగాంమ 4 రగంతి 5 మధురి
6 శక్రమిక్ర.

తిస్తో విభాషా భోగ వర్ధనీ, ఆఖీరికా మధుకరీ

3 కకుభమందు పుట్టిన విభాషారాగములు మూడు

1 భోగవర్ధనీ 2 అఖీరిక 3 మధుకరి

తద్వై కాంత భాషికా, శాలవాహనికౌ

కకుభమందు పుట్టిన ఆంతర భాషిరాగములు

1 ఏకాంతబాషిక 2 శాలవాహనిక

టక్కెన్నితవణా త్రవణోద్భవా

వై రంజీ మధ్యమగ్రామ దేహమాలవ వేసరి

భేవాటీ సైంధవీ కోలాహలా పంచమ లక్షీతా

సౌరాష్ట్రీ పంచమీ వేగరంజీ గాంధార పంచమీ

మాత్రవీ తానవలితా లలితా రవి చంద్రికా

తానాంబాహే రికా దోహ్య వేసరీత్యైక వింశతిః

3 టక్క రాగమునుండి పుట్టిన భాషారాగములు ఇరువది యొక్కటి.

1 త్రవణ 2 త్రవణోద్భవ 3 వై రంజీ 4 మధ్యమగ్రాహదేహ 5 మాలవవేసరి
6 భేవాటీ 7 సైంధవి 8 కోలాహలా 9 పంచమ లక్షీత 10 సౌరాష్ట్రీ 11 పంచమి
12 వేగరంజి 13 గాంధార పంచమి 14 మాలవి 15 తాసపలిత 16 లలిత
17 రవి చంద్రిక 18 తాన 19 అంబాహేరిక 20 దుషరి 21 వేసరి.

అధదేవార వర్ధనాయంట్రి చ గుర్జరీ

భాహనీతి విభాషాః స్వ్యః చత్త్వః

టక్క రాగముందు పుట్టిన విభాషా రాగములు నాటుగు

1 దేవార వర్ధని 2 అంట్రి 3 గుర్జరి 4 భాహని

కై శికి తాంవణీ తానోద్భవాలై భీరిచ గుర్జరీ

సైంధవీ దాక్షిణాయ ఆంట్రి మాంగలీ భావనీ చక

4 పంచమముందు పుట్టిన ఇతి భాషారాగములు పది.

1 కై శికి 2 త్రవణీ తామోద్భవ 4 అఖీరి 5 గుర్జరీ 6 సైంధవి 7 దాక్షి
ణాయ 8 ఆంట్రి 9 మాంగలి 10 భావని.

విభాషేద్యే భమ్మాణ్యంథాలికేతతః

పంచమమున పుట్టిన విభాషారాగములు 2

1 భమ్మాణ్ణి 2 ఆంధాలిక

చతుర్పుః పంచమే భిన్నే భాషాదైవతభూషితా

తుద్ధ భిన్ను చవారాటి విశాలేతి

3 భిన్న ప్రపంచమున పుట్టినవి నాలుగు

1 దైవత భూషిత 2 తుద్ధ భిన్న 3 వారాటి 4 విశాల

అథ కొశలి విభాషా

భిన్న ప్రపంచమున పుట్టిన విభాషా రాగము ఒకటి.

1 కొశలి

మాలవాభిన్న పలితే టక్క కై శిక్షే

భాషే ద్యే దార్శివిడిత్యేక విభాషా

6 టక్క కై శికమున పుట్టిన భాషారాగములు రెండు

1 మాలవ 2 భిన్న లలిత

టక్క కై శికములో పుట్టిన విభాషారాగము 1 ద్రావిడి.

ప్రేంఖ కేశవ

భాషాః స్వ్యర్వేషరీ చూత మంజరి షడ్ మధ్యమా

మధురీ భిన్న హారాతీ గౌడి మాలవ వేషరీ

చేంటి పింజరితి

7 ప్రేంఖకమున (=హిందోళలో) పుట్టిన భాషారాగములు తొమ్మిది

1 వేషరి 2 చూతమంజరి 3 షడ్ మధ్యమ 4 మధురి 5 భిన్న హారాతీ 6 గౌడి

7 మాలవ వేషరి 8 చేంటి 9 పింజరి.

ఏకాబోట్టే భాషాతు మాంగలి.

8 బోట్టమున పుట్టిన భాషారాగము ఒకటి.

1 మాంగలి.

భాంగలీ మాంగలీ షర్షపరీ మాలవ వేషరి

ఖంజనీ గుర్జరీ గౌడి హారాలీ చార్చ వేషరి

తద్దమాలవ రూపాచ సైందవ్యాఖీరి కేత్యమూః
భాషాప్రయోదశ షైయా విష్ణైర్మాలవకై శికే

9 మాలవ కై శికమున పుట్టిన భాషారాగములు పదమూడు

1 బంగాలి 2 మాంగలి 3 హర్షపురి 4 మాలవ వేనరి 5 ఖంజని 6 గుర్జరి
7 గూడి 8 సౌరాతి 9 అర్థవేనరి 10 తువ్ర 11 మాలరూప 12 సైంధవి 13 ఆఖీరి.

విభాషే ద్వేతు కాంభోజి తద్వ దేవారవర్ధనీ

మాలవకై శికమునుండి పుట్టిన విభాషారాగములు రెండు

1 కాంభోజి 2 దేవార వర్ధని

గాంధార పంచమే భాషా గాంధారి

10 గాంధార పంచమమున పుట్టిన భాషాంశము ఒకటి. 1 గాంధారి

భిన్న షడక్షీ

గాంధారవల్లి కచ్చేల్లి స్వరవల్లి నిషాదినీ
త్రవణా మధ్యమా తుద్ద దాక్షిణాత్య పులిందకా
తుంబురా షడ్జ భాషాచ కాలించి లలితా తతః
త్రీకంఠికాచ బంగాలి గాంధారీ సైంధవీత్యమూః
భాషా స్వష్టియా

11 భిన్న షడమున పుట్టిన భాషారాగములు పదునేడు

1 గాంధారవల్లి 2 కచ్చేల్లి 3 స్వరవల్లి 4 నిషాదిని 5 త్రవణ 6 మధ్యమ
7 తుద్ద 8 దాక్షిణాత్య 9 పులిందక 10 తుంబుర 11 షడ్జభాష 12 కాళింది
13 లలిత 14 త్రీకంఠిక 15 బంగాలి 16 గాంధారి 17 సైంధవి.

చతుస్సన్తు విభాషికాః

సౌరాలీ మాలవా కాళింద్యపి దేవార వర్ధనీ

భిన్న షడమునందు పుట్టిన విభాషారాగములు నాలుగు.

1 సౌరాలి 2 మాలవ 3 కాళింది 4 దేవార వర్ధని

వేసరే షాడవే భాషేద్వ నాద్య భాష్య షాడవా

12 వేషరషాడవమున పుట్టిన భాషారాగములు రెండు

1 నాద్య 2 భాష్య షాడవ.

విభాగే పార్వతీ శ్రీకంతి

వేసర షాడవమున పుట్టిన విభాషారాగములు రెండు

1 పార్వతి 2 శ్రీకంతి

అధమా శవ వంచమే

భాషాస్త్రస్తోవేదవతీ భావనీ చ విభావనీ

13 మాశవ వంచమున పుట్టిన భాషారాగములు మూడు

1 వేదవతి 2 భావని 3 విభావని

తానేతానోద్భవా భాషా

14 తానమందు పుట్టిన భాషారాగము ఒకటి

1 తానోద్భవ

భాషా వంచమ షాడవే, పోతా

15 వంచమ షాడవమున పుట్టిన భాషారాగము ఒకటి. 1 పోత

భాషాం శకామేకే రేవగు ప్రే విదుర్మిదః

ప్రైవేగాక రేవగు ప్రత్యో శక అన్నది పుట్టినవని కొందరు చెప్పిరి.

విభాషా సల్లు వీ, బాగసలితా కిరణావతీ

శకాద్య వలితే త్యేతాస్తీ ప్రస్త్వంతర బాషికాః తాః

చతుర్స్తో ఒను క్త జనకాబృహద్రేశ్య మిమాః స్నృఃతాః

పల్లవి అనునది విభాషారాగము అంతర భాషారాగములు మూడు

1 బాసపలిత 2 కిరణావతి 3 శకవలిత.

పై నాల్గు వేగినుండి పుట్టినో చెప్పబడలేదు. ఇవి బృహద్రేశిలో చెప్పబడినవి.

ఏవం షట్టవతిర్మాషా విభాషా వింశతి స్తథా

చతుర్స్తో అంతర భాషాః స్యః శార్ణజ్ఞదేవస్య సంమతాః

ఇట్లు కింది భాషారాగములు కింది విభాషారాగములు నాలుగు అంతర భాషారాగములు శార్ణజ్ఞదేవనిచే చెప్పబడినవి.

భాషాముభ్యస్యరాభ్య చదేశ భ్యచోవరాగజా

చతుర్మ్య ధా మతం గోక్త్ర మ భ్యస్య ఒస్యపజీవని

1 ముఖ్య 2 స్వరాఖ్య 3 దేశాఖ్య 4 ఉపరాగజ అని భాషారాగములు ఘాలును రకములు. ఇవి మతంగ మునిచే చెప్పబడినవి. ముఖ్య అనగా ఇతర రాగముచే ఉపజీవింపబడక స్వతంత్రముగా నున్నది.

స్వరదేశాఖ్యాయ ఖ్యతా స్వరాఖ్య దేశజాక్రమాత్తు
అన్యోప రాగజా తాఖ్యో యాష్టికేనో దితాః పునః

గాంధారి మొదలగునవి స్వరము లనుపేరుతో పుట్టిన స్వరాఖ్య దేశ నామముతో పుట్టిన ఆంధ్రి మొదలగునవి దేశజలు. ఆ మూడుటివల్ల పుట్టించి ఉపరాగజములు అని యాష్టికుడు చెప్పేను.

సంకీర్ణ దేశజామూలా ఛాయామాత్రేతి నామభీః
తద్వారీ రగంతీవ త్రిధామాలవ వేసరి

ఈ వే 1 సంకీర్ణ 2 దేశజ 3 మూల 4 ఛాయామాత్రి అని పేర్లతో యాష్టికునిచే చెప్పబడినవి. వీనిలో 1 తద్వార్ 2 ఆంధ్రి 3 రగంతి అని మూడు విధములుగా మూలవ కేసరి ఉన్నది.

ముఖ్యః పడితి శేషాః స్వ్యర్యివ్యజ్ఞేయః స్వ్యాటలక్షణః
నామ సామ్యంతు కాసాంచిత్త భిన్నానామపి లక్ష్యతః

పై వి మూడు ఇందులో ముఖ్యములు. మిగిలినవి సృష్టమైన లక్షణములు గలవి. లక్షణములను బట్టి భిన్నములైనను కొన్నిటికి నామసామ్య ముందును.

ఆది

రాగ వివేకాధ్యాయములో గ్రామరా, గోపరాగ రాగభాషా విభాషాంతర భాషా వివేకమను మొదటి ప్రవక్రణము,

ఇంక

ప్రసిద్ధ రాగభాషాది లక్షణమను పేరుగఱ
రెండవ ప్రవక్రణము.

ఆథ రాగాంగ భాషాంగ క్రియాంగోపాంగ నిర్ణయః
శేషాంచి స్వతమాత్రిత్య కురుతే సోధ లూత్సుజః

మరి యిప్పడు రాగంగములు భాషాంగములు క్రియాంగములు ఉపాంగముల నిర్మయమును కొందరి మతము నాశయించి సోదలాత్మజుడగు శార్జి దేవుడు చెప్పేను. షడ్ మధ్యమగ్రామములలో¹ జెప్పబడిన రాగములకు రాగచాయలుండును. కాను రాగంగములనఁబడేను. భాషాచాయ నాశయించు ఉచే భాషాంగరాగములని పేరు.

శోకోత్సాహ కరుణాది దీవకాత్మ క్రియాదితః
జాయంతే వ యతో నామక్రియాంగా స్తోన హేతునా

కరుణోత్సాహ శోకాదిప్రభలక్రియల వలన పుట్టినవి గాని క్రియాంగరాగములని ఆంగములకంగములుగా నుండుటచే ఉపాంగములని పిలువఁబడేను.

రంజనా క్రిధతా భాషారాగాంగాదే రపీష్యతే
దేశీ రాగ తయాప్రిశో క్రతం రాగాంగాది వత్సమం

భాషారాగాంగాదులు రంజింపఁజీయునవి గాన ఆవి కూడ తాగములని యెనఁబడేను. రాగాంగాదులు నాలుగును. ఈమ చారముగా ప్రవర్తించునవి గాన దేశీరాగము లనఁబడేను.

వృసిద్ధా గ్రామ రాగాద్యః కేచిదైశీత్యపీరితః
తత్త పూర్వప్రసిద్ధానా ముదైశః క్రియత్యేధునా

వృసిద్ధములైన కొన్ని గ్రామ రాగాదులు దేశి అని కూడ చెప్పబడినవి. ఆందు హర్యము ప్రవసిద్ధములైన రాగముల పేర్లు ఇప్పుడు చెప్పబడుచున్నవి.

శంకరాభరణో మంటారవో హంసక దీవకా
రీతిః కర్మాటికా లాటీపాంచలీతి బభాషిరే
రాగాంగాన్యప్త

1 గ్రామ రాగమునుండి పుట్టిన దేశీరాగములు లేక రాగాంగములు అని చెప్పిరి.
1 శంకరాభరణము 2 మంటారవము 3 హంసకము 4 దీవకము 5 రీతి
6 కర్మాటిక 7 లాటి 8 పాంచలి.

గాంథీరీ బేషారీ శ్వసి తోత్పలీ
గోలీ నాదాంతరీ నీలోత్పలీ చాయా తరంగిణీ
గాంథార గీతికావేరంజీత్యే కాదశమేరే
భాషాంగాని

2 భాషారాగములనుండి పుట్టిన దేశాంగములు లేక భాషాంగములు అని పిలిచిరి.

1 గాంభీరీ 2 బేష్టరీ 3 క్వసితా 4 ఉత్సలీ 5 గోలీ 6 నాదాంతరి 7 నీలో
తులి 8 చాము 9 తరంగిణీ 10 ఎంధార అతిక 1 వేరంజి

అథ భావకీర్తి స్వభావ కీ శిత కిముః
జాజికీర్ణంద్రక్రియే నాగకృతిర్థస్వీ కృతిస్తుధా
విజయక్రించి క్రియాంగాణి ద్వాదశేతి జగుర్భభాః

ప్రక్రియారాగములు పన్నెందు అని బుధులన్నిరి.

1 భావక్రి 2 స్వభావక్రి 3 శివక్రి 4 మకరక్రి 5 త్రినేత్రకీర్తి 6 కుముదకీర్తి
7 దమకీర్తి 8 జాజికీర్తి 9 ఇంద్రకీర్తి 10 నాగకృతి 11 ధన్యకృతి 12 విజయక్రి
తీర్ణిష్యపాంగాని పూర్ణాటీ దేవాతిక్షు గురుంజికా

4 ఉపాంగరాగములు 1 పూర్ణాటీ 2 దేవాలము 3 గురుంజికా
చతుర్మీంశ దిమే రాగా; ప్రాక్రుస్తిధాః ప్రకీర్తితాః
ఈవి 34 రాగములు పూర్వము ప్రస్తుతముగాఁ జెప్పబడెను.

అథాధునా ప్రస్తిధానా ముద్దేశః ప్రతి పాద్యతే
మధ్యాది ర్మాలవ త్రీస్తోడి బంగాల భై రవే
వరాటీ గుర్జరి గొడూ కోలాహల వసంతకాః
ధన్యసీదేశి దేశాధ్య రాగాంగాని త్రయోదశ.

ఈప్పుడు ప్రస్తిధానులైన రాగములు చెప్పబడుచున్నవి.

గ్రామరాగములనుండి పుట్టిన రాగములు పదమూడు.

1 మధ్యాది 2 మాలవక్రీ పతోడి 4 బంగాల 5 భై రవము 6 వరాటి
7 గుర్జరి 8 గొడ 9 కోలాహల 10 వసంతక 11 ధన్యసీ 12 దేశి 13 దేశాధ్య.

దోంబక్రి శాబరి వేలావతీ ప్రథమ మంజరి
అదికామోదికా నాదధ్వనిః పుర్ణ వరాటికా
సట్ట కర్మాట బంగాళా భాషాంగాని నవాబ్యావ్ల్

2 భాషారాగములనుండి పుట్టిన భాషాంగరాగములు తొమ్మిది

1 దోంబకీర్తి 2 శాబరి 3 వేలావతి 4 ప్రథమ మంబరి 5 అదికామోదిక 6 నాగ
ధ్వని 7 కుర్చువరాటిక 8 సట్ట నీ కర్మాట బంగాళి

క్రియాంగ ప్రతితముం రామకృతిర్మాద కృతి స్తథా

దేవక్రీరితి

ప్రతియాంగ రాగములు మూడు

1 రామకృతి 2 గౌడకృతి 3 దేవక్రీ.

అధోపాంగ సత్తవింశతి రుచ్యతే

కొంతలీద్రావడీ సైంధవ్య పస్తాన వరాణికా

వరాయ్యః పడితి

4 ఉపాంగరాగములు వరాణిలోనివి

1 కుంతల వరాణి 2 ద్రావిడ ః సైంధవ వరాణి 4 ఉపస్తాన వరాణి ఓ హస్త
స్వర వరాణి రీ ప్రతాప వరాణి

ఛాయా తురుష్మా దేవు తోడికే

తోడినుండి పుట్టిన ఉపాంగములు

1 ఛాయాతోడి 2 తురుష్మా తోడిమాలవ గౌడ

మహారాష్ట్రీ చ సౌరాష్ట్రీ దక్షిణ ద్రావిడిత్యముః

ఉక్క శప్తమో గుర్జర్యః

గుర్జరిలోనివి నాలుగు

1 మహారాష్ట్రీ గుర్జరి 2 సౌరాష్ట్రీ గుర్జరి 3 దక్షిణ గుర్జరి 4 ద్రావిడ గుర్జరి.

భుంజికా స్తంభ తీర్మికా

ఛాయాప్రతాశోహవదేవేలావత్యో చ భైరవీ

వేలావతిలోనివి.

1 భుంజిక 2 స్తంభతీర్మిక 3 ఛాయా వేలావతి 4 ప్రతాప వేలావతి.

భైరవలోనిది 1 భైరవి.

కామోద సింహలీ ఛాయానట్టా రామకృతి స్తథా

కామోదలోనిది కామోద సంహలి. షట్లలో గొది ఛాయానట్ట. రామకృతి అస్తో
బోలి.

భల్లాతికా చ మహారీ మహాలో గౌడకా స్తతః

కర్కాలో దేశవాలశ్చ తౌరప్స ద్రావిడావితి.

1 హిందోళలోనివి

1 భల్లాతిక 2 మహారి 3 మహార 4 కర్ణాటగోడ 5 దీశవాలగోడ=కేవారగోడ
6 తురుష్క గోడ 7 ద్రావిడ గోడ.

ఏతే ఇథు నాప్రసెద్ధాః స్వ్యర్ధ్వ పంచాశన్న నోరహః
సర్వేషామపి రాగాషాం మిళితానాం శతద్వయం
చతుష్పుష్యథి కంచ్యుతే శార్థి శ్రీ కరణాగ్రణీః

ఈట్లు ఇప్పుడు ప్రసిద్ధముగా నుండి మనోహరములైని నిమి (ఏబడి రెండు) అన్ని రాగములు కలిపినవి మొత్తం రెండువందల అర్థమై నాలుగు అని కార్కి దేవుడు

తృతారో గ్రామరాగాషాం కేషాం చిల్లక్కు చక్కు హే
దేశీరాగాది హేతూనాం శేషాం తత్త తత్త హే.

అందు మొదట కొన్ని గ్రామరాగముల లక్ష్షణము చెప్పమమః— దేశీరాగము లకు కారణములైన మిగిలిన రాగముల లక్ష్ణములు దేశీరాగ ప్రకరణములో ఈక్కడక్కడ చెప్పము.

శుద్ధ సాధారిత లక్ష్ణము

పడ్జమధ్యమయా జాతస్తార పడ్జగ్రహంశకః
నిగాలోప మధ్యమన్యాసః హూర్షః పడ్జాదిమూర్ఖసః

ఈదివరలో చెప్పయిచిన పడ్జమధ్యమ జాతిచే పుట్టీన శార స్తానమందున్న పడ్జము గ్రహము అంశము కలదియు సిగలు అల్పములుగా గందియు మధ్యమము న్యాసముగా గలిగి నుప్త స్వరములు హూర్షముగా గలిగి పడ్జాదిమూర్ఖసలు గలది శుద్ధ సాధారితము.

అవరోహి ప్రసన్నాం తాలంకృతో రవిదై వతః
వీరే రౌద్రే రసేగేమః ప్రహరే వాసరాదిమే
వినియుక్తో గర్భసంధో శుద్ధ సాధారితో బుధై :

ప్రసన్నాంతాలంకారము అవరోహిగా నుండి సూర్యదేహముగా గ్రహిసామ్రథి శుద్ధ సాధారితము వీరరౌద్ర రసములనిది పొడగినది. దింముషకు మొచ్చి జామున పొడఁదగును. నాటకములలో పంచనందులలోని గర్భసంధిలో పిసి యోగించఁటాడును.

తి	పో	పో	పో	థా	తీ	పో	మా	3
ర	క్ష	త	వి	భి			న్న	
థా	మా	థా	సా	సో	సో	సో	సో	4
పు	న	తి	మి	రః				
థా	థా	సో	థా	సో	తీ	గా	గా	5
గ	గ	న	త	ల	స	క	ల	
రీ	గా	పో	పో	పో	పో	పో	పో	6
వి	లు	లి	త	సు	పో	స్తు		
థా	మా	థా	మా	సో	సో	సో	సో	7
శి	ర			ణో	జయ		తు	
పో	దా	నిధ	పామా	పా	మా	మా	మా	8
శ్లా				నుః				

2 షడ్ గ్రామము

2

షడ్ మధ్యమయూ ప్నష్టస్తార షడ్ గ్రహంశకకః
సంహర్తో మధ్యమాయసః షడ్వావాయస భూషితః

షడ్ మధ్యమజ్ఞతిచే గలిగి తారములై షడ్ము గ్రహము అంశలు
గలిగి మధ్యమము నాయసముగా గలిగి షడ్ము అవాయసముచే భూషితమైనది
సంహర్తమైనది షడ్గ్రామము.

అవరోహి ప్రస్నాంతర్యాషః షడ్వాది మూర్ఖసః
కొకల్యంతర సంయుక్తో వీరేరౌద్రే ఒద్యతే రసే
వినియుక్తః ప్రతిముఖేవర్షాను గురు దైవతః
గేయో ఒహ్నః ! ప్రథమేయమే షడ్గ్రామ బిథోబుథైః

ప్రస్నాంతాలంకారము అవరోహియై షడ్వాది మూర్ఖసలు గలిగి కాకలి
నిషాద అంతర గాంధారము గూడి వీర రౌద్రాద్యుతములందు వినియో
గింపఁబడి ప్రతి పుషు సంధియందు వర్షాకాలమున దిష్టుయొక్క మొదటి
జ్ఞామున పొడఁడగి బృహస్పతి దైవతము గలిగినది షడ్గ్రామము.

అల్లాపము-1

న నరి గథ గరిష నని థా పో థా థా రీ గా సో
త రీగాసో పగ పని ధనిష పో పో గప రి గప ద ని ప మా మ్మా

కరణము-2

రీ రీ గా థా గరి పో పో నీ ధపాపో రీరీ గథ పరి
పో పో పో పో గా లి థా రీరీ గా
థా గా రీ పో పో ని థ పో పో రి రి పో పో
ని థ ని పో పో పరి పరి పథ నిధ ప మా మ్మా మ్మా
అష్ట్రీక లీ నజ నుతు భూతాధిపతిః పరికర భోగీంద్రీ కుండలాభరణః
గజ చర్య పట నివసనః శశాంక చూడామణిః శంభుః

రీ రీ గా పో గా రీ గా పో	1
న జ య తు భూ - తా	
నీ థ పో పో రి రి గా థ	2
ధి ప తిః పరి క ర	
గ రి సో సో పో పో పో పో	3
భో గీంద్ర టుం ద	
సో పో గ ధని నీనీ నీనీ	4
లో థ ర ణః	
గ రిగ థ థ గ గరి పో పో	5
గ జ త ర్య ప ట ని	
నీ థ పో పో రి రి పో పో	6
ప ప నః శ శాం క	
నీ థ నీ సో పో పో పో రి పరి	7
చూ డా మ ణిః	
సో థ ని థ పో మ మ మ మ మ	8
శం భుః	

3 తుద్ద కై శికము : -

కర్మారవ్యాశచ కై శిక్యః సంజాతః తుద్దకై శికః
తాచషడ్జ గ్రహంశచ్చ వంచమాంతః స కాకలీ
సావరోహి ప్రసన్నాంతః పూర్ణః షడ్జాది మూర్ఖనః
వీరరౌద్రాధృత రసః శిశిరే భౌమ వల్లభః
గేయో నిర్వహ టేయామే ప్రథమే ఆహోన్న మనీషిభిః

కద్మ రవిమండి కై శికిమండి పుట్టినది తుద్ద కై శికము. తారకములై షడ్జ గ్రహంశలు గలది వంచమము అంతమునందున్నది కాకలి నిషాదము న్నది. ప్రసన్నాంతాలంకారము ఆవరోహిగా గలది. పూర్ణరాగము షడ్జాది మూర్ఖములు గలది. వీర రౌద్రాధృత రసములందు శిశిర బుతువు దినపు మొదటి యామమున నిర్వహణ సంధిలో పాడదగినది. భౌమ (శశి) దైవత ముగాఁ గలది.

ఆలాపము

సా సా గా మా గా రీ గా మా సా నీ సా ధా మా ధా
మా ధా నీ ధా పా మా గా మా పా పా

వర్తని (కరణమువలె రాగవర్ధని గూర్చునది)

సా సా సా సా రీ రీ సా సా రీ రీ గా గా సా సా సా సా
మా మా గా రీ గా రీ సా సా రీ రీ వని సా సా సా సా
రీరీ మా మా పా పా ధా మా పా పా ధా మా
మా మా ధా నీ సా సా సా రీ రీ గా మా పా పా పా పా
ధామా గామా పామా పా పా పా పా

అష్టిప్రీక. అగ్నిజ్యులా శిథా కేశిమాంప శోణిత భోజిని

సర్వ పోరిణి నిర్మాంసే వర్మముండి నమోష్టుతే

సా సా సా సా సా ధిధా

అ గ్ని జ్యు లాశి

సా సా రీ మా సా రీ గా మా

థి కే శి

సా గ రీ సా సౌ సౌ సౌ సౌ సౌ	3
మాం సు శో ణి	
సౌ సౌ సౌ సౌ నీ సౌ నీ నీ	4
త భో జి ని	
మా మా గ రీ మా మా పో పో	5
సు ర్యా హి రి ణి	
ధ నీ పో మా ధా మా ధా వా	6
ని ర్యాం సే	
సౌ సౌ సౌ సౌ నీ ధ పో పో	7
త ర్య ముండే సు	
ధ నీ గ మా పో పో పో పో	8
మో స్తు తే	

4 భిన్నకై శిక మధ్యమము

షడ్జ మధ్యమకోత్పన్నో భిన్నకై శిక మధ్యమః
షడ్జగ్రహంశో మన్యసో మంద్రసాంతో ఇధవా
షడ్జాది మూర్ఖునః హూర్షః సంచారిణి సకాకలీ భవేత్
ప్రసన్నాదియుతో దానవీరే రౌద్రే ఉద్యుతే రసే
దినస్య ప్రథమే యామ్య ప్రయోజ్యః సోముదై వతః

షడ్జ మధ్యమిక జాతియందు భిన్నకై శిక మధ్యమము పుట్టినది. షడ్జము గ్రహంనలుగా గలది మన్యసముగా గల మంద్రమైన నామంతమునఁ గలది గాని అగును. షడ్జాది మూర్ఖున గలది హూర్షరాగము. సంచారియందు కాకలి నిశాదమున్నది. ప్రసన్నాది అలంకారముండును. దానవీర రౌద్రాదుత రసములందు దినము మొదటి జామున బ్రయోగింపబడును. సోముడు దేవతగ గలది.

అలాపము

సాని దా సామా మమథమ మమథమ గా మా ధా దా
నీధా సస గాగా మాధానీ ధాసా సాసా ద మామగా సగా స
సాధా మామా సాగామా ధానీ ధాసాసా మధా పమా వ మామా

వ్రతనిక (కరణమువలె రాగవర్ధని కథము)

పన నిధ పన మమ మధ మగ మధ సిమ సిదని
 పన పన పన ధ ధ మమ గన పగమా సా గగ ధాధా ధధ
 మమ ధమ గమ ధ పన పన దమ దప మాపా మామా
 ఆష్టి ప్రీక. బృహ దుదర వికట గమన జరత విథ క్తం సువిషుల పీనాంగం
 అరిదమన విషమ లోఘనం మరనమితం వినాయకం (వందే)

సా సా సీధా సాసై మా మా	1
బృ హ దు ద ర వి క ట	
మా ధా మా గా పూ ధా నీ మా	2
గ మ న జ ర త వి	
మా నీ ధా నీ మా థ నీ నీ	3
భ క్తం సు వి పు అ	
నీ ధా నీ సౌ సా సౌ సౌ సౌ	4
పీ నాం గం	
మా మస సాసా సీధా పాపా	5
అ రి దమ న వి ష మ	
థ నీ మా మా గ నీ మా మా	6
లో త నం సు ర న మి	
మా మా మా మా ధ నీ మా మా	7
తం వి నా య కం	
సౌ సౌ ధ నీ మా మా మా మా	8
వం దే	

మధ్యమా పంచమీ జాతః పంచమాంకగ్రహో అల్పరిః
 రిషీవోవా మధ్యమాంతో మధ్యమాల్పః నకకలీ
 సంచారిణీ ప్రవనన్నాది మండితోంతిమ మూర్ఖునః
 ప్రాగ్యమే కరుణే గేయో భిన్నతానః శివప్రియుః

మధ్యమా పంచమీ జాతులనుండి ష్ట్రీ పంచము అంశముగాను
 గ్రహముగాను గలిగిరి తక్కువగాఁ గాని ८ లేకుండఁ గాని ఉండి మధ్యమము

చివరఁగలిగి మధ్యమము అల్పామై కాకలి నిషాదము గలిగి పంచారియందు
ప్రశాంతి అలంకారముచే అలంకరింపబడి బుషటాది మూర్ఖునలు గలిగి
మొదటి జామున కరుణరసమున పొడుదుగినది భిన్నతానము. ఇది శివనికి
ప్రేమము.

అలాపము

పాణీ సాగా మాపో దాపో మగా మామా మమధ్య
మమగ సా సా పస మా గమ పాపో పాణీ సాగామా
ధపామ గ్రమదా ముమ ధవ సన పాపో పసస
మాగమ పాపో ముమ పవ దద నిని పద మద మగ,
గసా సా గ స గ స పమ పాపోపో నీ సా గా పో పో
ధా పో మ గ మ మా

శ్రీరాశి

పో పో నీ పన గగ పో పో నీ పో నీ సా గ గ
సా గా మా పో ధా పో మ గామా పో పో (పంచము)
పోపో సా సా ధామా పో పో పో (పుట్ట) పన గమ (పంచము)
నీ సా గా మా పో ధా మా గా మా పు

హరవరముకుట జటాలులితం ఆమర వధుకుత పరిమళితం
బహువిధ కుసుమరణోరుణితం విజయతే గంగా విమలజలం

పోపో నీనీ సాసా గాగా	1
హర వర ముకు టజ	
సా గా మ వ మగ సా సా సా సా	2
టూ అ లి తం	
పో గా మా పో ధా పో మప మగ	3
ఆ మ ర వ ధూ కు వ	
సా గా మా పో పో పో పో పో	4
వ రి మ శి తం	

ధా పొ సొ మా పొ పొ ధా ధా	5
బ హు వి ధ కు సు మ ర	6
సా సొ పొ పొ ధా పొ మ గా	6
జో రు తీ తం	7
ధా పొ వ మ మవగ సొ గా మా పొ	7
వి జ య తే గం గం	
ధా పొ మగ మా మా మా మా	
వి మ అ జ అం	
ఓ భన్న కై శికము	

కై శికీ కార్యారవీ భ్యాముదూఖతో భిన్నకై శికః
షడ్ గ్రహంశాహన్యాసః సంహర్షః కాకలీయుతః
మంద్రభూరిః స సంచారి ప్రసన్నాది విభూషణః
షడ్మాది మూర్ఖునో దానవీరే రౌద్రై ఆద్మతే రసే
గేయో అహ్నః ప్రథమేయామే శిశిరే శివవల్లభః

కై శికీ కార్యారవులనుండి పుట్టినది భిన్న కై శికము. షడ్ము గ్రహము ఆంశము అపన్యాసములుగఁ గలది. సంహర్షము కాకలి సిషాదము మంద్రములు బహుళములు గలది. సంచారియైనది ప్రసన్నాది ఆలంకారము గలది. షడ్మాది మూర్ఖునలు గలిగినది దానవీర రౌద్రాద్యుత రసములందు పాడదగి వది. దినపు మొదటి జూమున శిశిర బుతువున పాడవలసినది, శివనికి ప్రేయమైనది.

అలాపము

సొ ధా మాధా సొ లిధస నీసొ సొ సొ రి
మా పొ ధామా ధాసొ లిదసని సొసొ సొ రి
సొ మా ధానీ సొధాసొ మా పొ మా పొ పొ

వర్తని

సొ సొ ధా మా ధాపొ మారీ మాపొ ధామా ధాసొ
సొ సొ సొ సొ రి రి గా గా సొ రి సొ సొ మాధా
...

పో పో సా రీ మా పో ధాసా ధాపో మా పోపోపో
ఇంద్రసీల స్వప్తం మదాంధగంధవాసితం
వీకదంత శోభితం నమామి తం పినాయకం

అష్టాప్రిక.

సా సా సా సా రీ రీ మా మా	1
ఇం ద్ర సీ ల	
మా మా పమ పో పో పో పో	2
ప్రపథం మ	
మా సా పో ధా రీ సా	3
దాం ద గం ధ	
మామా సని సాసా సా సాసా	4
పో సీ తం	
సా సా సా సా పో సా సా	
వ క దం త	
నీ గ సా సా ధా పో మా పో	
శో శీ తం న	
మా ధా సా పో ధా మాగీ మా	
మా మి తం వి	
మా మా పమ పో పో పో పో	
పొ య కం	

? గౌడ కై శిక మధ్యమము:-

పడ్జ మధ్యమయా ప్పాషో గౌడకై శిక మధ్యమః
పడ్జగ్రహం శో మన్యసః పూర్ణః కాకలినా యుతః
ప్రస. నుచధ్యే నారోహి వర్ణః పడ్జాది మూర్ఖసః
భయానకే వీరాదో రసే శీతాంతు ధై వతః
యామ మధ్యే అహోన్నగేయా నిశ్చంక కీర్తితః

పడ్జ మధ్యమ జాతినుండి పుట్టిన గౌడ కై శిక మధ్యమము పడ్జము
గ్రహముగా అంశగా గతిది. మ న్యాసము. పూర్ణ రాగము కాకలి నిషాదము

గలది. ప్రవసన్న మధ్య అను అలంకారము ఆ రోహి వర్షము షడ్జాది మూర్ఖు నలు గలది. భయానక పీరాది రసములలో వాడవచ్చును చంచ్రుఁడ్ను దేవత. ధివపు మధ్యజామున పాడుదగునని శార్జ్ఞ దేవుడనెను.

ఆలావము

సా సా సద్గు సదుసా సదన్ రిమాగ మామా మమ
 ధమధరి ధర్థ ధధ ధని ధని ధమ ధమ గధరి ధని ధ
 (షడ్జ) పసధ దససు దసరిసా సదదు పససరి గరిమరి
 గసగస ధసస (మధ్యమ) మమ మధమధ (బు
 షథ) రిరిరి ధరి ధధ నిధధధ సవ ధ మామా
 రిరి రిరి గరిగ గథా సాసా ధధ సధం ధరి
 ముమ థాతి రిథాని ధని మ థామా గథాతి
 తానిథా (షడ్జ) పష ధధ పససు రిగరిమరిగన
 గసా ధససా (మధ్యమ) మమమధ మధ (బు
 షథ) రిరిరి ధరి ధధ నిధ ధధ సపథ మామా రి
 రి రిరి గరిగ గథా - సాసా ధధ సపసన రి గరి గస్త
 గుసానినిని నని సససససససససస ధన ధసారిమ
 మమమమ థాథాథా గప గసా థాథా ధమ పథ మామా

కరణము

థాథా ధ (షడ్జ) పథా సాసా ధధ దన థామ ..
 మధ మా(మధ్యమ) మమ ధమగ నిధ ధధ రిధ థా
 రిథథ .. నిధధసా సాధ ధధన పష ధధసామధరి
 మరిగ పాప పథససా (షడ్జ) సమామా మమథా
 మథా థాని థాథా ధసిధ గథా న గథా ధధధన
 జవ మ ధమ రి గాగ (రై వత) ధసా థాధ రిరితి
 (బుషథ) రిగా మామ ధమ థాసి ధని ధథా (షై ..
 వత) రిధ థాథాదా ధనిసాకు ధధద
 పపససా పగ (షడ్జ) పదా పసధ సరి రిమ మద

ధమదా మద దద రిదదా దని (ధై వత) దద
దగ సన సగ దద దస పద దద మామా మరిగ
గమామ (పడ్డ) పదమా మదమా మామదా (ధై వ
త) రీరీ దాదా రిదా (పడ్డ మధ్యమ ధై వత) దాస
పథ మా మమగా మామా

తరుణ రవి సదృశ భాసుర వికట జటాజూట శిఖర వరిరచిత
హిమశిఖరి శిఖరమా లశరణాగతా సాతువః సదా గంగా

సాసా దాసా సాసా సాసా	1
త రు ణ ర వి స దృ శ	
మా మా సా సా దా సా రీ మా	2
భా సు ర వి క ట జ	
మ మ రీ సా సా సా సా గరి సమ	3
టా జూ ఉ లే ఖ ర	
మా మా మా మా సా పా పా పా	4
ప రి ర చి తా	
మా ధా మా గా మా ధా మా గా	5
హి మ శి ఖ రి లే ఖ ర	
మ దా సా సా నీ ధా సా సా	
మా అ శ ర ష గ	
సా సా మా మగ రీగా సా సని	
తా పా తు వః వ	
ధా సా పా ధా మ గ మా మా మా	
దా గం గా	

8 గొడ పంచము

ధగ్రహో ధై వత్తి పడ్డ మధ్యమా జూతి సంభవః
ధాంశో మాంశ ప్రథా గొడ పంచముః పంచమో జీతః
కాకల్యంతర సంయు క్తో ధై వత్తాదిక మూర్ఖనః
ప్రవసన్న మధ్యై న రోహివర్ధుః శారి స్వరప్రేయః

భయానకే వ భీభత్సై విప్రలంభే రసే భవేత్
ఉద్ఘటే సటనేగేయో గ్రిష్మే అహస్మై మధ్య యామ యోః

షడ్జమధ్యమా జ్ఞాతియందు పుట్టి గౌడ పంచముము ధగ్రహమున ధమలు
అంశలుగా నుండి పంచములేసిద్దై కాకలి నిషాదము అంతరగాంధారము
రై వత్తాది మూర్ఖునలు గలదై ప్రపణ్ణు మధ్యాలంకారముతో ఆరోహివర్గములు
గలిగి శారికి స్వరుసికి ప్రేయమైనది. భయానక భీభత్సై విప్రలంభ రసము
లందు పాడదగినది. ఉద్ఘటనటన మందు గ్రిష్మమున దిన మధ్యయాములు
రెంటియందు పాడగగినది.

ఆలావము

ధామా ధధము ధధ ధని ధనిధ ధధ నిధ నిధ
సరిగ గరి గరి గధ ధని ధని ధధము గమ మగా
మాము (థై వత) ధధ ధధ ధని ధని ధని ధధ ధధస ధని
ధ సరిగ ధని ధధని మమ నిదగ సస మగ (మధ్య
మ) మమము ధధధ ధని ధని ధమా ధధ మా ధధ
నిధ నిధ ధధధ మమధా మధద దని దని మద
మగా గస సగసా దదని మమని దని సాధాధా
(థై వత) దద దదద నిద నిద దద దస దసీ దసరి
గద నిద ద దని మమ నిద గస గమ (మధ్యము)
మమము ద మమద మమద దని దనిద మమద
నిద నిద నిద దన దద దన దద నిద నిద
మద మగా గస గమ గమ దద దద దసిద గసన
మగము మ దసరిము దమ గధా దమ దధా ధా ద
దని దద సద దని దద స దదని దద దద దని దద
దమద సరి గమగా మామామా దద దమ దదద
దద దద దద దద నిద నిమ దమ గా మామా

కరణము

మద మద ధా దని ధాస దని ధా ద సరిగా దనిదా
మగా మామా దమ దమ దమ దమ (మధ్యము)

ప్రస్తుత తాగములు

మని దద రిద ధామ మమ థా గమ థా నిద దని
థా మమ మస గమ థా దని దని థా దదద
న థానిథా దస రిగ దని థామ దసరి మదము
దథా దద దని దని దని మదమా మామా
మాగా మామా

అక్షిప్రీక.

ఘన చలన థిన్ను వన్నగ విషమ విసిః శ్యావధూమ ధూము శసీ
విరచిత కపాల మాలం జయతి జటామండలం శంభోః
థా థా మా థా సా సా సా సా
మ న చ అ న థి న్న
థా థా థా థా థా సా థా
వ న్న గ వి ష మ వి
సా సా మా మా మా థా థా థా
నిః శ్యా స ధూ మ
థా థా మ గ మ మ మ మ
ధూ ప్రు శ సీ
మా మా మా గ మా థా థా థా
వి ర చి త క పా ల
థా నీ థా మా మా మ మ
మా లం జ య ప్రతి జ
మా థా థా థా మా మ మ మ
శూ మండ లం
థా థా థా ద ని గ మ మ మ
శం భోః

అ గౌడ కై శికము

ఉద్యాతః కై శికీ షడ్ మధ్యమాశ్యం గ్రహంశసః
స కాకలీ వంచమాంతః పూర్ణః షడ్మాది మార్చనః
అరోహిణీ ప్రసన్నాది భూషితః కరుణే రపే

వీరే రౌద్రే ఆధ్యతే గేయః శిశిరే శంకర ప్రేయః
దినస్య మధ్యమే యామే ద్వైతియే గౌడ కై శికః

కై శికి షడ్తము జాతులనుండి పుట్టినది గౌడ కై శికము. దీనిలో ప్రగతము అంశములుగా కాకలి నిషాదము గలిగి పంచమము చివర వ్యాపము ఉండునది. పూర్త రాగము. షడ్తాది మూర్ఖునలు గలిగినది. ఆరోహియందు ప్రశన్నాది అలంకారముచేఁ గూడినది. కరుణవీర రౌద్రాద్యుతములందు శిశిర బుతువు దినములో మధ్యమ ద్వైతియ యామమున పాడగినది. శంకరునికి ప్రేయమైనది.

ఆలావము

సా సా న గ శని శరీ మగ గన మమ పమ నిప వగము
గరి రిగ మస గసా శని శరిమ గపమ వ పలిమ సాధ
రీ మా పా ధా ని రి మాపా ధాస నిసాశాసా సాసా
(షడ్త) పన పన పన పమ గన గన నిసా సాసా సాస పగ
పనస మగమరి గసగ పదస పదప మాప మా పాపా
పమ పాపా పద పదపాపప పద రిరి మరి మసరిమ
థా పని సాసా సాసా (షడ్త) వ ప ప ప ప ప ప ప ప ప ప
నిపా పా సాసా పన గన పమగ మరిగ పగ పద పప
ద పమా పాపా దమ పాపా గమ గగమ (పంచమ) ప
పగ గమమ గగ గమగ సిని పనిపా గమ గన న
ని పనిప గమ గపమ మగ మగ గరీరీ రిగ మమ (షడ్త)
ప ప ప ప ప ప ప ప ప ప ప ప ప ప ప
గధ పరీ మా మా ప మా పా మా

కరుణము

నిప నిధ పస రిమ రిగేము మమ గప పనిగా వమగారి
పరీరీ రిమ రిమ సమరీ మరి గస మ పద పరిమ పమ
పాపా రిమ రిమ పాపా రిమ పని రీరీరి మసా
పద పస పని సా సమరిగా పగపని సీ నిని నిని పదష్ట
పద మమ పస పాగాశగసి పవ దలీ గగగప గమ ల్లా

రీరీ రిగా మామ (షట్) వసాలీ నిసా గాలీ లిమ
దమ సోగా మాపో పెని ధని గమ తథ ధమ తిష్ఠనొ
పగ నని ధనా ధనరి మా పమ పొపొ పమ ధ మా రిమా
రీ పథ సాలీ రిమ మమ మగ సా ధధ శన మమ ప
ప ముమ పొపొ పప గగ మమ పొ పొ పొ

భస్మాభ్యంగ విభూషితదేహం సురవరముని పహితం (భీమ భు
జంగమ వేషిత భాషుం సురవర నమిత పదం తంద్ర కరాకర
సంతతి ధవళ సురసరి దంబుధరం ప్రషమత పత్తత నిష్టుం
పుకల పరమ శివ ముజీయం

ప్రధువాళ్ళప్రీతి

సో సో సో లై నీ నీ లై	1
త స్మో భ్యం గ లి	
ని ని సా లీ రీ గా సా సో	2
భూ చీ త దే హం	
సా సా రీ సో లీ సో రీ సా	3
సుర వర ముని పహి	
రి రి రి రి మా మా మా మా	4
తం భీ ము భు	
సో సో సో రి రి రి రి	5
జం గ మ చీ పేషిత	
సో పో సో మా మా రి మా	6
భో హుం సు ర వ ర	
రి మా మా మా పొ పొ పొ పొ	7
న మి త ప దం	
రి రి రి రి పొ పొ పొ పొ	8
పం ప్ర త ర క ర	
సో రి రి రి సా సో నీ నీ	9
పం తతి ధ వ ళ	

నీ నీ సా సా రీ మా రీ గా	10
షు ర ష రి దం బు ధ	
సా సా స మ గ రి సా సా స ధ ధ ని	11
రం ప్ర ఇ మ త	
పథ పథ పవ మప మప పాపా	12
ప త త ని ష్టులం	
పథ పథ రిమ పమ ధా సా సా సా	13
ప క అ వ ర మ	
ధా ని పథ మ పా పా పా పా	14
శి వ మ సే యం	

10 వేషర పాడవము

వేషర పాడవః షడ్ మధ్యమాజాతి సంభవః
 మధ్యమంశ గ్రహన్యాసః కాకల్యంతర రాజితః
 సారోహి ప్రపన్నాది ర్షాధ్య మాదిక మూర్ఖాసః
 సంపూర్ణః శాంత శృంగారహస్యమా శనసః ప్రియః
 దినస్య పశ్చిమే యామే గేయః శ్రీ శార్జణో దితః

వేషర పాడవము షడ్ మధ్యమ జాతిమందు పుట్టినది. మధ్యమము ఆంశ గ్రహన్యాసములుగాఁ గలది. కాకలి సిపాదము ఆంతర గాంధారము లతో గూడినది. ఆరోహి కలది ప్రపన్నాది అలంకారమున్నది. మధ్యమాది మూర్ఖాసలు గలది. సంపూర్ణరాగము శాంత శృంగారహస్య రసములందు దినపు చివరిజామున పాడదగినది. కుక్కనికి ప్రియము అని శార్జణో దనిమేను.

ఆలాపము

మా మా రీ గా సా రీ గా మా మా గా మా సా
 మా మా రీ మా పా ధానీ వనీ ధామా నీధా పాపా
 సాధా సారీ గాధా వనీ ధానీధ (పంచమ) పాపా
 నధా నగా మరీ గారీ మా మా మరీగా రీ ధామా

ప్రసిద్ధ రాగములు

మరి మగా గమా సాసా సరిగమా మగ సని ధ
 ని ధన ధన నిధ నిధా (పంచమ) వన ధన సమగ
 రీ మగా మా మా మా సా మథా నీ సారీ
 నా మమ గసా నీ ధని ధననిధా నీధ (పంచ
 మ) పాపా వపని ధధని పాపా వపని ధధని
 మామా మమ నిధా ధధ గసా సన మరీ రీగామా
 మా మరి రిగ సాసా సరి రిగ మామా మరి రిగ
 రిరి థామా మరిరి గరి రిధ సరిరిసా రిగ సగా
 సధని ధనన ధని దగ గధని ధధప ధని ద
 మమ మస సమధ మరిరి మరిగ సగసా ధని
 ధ సని థాని థా (పంచమ) పాపా వప వపని
 ధని ధ దని ధని మమని ధధన ససగ ధ దన
 ధధమా రిగ సగస ధసరిగమ రిగ మామా మ
 రి గరి ధరి రిరి ధరి మామా గమ మగధ ధధ
 మ ధమ రిరిమ రిగ సగస ధని ధ సని థా (పం
 చమ) పాపా వప వప వప వప నిద నిద దని ద
 ని మమని నిద నిద దమా గస దని దసని దనీ
 దసరి గగరి సని థాసా వథాసరీ మగా మమా

కరణము

మదా మమ గమామా మమ గమమా సస మరి
 మామ మమరి మమా దథాని దనిథా దన థాద
 స దనిథా థాథా మరిగ మగ మామా (బుషథ) రి
 దక్క రిణక్క ద రీరి రీరిగ రిగ మామానీ వథా మా
 రిగ రిగ రిగసా సమ (కైవత) నిద దన దని థాపా
 పా వప (కైవత) దునీ మామా మారి మరిగ
 మని థాథా (కైవత) దని దగ [షడ్జ] సానీ
 థా సారీ గా మమ మథారి రిరి గగ మమ
 రిగ రిని వచ మమ రిగ రిమ రగా సాసా దని

దస దని దద (ఫంచము) పా (ధై వత) దగ శ్శము
గ రిగ మామా గామ మామా

ఇందగో మమణిదారు సంచి ఆంపుళ్ళ కందళ సింద సాహిత్తు
మత మద్దురణిణ్ణ అసోహి ఆంకాణ్ణం సురహిగందహి అళ్ల

అష్టిప్రీతిక :-

మా గ రి సా రి గ రి సా
అం ద నో వ మ ణి
తి సా రి గ మా మా మా
దా రు సం చి ఆం
మా రి గ సా నీ ధా సా సా
పు శ్లు కం ద జ హి
షో ధా సా రి గ మా మా మా
ఇం ద సా హి ఆం
రి రి పా పా మా పా ధా నీ
మ త్తద దుర ణి
పా ధా మా గ రి గ రి సా
ష్ణా ఆ సో హి ఆం
మా రి గ సా నీ ధా సా సా
క ఇ ఇం మ ర హి
పా ధా సా రి గ మా మా మా
గం ద సీ ఆశం

1 బోటి

బోటిః స్వా త్వంచమీ వడ్జ మధ్యమాభ్యం గ్రహంశవజి
మాంతో ఆల్పగ్గి కాకలిమాన్ వంచమాదిక మూర్ఖునః
అరోహిణి ప్రష్నాంతా లంప్తః సకల స్వరః
అంత్యే ఉష్ణః ప్రహరేగేయో హస్య శ్వంగారమోః స్నేహః
ఉత్సవే విసియో క్తవ్యే భవానీ వతి వల్లుభః

బోట్ట వంచమీ షడ్జ మధ్యమ జాతులందు పుట్టినది. వ గ్రెహముగా ఆంశముగా మ అంతము (న్యాసము)గా గలది గ తక్కువ. కాకిలి నిషాదము కలది పూర్ణ రాగము. వంచమాది మూర్ఖునులు గలది. ఆరోహి వ్రీసన్నారణాలంకారము కలది. దినము చివరి జామున షష్య కృంగారముల ఉత్సవమున పాదదగినది. శివునికి ప్రియము.

ఆలాపము

వన్ని సాసా దగారి పాసీ థా పామా గరి మమా
మమా మ పాపా వనిని మమ థాసా సని థా దమ
గా మగా రిరి సారీ పమా పాపా వ సా సన పమ
త ప మ పమ పమా పదని పదమ దస గరి రిరి వ
రివ పప (షడ్జ) సా సన గరిపా (వంచము) పప పప
పపమగరి మగా మమమ దాదా దద నిద
నిసా మమ దద సన రిరి గగ రిగాగ [వంచ
మ] పప న పద వనిద దద దమ సమా మగారి
రిద రిరిద రిరి [బుషభ] రిరి పరి రివ పా వని థా
పా మగా రి మగా మమమ గామ మ గ మమగా
మమ గప మమగా గరి రిరిరి ద దగ గాగారి
రిస మమ గగ పమ పప మప పాపా పమప దని
దని మా మమ దా దమా మదా సారీ గాగపా
పరి పా పమ పదని పదమ దమగారీ రిగ మపా
దాపా మమమ గారి పగమమ [మద్యము] మగా
మమ గమ మగ మప మగా గపమా గమా పాపా
పని దద నిని పాని దద సనస దద గరీ గరిరి గపా
పప దద నిని పాని దద సనస దద గరీ గరిరి గపా
పప దప థా పద సన దద గసగ సా సన మరి రివ
మమ పాపా పమ మప పద దన సపా సన సమ స
మ రిరి గాగ సన పప పప దదని పదమ దమగారి
మగాగ సగ సదస పప దద సన రిరి పప పప పమగ

రీ మగా గగా మతమత గమమ [మద్యమ] సావ నిద
 నిరిథా థని వవవ థమ మరి గరి మరిగ ససా సన
 సగథ థగ సనన మ రిరి వరి పావ పావ నథ
 సావ పావ (షడ్) రిస రిరి పావ పమ మప పథ
 థథని పద మామ రిరి మమ రిరి గరి పరి పవ పవ
 స (షడ్) స సా స థ థ థ మగరిపా పాపా థాథ
 పాపా సాసా పాపా థథ పవమ మగ గాగా రిథారి
 రిథ రిరి (బుషథ) రిరిపా (పంచమ) వథా పామా
 గ రీ గ రీ గ మా మా

కరణము

థా మ మ గ మ మా మ మ గ మ మత (పంచమ) పగ
 మ మత మ మ గ మ సౌ థ థథనివ థమత థని పథ
 పా రి గ రి మ రి మ సౌ మ మ గ రి సౌ రిగ రిగ (పంచ
 మ) పవ పవ నిని థా మత మత మత మ మ థ థ
 మ మ థ థ స రి థ గ థ గ థ రి గ (పంచమ) పా
 పవ పవ ని థ స స థ గ స మత గ రీ మత రి మత (మద్య
 మ) ని థా థా థ థ థ ని పా మత గ రీ రి పా రీ ని థ
 (షడ్) స స స మ మత రిరిరి పమ మ మసి థాపా
 మత గ రీ రి మత గ మత మత థరిరి థరి రిథ రిరి రివ
 పరి పవ రివ పరి పవ రివ పరి పవ మ నిని థని థానిని థాథ
 థా థ ని థా థమ థమా మత మమ థథ (షడ్) స
 (బుషథ) రి (పంచమ) వనిని థథ పవ మగ మగ
 గరిరిగ మామా నిథ నిథ థథ థని పవ దగ
 మరీ గరిరి పరిపా మగగా మత మా

పవ విలులిత బ్రథమిత మధుకర జలజరేణు పరిపింజరితే
 మదమంద గతిహంస వథూర్యవరతి వికసిత కుముదవనే

అష్టి ప్రీక :-

సా ధా సా సా సా సా సా సా
 శ వ న వి లు లి త
 ధా పో మా పో ధా పో మా మా
 త్రి మి త మ ధు క ర
 ధా పో మా గా రీ గా సా ని ధ
 జ అ జ రే ఱు పరి
 సూ రీ మా పో పో పో పో
 పీం జ రి తే
 సీ రీ మా పో పో పో పో ధ
 మ ద మం ద గ త
 సీ సా పో పో ధా పో మా గ
 హం వ వ ధు
 ధా పో మా గా రీ గా సా ని ధ
 ర్యి త ర తి వి క సి త
 పో పో వ మ గ మ మా మా మా
 కు ము ద వ తే

12 మాలవ పంచము

మధ్యమా వంచమీజాతి జాతోమాలవ వంచము:
 వంచముంశగ్రహన్యాసో హృష్యకామూర్ఖనాన్యైతః
 సారోహి స్వరసన్నాంతో గాంధారో ఉల్పాః సకాకలీ
 విప్రాలంభే కంచుకినః ప్రవేశేకేతు దైవతః
 గేయో ఉహ్నాః పశ్చిమే యూమే హస్య శృంగార వర్ధవః

మధ్యమా వంచమీజాతి నుండి పుట్టినది మాలవ పంచము. వంచము అంశ గ్రహన్యాసములుగా గలది మధ్యమ గ్రామములోని యేడవదియగు హృష్యకామూర్ఖనతో గూడినది. ఆరోహిలో ప్రవసన్నాంత ఆలంకారమున్నది. గతక్కువ. కాకలి నిషాదము గలది. కంచుకి ప్రవేశములో విప్రాలంభహస, శృంగారములలో దినపు చివరి జామువ పాదదగినది. కేతువు దేవతగాఁ గలది.

గాంధర్వవేదము

ఆలాపము

వ మా రి గా సా ధాని ధ పొ ధ ధా ని స రీ మా గ్రా
 గపొ ధా మారిగా సాని ధని మా మా ధనిపొ
 రిగము మగ పసా ధానీ ధపొ వధా నీ సారీ
 మా మా గగపొ ధామరీగా సాని ధని మామా
 ధనిసా రిగము గగ పని ధనిపొ పొపొ పథా
 ధా న గ సా న మ గా రిరి రిమా మా పము
 సా రీ మా పొ ధ నీ ధా పొ ధ మా సా ధా నీ ధా
 పొ రి రిగా మా పొ రీ రీగా మా పొ రీ రీ రి గా
 మా పొ పొ ని ధా మా పొ ని ధా మా రీ రీరిగ
 మా మమా న రి గ మా మగ పని దా నిపొ పొపొ
 పవ పథ ధగ పనగ గరిప మమప మవ పొపొ
 థమ మప దామా మా దా నీని మా మపొ దా సా
 న మా మా పొదా గా సా ధాని ధాపొ ధ మా ప
 ధని దాపొ మామా (మధ్యము) గా గే మ గ మ రీ రి
 రీరి రిమ సా పన పన మరీ రిరి వ మా ప మా
 మపొ పొ వ పష దామా మమ నిని ధథ షప ప ధమా
 మమ పన దార నిని దద పషమ మగ గరిం నినీ దద
 రీరీ దరిరిగా మా పొరీ కీద రిరిగ మపొ రీతీ
 దరీ దరి రిగా మా పొరి గమ రిగమ పదని దమా
 మరి రిరి గగ పన పన దనరి గగరి పని దమ పవ
 రిమమ పద నిదా పొదా మాగా పా దానీ దా పొదా
 మ పద నిద పొ

కరణము

మా పొ దా మా మంగసా దని మా దని సారిగ మా
 దని దద పద నిదా పొపొ పచ దని దని రిమప
 దని దగ పథా నీ దాసా ధానీ (పంచము) పొ పద
 ప దా ద ద గ సా పన పామ గారీ రీవ మామా పని
 దని ద పని దపొపొ ఉనమత పొ దని దవ దనిప పవ దమ మపు
 మదప దని మమ నిని దద పొ పచ మ నిద పొ పొ

ధ్యానమయం నవిముంచతి దీనం వ్యాహరతి విషతి సరః సలితే
విధునోతి పక్షయుగలం నరేంద్ర హంసో నిజప్రియావిరహే

అష్టిప్రీతి

గ రీ ప ని సా మ గ రి గ సా ప మ
ధ్యా న మ యం న వి
పా పా సా మ గ మ గ ని ధ నీ
ముం చ తి దీ నం
రి మ గ పా పమ పా పా ధ ప మా
వ్యా హ ర తి వి క తి
రి మ న న ధ మ ధని పా పా పా పా
స రః స తి లే
పమ ధమ సా సా సా గ సా ని ద
వి ధు నో తి ప క్ష
ని ధ సా సా సా సా రీ గ మా
యు గలం న రేం ద్ర
ధ మా రి గ సా ని ధ సా పా మా
హం సో సి జ
మరి గమ ధప ని ధ పా పా పా పా
ప్రి యా వి ర హే

13 రూప సాధారము

జాతోనై పాదినీ పడ్జ మధ్యమా భ్యాం గ్రహంశసః
మన్యాసో రూప సాధారో ల్యారిషః కాకలీయుషః
ప్రపన్నమధ్యాలంకారః పూర్గః పడ్జాది మూర్ఖసః
అవరోహిణి వర్ణస్యా ద్వీరే ర్మదే లద్మభై రసే
ప్రయోజ్య వీర కరుణే సవితుః ప్రీతయే సదా

వై పాదినీ పడ్జమధ్యమా జాతులనుండి పుట్టినది రూప సాధారము. స
గ్రహముగా అంశముగాను మన్యాసముగాను రిషలు అల్పముగాను కాకలి

నిషాదము గలది. ప్రశన్న మధ్యలంకారముగలది. ఆవరోహి వర్గమందుండును. వీరరోద్రాధృత వీర కరుణములందు సూర్యప్రీతికై సదా గానము చేయఁదగినది.

అలాపము

సా ని ధా న ని సా సా మా పా మా పా మా పా
మగా మనీ నిధా ధదా సథని ధాసనీ ససపా
ధాసా రీ గా ధా సా పా ధ మా మా ధా
ని ధా నీ నీ మా గా మా గా మ సా

కరుణము

సా ధా న ని ధ నీ సా సా పా మా ప మ మూ గ ప
నీ ధా ధా ధ న ధ ని ధధ (పడ్డ) సా సా ధా ధా
సారీ గమ గరి సథా ధప సాధ ధనిసా (మధ్యము)
మ గమసా। సగమ ధమ నిధా సగస సథ నిధ
ధమా మగా మా మామా (మధ్యము) (పంచము)
పగ గమ మగ మమని నిధ పప మపా। గమ
మమ (పడ్డ) సథ సససా నిధమ పప ధధ సరి
రి మరి గ సా ధధ ధధ గసా (కైవత) నిధ మా
(మధ్యము) మసా సగ గధ మమ పగ సగ సన
ధని ధధ మా మగ మామా।

అలాపము ఇంకొక రకము

సాధా సాధా పా పథా సాసా సగా మగా స
గాధా పాధా సాసా సాగామ నిధా సా సస
ని సా సమా సగా గసా ధాపా ప ధప ధసా
సా సా గా మా నీ (పడ్డ) స సగా సగా గ సా సా
దా పా ధా ప మా మా

పద్యో జాతం నామ మచ్చారంతత్తురుష్మీశానం
విశ్వం విష్ణుం వేదపదం సూక్ష్మమచింత్య మజనకజ మజాతం
ప్రణమామి హరం సద్గురుం శరుణుభవ మహం పరమం

ప్రసిద్ధ రాగములు

మా మా నీనీ ధాధా సాసా	1
స ద్వీ కో తం	
నీనీ ధ సాసా సా సా సా	2
ఓ మ మమ రం	
సా సా నీ ధ పా మా మా మా	3
త త్వ రు ష మీ	
సీ తీ సా నీ నీ ధ సా సా సా	4
ఓ నం	
మా మా మా మా నీ నీ ధా ధా	5
ఏ శ్వం ఏ ప్రమం	
సా సా పా పా మ్మా మా మా మా	
ఇ ర త దం	
మా మా నీ నీ నీ ధ సా సా	
సూ క్కు మ చిం త్వ మ	
నీ నీ ధ సా సా సా సా సా	
జ న క మ జో తం	
మా మా మా మా సా సా సా సా	
ష్రీ ఇ మా ఏ షా రం	
సా సా నీ ధ సా సా సా సా	
ఇ ద్వ	
మా మా నీ నీ నీ ధ సా సా	
ఇ ర ఇ మ భ వ మ	
సా సా పా ధ మా మా మా మా	
షం వ ర మం	

14 శకము

పోడీ ధై వత కోత్వనో గ్రహం కన్యాసు షడ్జకః
 కాకల్యంతర సంయుక్తః పూర్తః షడ్జాది మూర్ఖవః
 ప్రశన్న మధ్య నారోహివర్జే వీరాదికే రసే
 వీరహస్యే నిర్వహణే గేయోర్చ ప్రీయః శకః

పోడీ దై వత జాతులనుండి పుట్టినది శకము. షడ్ము గ్రేహంశన్యాస ముఱుగాఁ గలది. కాకలి నిషాదము అంతరగాంధారము గలది హూర్షరాగము షడ్ముది మూర్ఖునులు గలది. ఆరోహీ వర్గములో ప్రవసన్న మధ్యలంకారముతో గూడినది. వీరహస్య రసములందు నిర్వ్యహణ సంధిలో పొడదగినది. రుద్రు నికి ప్రేయమైనది.

అలావము

సా ని ధ నీ పా పా ధ నీ సా రీ గా సా సా రీ గా ధ
ధా నీ సా సా నిధా సా సా నిధ సా నీ ధా పా ని సా
గ మా ధ ధ ని ని రి గా సా సా

కరణము

(షడ్) పపని మమ మమ వహ ధథ గగా ప రిరి
రి గ మ గ మ మా ధ ధ ధప గగ పప గా పనిపా
పప ని రి రి రి రి ని రి రి ధా ని మహ ధా మా (గాం
ధార) గ (షడ్) ప నిని పని సా సా ప ప ప ని రి రి గ
రి రి ధా పా ప ని ని ధా సా సా ప ని రిరి ధ ధ ధ మ ధ
మ ధా ధ ప రి మ మ రి మ ధ ధ ప ప మమ గగ (షడ్)
పప ని సా సా

రెండవ రకపు అలావము

సో ప ని మా మ వ ధమ ప గగా మమ మగ మా
ధ సామ పగ నమా నని పప పమ విరి నిరి
రిరి ధని మా మ మా ధా మా గా పా సా పనిపా
పనీ సా పా రిరి రిరి గా రిధా దా పా నిని నిని
దా సా సా పరి రిరి ధ ధ ధ మ ధ మా ధ
ప రిమ మరి మా దా పా మా మా గా పా
పనీ సా పా

రెండవ రకపు కరణము

(షడ్) పని ధని సా సా సా పప సా పరి రిరి తిము

(షడ్) ధై వత) ధధ (షడ్) ససమా గా గగగ
మా గ గ ని స షడ్) సని నిని సరి రిగ గమా।

(దీనికి ఉదాహరణము ఈయలేదు)

15 భమ్మణ పంచము

తుద్ద మధ్యమయా సృష్టిరాగో భమ్మణ పంచము
గ్రహంస న్యాస షడ్షశ్చ మన్యాసః కాకలీయుతః
గాల్పః పూర్ణః సపడ్పాది మూర్ఖానా రోహివర్తకః
ప్రసన్న మధ్యాలంకారో వీరే రౌద్రే ఉద్యతే రసే
వధిభ్రష్టో వన్మభాంతే వినియు క్తః శివప్రియః

భమ్మణ పంచము తుద్దమధ్యమ జాతిచే సృజింపఁటడినది. షడ్ము
గ్రహంస న్యాసములుగా గలది మ న్యాసము. కాకలి నిషాదముగ తక్కువ
పూర్ణ రాగము, షడ్పాది మూర్ఖానలు గలది. ఆరోహి వర్గము కలిగి ప్రసన్న
మధ్యాలంకాదము గలిగి వీరరౌద్రాద్యుత రసములందు పద భ్రష్టములు నపుడు
వనభాగింతునియందు ఉపయోగింపవలెను. ఇది శివనికి ప్రియము.

ఆలాపము

సా రిరి స రిరి సారీ రిపా ధాధ దధ దపా ధపా
పథప ధపమ మా మమ మా। గారీ రిధా ధప
ధాసా ధాసా సారీ రిసా సస మగ రిసా ససి
ని (ధై వత) (పంచమ) పప ధప ధప పప మమ
మప మప మా మగ మా మా।

కరణము

సస రిరి సరీరి రీ। పాపాపా ధప ధధా ధ
ధప ధధా పాపా ప మప మప పా పా పా
ధధధ మా మా మమ ధ రిరి రిరిరి ధరిరి
రిధా। ధాపా పాపా పాప పప పధా ధధా సధ
ధసా సాసా స రిరి సస సమ సమ రిగ

స వ ధ ధ ధ వ మ వ ని ప పా వ పా వ ధ
మ ధ వ ధ ప పా ధ వ ధ ప పా వ వ మ గ సా

రెండవ రకపు ఆలావము

సాసా పథా సరీ మా పావ (పంచము) పా
పా సా సా స రీ పా పా మవ ధన నిధ పా మా
వ మా పా పా మాధా సానీ ధాపా మా
వ మా పా మా మమ వ మవ (మధ్యము) మా।

రెండవ రకపు కరణము

పన రిరి సాసా ధధ రిరి సాసా ధధధ సరి మమ
గ సా సరి గరి స రిరి మవ ధన సని ధాస రిగా మా
(పంచము) వ మ ధ మ మ మ వ గ పా పా మా మా।

గురుజఘున లలితం మృదు చరణ వతనం

గతి సుభగ గమనం మదయతి

ప్రీయముదితా మధుర మధు మద పరవశ

మృదయ భృషం తన్వీ

అక్షిప్రీతిక

రీగా మసా రిగ సాధా మా
గు రు జ మ న అ లి తం
పాధా వ ధ వ మ పా పా ధ వ మ
మృ దు చ ర ఇ వ త నం
సా రీ ; మా పా పాధా వ మ మవ
గ తి సు భ గ గ మ నం
పా ధని వ మ ధన సాసా సాసా
మ ద య తి
రీ రీ మా వ మ రిగ సాధా మా
ప్రీ య ము ది తా మ ధు ర
పా పా వ ధ వ ధ పా పా పా పా
మ ధు మ ద చ ర వ శ

మ మ పా ధన రిగ సా ధని పమ
హృ ద యా భృ శం
పా ధా పా ధ వ మ మ మ మ
త నీవు

16 నర్తము

మధ్యమా పంచమీజాతో నర్తో ఇంశ్రగహ పంచముః
మన్యాసః కాకలీ యు క్తః పంచమూదిక మూర్ఖాసః
గాల్పః ఇషసన్న మధ్యై నభూష్యః సంచారి వర్గభూత్
ధీరై రుద్ధట చారీ కమండలాజో ప్రయుజ్యతే
హస్య శృంగారయోరేషరసయోః కశ్యసోదితః
ధై వత్తి సన తద్దేతుం దుర్గాశ క్తి రభాషత

మధ్యమా పంచమీ జ్ఞాతిమండి పుట్టినది నర్తరాగము. పంచములు
ఇంశ్రగహములుగాఁ గలది. మన్యాసము. కాకలి నిషాదము పంచమూది
మూర్ఖానలు గలది. గ తక్కువ. ఇషసన్న మధ్యాలంకారము పంచారి వర్గము
గలది ధీరులచే ఉద్ధటమైన చారులు (చారి) మండలములుగల యుద్ధమందు
ప్రయోగింపజిడును. హస్య శృంగారములందు ప్రయోగింపజిడునని కశ్య
పుడు చెప్పేను. ధై వత్తి కూడా దానికి హేతువుగా దుర్గాశ క్తి చెప్పేము.

శలాపము

పాపసా మగమా పాప గామా నీధా పాప మా
నీనీ సాసా సాగా సాసి ధనీ నీనీఁ ని నిధ ధమ
వధ మమగా గసా మగా గనీ నిని ధధ పవ
ద మ మ గా మా

కరణము

పాపము గాపా (పంచము) సస గగ నిని ధా
పా (పంచము) నీ నీ ధా (పడ్డ) స ని ని ధ స
నీ ధా పా మా పా పమగా గనిని పధవి
గమ గమ పామ ధామ మామా

రెండవ రకము-అలావము

పామా గమ మాపా వగ పాపా పగా పాసీ
ధాధా నీనీ సా గా సా సదా నీనీ నీనీ నిని
మసా సనస ధాసీ నీనీ నినిని వధని వధన
మా మగా గసా సమా గగా గరి నీనీ
నిధ పదనీ వ (పంచమ) మగా మమా।

రెండవ రకపు కరణము

వపవ మావ వప మపవ మగ సమగ మమా
గసా మగా మపా పనీ నిధని (పడ్డ) సని సని
నిధా నిధా నిని ధధ ధనిప ధపా పప ధపా ధా
మమ గమసా సన మగసా (పంచమ) ధమా
నీ ధాపా మా మానీ ధధ సా ధధ ధధ నిపా
ధా పామా గా గమసా సాసా గపమా ధని ధాధని
(పంచమ) పధప మమ మని ధని పద మమ (పడ్డ) సగా మమా

ఇంకోక కరణము

పాపా (పడ్డము) సమాగా (పంచమ) పా పా పా
పదమా మగమా (మద్యమ) మమా మమమ
విధా ధధ నిధమా వప ధమా గమా గమా మా
(పడ్డ) స మాప పాధప మమ మని ధరి ధన (పడ్డ)
స ధాసీ నిని నీ ధద దనిఁ పాప పద పామా
పామా గా (పంచమ) దదమ మని దని ప
ద పమా మా గా మా మా మా

అనవరత గళిత మదజల దుర్దినధారో మసిక్త (భువన తల
మధుకర కులాంద కారితదినదిష్టుభ గజ ముఖునమ స్తే

అష్టి ప్రీక

పా పా మా గా పాపా గసా
అ వ వ ర త గ త త

సి సా సా సా సా మాగా సా 2
 మ ద జ ల దు రి న
 గ మా పో మా గా మా మా మా
 దా రో మ సి క్త
 మా గా మా పో మా పో పో పో 4
 భు వ న త ల
 నీ సా నీ సో సో సో సో సో 5
 మ ధు క ర కు లాం ధ
 సా గా నీ ధా పో పో పో పో 6
 తో రి త రి న రి
 నీ సా నీ సో మా ధా పో పో
 జ్ఞా ఖ గ జ ము ఖ
 మా పో గా గా మా మా మా మా మా 8
 ఇ మ శ్రీ.

17 షడ్క కై శికము

షడ్జర్ష బాంశగ్రహః స్వాత్మీకై శికై జ్ఞాతి నంభవః
 బుషభో ఒల్పో నిగన్యసోమంద్ర గాంధార షడ్జకః
 ప్రసన్నాద్యవరోహిభ్యాం యు త్తః షడ్జాది మూర్ఖవః
 వీర రౌద్రాద్యుత రసః శాంభవః షడ్క కై శికః

షడ్క కై శికము కై శికైజ్ఞాతిమండి పుత్రీనది. షడ్జము రిషభము అంశ
 గ్రహములు రితస్క్వావ. నిగలు న్యాషము మంద్రగాంధార షడ్జములు గలడ.
 ప్రసన్నాలంకారావరోహిలతో గూడినది. షడ్జాది మూర్ఖనలు గలది వీర
 రౌద్రాద్యుత రసములందు ప్రచూగింపఁబడును. శంభు ప్రపియము.

అలావము

సా సా ని రి సా మా పోమా పోస మమగా మ
 నిని ధా ధా మా మధా ధ మమ ధాసా సమా
 మ ధా గ సా సా ధమా మసా సమా మ ధా సా
 సధా ధ మ ధ నీ నీ

కరణము

(పడ్డ) స ని ధ స మా స స ని ని స ని ర సో
 మ మ ప మ మ ప పో ప వ మ ప పో (మధ్యమ)
 మ మ గ గ మ మ మ గ గ (గాంధార) గ గ గ ని ధ
 మ ని ధ మ మ మ మ ధ మ మ మ ధ
 గ గ స గ ప గ సో (పడ్డ) స స ధ ధ ని స మ మ ని
 ధ ని నీ (నిషాద) ని ధ ని నీ ని (పడ్డ) స
 ధ ని నీ ని ధ ని గా మ మ ప మ పో ప వ (మధ్యమ)
 మ గ మ గ (పడ్డ) స స స స స గ ధ ర గ
 గ ని ధ ని ని ధ మ మ మ మ ధ ధ గ గ ర గ (పడ్డ)
 స స ధ ని ధ మ మ ప ధ ని నీ (నిషాద) ని ని

ఇంకొక ఆలాపము

సో సో స నీ నీ స నీ నీ మ పో నీ నీ పో పో
 రీ రిగ రీ రి గ గ రి రి పో పో మ వ వ మ గ మ
 గ రీ గ గ రీ సో స నీ మ వ నీ నీ ధ ధ
 మ వ ని ర ర గ సో (పడ్డ) స ని రీ సో
 నీ సో (పడ్డ) స ని రీ సా నీ

ఇంకొక కరణము

పో (పడ్డ) స ని రీ సో ని సో (పడ్డ) స మ
 పో నీ పో నీ ధ (పంచమ) పో పో రి ధ రి
 రి వ మ మ రీ రిగరిగ (పడ్డ) సరిన నిధ ప ని నిని స నినీ

దిహర ఫణీందనా లేమహి హరకేసర దిసాముహదలిరై
 పి అ ఇ కాలభమరో జిషమ అరందంపు హరవ ఊమే॥

సోరీ సోరీ సో సో సో సో

1

దీ హర వ ర జెం

సోనీ నీ నీ నీ సో నీ రి

2

నా లే సు హై హ ర

రి రి రి రి గ సా సా	3
సే శ రి ది సా ము	
ని సా ని రి రి రి రి	4
హ ద లి లే	
మా మా పా పా మా మా సగరి	5
ప అ అ కె ల	
ర స సా ని ని పా పా ని ని	6
థ మ రో జ ఱ మ ఆ	
సా సా సా సా ని ని ని	7
రం దం పు హ ర	
రి రి రి ప ని ని ని ని ని	8
ప ఈ మేం	

18 మధ్యమ గ్రామము

అక్కొధునా ప్రసిద్ధానాం సహేతునాం బ్యావే ఒధునా
గాంధారీ మధ్యమా వంచమ్యద్భువః కాకలీ యుతః
మన్యాసో మంద్రషడ్మాంశగ్రహః సౌపీర మూర్ఖునః
ప్రపన్నాద్యవరోహిభ్యాం ముఖసంధో సియుజ్యతే
మధ్యమగ్రామ రాగో ఒయం హస్యశృంగారకారకః
గ్రిష్మై ఒహ్నుః ప్రథమేయమేద్ధువ ప్రీతై వ దుర్భవా
మధ్యముది ర్షగ్రహంశాహి

ఈపుడు సహేతుకమైన ప్రసిద్ధరాగముల లభ్యమును చెప్పుదుము. గాంధారీ మధ్యమా వంచమీ జాతినుండి పుట్టినది. మధ్యమ గాంధమరాగము. కాకలి సిహాదము మన్యాసను మంద్ర షడ్మము అంశగ్రహములుగా నుండి సౌపీర మూర్ఖునలు గలిగి ప్రపన్నాది అలంకారము అవరోహులతో గూడి ముఖ సంధిలో నువ్వుయోగించును. హస్య శృంగారములను జేయునది. గ్రీష్మమున దిసపు మధ్యయమమున ప్రధువప్రీతికై పొడఁబడును. మధ్యమున ఆదియందు గలది మగ్రహంశములుగా నున్నది.

ఇలాపము

సో నీ థా పాథా థా థరి రిగా నీసా సగ పాప వవ నిని వని
పాసా గవ సా నివనిని నిరిగా సాపా మవ

కరణము

నిని వవ గగ వవ రిగా నిన సాసా వవ
 గగ వవ ధధ మధ నిన నిధ పొపొ పొపొ
 వనీ వనీ సా సా సొ గా గా పొ గా వ నీ
 ధనీనీ నిని లిగా సాసా పొపొ మాపొ నిధపొ మామా

అమరగురు మమరపతిమ జయం, తిత మదసం పక్క
 శశితిలకం। గడశతపరివృత నుతుభహదర
 ప్రపణమత సిత వృష రథ గముఁది

ఆష్టిప్రీక

పొ పొ గా గా పొ పొ మా మూ
 అ మ ర గు రు మ ము ర
 గ మా మా మా ధానీ సా సా
 శ తి మ జ యం
 సొ సొ మా మా పొ పొ పొ సొ
 జి త మ త నం న క ల
 రు గ నీ సొ సొ లొ సొ సొ
 ఇ తి త కం
 నీ నీ నీ ధా పొ మూ మూ
 గ ఇ ఇ త త వ ర వ త
 గా మా గా మా ధ నీ సా సొ
 మ త భ ష రం
 నీ రి గ నీ పా సొ పొ పొ
 ప్ర ప మత నత వృ ష
 పొ సా ని ధ పా మా మా మా
 ర ధ గ మ నం

18 మాలవ క్రై శికము

క్రై లేకే జాతిజక పడ్డ గ్రిహంకాంతో ఒల్పార్థ వతకి
 నకాకలీః పడ్డాది మూర్ఖునారోహి వర్గవాన్
 ప్రపసన్న మధ్యలంకారో వీరే రౌద్రే ఉద్యుతే రసే
 వివర్గిలంభీ ప్రయోక్తవ్యః శిశిరే ప్రాహరే ఒంతిమే
 దివస్య కేశవ ప్రీత్యై

మాలవకై శికముకై శిక్కిజాతినుండి పుట్టినది. షడ్జము గ్రహము అంతము వ్యాసముగాఁ గలది. ధతక్కువ. కాకలి సిహాదము షడ్జాది మూర్ఖులు ఆరోహి వర్షము వ్రష్టము మధ్యాలంకారము గలది. వీరరౌద్రాదృత రంములందు దినపు చివరి జామున కేశవప్రీతికై పాడఁదగినది.

పాశ పొ మా మా మా రీ స నీ సా సరీ మా పొ
 పా నీ నీ రీ రి సారి పొమా సని సా సని రీ రి
 పా స నీ సా మ గా మా పొ స నీ సా సని పొ ప నీ స
 ధ నీ పొ ప నీ నీ రీ పొ ప నీ మా మా గ రీ రీ సా
 సని స్ని పొ ప గా మా పొ ధ ని పశ సి ప మా మ
 గ మ వ వ మ గా గ రీ రి రి మ ప ప ప వ మ రీ రి రి స మ
 మ మ మ ని పొ ప వ స ని సా పొ ప సి ప వ సి
 ప వ వ సి సా నీ స ప సి సని పని పశ ప సి పనిగ
 గనీ ప వ సి గ గ గ మ రి రి మ ప ప మ గ గ రి ప
 ప నీ ప ప సి సా పా నీ స నీ స ప సి ప సి ప
 ప పా పా నీ ప సి స ని ప సి రీ రీ పొ పా నీ ప స
 ప సి మ మ గ రి రి ప ప సి వ సి ప మ గ మ గ రి
 ప స రి మ ప సి ప ప సి ప సా గా మా మ గా
 మ మ గ మ గ మ మ గ మ గ ప ప గ గ ని సి గ మ
 ప ప గ మ గ మ గ మ మ గ మ గ ప ప గ మ గ గ రి
 ప స ధ నీ పా సి ప గ మ గ ప ప గ మ గ గ రి మా స మ
 గ రి ప ప సి ప ప ప మ గ మ గ ప ప మ గ
 రి మా స రి మ ప సి ప ప ప సి రీ రీ ప ప సి సా।

కరణము

పాగవ మగ పావని మా పావ మనీ గ పాసమ
 నీ గ పా పమని స సనీసా (షడ్జ) ససా। సి రి రి
 [బుషథ] రి మ మ ప సి సి సి సనీసా [షడ్జ]
 ససా సి సి రి సి పా సి [పంచమ] గ గ గ ప ప ధ చ ప

వగమ గపగమగా రీరి గమా మరీరి [షడ్] న
సపమ గారిరి సాపాప పనీని [పంచమ] సిరిరి
[పంచమ] ని మామా మరిగప పథని పపగ
మ గరి సరి మపాని రిసనీ సాసనీ రిసనిసా

చంద్రాభరణం హరనీలకంత మహివలయ త్రిపురహరం
మృగాంక నయనం గిరినిలయం నమతసదామదనాంగహరం

ఆష్ట్రిక

సా సా పో పో గా మా గా పో	1
వం ద్రా త ర ణం	
ధా నీ పో పో ధా నీ గా గా	2
హో ర నీ అ కం త	
సో పో సో సో సో నీ పో నీ	3
మ హి వ అ య	
రీ థ సని సో సో సో సో సో	4
తీ పు ర హ రం	
పో నీ తీ పో నీ తీ రీ స ని	5
మృ గాం క న య నం	
పో నీ రీ రీ గ మ రీ గ రీ స ని	6
గ రి ని అ యం	
సో సో పో పో నీ నీ ప మ నీ	7
న మ త స దా మ ద	
సా సా సా సా సా సా సా సా	8
నాం గ హ రం	

20 పొడవము మాలవతీత్రద్వావా!

పమస్వరా తారమంద్ర షడ్మంశన్యాస షడ్మభాక్
వికారి మధ్యమోద్యుతః పొడవోగవ దుర్ఘలః
న్యాసాంశ మధ్యమస్తారమధ్యమ గ్రహ సంయుతః
కాకల్యంతర సంయుక్తో మధ్యమాదిక మూర్ఖనః
ఆరోష్యది వర్గేన ప్రవనన్యాంతేన భూషితః
హర్షయంగే ప్రమోక్త వ్యోషస్య శృంగారదీపకః
కుకపీయః హర్షయామే!

దానినుండి పుట్టిన మాలకత్తీ సమస్వాదములుగల దై తారముగాను మం ద్రముగానున్న షడ్జముగలదై అంశచాయసములుగా షడ్జముతో పొందినదై తోడి కవికారి మధ్యమనుండి పుట్టినది. గపలు తక్కువగానుండి మధ్యమము న్యాసాం సములుగా నుండి తారమధ్యమము గ్రహము గలదై యుండవలసినది. ఈకలి నిషాదము ఆంతర గాంధారము. ఆరోహి వర్గము ప్రపసన్నాంతాలంకారము గలిగినది. హర్య రంగమున ప్రయోగించవలెను. షస్వ శృంగారదీవకము, మెందటిషామున పాడడగినది. తుక్కప్రేయము.

అలాపము

మా సారీ సీధా సాధానీ మాధా సారీ గాధా
సీధా మారి గామూ మాధా మా దీ గారీ
నీ ధా సా ధా నీ మా మా

కరణము

మమరిగ మమ పప ధని పప ధని మా మా ప
పపని ధమ మధ ధపసరి గాగా మారి గా మా మా

వర్తనిక

సాధ ని వచమారి మాని దధా ధధ ప ప రి
మసా సా ధనీ ధ పమా మా గారీ గారీ గాసా
మా ధ మా గా రీ గా గ మా రి గా సా సా ధనీ
మా ధని ధగ సా ధని మా మా మా

పృథుగండగళిత మదజనమతి సౌరభలగ్ని షట్పుదసమాహం
ముఖమిందనీలశక వై ద్వాషిత మివ గణపతేర్జ్యయతు

ఆష్టిప్రీక

మా మా ధా ధా సా ధా నీ పా	1
పృ ధు గం ద గ శి త	
ధ నీ మా మా మ రీ మా రీ	2
మ ద జ న మ తి సౌ	
ధ నీ సా సా గ రి గ ధా ధా	3
ర థ १ న్న ష టి చ	

సా ధా సా మ గ మ మ మ మ మ	4
ద స మ మ హం	
మగ రి గా మ మ మ పమగా	5
ము ఇ మం గ్ర నీ ల	
తి గా సా సా మ మ మ మ మ	6
శ క లై రూ వీ త	
నీ ధా నీ ధా సా సా సో సా	7
ఖి వ గ ఇ ప తే	
గా రి రి గా మ మ మ మ మ	8
ర్జు య తు	

21 భిన్న పడ్జము

తోడికాస్యతదుద్భవా, మధ్యమాంశగ్రహస్యసా నశారా కంప వంచుమో
పమేతర స్వరామంద్ర గాంధారా ప్రస్తుతిణీ
షాడవాదేవ బంగాలోగ్రహంశన్యాస మధ్యమః
ప్రహర్షే వినియోక్తవ్యః ప్రోక్తః పోథలనూమనా
పడ్జో దీవ్యవత్తిణాతో భిన్నపడ్జో రిపోజ్ఞితః
ధాంశగ్రహో మధ్యమాంత చత్తరాయతయా యతః
సంచారివర్ధ రుచిరః ప్రసన్నాంత విభూషితః
కాకల్యాంతర సంయుక్త శృతురాసన దైవతః
హేమంతే ప్రధమేయామే భీభత్సై సభయానకే
సార్వభోమాత్సవేగేయా భైరవస్తుత్సముద్భవః
ధాంశో మాంతో రివత్యక్త ప్రార్థనాయాంసమస్వరః

తోడి దాని జన్మము. మధ్యమము అంశగ్రహస్యములు ८० గలవి. తార పడ్జము కంపించు వంచుము మధ్య వంచవ ములకండె నితర స్వరములు సమముగా నుండి భూర్జము గూర్చునది. మంద్ర గాంధారము గలది. జంగాలము షాడవరాగమునుండియే పుట్టినది. మధ్యమము గ్రహంశన్యాసములు ८१ గలది. ప్రహర్షమున చాపయోగించవలెను. భిన్న పడ్జము పడ్జోదీవ్యవతీ జాతి నుండి పుట్టినది. రి వలు చండవు. ధ అంశగ్రహములు ८२ గలది. మధ్యమము న్యాసము చత్తరాయత మూర్ఖునగలది. సంచారివర్ధము ప్రసన్నాంత

లంకారము కాకలి నిషాదము అంతర గాంధారము గలది బ్రిహ్మాదేవత. హేమంత బుతువులో మెదటిజామున భీభత్పు భయానకముల సార్వభోమోత్పు వమున పాడదగినది. భైరవరాగము దానిమండి పుట్టినది. ఈ అంతము మన్యానము రి వలు లేనిది. ప్రిశ్చర్థనలో పాడదగిన సమస్వరము గలది.

థా థా మా మ గ సా సా స గ మ థ థా థా ని ద
మ గ గ మా మమ మథ మగ సాసా సస గసా గమ
థా థా థా సని స సాని గని సని థ థా థా సని
సా సా స స స గ మథా థాని థమ గమా మా
థా థని నీ నీ గాము గ మా ము

వర్తని

థా థ గా మా మథ మమ సాసా స గమ థథా
థా థ ని థ పా మా మా మా మమ థమగ
సా సా సా మప మథ గసాసా గస గథ దా దా
థని పథ మా గా మా మా మగ సా సా స గ థ
మథ థా థా థ ని థ పమగా మా మా.

చలత్తరంగ భంగురం అనేకరేణ పీంజరం సు
రాసురైః సుసేవితం పునాతు జాహ్నావీ జలం

ఆష్ట్రిప్రీక

థా థా థా నీ దా పా మా గా	1
చ ల త్త రం గ	
సా గా మా నీ థా థా థ నీ	2
భం గు రం అ	
థ పా మా గా సా గా సా థా	3
శే క రే ణ	
థ థ నీ గా మా మా మా మా	
పిం జ రం సు	
మా నీ థ నీ పా సా సా సా	
రా పు రైః సు	

ని గ సా నీ ధా ధా ధా నీ
 నే వి తం ప
 ధా పా మా గ సా గ మా ధా
 నా తు జా హ్న
 ధా ధా నీ గ మా మా మా మా
 నీ జ 10

23 భిన్న పంచమము

మధ్యమా పంచమీజాత్యోః సంజాతో భిన్న పంచమః
 ధగ్రహంశః పంచమాంతః పారవీమూర్ఖనాయుతః
 కాకల్య కలితః క్వపి నిషాదేనాఘ్యలంకృతః
 ప్రసన్నాద్యేన సంచారి కర్తృః శారి ప్రియోరసే
 భయానకే భీభత్సై సూత్రధార ప్రవేశనే
 గ్రిష్మిప్రాగ్రహరే గేయో వరాటే స్వత్తదృవా
 ధాంశా షడ్గ్రగహన్యసా మమంద్రా తార ధై వతా
 సమే తరస్వరా గేయో శృంగారే శార్జీసంమతా

మధ్యమా పంచమీజాతులనుండి పుట్టినది భిన్న పంచమము. ధగ్రహం శములు, పంచమము న్యాసము పారవీమూర్ఖన కాకలి నిషాదము. ఎక్కడో ఒక్కచోట కై శిక నిషాదము. ప్రసన్నాది అషంకారము. సంచారివక్షవు గలది శారికి ప్రియము. సూత్రధారి ప్రవేశమున గ్రిష్మిష్టమున మొదటిజామున పాడదగినది. వరాటే దీనినుండి పుట్టినది. ధ అంశముగ షడ్గ్రము గ్రహన్యసములుగ మ మంద్రముగ ధ తారముగ ఇతర స్వరములు సమముగ గలది. శృంగారమున పాడదగినది అని శార్జీ అనెను.

ఆలావము

ధా పా ధా మా నీ ధా పా నీ ధా మా గ
 మా పా పా వమ మగ పమ మగన మగా గ
 రి రి మా ధా పా ధా మా నీ ధా ధవ ధానీ
 (డైవత) ధా ధా మా ధా సా (షడ్గ్ర) సా మా

రిగ సా సా గ సా మ నీ న్ని (దైవత)
పా నిధ వథా ధా ము ధా ము పొ పొ

వర్తని

(దైవత షడ్జ) సా గారి (బుషథ్) మనిధ వప ధ పని (కైవత) ధా దప ధనీ
త ధ మ పరి గరి నిధా ధా పొ ము గా ము పొ (పంచమ) (బుషథ్)
రి మ ధ మ మ మథా పొ (దైవత) ధప పని ధనీ (షడ్జ) సమా రీరీ
నిధా (ధైవత) ధధ మథ మథ ము గా ము ము మగనీ ధా
(పంచమ) నీ ధా పొ ము గా ము పొ పొ.

విమలకశిఖిడు ధారిష మమరగణనమితమభవతముం
వందే ప్రతిలోకనాధం గంగా సరిత్వలిలధౌతజటం

ఆష్ట్రిక

ధా ము ధ ప ధ దా దని దప ము
ఏ ము ల త శీ ఖిం డ
దా సొ ని దా పొ ని ధ ము ము
దొ రి ఇ
ము రీ ము దా ధ ప దా ధ ప ము
ము ఎ ర గ ఇ న మి త
నీ దా త ధ ధ ని దా దా దా దా
ము శ వ శ యం
రీ ము దా ము నీ గా ము నీ
హం దే ప్రతి లో క
దా పని దా ద ద ము రీ గ
శా ధం గం గ
దా పమ గరి ము దప దా ధ ప ము
పు రి త్వ లి అ
ప్రా ద ధ ప ధ ని ద ము పొ పొ
ప్రా త జ టం

23 వంచమ షాడవము.

మధ్యమగ్రామ సంబంధో దైవత్యర్థ భక్తిద్వషః
రిన్యసాంశగ్రహః క్యాపిమాంతః వంచమషాడవః
విలసత్క్షుకలీకోఽపి కలోవనితయాస్మితః
ప్రవన్నాద్వయంత కవితారోహివర్షః శివప్రియః
వీరరౌద్రాద్వత రషో నారీషస్య నియుజ్యతే
తజ్జగ్గుర్జరికామాంతారిగ్రహంశామీ మధ్యభాక్
రితారా రిథభూయష్టా శృంగారే తాషేతామితాః

మధ్యమ గ్రామమునకు సంబంధించి దైవత్స్వభికా జాతులనుండి పుట్టి నది. వంచమ షాడవము రిన్యసాంశగ్రహములుగా మన్మహే ఎక్కడనో మన్యము కాకలి నిషాదముగూడ మండును. కళోవనిత అను మూర్ఖున గలది ప్రవన్నాద్వయంతాలంకారములతో ఆరోహివర్షముండును. శివనికి ప్రియము వీరరౌద్రాద్వత రసములలో నారీ షస్యముందు నియోగింపబడును. గుర్జరి దానిమండి పుట్టి మన్యము రిగ్రహంశములుగా మధ్యమముండి రితారస్తాయిలో రిథలు ఎక్కువగా మండి శృంగారము కంపన కలుగును.

రీరీ రిగారి సానీ రీరీరీ రిసి రిరిరి మగా మా మ దా మా మ మా మా మ మ మరి మగ వవ గమ మగా మమ గమ మవ వగ మమ గా గరి రి గరి మమ రి గమమ సథ నిథ నని థన నిదా థ (వంచమ) నిషావని సటీ రీరీ రిసీ నీమగ మా మ థ మమ మ మ గా గమ గమ గమ వగ మమ నీన్ని దా ద పావ మా మ గాగ రీరీ రిమ సరిగ సగ సథ నినిథ సనిథ థని దాథ [వంచమ] నిషా సరీ రి రిగమా పాథ నీరీ తీర్చ నీరి మ మా మ మ గరి సగా మగ రీథి మగా మా మా.

కరణము

రి మా మ మ గా రి [బుషథ] రిమా పానీ నీ సిమ మ దా మపా గా మగా మరీరీ గారీ మ గారిగా [షఢ్] సనిదా [వంచమ.] పన్ని [వంచమ] మా దా మీ మా [బుషథ] రి మా పానీ పసాసి మారి [బుషథ] రి [షఢ్] సనీ ప రి గాగ షా మ గా రి రీ.

సకలనుర నమిత విమలమృదుచరణ ద్వయసరోజ యుగళమమదగురుం
శరణములమువయామివయాణుమసురజయిన మజీయం

ఆశ్రిత్తిక

రీ గా మా మా గా రీ రీ రీ 1
న త అ సు ర న మి త
మా గా రీ మా గా రీ రీ రీ 2
మి మ అ మృ దు వ ర ణ
రీ గా రీ ధా నీ మా నీ నీ
ద్వ య న రో జయు
ధా మా ధానీ గా రీ రీ రీ 4
గ ళ మమ ర గు రుం శ
రీ రీ రీ గా రీ రీ రీ రీ
ర ణ మ మ అ ము వ
రీ రీ రీ గా నీ నీ నీ నీ
యా మి ద యా ణ
మ నీ మా మా నీ మా మారీ
మ సు ర సు ర జ య
మా గా మా మా రీ రీ రీ రీ
న మ జీ యం

24 టక్కము.

షడ్ వధ్యమయా సృష్టి పంపుః దై వత్యాచాల్వ
టక్కః సాంశ్రగహన్యానః కాకల్యంతర రాజితః
ప్రేసన్నాంతాన్మితశాచరు పంచారీ చాద్వమూర్ఖునః
మదే రుద్రస్వవర్షాసుప్రవరే అహ్నశ్చ పశ్చిమే
వీర రౌద్రామృతరసే యుద్ధవీరే సియుజ్యతే
గౌడ త్వదంగం నివ్యాప్రగహంశః పంచమోజ్మితః
టక్కంగటక్క వత్తారైః కోలాహలో అథితైః

టక్కరాగము షడ్మధ్యమ్మాదై షాతులనుండి పుట్టింది. వ అల్పము.
న అంశ గహన్యానములు గఁదె. కాకలి నిషాదము. అంతర గఁధారము

ప్రపణ్ణంతాలంకారము. సంచారి మొదటి మూర్ఖున గలిగి రుద్రుని ప్రీతికై యగును. వర్షా బుతువులో దినపు చివరి జామి వీర రౌద్రాద్యుత రసముల యుద్ధ వీరమున పాడదగును. గౌదము దీనియంగము ని గ్రహన్యసాంశ ములుగా నుండును. పంచమము లేసిది కోలాహలరాగము. ఉక్క రాగమునలే అఖిలతార స్వీచములు గలది.

ఐలావము

సాధా మార్చి మాగా గస గథ సి సారీ గసారీ గమ
 మాస నిధ మధ మరీరీ రిమా గా గసా సా నగ
 మధ నిధా సాధ మారి గసా గథ నిసా సాసా
 సన గసా సనస మగరి సా సన గథా ధథ గసా సన
 ధథ నిధా ధమ ధమన్నిమ రిగ రిఱి నిధము
 ధమరి గరి మరి గసా సనగ సా సరిగ గథా
 ధని నిపాపా సన సగ సన మమగథ మమ
 ని ధథ సా సథా ధమా మథా మరిగసా గథని
 స మా మా మథా మామ థాని థాని మా మథా
 ధని ధమగా మరిగ సాధ దని సాసా సా సన
 థా గమ మని గగమ థ మరీరి మగా గసా సా
 సా సన మగమ సగమ గని థాసా సా సా [పడ్డ]
 సన సరి ధమ గగ సని థాధమా మా మా థాధమ
 మ మమమ ధమ ధమా ఇని సరి గమ గమ గరి మ
 గాగ సా గగన్ని సా మ. మ గమ గమమ గగమ మ
 గగ నిని మమ సన మమ గగ గమ స సమమ రిరి
 గ సన గగ సన ధనిని మమమ ధ ధ ధ ధ ధ ధ
 నిధ నిధ మధ ధధ నిధా మధ ధమ ధథ ధ ధ ధ
 మ సగ స ధని థ మమ. మమ మమ. మధ సగారి
 మా గా గమగ థ నీ సా సా.

కరణము

(పడ్డ) మథా మా రిగరి నిధామ మథమా రిగ సాస

గథా థ [షడ్] లథా థా సా థగరి గరి రిరి నిరి
 మా మా మమమ థనిథా మమథ థపస థథ గరి
 మా న గగ పని మని మథా సాథా నీ సాసా మాన
 నిథని థానీ సాగా థానీ సామా సాథా మాగా
 రిరి [బుషభ] రిగామా నిథానీ సాసా పగమథ
 థనిగా థాసా సాప మరిగ పగ పనిథా నీ థథ
 థ సా సాసా సాసా మగా మ గాగ నిగ వ మాగా
 సా మా మమమ థా మరి గసా పగ సాగ నీ గాసా
 మా మా గానీ [షడ్] ప సాసా గాగా గామా సా
 సా పగా సాసా గాఎ గా మమ గమ మమ
 గాసా గారి మారి మారి గసాగని [షడ్] సాసా

సురముకుట మణి గఛార్పిత చరణం.

సురవృక్ష కుసుమ వాసిత ముకుటం

శసిశకలకిరణ విచ్చురిత జాటం

ప్రపణ మత పతువతి మజమమరం

అక్షిప్రీత

సా సా థ థ మా మా మా మా	1
పు ర ము కు ట మ ణ గ	
సా పని థ సా సా సా సా సా	2
ఛా ర్పిత వ ర ణం	
సా సా గా గా సా మా గా మా	3
సుర వృక్ష కు సు మ	
థ సా సిద సా సా సా సా సా	4
వా సి త ము కు టం	
థ నీ సా గా మా థా మా గా	5
శ శి శ త ల క ర ణ	
సా సా థ నీ ప ని థ థ థ	6
చి చ్చ ర క జ టం	

సో సో పో నీ మూ గా మూ గా
 ప్ర ఇ మ త వ త వ త
 గా గా ధ తీ సో సో సో సో
 మ జ మ చు రం

25 హందోళము

దై వత్సాయ్రుర్భికవర్జ స్వరహమక జాతిజః
హిందోళకో రిథత్వక్తః షడ్నాయస గ్రహంశకః
అరోహణే ప్రసన్నాదేవ్ తుద్ధమధ్యభ్రమ మూర్ఖసః
కాకలీ కలితోగేయో వీరేరాగ్దే అద్భుతే రసే
సంభోగే విసియో కవ్య వసంత సదుద్భవః
వసంతే గ్రహరే తుర్యే మకర ధ్వజ వల్లభః
హూర్ పులక్కణో దేశీహిందోళో అప్యేషకద్వతే

ధైవత్యార్థభికలు లేని స్వరనామకలు ఆను అయిదు శుద్ధముల నుండి షడ్ కై శికాదులు వికృతము ల నుండి పుట్టినది హిందోళము. రిధలు లేనిది షడ్ము న్యాసప్రగహంశలుగా గలది. ఆరోహాలో ప్రశాంతాన్యాలంకారములో శుద్ధమధ్య ఆను [మధ్యమ గ్రామములో నాల్గవ మూర్ఖున] మూర్ఖున గలది కాకలి నిషాదము. వీర రోదార్థుత రశములలో నాల్గవ జముస స్వంతోగ శృంగారమున పొడదగు దీనినుండి వసంతరాగము పూర్తరాగము లు పుట్టినవి. దీనిని దేశ హిందోళ ఒని కూడా అందురు

ఆలావము

సా నీ పొ ప మా గ గ పొ ప సా గ నీ పొసా సాసా గా మా సా ప నీనీ
పగా సాసా మా మగ గప పని గసా పనీ పని పవ పమ మా మ
గ పని సా ప నీ మ మ సా ప నీ సా మనీ మగా మపొ పనీ ప నీ ప
ని గసా పని సా గానీ పొ గా సా ప మ గ మా గ సా ప ని ని ని
పొ ప మ గ మా. ప ప గ గ మ మ ప ప ని ని ప ని మగా గ పొ
పనిపొ. గా ప గ ప ని పని సాగా మమ గమ మగ మగమ ప మగా
పొ ప పగా సా మా మగ మమనీ పొ పొ ప మ మగా గ ప గ పొ పనిపొ.
పని మగా గ పొ ప ప. నీ పొ మగా గ మ పొ ప నీ పొ. పని మగా గ పొ
పని పొ గ మ మ పని పని ప. చి ప ప నీ పొ. సా సా పొ గ సా పనీ ప సా ప

కరణము

సగా సమ గాపా [పంచమ] [షడ్డ] సమా గసా గనీ నిపా ని పవ గగ పమ గ గాగాగా [షడ్డ] సప గా గమ పా థ మమ [పంచమ] పానిని పని సాప. నినిని సాసాసనిసా సా నిగ పానీ. సా సా సా పస ని పన నిమ గగప పన ని పన నిమ గగప పన ని పగమ నిపని సిపనీ నిపా నీ పవ గగ పగ మామా గాగ [షడ్డ] పన పన మ పమ. పాని పని మ. మామా [పం చమ] నిప నిని పని సా. పన నిప పనీ సాసా పనీ. పనిపా పపని పని పన పప పప పని. నీ మమ నిప సిప పగపగ గమ గామా ప పని మమ పన పప పప పని. గమగానీ గాగ [షడ్డ] సప మగ మగా గమ గా గమ పపగ గమ గాప ప గమగానీ గాగ [షడ్డ] సప మగ మగా గమ గా గమ పపగ పని పనీ పాగ పాగ మామా పన గగ పా పప [షడ్డ] పన గగ మమ పప ని పనీ పన గగ పగ పని సాసా.

సమావనత వక్తల మధ్యినుతజనోము వచ్చిత్తప్పమానస హంసం
ప్రియతము సహచర సహితం మదవాంగ వినాశనం నోమి.

ఆశ్వి ప్రీక

సా సా మా గా సా గా మా పో
 ప ము వ న త ప క అ
 వమ గా సా సాసా గామో మా
 వు భి వు త జ నో ము
 నీ సా పోనీ పోనీ గా పో
 తరి తు ష్టమ నీ
 నీ సో సో సనీ గా సప నీ
 పు హం వం
 నీ నీ సా గ సా నీ పో పో
 ప్రీ య త మ వ హ చ ర
 వమ గా సాసా గమ గా మా పో
 ప పో తం మ ద నాం
 నీ సో పో నీ పో నీ గ పో
 గ వి నా శ నం
 నిప నిప సాగా సా సా సా సా
 నో . . . మి.

22 శుద్ధ కై శిక మధ్యమము

శుద్ధ మధ్యమయాన్వషః కై శిక్యచ రిపోజితః
 తార సాంశ్రగ్రహోమంతః శుద్ధ కై శికమధ్యమః
 ప్రశన్నాంతావరోహిభ్యమధ్యమూర్ఖనయాయుతః
 గాంధారాల్పః కాకలీయుగ వీరే రౌద్రే అద్భుతేరసే
 చంద్రప్రియఃపూర్వయామే సంధో నిర్వహణేభవేత్
 తజ్ఞాధన్మాసికాష్టుగ్రహంశ న్యాస మధ్యమ
 రివర్షితా గపాల్పచవీరేధిరై : ప్రయుజ్యతే

షడ్జమధ్యమ జాతిచే కై శిక్షి జాతిచేతను పుట్టినది ఉద్ధ కై శిక్షి మధ్య మము. రిపలులేనిది. తారషడ్జము ఆంశగ్రహముగాఁగలది. గ న్యాసము ప్రస న్యాంతా లంకారము ఆరోహివర్షము మొదటి మూర్ఖవగలది గ తక్కువ. కొక లీ నిషాదము. వీరరౌద్రాద్యుత రసములో పొడదగినది. చంద్రీప్రేయము మొదటిజామున నిర్వహణ సంధిలో పొడదగినది. దానినుండి పుట్టినది ధన్యసీ షడ్జగ్రహంశములుగా గలది మన్యాసముగాఁగలది రిలేదు. గవలు తక్కువ ఇది వీర రసములో ధీరులచే ప్రయుక్తము

ఓంకారమూ ర్తిసంప్తం మృత్తాత్యభూషితం కళాతీతం
వరదం వరం వరేణ్యంగోవిందక సంస్తుతంవందే

అక్షిప్తిక

- 1 సాసా ధాపా మా ధా పామా
ఓం కా ర మూర్తి
- 2 ధాపా మాపా రిరి మామా
సం శం మా త్రా
- 3 నీ ధా మానీ ధానీ సా సా
త్రయ భూ షిత క
- 4 నీధా నీ సాపా సాసా
లా తీ తం
- 5 ధాధా మామా రిరి సాసా
వ ర దం వరం వ
ధా ధా మా మా గ గ గ గ
రే ణ్యం గో విం
నీ ధా మా నీ ధా నీ సాసా
- 6 క సం స్తు తం
ధా సా ధ నీ మా మా మా మా
వం . . . క

27 రేవ గుత్తము

షడ్గ్రామేరేవగుత్తో మధ్యమార్ఘభికోదృవః
 రిగహంశోమధ్యమాంతః ప్రపన్నాద్యంత భూషితః
 బుధై రుదృటచారీ కమండలాషో నియుజ్యతే
 వీరరౌద్రాదుష్టరవః పార్వతీ పతి వల్లభః
 జష్ణా దేశీరిగహంశన్యాసా పంచమ వర్జితా
 గాంధారమంద్రా కరుణేగేయా మనిష భూయసీ,
 షష్ఠుగార్థమమందు మధ్యమార్ఘభిక జాతినుండి పుట్టినది. రేవగుత్తము రిగ
 హంశములుగాగలది. మన్యాసము ప్రపన్నాది ఆలంకారము ఉదృట చారిక
 మండలాజియందు నియుక్తము. వీరరౌద్రాదుష్ట రసములలో ఉపయుక్త
 ము. శివ్పియము. దానినుండి పుట్టినిదిదేశి. రిగహంశన్యాసములుగా
 గలది. పంచమములేదు. మంద్రగాంధారము గలది కరుణములో పెడ
 దగినది. మనిషలు ఎస్క్రూవ

ఆలాపము

రిష నీరిష మగా మామా గా మా మా గ మమగ వ వగ మమగా రిరి
 రిగామమగాధ రిరినినిధాధ[పంచమ] వవనిషని మమమని పా వ వ న ని
 నిని రీరిరి ననీ నిరిమ (గాంధార) రిరి ని ని రిని రిరిమ గామధా మామా
 (మధ్యమ) గమ ధమ మగా గరిరి గామ మగా గరి రి గా మ మగా గరి
 రినిని ధనీ సారీ మగామా

కరణము

రి (ఖుషభ) రి నిధా [పంచమ] నిధధా [మధ్యమ] మపరీ [ఖుషభ]
 రిధాపా [పంచమ] నీ నీ సానీ రి సా ని రి[ఖుషభ]రిరిగ నసిధని పంచమ
 ధనిమా[మధ్యమ] మ [పంచమ] వ వ వ న నీ నిని గరి రిగ రిగ సారిరి
 సా నీ [గాంధార] రిగా సారీ సానీ నిరి పగమామారి మగరి సమగారి సని
 [ఖుషభ] రిరిరి మా [మధ్యము] గమస్తః పా [పంచమ] నీ నీ రి రి
 గామా మమ మధ మగనమ రిరి నీనీ గప [షడ్] స [పంచమ] మా వ మధ
 ధనమాస మరి పావ మగ సరీరి గసనీ నిని మరిరి గమ గరి రి మసానీ పమము

మగ మరికి గరి ని నిగ మ మరి మగ గరిరి మా మాధ నిధా, ధమధని పా పొమపొ, పసనీ ని పనీ నిగ రిగరి నీరి రిప నిని రి గారి గరి రిరి గారి పనీ లిరి మారి పనీ నిరి ని నిధ పమ మస గర్థి మమ గమ్మ నిర్థి గమ గార్థి మానీ నిమ్మగాముగాము.

రెండవ కర్తులు

[బుషథ] రిగమూ [మధ్య] గారిని పాపని పాపని పాపమూ పానిపాపని కీరి గాపా ప నిప నిర్థిగ నిరి రీరి రిరి ని మగా రీరిరి రిరి మాపాధామూ గారిరిరి మాపామరిగని ధధని పాప నిగారి గశిధ నధని వదమ వమ మరిరి గమహని పథ పని రీధధాము వగర్థి మగపామూ సామాగాము పాసామూ గామ్మావ మమ వమాధ పాధ ధపమ రీరి నీరీ గామరిగము రిగమూమూ [మధ్యము] గాధారిరి పన రిరి మానీ నిని పన రిరి నిని నిన పగ గనీ నిని పసరి పనీని పసన రి ధరిని పగము మర్థి గ పరి ని పని ధపధని పని మధాగరి మగరి మామారి పనీరి మధామ మూ

మూడవ కర్తులు

రీరి [షడ్] స రీరి మము మామవ గముమాము మగ మనీ గమ గప గము మగ రీగ రీరి రిగ (మధ్యము) మ(గాంధార) గ (బుషథ) రీ నిధ ధని [వంచమ] మపథని [మధ్యము] మమ ని ధనిపా పపని ని పనీని రిరి పనీ నిని రి రి ని ని రి రి రి రి రి మము [మధ్యము] [గాంధార] గమగాగ [మధ్యము] గగగ మమ రిధమ పథ మగ గరిరి రిరి గ గ గ మగరి మగగ రిరి నిని ధ ధ ని ని పన రి రి గ గ మగము గగమూ మామూ।

గరుఱణిఅంబు మణోహం తువటు అంగిపీట వహిహరి ఆ
ము అణు విళాసిటీ రక్షణాప్యాంగోరీ మహిస వితరణిజు

అణ్ణి ప్రిక

నీ ధా	పో	పో	నీ	నీ	నీ
గరు	అ	ణీ	అం	బము	
సౌ	నీ	నీ	తీ	తీ	తీ
ణో	ష్టో	రి	ఆ	తు	టు

1

2

సౌ గ రి మా గారీ రి	3
ఆం గీ పీ ఇవ	
గ రి సౌ సా నీ సా నీ నీ	4
ఓ హ రి ఆ	
మా మా గ గ సౌ పో నీ దా	5
ము ఆ ఇ వి శో సి హీ	
పో మా గా రి గ రి సౌ నీ	6
ర త్సు ఉ అ త్సు ఉ	
సౌ సౌ రి లి సౌ నీ సౌ రి	7
గో రి మ హీ స వి	
గ రి గ మ గ మా మ మ మా	8
ఆ ర ణి ఆ	

27 గాంధారవంచము.

గాంధారీ రక్తగాంధారీ జన్మోయ్ గాంధార వంచమః
 గాంధారాంశ గ్రహన్యసోహరిషాశ్వాభ్య మూర్ఖునః
 ప్రసన్న మధ్యాలంకారః సంచారిణి సకాకలీ
 రాహుప్రియో ఆద్యుతే హస్యే విస్మయే కరుణే భవేత్
 తజ్ఞ స్మరిత గాంధారాదేశాశ్వావర్జితర్జుభా
 గ్రహంశన్యాప గాంధారాసిమంద్రావసమస్యరా

గాంధార వంచము గాంధారీ రక్తగాంధారీ జా తులనుండిపుట్టినది
 గ అంశగ్రహన్యాపములుగలది. హరిషాశ్వాభుము మధ్యమగ్రామములోని
 రెండవ మూర్ఖున గలది. ప్రసన్నమధ్యాలంకారము సంచారివర్జముగలది.
 కాకలినిషాదముగలది. రాహు ప్రియము. ఆద్యుత హస్య విస్మయ కరుణ
 రసముల పొడదగినది. దాసినుండి పుట్టినది దేశాశ్వరాగము. ఇందు రి
 చండదు. గఅంశన్యాపములు గలది. నిమంద్రిము సమస్యరములు గలది.

ఆలాపము

గా పో సాని సలి న గమ గా గా. పో మా గా

సా సా ని సని సపము గా గా నీ ధనీ సా
నీ ధా పా నీ మా పా మా గా సని సని పగము గా

కరణము

గమ మగ నిగమా వపవనిము పామవపాపానీ ని
మధాము ధము ము గా గా గము ము గా మా (షడ్) పని
పనగగము ము ము గాగారీ గానీ సనసీ పానీనీ మప
మూగపాపగము గనిధనిసమపవపము ము గాస [షడ్]
పనిపాసాపము గపగము

రెండవ ఆలావము.

గా గా రి రి సనీ సవనీ సగా గా (పంచమ) సగా మామగ
పాధాని ధాని వమని ధని నిధనిధి పావము గా గా మసా
సామగు ధ్వని గు గా గరీ సని వని సగా వము పసగా గా

రెండవ కరణము

మగరిపసనిసిసనగాగాగముగముపగసగాగము
మగమనిధధనిమధమమపవధనినీధా (పంచమ) పా
మమపామమనిధపామమపామపవమమమపనస
పసగాగ.

పింగళ జటాకలాపే నివతంతీ జయతి జాహ్నవీ సతతం
పూర్వాహుతిరివ హుత భుజిసుపమిధ పయసః కపర్చినోపమదే

ఆష్ట్రీక

సా నీ సా గా సా గా గా గా

1

పిం గ శ జ ట క

మా పా మా పా గా గా గా గా

2

లా పే ని వ తం

గా పా సా గా గా గా గా

3

త్త	జ	య	తి	జా	హ్న		
నై	పో	మా	వమ	గా	గా	గా	గా
తీ							
	ప	త	త	ం			
గా	గా	గ	గీ	నీ	నీ	నీ	నివ
హో	ర్షో			హు	తి	రి	వ
నై	పో	మా	వమ	గా	గా	గా	గా
హు	త	భు	షీ	ము	వ	మి	థి
మా	పో	సో	గా	గా	గా	మా	గనీ
ప	య	సః		క	వ	ం	
నీ	పో	మా	వమ	గా	గా	గా	గా
నో				వ	సు	తే	

4

5

6

7

8

త్రవణ

త్రవణాభిన్న షడ్జస్ఫుభాషా ధనిసభూయసీ
ధనిసైర్వలితా థాంశగ్రహన్యసా రిషోజీత్తు
గమద్విగుణితా మంద్రదైవతావిజయేమతా!

భిన్న షడ్జయెక్కుభాషా రాగము త్రవణ ఆన్నది ధనిసలు ఎక్కును.
ధనిసలతో వలితమను గమకము ధ అంశగ్రహన్యసములు గాగలది. రిషలు
తేనిది. గమలు రెట్టింపుగా మండవలెను. మంద్ర కై వతము విజయమందు
పాడవలసినది.

ఆలావము

థ థ థ మా నీ సో నీ సో వ నీ సో సా స నీ
థ థ సో స ప ని సో ప ని థ నీ ని థ నీ
సో సో వ ని న నీ థ థ మా గ గ సో ప
ప ని థ థ మా గ మా మా నీ థ మా మ
గ గ సో ప ని థ నీ థ నీ ని ధ ని ధ న
గ మా ప న నీ నీ థ నీ ని ధ ని ధ న
ప ని థ ధ మా థ థ

రూపకము

ధని ధా గగ సానీనీ నిని పనినని ధనీని ధా ధా నమ
నీచిధా నిధా ధా ధ నగ మా మగ మగ సా సా సి సి ని గపని దని
ని ధా ధా గా ధని పని ధని ధగ పగ పని ధని మమ ధని ధా

డోబకృతి

తజ్జ్ఞాడోబకృతిః సాంశా ధా. తాదై నే^ప రిపోజైతా

త్ర్వివడ మండి పుట్టినది డోబకృతి. స అంశగా ట్రెన్యూసము గా రి ప
లు లేకుండ ఉండును.

పీ కుథము

మధ్యమా పంచమీ ధై వత్యుద్ధవః కుథో ఉవేతీ

ధాంశ్కగహః పంచమాంతో ధై వత్యాదికమూర్ధవః

ప్రపన్న షథ్యరోహిథ్యాం కరుణే మమదై వతః

ఉగేయహి శరది తజ్జ్ఞాతాథపేద్యహా లగ్-తి-క-

మధ్యమా పంచమీ ఖై వతీ జాతుల నుండి పుట్టినది కుథము. ధ
ాంశగ్రహములు పన్యాసము ధై వత్యాది మూర్ధవన గలది. ప్రపన్న మధ్య
అంకారము అరోహివ్యర్థము కలది. కరుణ మందు పొడ దగినది. యముడు
దేవత శరద్యతువునో పొడదగినది. దానిమండి రగంతిక పుట్టిది.

ధన్యసాంశ గ్రహః భూరిధై వత్తైః స్ఫురితై ర్యతా

అతార మధ్యమా పొఱపన్యసా త్రీశార్ణజ్ఞైణోదితా

ఈ రంగతిక ధ న్యాస అంశగ్రహములుగాఁగలది. ధ లు ఎక్కువ ధ
స్ఫురితములతో గూడినది. మధ్యమము తారముగా నుండ వ అపన్యాసము
గలది. అనిశార్ణజ్ఞదేవుడనెను.

తద్వా సావరీ ధాంతా గతారా మంచ్రీ మధ్యమా
మగ్రహంశా స్వల్పప్రభ్యా కరుణే పంచమోజ్ఞైతా

దానినుండి పుట్టినది సా వరి [సావేరి]థ న్యాసముగ తారము మంద్రి మధ్యము మగ్రిహంశమును వడ్డము స్వల్పము వంచము తేసిది. కరుణలో పొడక్కినది.

ఆలావము

ధమమగరీరిరివననినిధాగామపోవగమధాధ
గామమనీవనినిధావిధనినిగధాసోరిసోవనిమగాగరి
రివననినిధధధపోధపో

కర్ణము

రా [శైవత] నీ ధా (పంచమ) గామూ (బుషథ) రి రి రి గా రి (షడ్) శుధనీ నీ [శైవత] దా ధా ధా రీ రీ రి సా ని రి పని పని పదా నీ నీ [శైవత] ధా ధా ధనీ రి రి సా ని రి సా ని ధా నీ మ మ గ మ గా రీ రి సా నీ రి సా నీ ధా నీ పపమగ పమ ధా ధా। నీ నీ పని ని ధధ (షడ్) పగధ రి గ [మధ్యమ] మ నీ ని మాని ని ధధ [పంచమ] మ పని మ గా గ రి మ మ పమ గ మ ధా ధా। గా ధా పమ గ మ రి మా గా [బుషథ] రి మ గ [షడ్] సా ధా నీ ని [శైవత] ధా ధా మా ధ పరి గ మ గ ప గ మ ని ధా నీ ప ధా ప ని ప ధ మ గ రి మ మ ప గ రి గా మా రి [బుషథ] రి మ గ [షడ్] పా ధా నీ మ [శైవత] ధా మా ధ పరి గ మ గ ప గ మ ని ని ధా నీ ప ధా ప నీ ప ధ మ గ రి మ మ ప గ రి గా మా మా [బుషథ] ప ధ ని మ [శైవత] గా ప మా ప మా [షడ్] ప ధ ని ధ ని ప ని ధా ద పా।

రెండవ ఆలావము

థా థా థవ సనసన థా థ సా థా సా థనసన థా రీ రీ మమరిగ
సేసథా థా థ పదవథ వథ థమ మా మా। మా రి మా రి మా
మా థా థా థా పదణ థవ థా మా మ థా పా థా పా రీ మ రీ
పగ సే గ సే గ గ థ వథ వమ పా పా।

ప్రంభ శరణులు

ଧ ଧ ହେ ବୁନ୍ଦ ଧ ଧ ଧ ବୁନ୍ଦ ବୁନ୍ଦ ଧ ଧ ହେ ବୁନ୍ଦ ଧ ଧ ହେ ବୁନ୍ଦ ଧ ଧ ହେ ବୁନ୍ଦ

పొ ధా పొ మా మా ప రి మ మా ధవ ధవ ప మా మా వ ధ స ర
మ రి గా సా ధా మా పొ రి మా పొ పొ

యోనామ యత్ర నివసతి కరోతి పరి రక్షణం సథలు తస్య
ముగ్రే వసనిచ హృదయే దహసిచనతతంనృతంసాని

ధ ధ సొ సొ ధ ధ రి రి	1
యో సొ మయ త్ర	2
ధా ధ ధ ధ పొ ధ పొ మా	3
స రి ర రక్షణం స	4
రి రి మా మా పొ ధ పొ మా	5
ప రి ర రక్షణం స	6
పొ ధ పొ మా మా మా మా మా	7
ఖ లు త స్య	8
రి రి మా మా ధ ధ పొ మా	9
ము గే వ ప సి త	10
పొ మా పొ పొ ధ ధ పొ మా	11
హృ ద యే ద హ సి త	12
పొ ధ పొ మా సా రి సా రి	13
ప త తం నృతం	14
పొ పొ సా పొ పొ పొ పొ	15
పొ సి భోగ వర్ధనీ-	16

విభాషా కకుభే భోగవర్ధనీ తారమంద్రగా
దైవతాంశ గ్రహన్యసా గాటవన్యసారివర్షితా
ధనిత్యాం గమపైరూపి వైరాగ్యే విసియుజ్యతే

కకుభ మందు పుట్టినది భోగవర్ధనీ విభాషా రాగము. గ తార మంద్ర
ములు ధ ఆంశ గ్రహన్యసములుగా గ అవన్యసముగ రిలేటుండ ధని
గ మ పతుఎక్కువగా ఉన్నది. వైరాగ్యములో కొడదగినది.
గ మ పతుఎక్కువగా ఉన్నది. వైరాగ్యములో కొడదగినది.

గౌంధర్వ వేదము

అలావము

థా థా థ గా మా పొ న వ మ ము పొ పొ వ మ మా గా మా నీ
థా న నీ గా న నీ। థా పొ మా గా మా నీ థా పొ మా థా థ వ మ ధ
మ మ థా థ గా పొ మా గా మా పొ పొ వ గా చు వ గ మ నీ థా న నీ
గా న నీ ధ వ మా గా మా నీ థా థా। థ వ మ ధ వ మ థా థా।

రూపక ము

గా మా థా పొ మా గా మ గ మ ధ ధ న ని చు [షష్ట] వ చ చ నీ
చ వ వ గ గా మ థా పొ మ థా పొ మ ధ ని థా థ నీ సా ధ ద ని
ద మ వ వ మ మ ధ గా గా। మ గ మ మ మ ధ న ని చు [షష్ట] వ ధ ధ
నీ న ని ధ మ వ వ వ గ గా మ థా పొ ను థా వ మ ధ స థా

వేలావతి

తష్ణా వేలాకతీ తారథాగమంద్రా సమస్వరా
థాద్వంతాంశా కంపష్ట్టా విప్రలం భేషరి ప్రియ
పంచమాంశ గ్రహన్యసా

దానినుండి ట్రైనది వేలావతి గ తారముగ మంద్రము సమ స్వరమురు దా
దులు న్యాసాంశములుగ షష్ట మకంసము షరికి ప్రియము. విప్రలంభమున
పాడఁదగినది.

ప్రథమంజరి

పంచమాంశ గ్రహన్యసా ధరి తారగమోత్కులు
గమంద్రాచోత్సు వేగేయత్క్షేః ప్రథమామంజరి

పంచముము ఆంసుగ్రహన్యసములుగ ధరి తారము గమలు ఎక్కువగ
గ మంద్రము గమన్నది. ప్రథమా మంజరి ఉత్సవమున పాడదగినది.

బంగాలీ

ధన్యసాంశ గ్రహభాషా బాంగలీ భిన్న పడ్జా
గాటవన్యసాదీర్ఘరిమా ధమంద్రోదీపనే అవేత్

ధన్యసాంశ్రగహమఃలాగ మన్మది. భిన్నపడ్డమున పుట్టిపడి. గ ఆవన్యసముగ గలది. రిమలు ధీర్ఘములుగా ధ మంద్రముగా మన్మది. బాంగలి ఉద్దీపమున పొడదగినది.

ఆలాపము

థాగ గా ధ ధ నిగా ధ గా గా గ మ సా మామా మామ మా ధా మాగా నా గా ప పరీ గా మా పమ గరి పసీ రీ మరీ గా ప సీ పాసా । ద పథా నీ నీ ధా ధమా ధా ధ ధ ధ న మా ధా నీ గా । గా గాగ మమా పన మా సా సా సా పమా ధా మా మ గాగా పసరీ గా మా ప మగరి పసీ రిగారీ పని సాసా । పథా నీ నీ ధా ధమా ధాధా ।

రూపకము

ధ మ గమ మ ధ ధమా మా గమా పడ్డ పన ధా ధా ధాని పనీ సా మమ ధ మధా ధా ధా ధసీ నీ గా ధమా పన రీరీ గగమ మపప మమ పపరి రిప పరీ రీ గగ రీ రీ [పడ్డ] పన నీ నీ ప ని శా సా ధమ గమ ధగమ పనీ ధా ధా ధా నీ సా నీ సా మ మధ మ ధా ధా ।

ఆడి కామోదిక

ఆడికామోదికా ఔజ్ఞాత్రేషంశన్యాసదైవతా
పమందాతారగాంధారా గుర్వాజ్ఞాయాంసమస్వరా

వానినుండి పుట్టినది ఆడికామోదిక ధ గ్రహం శన్యాసములు గగలది మ మంద్రము గ తారము సమస్వరములు గలది గుర్వాజ్ఞాయందు పొడ దగినది.

వేగరంజి

టక్క భాషా వేగరంజి నిమంద్రా ధ ప వర్షితా
సాంశ గ్రహంతా మానేస్యాన్ని పడ్డరిగమైఖపుః

టక్కభాషలోనిది వేగరంజి. ని మంద్రము ధ ప లు లేనిది న అంశ గ్రహ న్యాసములు నిపచిగ మలు ఎక్కువగా మన్మది మానమందు పొడదగిసది.

ఆలాపము

సౌ సౌ న నీ సౌ రి గా నీ గ గ మ ష సీ గ్రా న గ సౌ న నీ సౌ రీ నీ సౌ రీ స గ స వ సౌ వ సీ సౌ రీ నీ ప రి నీ సౌ రి ప నీ సౌ సా మా మా గ గ గ గ రి ప నీ సౌ నీ సౌ రి సౌ రి స రి సౌ రి ప నీ ప నీ సౌ సా ము గా గ గ గ గ రి ప నీ సౌ నీ సౌ రి సౌ రి స రి సౌ రి ప నీ ప నీ సౌ సా

రూపకము

మ మ మ గ గ రి రి ప న నీ నీ న నీ (షడ్) ర నీ ప రి గ రి గ గ గ నీ ప గ రి మ సా మా గ గ రి రి సా రి ప నీ నీ నీ నీ (షడ్) ప ప (ఖుషథ) రి గ మ రి ప రి గ మ మ రి గ రి నీ సా మ మ రి గ సా సా

ఖా గాంధర్వమీ

నాగధ్వనిం తదుదుర్మాతం షడ్యాన్యస్తగ్రహంశకం
ధవత్యక్తం రసేవీరే శార్టజ్ఞదేవః సమాదిశక్త

దానిమండి పుట్టినది నాగధ్వని. షడ్ము న్యా ప గ్రగ్రహంశములుగఁ గలది. ధవలులేవు వీరరసమున ప్రాంతధన్యున్నని శార్టజ్ఞదేవుడనెను.

ప్రీ సాపీరము

షడ్ముధ్వముయూ స్తుష్టః సాపీరః కాకలీయుతః
గాల్పః షడ్జగ్రహస్యసాంశకః షడ్జాది మూర్ఖునః
ప్రపన్యాద్వావరోహిత్యం ఘంయతానాంతపస్యినాం
గృహిషాంచ వ్యుషేశా దో రసే శాంతి శిష్ప్రేచ్యుః
ప్రయోజ్యుః పశ్చిముయూ మేభ్రిరైర్థైర్థైత్తిద్యు తైరసే

షడ్ముధ్వముచే పుట్టినది సాపీరము. కాకలి నిషాదము. గ తక్కువ. షడ్జ గ్రగ్రహస్యసాంశములుగఁ గలది. షడ్జాది మూర్ఖునలు గలది. తాపస్సులు

గుహన్నులు ప్రవేశించునపుడు శాంత వీరరౌద్రాద్యుత రసమీలందు చివరి కాముని పొడదగినది. శివప్రియము.

ఆలావము

సే న పో వ ధా నీ ధా పో వ ధా సో న పో వ ధా సో పో వ ధా ఉ
గా రి మా గా రి పు ని ప పో ధా న ని సో మా మా మ గా రి రి మా
పు పో వ ధ ని ధా పో వ ధా సో న పో వ ధా ధ గా రి మ గా గ కి
న ని ధా ధా పో సో న నీ సో సో|

మమ పమమ [షడ్జ] వన సాగగరీగసో పన వధధనినిధని
 ధని ధాధవా వవవ ధధద పనిసోసో పనపనమ [షడ్జ] వన
 పనగపన మరిగ పనగద ధని ధధగపనప ధని ధ
 జని ధని ధధ [పంచమ] పోవవరి వవని ధధ పసో పన ధమ
 రి రి ధమ రి రి ధనపపా ధధనిగధధపనని ధ పని ధని
 ధ పో పోవవవ [గంధార] గాగగమరిపగపని ధనపా తవ
 ధధపని సో పనపవవని నిని [షడ్జ పనప రి రి రి రి వరి
 పో ధధపని సో పదమరిధమ మారి రిగపనగధధని ధ
 ధగపన ధధని ధని ధని ధ దవ ధర రిని ధధధగరి మగరిప
 ని ధపని ధని ధ వవధరిని ధపనధగరి మగరి మగరి నని ధ
 పమావవ ధధపని సో

కరణము

[షడ్జ] ప [పంచమ] నీ థా థా నీ [పంచమ] నీ థా థా థా నీ [షడ్జ] ప
నీ కి రి రి వ వ ని థా థా థథ థస ప థ నీ థ పో। వ వ ని థ వ త
ని రి రి గ రి మ రి సా సా మ మ రి గ సా వ వ వ ప స రి గ సా వ వ ని
థ [పంచమ] థా ని [షడ్జ] ప వా మ మ న వ వ వ మ వ సా వ వ రి గ
గ వ గ సా గ వ గ వ గ వ ని థ ని థ ని థ నీ పో। వ గ ర గ వ
వ రి వ గ వ గ సా గ వ గ వ గ వ ని థ నీ థ ని థ ని పో। వ గ
థ గ వ గ గ గ గ ప ప రీ [షడ్జ] ప ని థ పో పో పో థ పో థ ని
ని [షడ్జ] ప మా మా మా గ గ రీ [బుషథ] రి రి మ మ మ థ మ మ

మా సౌ వ [వంచము] థా సౌ థని ని పా నీ థ పొ రీ వ వ వ థ థ ద న
న స న థ థ థ థ మ మ మ రి రి రి రి గరి గరి గ న థ ని
థ సౌ థని థ థ రి వ వ వ వ థ థ థ ద ని ని [వంచము] వ మ ద థ
థ ని [షడ్జ] సౌ సౌ।

తరుణ తరు శిఖరకుసుమ భరనమిత మృదు సురభి పవన
ధృతవిటపేకాననే కుంజరో భ్రమతి మదలిత లీలాగతిః

ଓঁ পি

37 సౌమ్య

నొ వీరీవా తద్భువా మూల భాషాబహుళమధ్యమూ
ష్ట్రాద్యంతాత్ర సంవాదఃసంధయోరిధయోరపి

సౌమీరమునుండి పుట్టినది. మూల భాషారాగములోనున్నది. మధ్యమము ఎమ్మువ షడ్జముగ్రహమ్యాసముల్కా గలది. సధ అకు సంవాదము

రి ధ లకు వికల్ప సంఖాదము

సా సా సా పొ నీ ధా సా సా మా ధా నీ ధా పొ పొ ధా మా ధా
వ మ ధా ని ధా సి రి గా రి మా గా రి సా సా మా ధా నీ ధా సా సా

వరాటిక

తష్టావరాటికానై వ వటుకి ధనిపాధిక
సన్యాసాంశగ్రహః తారములై శాంతే సియుజ్యతే
హిందోళే పింజరీ భాషా గాంశాసాంతానివర్జితా

సాపీరమునుండి వరాటి పుట్టినది. వటుకి అనికూడా పేరు. ధనివలు ఎక్కువ
వ న్యాసాంశగ్రహములుగాఁ గఱది. తారములైన సధలు గలది. శాంత
మున నుపయోగించ దగినది. హిందోళము నందుపుట్టినది పింజరి. భాషా
రాగము గ అంశము వ న్యాసము ని లేనిది పింజరి

గ గ రి సా ధా రి సా సా రీ గ గ మా మా రి రి సా ధా సా పొ మా గా
పొ ధా సా రీ గ పొ మా గా రి సా సా ని సా ధా సా సా రీ గ సా రీగ
గా మా మా గా రి సా రీ రి గం రి నరి మా పొ ధా పొ పొ రి గ
మారి రిసా।

సట్టి:- తష్టా సమస్వరాసట్టా తారగాంధారపంచమా
సన్యాసాంశగ్రహః మంద్రసిషాదాతారదైవతా

దానినుండి పుట్టి నమ స్వరములు గేలది సట్టి. గవలు తారములు. సన్యా
సాంశగ్రహములు సిషాద మంద్రము ధ తారము

కర్మాట బంగాళము

అంగం కర్మాట బంగాళం వేగరంజ్యః పవర్జితం
గాంశం సాంతం వ శృంగారే వత్తి త్రీకరణేశ్వరః

వేగరంజికి అంగము కర్మాట బంగాళము వ లేనిది. గ అంశము. సన్యా
సమున శృంగారమువ పొడ్వలెనని శారజ్ఞదేవుడనెను.

ఇ వి భాషాంగములు

* * *

ఇంక క్రియాంగములు

రామకృతి

ఆవధచమంతారమందా షడ్జ న్యాసాంశక్రగ్రహః
రిష్ట్రాభ్యధికా థీరై రేషా రామకృతిర్మతా

వంచముము వరకు తార మంద్రస్వరములు కలిగి షడ్జము న్యాసాంశ గ్రగ్రహములు గలదై రిషలు అధికమై యున్నది రామకృతియని థీరులనిరి.

గౌడకృతి

షడ్జాంశ గ్రగ్రహణన్యాసా మతారాం మవ భూయసీం
రిథత్యక్తాం వమందాంచత్స్థాం గౌడకృతిం విదుః

షడ్జము ఇంశగ్రగ్రహన్యాసములు గమ తారముగా మణులు ఎక్కువగా రిథలు లేకుండ వ మంద్రముగానున్న దానిని, దానిని తెలిసినవారు గౌడకృతియనిరి.

నిమందా మధ్యమ వ్యాప్తా రిథత్యక్తా సమస్వరా
సన్యాసాంశా ధ గ్రగ్రహచవీరే దేవకృతిర్భవేత్

నిమంద్రము మధ్యమము ఎక్కువ రిథలు లేకుండ మిగిలినవి సమస్వరాలు. సన్యాసాంశములు ధ గ్రగ్రహము గలది. దేవకృతి. ఇది వీరమున పాడదగినది.

ఇవి క్రియాంగములు

* * *

వరాట్య పొంగములు కొంతలీ వరాటీ

స్వీర్వరాట్య ఉపాంగాని సన్యాసాంశగ్రగ్రహణి షట్
సమందా కొంతలీ త్రత నిభూరిః కంపథా రత్తా

వరాట్య పొంగములు సన్యాసాంశగ్రగ్రహములు గలవి న మంద్రముని ఎక్కువ ద ధ కంపము రతి యందు పాడ దగును.

వరాటీ ప్రదావిడి భూరి నిమందార్థమై స్వర్ణరితర్షభా
వరాటీ స్తోంధవీ భూరి గాంధారో స ధ కంపతా
తార్జుదేవేన గదితా శృంగారే మంద్రమధ్యమూ

మంద్రమై నీలు ఎక్కువ రి కంపము గలది దార్చివిడ వరాటి గలు ఎక్కువ పుధ కంపములు గలది సైంధవ వరాటి మంద్ర మధ్యమము శృంగారము పొడ గగినదని శార్క్ష దేవుడనెను.

మండితా ధనిథై ర్మందై ర్మందై వరాటిక
హీతస్వరా ధమందా కంవ వ వసాహత పంచమా
స్వాత్మప వరాటి తు ధ మంద్రా కంపసోరుపా

మనిధ లు మంద్రముగా నున్నది. అవస్థాన వరాటి ధ మంద్రము కంపించు వసులు కొట్టబడిన వగలది వత స్వర వరాటి ధ మంద్రము న కంపము వే ఎక్కువ గలది వ్రతావవరాటి.

ఇవి వరాటి శాపాంగములు

* * * *

తోడియుపాంగములు

రివత్యక్తాతు తోడ్యేవ చాయా తోడితికీర్తితా
తోడ్యేవ తాడితా గాల్మా తౌరుష్మి నిధ భూయసీ

రివలు లేని తోడియె చాయా తోడి. తాడిత స్వరములుగ తోడియె గలు తప్పువ గాను ని ధలు ఎక్కువగానున్నచో తురుష్మ తోడియగును.

గుర్జరియుపాంగములు

పంచమేనోజ్ఞితా మంద్ర సిపాదా తాడి తోత్సవే
గీయతా మృషథాం తాంశా మహారాష్ట్రీతు గుర్జరి

పంచములు లేనిది మందనిషాదము. రిన్యసాంశము గలది తాడితోత్సవము వ పొడదగినది. అది మహారాష్ట్ర గుర్జరి.

సౌరాష్ట్రగుర్జరి

గుర్జరో రికంపా స్వాత్మోరాష్ట్రీ గుర్జరీ భవేత్
దక్షిణాగుర్జరి కంవ మధ్యమా తాడితేతరాః

ఱ కంపము గలది సౌరాష్ట్ర గుర్జరి. మ కంపముగలిగి ఇతరములు తాడితము ఱ గలది దక్షిణగుర్జరి.

వేలావతి యుపాంగముతుచ్ఛి
 మధ్య క్రాందోళిత సపా ధన్య సాంశ గ్రహస్మితా
 విప్రలంభి భవేత్ తుచ్ఛిత్య వోచత్ సోదలాత్మజః

మలేనిది సవలు అందోళితములు ధన్యసాంశ గ్రహములుగ విప్రలంభమున
 పాదదగినది తుచ్ఛిరం అని శార్ఙ్గదేవుడనెను.

ఖంధా ఇతి

ముధ్యమేన నిషాదే నాందోళితా త్వత్ వంచమా
 ఖంధా ఇతిస్త దంశాంతా శృంగారే వినియుజ్యతే

మనిలు అందోళితములు. వ లేనిది. ని అంశన్యసములు గలది. ఖంధా ఇతి
 అన్నది శృంగారము న పాదదగును.

ఛాయూ వేలావలి

ఛాయూ వేలావలీ వేలావలీవ త్వంప్రమంద్రమా
 సైవ ప్రతావ హర్ష స్వయదాహతా రి వ పర్మితా
 వేలావలి వలెకంపించు మంద్ర ముధ్యముము గలది ఛాయూ వేలావలి ఆదే రివ
 లు లేకుండ ఆహితమైనచో ప్రతావ ఛాయూ వేలావలియగును.

భై రవి

ధంశ న్యాసగ్రహతారమంద్ర గాంధారశోభితా
 భై రవీ భై రవో పాంగం సమశేషస్వరాథవేత్
 ధ అంశ న్యాసగ్రహములు గలది. తారమంద్రమై గ గలది. శేష స్వరములు
 సమముగా నున్నది భై రవి. భై రవోపాంగము
 కామోద్యాసింహలి

కామోదోపాంగమాభ్యాతా కామోద సింహలీ బుటైః
 కామోదలక్ష్మోపేతా మముంద్రా కంప్ర దైవతా
 ఛాయూ నట్టాతు నట్టివ మంద్ర వంచమ భూషితా
 నట్టోపాంగము నిషాదేవ గాంధారేణ కంపితా

మముంద్రముగ్గా గ్రుల దైత్యము కంపితముగ్గల కామోద లక్ష్మణము గలది కామో
 దోపాంగము కామోద సింహలి. మంద్ర వంచమ ము గలది నట్టయే ఛాయూ
 నట్ట అది సిగలు కంపనములు గలది. ఇదినట్టో పాంగము.

కోలాహల- కోలాహలా టక్కుభాషా స్ట్రగ్జంశాపవర్జితా
సధమంద్రా మభూయష్టా కలహేగమ కాస్యితా

కోలాహల టక్కు భాష స్ట్రగ్జంశములుగలది ప లేసిది న ధ లు మంద్రము
మ ఎక్కువ కలహమున పాడదగినది గమకముతో గూడినది.

ఆలాహము

సా సా సా సా మా సా సా ప సా రి గా మా మా మ గా రి స రి రి ధ
మా రి గ రి ధ మ మ గ మా మా రి ధా సా ధా సా గా రి మా ధ గా
మ రి గ సా సా సా ప ని గ సా రి మా మా మా మా రి గ రి ధ మ
ధమమారీధ సా గా నీ ధా సా మా రిమాధాగాసా।

రూపకము

రీగ శధ సరీ మమ దమ గమ గామ సరీ సనీ ధా సా రీగ రీగ మా ధ ధ సా
స స ప గ రి మ మ ధ మ గ రి ప నీ ధా స రి గా మా ధ మ రి గ మ
సా ధ నీ ధ స రి గా మా మ గ మ ధ మ గా రి స ని ధా స రి గ సా
మా గ రి మా రి సా సా।

రామకృతి-

తజ్జారామకృతి రీయే మాంశా సాంతాపవర్జితా
భాషాంగత్యే అస్య పాంగత్యమతి సామీప్యతోత్రీవ
శార్జ్జదేవేన నిర్మితమన్యతాం హ్యహ్యతాంబుధైః

ఆకోలాహలమునుండినది రామకృతి. వీరమున పాడదగు మ అంశము నన్య
సముప లేనిది భాషాంగమైన మ అలసాలీమీప్యమును బట్టి ఇక్కడ ఉపాంగ
మైనది. శార్జ్జదేవుడిట్లు నిర్మితయించెను. ఇట్లే ఇతరములు బుధులూహాంపవలెను

ఛేవాటి- హిందోశ భాషా ఛేవాటి గా వన్యసా ధభూయసీ
రిహి నాంశ గ్రహన్యస పడ్జా సగమ మంద్రభాక్
సగతారోత్పవేషస్య గేయా గమక సంయతా

ఛేవాటి హిందోశభాషారాగను గ అపన్యసను ధ లు ఎక్కువ రి లేనిది పడ్జ
ము అంశగ్రహన్యసనులు సగమలు మంద్రము సగలు తాళము ఉత్ప
వమున హస్యమున పాడదగినది గమకముగలది.

వల్లాతాత-

వల్లాతాత దుపాంగంస్యాద్యి హీనా మంద్రధై వ
స్యాసాంశగ్రహోగీయాశృంగారే శార్జణీరితా

వల్లాత చేపాటికి ఉపాంగము. రి లేనిది ధమంద్రము స న్యాసాంశగ్రహము లుగు గలది. శృంగారమున పాడదగునని శార్జణీదేవుడనెను.

31 వంచము

మధ్యమా వంచమీ జ్ఞాతః కాకల్యంతర సంయుతః
వంచ మాంశ గ్రహన్యాసోమధ్య స ప్రకవంచముః
హృష్యకా మూర్ఖునో సేతుగేయుః కామోదిషై వతః
చారు సంచారి వర్షశృంగీశ్నే అహ్నిప్రహరే అగ్నిమే
శృంగార హస్యయోః సంధాన వమర్మే ప్రయుజ్యతే

మంధ్యమా వంచమీ జ్ఞాతి మండి పుట్టినది వంచము. కాకలి నిషాదము అంతర గాంధారము వంచము అంశగ్రహన్యాసములుగలది. మధ్యస్తాన మందున్న వంచము గలది. హృష్యక అను మూర్ఖున గలది. కామాదులు దైవతములు సంచారి వర్షము గ్రిష్మమున దినపు చివరి జ్ఞామున శృంగార హస్యములందు అవమర్మ సంధిలో ప్రయోగింపబడును.

అలావము

సొ ధా మా ధా నీ ధా పొ పొ। వదనీ రి మ వ ధ మా ధ ని ధ పొపొ
రీగా సొ సొ మా వ మా గా రీ రీ రీ మా వ ధా మా వ ని ధ పొ పొ।
సొ గా నీ ధా వ వ ని రీ మా పొ ధా మా ధా పొ పొ

కరణము

పొ వ ధ వ ధ మ ధ ధ ని ధ పొపొ। పొ పొ ధ ని రి గ పొ పొ మ ధ
ని ధ పొ పొ ధ ని రి రి గ గ న న గ గ రి రి రి మ మ వ వ ధ మ
ధ మ ధ ధ ని ధ పొ।

జయని విషమ నయన మదన తను దహనవర వృషభగమనపురదహన
నతకలభువనసిత కమల వదన భవమమభయ హరభవకరణం

అష్టిప్రక

సా పా సా సా రి రి గా పా 1
 ఇ య వి ష మ న య న
 మ గ స మ గ రి రి రి రి 2
 మ ద న త ను ద హ ష
 మ సా సా సా రి రి గ సా 3
 బ ర వు ష భ గ మ న
 మ గ ప మ గ రి రి రి 4
 బ ర ద హ ష
 రి రి మ మ పా మ ధ మ
 న త స క అ భ వ వ 5
 మ ధ సా సా నీ ధ పా మ
 సి త క మ అ వ ద న
 ధ నీ రి మ రి మ పా పా 6
 భ వ మ మ భ య హ ర
 ధ మ ధ నీ పా పా పా పా 7
 భ వ త ర ణం 8

దక్షిణాత్మాభాషా,

తద్వాషా దాక్షిణాత్మాస్విట్రగ్రహంశన్యాసమైవతా
 బుషభోచ్ఛాయ మవన్యాసస్తూరా నిపమదైవతాః
 ప్రియస్నృష్టోనియోగో అస్య విభాషాంధాశి కామతా
 వంచమంశగ్రహన్యా పొభూరీతరస్వరా
 తారధామంద్రష్టావ ధావన్యాసాగవర్జితా
 వియు క్తుబంధనేగేయాశార్ణంజీదేవేనకీర్తితా

నిభాషారాగము దాక్షిణాత్మ్య ధగ్రహంశన్యాసములుగ రి అమ్యాస ని వ
 మధుతారములు ప్రియస్నృష్టియందు పొడబడును.

అంధాశిక-విభాషారాగము

వ, అంశగ్రహన్యాసములు గలది ఇతర స్వరములు ఎక్కువ ధతాదులు షద్వి

ము. మంద్రము ధ అవన్యాసము గ లేనిది వియక్త బంధన మందు పాడదగినది.

అలావము

పా పా ధా పా సి రీ రీ గరి మరిగవగగనీ సా నీ మా నీధా పా పా ధా సనీ రీ రీ రీ గరీ సగారీ సనీ రీ రీ రీ నీ నీ గవనీ-ధనీ నీ సా నీ సా నీ మా గరీ రీ రీ మరీ సనీ నీ ధని ధాపానీ ని ధా పా వమధా పా సా పా ధా సనీ రీ రీ రీ రీ రీ గరి-గగ పా పా నీ ధా పా పా పా

రూపకము

పవ ధధ సనీ రీ గరీ సనీ ధనీ నీవ వధ ధధ ధన నీరి రీగ నీస రీగ నీ న నీ ధా నీస పాపా

ముల్లారి- ముల్లారి తదుపాంగంసాద్ధహీనామంద్ర మధ్యమా
వంచమంశగ్రహన్యసా శృంగారే తాడితామతా

ముల్లారి అంధాళి కుపాంగము. గ లేనిది మంద్రమధ్యమము గ మరిస అంశగ్రహన్యసములుగా గలది. శృంగారమున తాడిత యగును.

అంధాళ్య పాంగం ముల్లారః షడపంచమర్జితః
ధన్యసాంశ గ్రహో మంద్ర గాంధారస్తార స్తుమః

అంధాళికి ఉపాంగము ముల్లారము. షడ వంచమములు లేనిది. ధ న్యస అంశముగా. గలది మంద్రముగాంధారము. స్తుమమగు సిషాదము తారము

కర్మాట గౌడము

గేయః కర్మాట గౌడస్తు షడన్యపగ్రహంశకః
స వీవాందోళితః షడై దేశవాలోరిపోజైయైతః

షడమున్యస గ్రహంశములుగాంబాదదగినది కర్మాటగౌడము

దేశవాళ గౌడము

షడైమున అదే ఆందోళితమై రి వ లు లేనిది దేశవాళ గౌడము

తురుష్ణి గౌడము

గాంధార బహుళో మంద్రతాదితోరి ఫవర్జితః
నిషాదాంశగ్రహన్యాస స్తురుషోన్మి గౌడ చ్యాచతే

గలు ఎక్కువ మంద్ర స్వరములు తాడితములు రి వ లు లేసిది. ని ఆంశగ్రహన్యాసములుగలది తురుష్ణి గౌడముః

ద్రావిడగౌడ

గాంధార తిరిషోవేతః ప్రపస్తురత్స్తుడుపంచమక్
గేయోద్రావిడగౌడోయంగ్రహంశన్యాస సత్తమక్

గరితిరివ = (వక్రోగ్ంధారణ) మాలుగలది. స్ఫురించు సవలు గలది నిగ్రహంశన్యాసములుగలది ద్రావిడగౌడము

తీర్టిరాగము

పడ్జే షాడ్జీ సముద్రాతం తీ రాగం స్వల్పపంచమం
సన్యాసాంశగ్రహంమంద్ర గాంధారం తారమధ్యమం
సమశేషస్వరోవీరే శాస్త్రి శీకరణాగ్రథీః

షాడ్జినుండి పుట్టినది తీర్టిరాగము వ స్వల్పము సన్యాసాంశగ్రహములు
గలది. మంద్ర గమతారము మిగిలిన స్వరము సమమువీరమందు పాడవలెను.

బంగాలము

పడ్జు గ్రామే మంద్రహీనః పడ్జుమధ్యమయాకృతః
బంగాలో ఆంశగ్రహన్యాస పడ్జుముల్యాఖిల స్వరః

పడ్జు గ్రామమున మంద్రములేదు. పడ్జు మధ్యమచే చేయబడినది స ఆంశగ్రహన్యాసములు మిగిలినవి సమము. ఆది బంగాళము.

రెండవ బంగాళము

మధ్యమేకై శిక్షి శాతః పడ్జన్యాసాంశకగ్రహః
బంగాళ స్తార మధ్యస్త వంచమఃస్యాత్మమస్వరః

మధ్యమ గ్రామమున కై శిక్షి నుండి పుట్టినది రెండవ బంగాళము. స న్యాసాంశగ్రహములు తార మధ్య అందు వంచమము స మ స్వరము

మధ్యమషాడవము

బుషథాంశ వంచమాంతః స్వాదవన్యాసధై వతః

వీర రౌద్రామృతరసః పొలోప్ర మధ్యమషాడవః

రి అంశము వన్యాసము ధ ఆవన్యాసము వ తక్కువ. వీర రౌద్రామృత రస ములు దలది మధ్యమ షాడవము

శుద్ధభై రవము

దై వతాంశ గ్రహన్యాస సంయుతః స్వాత్పుమస్వరః

తారమందోర్చియమాషడ్గాంధారః శుద్ధభై రవః

ధ అంశ గ్రహన్యాసములు గలది. సమస్వర న రి గలు తార మంద్రములు.

గలది శుద్ధభై రవములు

మేఘరాగము

షడ్జే ధై వత కోద్మాపతః షడ్జ తారసమస్వరః

మేఘ రాగో మంద్రహినోగ్రహంశ న్యాసధై వతః

షడ్జ గ్రామమున ధై వత్తి శాతి నుండి పుట్టినది మేఘ రాగము. మంద్రము లేదు

ధ గ్రహంశన్యాస ములు గ గలది.

షడ్జే షాడ్జిథవః షడ్జగ్రహంశాంతోనిగోత్సటః

శోమరాగో స్వృంతో వీరే తార మధ్యమఃమధ్యస్త

షడ్జగ్రామమున షాడ్జినుండి పుట్టినది శోమ రాగము. సగ్రహంశ న్యాసములు గలది. నిగలు ఎక్కువ మతారమధ్యస్తాయిలందున్నది వీరము నఁశాండగును.

కామోదః-

తార షడ్జగ్రహః షడ్జే షడ్జే మధ్యమి కోద్మః

గతారమంద్రోకామోదోధాంశసాంతః సమస్వరః

తారషడ్జముగ్రహము. షడ్జగ్రామమున షడ్జ మాధ్యమిక జాతినుండి పుట్టినది కామోదము. గతారమంద్రము ధ అంశసాయసము మిగిలినవి సమస్వరములు

రెండవ కామోదము

షడ్జే షాష్టిభవః షడ్జ గ్రహంశస్యసంయుతః
సమస్వరో ఆన్యః కామోదో మంద్రగాంధారసుందరః

షడ్జగ్రామమున షాష్టి జాతి మండి పుట్టినది. సగ్రహంశస్యసములు గలిగి సమస్వరమై మంద గాంధారము గలిగినది రెండవ కామోదము.

అము వంచము

గాంధాంశగ్రహస్య సోమంద్రీ మద్య సముద్రవః
సిగతారో మంద్రహోరాగః స్యాదామువంచమః
శార్జ్ఞ దేవేన గదితోహస్యాద్యుష్టరసాశ్రియః

గ అంశ గ్రహస్యసములు గలిగినది మంద్ర మధ్యనుండి పుట్టినది. సిగల తారము మంద్రము లేనిది అము వంచము. ఇది శార్జ్ఞ దేవుడు చెప్పేను. హస్యాద్యుష్టములకు ఆశ్రియము

కై శికి

శుద్ధ వంచమ భాషాస్యాత్ కై శికి మహభాయసీ
వస్యసాంశగ్రహమాహస్యసాసగమతారభాక్
శుద్ధ్యయం వినియోక్తవ్య భాషాంగంకి చిదూచిరే
సమస్వరారితారా సామ మంద్రాచోత్పథవేత్

శుద్ధ వంచమ భాషారాగముకై శికి మహములు వ స్యాసాంశ గ్రహములు గ మ అవస్యసము తారస్తాయులో సగములు గలిగినది. శుద్ధ్యలో ఉపయోగించవలెను. దీనిని భాషాంగమని అన్నారు. సమస్వరములు గలది తారి గలది సామ మంద్రమైనది ఉత్పవ్యములో ఉపయోగించవలెను.

సౌరాష్ట్రీ

వంచమా దేవ సౌరాష్ట్రీ భాషాపాంత గ్రహంశక
రిహీనా సగధ్యాస్తారా మమంద్రా సపథూయసీ
సియుక్తాసర్వభావేషు మునిభిర్గమకాన్యితా

వంచమము నుండి పుట్టినది సౌరాష్ట్రీ వ్యవ్యాసగ్రహంశములుగా గలది
రి లేనిది. సగధలు తారము. మ మంద్రము. స వల్యువైక్షువగలిగినది.
సిర్వేదాది వర్యభావములలో పాడవగినదని మునులనిరి. గమకముగలది.

ఆలాపము

ప్రాప్తా ప్రాప్తమృధ్నీ స్తాస్తాస్తాన్తస్తాగ్నిస్తాస్తాస్తాన్తిగా నీ గానీ ధ
ధా ధ్యధ సా స ప్రాప్తస్తాప్తవధ్యాప్తా ధా ప్రాప్తమృప్తా మధ్యీ మూధ్యీ
సాస్తా స నీ గా నీ గా స్తాస్తాస్తానీ గా నీ ధా ధ్యధ ధ్యధ్యాధ్యము మ ప్రా
ప్తవ ధాప్తా ధాప్తా మూమూ. మధ్యీ మధ్యీ. మా ధని సా సాప్తమ్యీ నిధా
పమ ధావ మధప్తాప్తా

రూపకము

ప్రా వమస నీ సా సనీ సద గసనీ గగనీ నీగ మగ నీధా ధావ ధధ మధ
పసా ప్రాధా ప్రాధా ప్రామా మూమూ మమ ధమ ధధనీ సా సని గగ సాస నిధ
ధవ నిధమప్రా పమ ధధ పమ ధవ్యమ ధధ దగ్నమనీ ధధప్రా. పమ నీనీనీ
ధా పమ ధధ పమ ధధ పమ ధధప్రా.

రెండవ సౌరాష్ట్రీ

సాంశ్రగ్రహంతా సౌరాష్ట్రీటక్కురాగే 23 భూరినిః
భూరితారా మమందార్థ వహీనా కరుణేషవేత్

స ఆంశ్రగ్రహస్యాసనములు గలది సౌరాష్ట్రీ టక్కురాగ మందలిది. నిలు ఎక్కువ
తారములు ఎక్కువ మమంద్రము వ లేనిది కరుణలో పాడవలెను.

ఆలాపము

సాసా సానీ ధన్ని నీనీ మానీ ధనీ ధనీ ధానీ నీమా నీధా నీపా సాధ
నీధ మధ నీధ నీధ మధనీ ధమ గా గా గ మ గా పగా పనీ ధనీ నీధ
నీ నీ ధనీ నీనీ మా నీధా నీసా సా।

రూపకము

పని ధని నీనీ మానీ ధనీ సాసా ధనీ నీమా నీధ నీసా ధస పథ రీరి రీధ
మమా ధమమ (మధ్యమ) మ (గాంధార) గ [షడ్జ] పసా గాసాగా ధనీనీ
నీధనీ మధాస నీసా గానీ ధధ సాసా।

లలిత

ఉక్క భాషైవ లలితా లలితై రుత్కటైః స్వరైః
షడ్జాంశ గ్రిహణన్యసా షడ్జమంద్రా రిపోజై తా
థిరై ర్వోత్సవే ప్రోక్తా తారగాంధార ధైవతా

ఉక్క భాషలోనిదే లలిత లలితములు ఉత్కటములైన స్వరములతో గూడినది.
ప అంశగ్రిహన్యసములు ప మంద్రము. రిపలెనిది తారములైన గథయ
గలది. థిమంతులచే వీరోత్సవమందు పాడదగినదని చెప్పఁడిను.

ఆలాపము

సాసా సాస మమ ధధా ధధ మధా మామ గాగ మసా పగ పస గమ ధధా
ధధా ధమ ధనీ నీధామామ గమా సా పథనీ నీ ధనీ నీధ నీగ గస పగా పనీ
ధనీ సాసా సాస మమసా మసగమ ధధ ధాదమధా నీనీ ధామా మగా గమ
సాస ధానీ నీధ నీనీ ధధ నీగా పసా సాగా పనీ ధానీ సాసా।

రూపకము

పమ మధ ధధా మధ ధమా మా [గాంధార] గసాసా పగ మధ ధనీ నీధా
మా ధధామధగా గా గ ప సాసపస గగ పగ మస గమ ధధా ధనీ ధధ
నీమ మ ప ధ మా గ ప ప మ ప గసా సాసపస నీధ ధనీ గా గ ప
గధానీ సాసా।

రెండవలిత

భిన్న పడ్డే ఒపి లలితా గ్రహంశన్యాసమై వతా
రిగపైర్ల లిత్తె స్తారమందై ర్యుక్తాధమంద్రభాక్
ప్రయోజ్యాలలితేస్నే హే మతంగముని సమ్మతా

భిన్నపడ్డమందు పట్టినది రెండవ లలిత, ధ గ్రహంశన్యాసములు గరిగమలు లలితము గా తార మంద్రములుగా గలది. ధ మంద్రము. లలిత స్నేహమున పాడదగునసి మతంగముని యనెను.

ఆలాపము

థాథా థాథ సనీ థాథా థథ నీరి గా న నీ సా నీథా థథ సనీ రీగమా। గరి మాగా రీరికీ రీరికి గమ వథ థథ నీథా పా మా గా రీ మగరీ రిగ రిగ మగ మరీ గామ నారీ థనీ రీగా సనీ। థాథా థమ థాథా థథ నీరి రీథా నీరి థానీ రీగా సనీ పనీ థాథా థథ పరిగ మగరి మామా రీరి రీరికి మగా వథా వథ నీథా పామా గారీ మాగా రీరి రీగా మాగా రీథా నీరిమా పనీ థాథా

రూపకము

【ధైవత】 సని గసిన రిగ రిమ సని ధని థమ థాథ థమ సిని థథ థథ రీరి రీరి గమా మమ గారీ థాపామ గరి మాగారీ పనీ థథనీ గగమా। పనీ పనీ థానీ మథా పనీ పనీ థాథా.

నైంధవి

ఉతుర్మా నైంధవీ త్రత ఉక్కుథాపారిపోణై తా
సన్యాసాంశగ్రహ సాంద్రా గమకైర్లంఫుతః స్వరై :
సగతారా పడ్డ మంద్రాగేయా సర్వరసేష్యసౌ

ఉక్కుథాపతోని నాల్గవది నైంధవి. రిమలు లేనిది మస్యాసాంశగ్రహములు గమ కములతో సాంద్రమై స్వరములచే అంఫుంపబడి సగలు తారమై పడ్డము మంద్రమై యుండును. ఇది అన్ని రసములలో పాడదగినది.

అలావము

సాసా సాసా మసాసా | మ న గామా గాసాసా గాసామా సాస మమ గామా
గమ మన నీగ ససా సనీ మస నీగా నీధాధా | ధమా ధా ధా ధ మానీ నీనీ
ధమా ధాధా ధాధ మనీ నీనీ ధనీ ధనీ సాసా |

రూపకము

[మధ్యమ] మ [షడ్జ] ససాగా ససా నీనీ నీనీ సధనీ సనీ ధాధా ధమా ధమ
మనీ ధాధా ధమ మని నీనీ నీనీ నీనీ నీనీ సనీ గగ సాసా మమ గమ మమ
ధగ గగ సమ నీనీ ధధ మమ ధనీ నీనీ మధ నీనీ నీధనీ సగమధ ధ గధ
మగ సనీ సనీ సన నీధ నీనీనీ సనీ ధమమ ధధ నీనీ సమ మగ నీనీ నీమ నీధ
మమధ ధనీ నీగగసా |

రెండవసై ంధవి

సైంధవీ పంచమీ లివ్యాట్సి. గ్రహంశ న్యాస పంచమా
రిషాపన్యాససంయుక్త రమ్య సగమక్తిః స్వరైః
నీతరై రిషపుస్తరపా పూర్వవిసియోగనీ

పంచమందుఁగూడసైంధవి గలదు. ప అంస న్యాసగ్రహములుగాఁగలది.
పాశు అప్పాపాపు ని లేచి గంక స్వరయుచే రమ్యమైనది. రి ఎక్కువ
తార ప చేత అపూర్వమైనది.

అలావము

పొపా పొప పథ సరి రీరి రీరి పమధ పమ ధపా పొప పథ సరి రీరిరి సరి
గారి మారి పొధా సారి గాసా రీరి రీరి గాపా రీరి గాస సరి రీమాధా పమ
ధపా పా పప ధమ పధమ పథ సనీ రీరి మరి సరి రీప మధ పమధ
పొపా | రీసప్తధసరి | రీరి రీస రీగా రీమా ధాపా ధాసారి గాసా రీరి ధరీరి
గాపా రీరి మాస సరి రీసా ధాపమధా పమధాపాపా |

రూపకము

పద పద సరి గసరి గరీ సరి | గరి సద మద దస పస రిరి రిరి పారి పవ పారి

రిమ మామా మాన సారీ సరిరి రిస సథా ధవ దద సగ శద సరి సరి గమ దద పాథా వమ దద వమ దద పామా।

మూడవ సైంధవీ

మాలవే కై శిక్షింప్య స్తో సైంధవీ మృదువంచమా
సమంద్రా నిగనిర్మక్తా పడ్జన్యస్మగ్రహంశకా
ప్రయోజ్యా సర్వభావేషు త్రీసోడల సుతోదితా

మాలవకై శికమందుంగూడ సైంధవిగలదు. స మృదువు స మంద్రము నిగలు లేనిది. పడ్జన్యస్మగ్రహంశములుగా సర్వ భావము లందును పొడదగునని శార్ంజ్గ దేవుడనెను.

అలాపము

సాసా సాసా సమ రీమా పాపా పవ థావథా పామా రీరి సాసా సమ రీమా పాపా పవ దపామా। పాపా పవ దసా పవ థాసాథారీ। రీమ పథా పమ రీరి మరీరి సరి సారీ ససా సారీ మా సారీ మామా రీమా పాపా పవథా పాథావథా పామా థాపా మాపా సప పద పాప పథా సమ రీరి మపా థాప మరి మారి రిసాసా।

రూపకము

సమ రిరి మమ రిరి పవ రిప వపా దాప మరిరి సమ మమరి సప సప దద (పడ్జ) సపా దాపా మారి మరి మరి సరి సాద ద సద (పడ్జ) సప మమ రిరి పవ రిరి స రిస రిసాస దస సస మ రిరి పాదపమ రిరి సరిసా మరి రిరిసా।

నాల్గవ సైంధవీ

సైంధవీ భిన్న, పడ్జై ఉపి న్యాసాంశగ్రహాదై వతా
ఉద్దీపనే నియోక్తవ్యా దమంద్రా రిప పర్మితా

భిన్న పడ్జ మందును పైందవి గలదు. ద న్యాసాంశ గ్రహములు. ద మంద్రము. రిపతులేవు ఉద్దీపనమందు ఉపయోగింప దగివది.

అలాపము

దాదా దద గమ దని నిని దానీ సానీ సనీ సదా నీదా నీనీ దా దమా మగమా సానీ దాదా వమా దాథా దగ సద గమగద మదనీనీ। నీనీ నీ దని సదా నీనీ

మేదా సానీ దాదమ దొదా।

రూపకము

దొద గమ దనీ నీనీ పనీ దనీ నిని నిద (షడ్) పనే నిని పని దద గమ దగ్గు ద నిని మని దని నిద గా పమ గాని నని దని దగమ దగమ దని నిద నిన నీని ద దాసా ద మని పని ద నిద గమ ద గతిదని నిమ నిదని నిదని దాదా।

గౌడి

హిందోళభాషా గౌడిస్యాత్ షడ్వాయప్రగతిహంశకా
వంచమోత్పన్నగమక బహుళాధరివర్జితా
షడ్ మంద్రావ్యియోక్తవ్యావ్యియ నంభాషణే బుధై :

గౌడి హిందోళభాషలోనిది. పన్యాపగ్రహంశములు ప లో గమకములు ఎక్కువ. ద రి లులేవు. షడ్ము మంద్రముగా వ్యియనంభాషణలో పాడ దగును.

పొ సా సా పమ గామా పొపామ పొనూపొ మగామ సాసా పప పగామ పొపా పమగా మగా వగామ పొపా। మగాగసాపని సాగా మామగా పని సాని సామాపా మాపొ మాపా పొపమగా। పమగమ వగావమా గమ వగా వమా వగా పొసా సాపగ సామాగా వరి సాసా

రూపకము

(షడ్) పగ మగ వమ మగ గసా (షడ్) ప సా గామా మామా పొవ మగా వమ వగా గగసా పొని పనిన మగమ గమవమ పమగమ మమ గనిసా గగపగ పని పొమగాగసాసా।

రెండవగౌడి

గ్రహంశవ్యాప్త షడ్వాయ గౌడి మాలకై శికై
మతంగోక్తు తారమంద్ర షడ్వా భూరి నిషాదభాక్
వ్యియోజ్యారణరణకే వీరేత్వనైయై ప్రయుజ్యతే

మాలవకై శికము నందు పద్మినది యింకొక గౌడి షడ్ము గ్రహంశవ్యాప్తము లుగ, షడ్వా తారమంద్రముగ నిలు ఎక్కువగా గలది వీరమున నుచయాగించ వలెను.

ఆలావము

సాసా సాని ధాసా వమా గామునీ నీధనీ ధధ మప మమ గమ మగా గసా పగారీ సాగాము గమ నీనీ ధవ పమ పావ మమ మగ రీమ సా పనీ నీరీపా పనీరి పనీ సాసా। మగ మనీ గాము నీగా మానీ। నీధ సాసా మగా మనీ నీధ ధనీ ధమ పమ గమ పామ నరి తీమ వగ మనీ ధనీస పామ గమా పావ సామమగా రీరీసా పనీరి రీరీ పాస నీరి పనీరి పనీ సాసా।

త్రావణీ

యూష్టికే త్రావణీ భాషా వంచమస్య గ్రహంశసా
పాంతా సరిమషై రూపరి సంగత ద్విత్ర్యతిర్మాతా

యూష్టికుని మతమున వంచమ భాషా రాగము త్రావణీ. న గ్రహంశము వ వ్యాపము సరి మఱ ఎక్కువ. సిగలు ద్విత్ర్యతిగా గలవ

సాసాసా పొపాపా ధాధా నీనీ సానిధా సిధా సారీ సాసా నీధ సిధ సారీ గారీ మ పనీ పొపా ధనీ సా పనీమ ధధస పనీ మధ పనీ ధా మగమా సానీస పాస న పనీ సాసా నీగా పనీ ధమా మమా సరి సాసా సాధా నిధా పొపా।

ఏపా భాషాంగమన్యేపాం ధగ్రహంశానిబోజ్మితా
ఆతాంప్రార్థనే మంద్ర ధగవ్యాపోరు మధ్యమా।

ఇది భాష అన్నములకు అంగము ధ గ్రహంశములో నివలు లేవు. తారము లేదు. ప్రార్థనలో ధగలు మంద్రముగా వ్యాపించును మధ్యమలు ఎక్కువ.

ఇవి భాషాంగములు

ప ౪

భాషాహర్షపురి షడ్జ మంద్రా మాలవకై శికి
పవ్యాసాంశ గ్రహ తారమపా హర్షై ధ వర్షితా

మాలవ కై శికమందు పట్టినది. హర్షపురి భాషారాగము. షడ్జము మంద్రము. పవ్యాసాంశ గ్రహములు. మవలు తారము ధ లేదు. హర్షమున పాడదగును.

అలావము

సాసా సా సని సనిన రిన నీ సాసా। మగమా। పాపామా। సమ పాపా సమ
మామ మగాగరీ। రిసా సని నిపా సని మమ గారీ నీనీ పా సని సాసా సరి
రీరి పా సనిరీ సనిరీ సని సాసా। సని పారీ నిసా నీనీ నిసారీ। సనిసా। మగా
మా పాపా సమ పావమగా గమ మారీ రీసా మనీ సని సాసా గరి నీనీ పాపనీ
సాసా। సని రీరి పాపనిరి సనిరి సనిసాసా

రూపకము

సానీ రిసా నీనీ గరిసా। నిరి రిగ నీరి గరి నీనిసు(మధ్యమ) మ (గాంధార) గారీ
గాగరీ సారీ గరి పాగరి సని రిగ రినీ సాసా।

భమ్మాణి

వంచుస్య విభాషాస్యద్వమ్మాణి మంద్ర షడ్భాక్
పాంతాంశాదిఃసమనిషై స్తారాత్యక్రియత్వవే

భమ్మాణి వంచు భాష. మంద్ర షడ్భముగలది స్తారాయసాదులు గలది. సమని
వలుతార ములు రిలేసిది. ఉత్సవమున పొడదగును.

అలావము

పాపా పామ గామా పాపా। మామా నీధా మామా గమా పాపా। వగాగమా
సనిధ సాపా పమనీ నీధ నీసా సా గమా మాపా పావ మవ మనీ సనీ ధాపా
పావమ వమనీ సనిధా పాపాపా పమ నిని ధాగా మా వమనీ నీధా పసధా
పమ ధవ మధా సాపా।

రూపకము

ఇం (వంచు) వగగమ పామును గగ ముమ గగ ముని ధధ మగా పాపా
పవ గమ సమ సనిధ సనిధ పాపా మని నీనీ ధని నిసు ముమ వమని
సానీ మనిధ పాపా వమని పానీ నిధనీ సన వమమ మధా ధమ ధధమ మధ
ధ సమ ధధ పాపా।

ఁ 7 ఉక్కు కై శిక

ధై వత్సా మధ్యమాయాశ్వ సంఘత ష్టక్కుకై శిక
 ధై వత్సాంశ గ్రహనాయసః కాకల్యంతర రాజితః
 సారోహిసప్రసన్నాది రుత్తరాయతయాన్వేతు
 ఉద్ఘటే నటనే కామగ్రస్తే కంచుకి కర్తృకే
 ప్రవేశే తుర్వయామే ఇహోన్న భీతత్స్న సభయానకే
 ప్రయోక్తవ్యే మహాకాల మన్మథ ప్రపితయేబుచై

ధై వత్సి మధ్యమా జాతులనుండి పుట్టినది ఉక్కుకై శిక. ధ అంశ గ్రహనాయన ములు గలది. కాకలి నిషాదము అంత ర గాంధారము. ఆరోహివర్ధము ప్రసన్నాది అలంకారము ఉత్తరాయతమూద్ఘన కంచుకి కర్తృగాఁ గల కామగ్రస్తు మైన యుద్ఘట నటనలో పొడదగును.

ధాసా దపొ ధమా మగారి మగాగ సాస నీమ గరి గసా ధాదా ధపొ గరి రీమా మా ధథ ధరి రిరి గాగ మామ ధాధా ధసా గారిరి ధాధా ధాస సాసదము మగరే గసా లథ ధన సరి రీగ గమ మధ ధరి గగ ససు ససుమామ ధాగసా ససు నీసా ధాధా ధాధాధా. స ససుస మరీ ధము మము సరి మరి మధ సము సా ధాసా సాసా సాగ ధసగధ సథ సథ వరి రిమ మసరి మమధ వమధా ధాధా ధన సథస స ససు ససురిమ ధా సనిగా సాసా నినిధా

కరణము

సాగ రిమ మారి మమా ధాపొ ధాపొ మమా ధాధ ధథ సాస ధాసామా ధాపొ మమా వ ధము ధథ సామా రిమా ధవధాసమా మధా ధా సాగారి మమ గగ ధథ పము ధాధా ధథ సిం ధససాధ వసాస గథ రిరి రిరి మమ మమ రీమ మేమ మమ మమ రిమ ధవ మధ మధ మధ వధాధా రీధథ రిధాధారి ధాధా ధపొ పామా రివ రిసి మమ మమధ వ ధాధాసధా సాసా గమ మధ మధ సథపము మపథము ధాధా

శ్రీమత్కుబతుల విగళిత మద మది రామోద మత్తమధుపటుం
 షువిశథరకమలయోసిప్రథృతి సుతం గణపతింపందే

ఆష్టోక

ధ ధ ధ ధ ధ మ పా పా	1
త్తు మ త్తు త్తు త్తు త్తు	
ధ ధ రీ గ సో సో రీ గ	2
చి గ త్త త మ ర మ ది	
ధ ధ మ ధ ధ ధ ధ ధ ధ ధ	3
ధ మో ద మ త్తు	
ధ ధ మ ధ ధ ధ ధ ధ ధ	4
మ ధు వ కు ॥०	
ధ ధ సో సో గ రీ మ మ	5
కు లి శ ర ర క మ ల	
రీ రీ మ మ ధ రీ మ మ	6
యో ని ప్ర త్తు తి మ	
ధ ధ ధ ధ ధ ధ ధ ధ సో	7
తం గ ఇ త	
ధ సో మ ధ ధ ధ ధ ధ	8
తిం వం దే.	

మాలవ

మాలవాతస్యభాషాస్యద్ గ్రహంశన్యాసధై వత్తా
షడ్జ ధై సంగతో తత్త స్యాతామృషథ పంచమో.

దాని భాషా రాగము మాలవ ధ గ్రహం శ న్యాసములుగా గలది. రి ధలు
రిపలు సంగముతలై యుండును.

ఆలానము

ధాధా సారి సామూ పామూ గారీ మధా పాధా ధానీ ధాసా ధా

దావడై విభాషా

గంధారాంశగ్రహ ధాంతాద్రావిడీతద్వ్యా భాషితో
ద్వ్యాత్రత్తి సంగతో తత్త భవేతాం షడ్జధై వతో

గ అంశ గ్రగ్రములుగా భ న్యాసము సథలు ద్వితములైనచో అది
గ్రదావిడి విభాషిక

గాసాగామా భాధా పొమా భాధా గాప సిధా ధా వ గాపని భావని మగా
మనిధా

రాగములు శుద్ధములు ఛాయాలగథములు సంకీర్ణములని మూడు విధ
ములు. శాత్రు సియమము నృత్యిక్రమ మింపని విషుద్ధములు. అన్యరాగచ్ఛాయ
లను (లగించినవి అనుసరించినవి) అనుసరించినవి ఛాయాలగములు రెండింటి
మిక్రమములు సంకీర్ణములు.

- శ్లో॥ అధవక్ష్యమి హేతాత కాల రాగమనుక్రమాత్త
దేశ్మీ దేవగాంధారీ భాండి ధన్యసిమారుపాః
దేవక్రియ చ మందాతీ గారీ భూపాలవివచ
నస్వరై శ్చ ప్రవర్తం తే ప్రాతఃకాలే దినే దినే
- శ్లో॥ కురంజీ సాహుతీ ఘంటారావ రామక్రియ
బీలహరీ మలహరీ ముఖారీ యమునా తథా
రేగు పీథై ఎవైవ వర్తంతే సంగమేదినే
- శ్లో॥ మేఘరంజీచ సారంగాభల్లతిమద్యమావతీ
దేశీ నీలాంబరీచైవ తథా మంగళకేశిక
తీరాగశ్చితు మధ్యహేన్న వర్తంతే హదినే దినే
- శ్లో॥ మోహనా చైవ కళ్యాణీ కాఫీ ఘార్జరీ తథా
శంకరాభరణా పూర్త్యివనంత శ్చావరే దినే
- శ్లో॥ నారాయణీ చ హిందోశీసారాప్రాతోడి రామతీ
గారీ వరాతి కావంతు ఘనేని మూళవ తథా
సాయంకాలే ప్రవర్తంతే లలితాత తథేవత
- శ్లో॥ వేళావతీచ కాంభోషీ సావేరి బేగడ తథా
శూర్పురాతో ప్రవర్తంతే పున్నగోవాడికద్యమః

గ్రీ ॥ గుండక్రియామనోహరి తథా మంగళకై శికా
కేదార్యహి ర్యసావేర్యః బంగాళో భోళకాతథా
వితేరాగః ప్రవవర్తంతే మధ్య రాత్రో దినే దినే

గ్రీ ॥ జోగినీ చిత్రవేళా చ క్రూట నురటాతథా
మంజరీవ ప్రవవర్తంతే నరవాత్మా దినే దినే.

సాయంగేయోరసే వీరే శృంగారే చోతికీ రితం
శంగ్రామే వీర తారూపం లాయనగుణ కీ ర్తనం
శానేషాడ వరాగాటాంగదో తంహూర్యమాతిథిః
శ్ర్వది నాశే శత్రువాశే భయశోకవినాశనే
శోడవాప్తు ప్రగాతవ్యాగ్రవశా ప్రశ్నకర్మణిః
శ్రీ తై కాలాది విషయములు నేడు పాటించ బడుటలేదు.

ఈది రాగవివేకాధ్యాయము

కీ ర్తనలు పాడవలసిన తీరులు

నేడు చాల మంది వాగ్దీయ కారకులు సంగీతమునకే ప్రశాంతముచూపి
ంద్రమునకు ఏమాత్రమును దృష్టిలో నుంచుకొనుట లేదు. అపులు ఈ కీ ర్త
వలో ఈ భావము ఉన్నది అను నాశయమే ఉన్నట్లు చాలమందికి తోచుట
లేదు. పూర్వులుగాని త్యాగరాజు మొదలగువారు గాని అర్థమువకు భావము
నకు గూడ ప్రశాంతమీచ్చి ఆ కీ ర్తనలోని భావములనుబట్టి తమణివితముల
ను వడపించు కొనుచున్నట్లు వారి శివితములను దెలిసికొన్నపుడు మనకుఁ
దెలియకపోదు. కీ ర్తనలు తెలుగులోను సంస్కృతము లోను ఉండుటచే
ఆ తెలుగు సంస్కృతము నరిగరాని వారికి ఆభావము తెలియుటలేదు. తెలిసి
నేవవలెననుబట్టిశములేదు కీ ర్తనలు పాడినపుడు విన్నవారికి కాకుండ పాడు
చున్నవారికిఁగూడతన్నయత్వము. ఆనందము. త కిభావములు కలుగుట
లేదు. అపుడు ఆకీ ర్తనలు ఏఉద్దీశముతో ఏభావముతో పాడబడినటో ఎట్లు
పాడవలెనో అను ఆశయము పూర్తిగ పోవుటన్నది. కేవలము నంగీతము కల్ప
నలు గమకాదులో కొంత తోఱు ఆనందము ఉన్నము ఆది పూర్తియైనది

కాదు. అదియొక రక్తమైన సంగీతవ్యాయామమునకే పనికివచ్చును. నాదము లోగూడ హాయిచున్నను అది సంహరించి నాదము నాదముతో పాటు భావము భావముతో పాటు భక్తి తన్నయత్వము కలిగినపుడే సంహరించ యేర్పు దును ఆపుడుజీవితమునకుఁగాని సంగీతమునకుఁగాని లక్ష్యము సిద్ధించును.

తెలుగు సంస్కృతము రాకషోయినను బాగుగ పాటలలో ఫీట్లు చేయు వారిని అనుసరించి మనము తెలుగు సంస్కృతము వచ్చిన వారు గూడ ఆటే పాడుట సంభవించుచున్నది.

హర్షర్వలైన శార్ట్జ్గదేవులు మొదలగు వారి రచనలను గూడ ఇప్పటి వారు పాడుటలేదు. నేడు దీక్షతులు, త్వాగరాజు మొదలగు వారి కీర్తనలు తఱచుగాఁబాడఁబడుచున్నవి ఆ కీర్తనలలో పల్లవి, ఆనుపల్లవి చరణము అను మూడు భాగములు కలవు. కొన్నిటో పల్లవిలో ఆర్థము భావము హర్షర్వార్తి అగును కొన్నిటోలో పల్లవి పాడి అనుపల్లవిపాడినఁగాని ఆర్థము భావముహర్షర్వార్తి గాదు. కొన్నిటో చరణము వఱకుఁబాడిన గాని ఆర్థము హర్షర్విగాదు పల్లవి పాడిసపుడు ఆర్థము భావముహర్షర్వార్తిగానపుడు పల్లవితో పాటు ఆనుపల్లవిపాడి నపుడుగూడ భావము హర్షర్వార్తిగానిచో చరణము వరకు ఒకసారిపాడి పిదవపల్లవి లోను అనుపల్లవిలోను గల భిన్న భిన్న సంగతులు పాడుచున్నచో ఆభావమునకు సరిపోవ భావములను ఆ భిన్న భిన్న సంగతులలో నున్నరించి యర్థగాంభీర్యమునకు హర్షర్వార్తిగా తోడ్పుడుటకు వీలగును మచ్చుసుకు సీతాపతే నామనసున సిద్ధాంతమనియున్నానురా, అని పాడి సీతాపతే నామనసున అని దానిలోని భిన్న భిన్న సంగతులు పాడి చూపించినచో భావముహర్షర్వార్తియగును. ఇట్లే వక్కని రాజ మార్గము ఉండగా సందుల దూరానేల మనసా అని పాడిన తరువాత వక్కని రాజమార్గముయొక్క సొగసును తెలుపునట్లు వక్కనిరాజమార్గము ఉండగా వక్కని రాజమార్గము ఉండగా అని చాల స్తర్లు పాడవచ్చును. ఇట్లేకోభిల్లు స్తప్తస్వర, సుందరుల భజింపవే మనసా, అని ఇట్లు అర్థభావము తెలియునట్లు పాడుట మంచిది. ఇంకను, నిధిచాలనుఖమారాముని సన్నిధి చాలనుఖమా ననిపాడుచు రాముని సన్నిధి చాలానుఖము అనుటకు బదులు నిధియే చాలనుఖమనుస్తలు మనజీవితములున్నవి పరలోకభయములేక భవపాశమున వడెదము కరివాజి శృంగారా రామ శిబిక

శిఖిక ఆదులుచూచి కులుకుచున్నాము. అను భావము గ్రహించుటలేదు. నంగిత జ్ఞానముత్తీర్ణివినానన్నార్గము గలదేమనసా. తెలియలేదు రామ భ్రాగ్మమును రాజస శామన గుణముల గలవారి గలిసిమెలసి తిరుగుచున్నాము ఆట్లు తిరగక నామనవి వినవేల గుణవిహిన మనసా, ఇత్యాది కీర్తనల భావములు వట్టక పాడుటయే గాక దుర్వ్యసనములలోటడుచు వదునట్లు చేయుచు అసలు కుద్దేశమునకే భంగము కలిగించుచున్నాము ఇది జ్ఞానదాయక సాహిత్యము చదువుచు భ్రీజ్ఞాన సాహిత్యము చదివి ఆది మనసుకు వట్టని వారివిషయ ములోగూడ ఇంతే అగుచున్నది.

రాగము-తానము-వల్లవి-

మరి రాగము తానము వల్లవి అను ప్రక్రియకూడ మనకు ఎక్కువ వాయకలో నున్నది. పూర్వవాగ్గేయకారకులు పాడు కీర్తనలు రాగ నామములు నంపుతములో నున్నవి. వాని యర్థముగూడ తెలిసికొని పాడుటమంచిది. నాదము సగుణమునిర్మించము అనిచపాస నలలోవలె రెండువిధములుగనున్నది. కీర్తనలు సగుణములు, రాగములు ఈను నిర్మించములుథు ఉండును.

తదరిన అనువాని భావము

రాగములలో నేడు తదరిన, అని వన, అని అక్కరములతోగలిసి పాడుట వినుచున్నాము. ఇవికేవలము అర్థములేని యక్కరములా? వడి కట్టరాట్టు అనుచు నుండురు అవా? అని ఆలోచింపఁగా ఆది తదితరం న తత్త ఆనాదము కంటె ఇతరము అన్యమేదియులేదు. న లేదు న లేదు ఇది నిశ్చయము అను వర్షము గలిగినది. వ్యాకరణక్రియలు శబ్దము బ్రిహ్మమని వేదాంతులు పర్వము బ్రిహ్మమని ఉన్నట్లు నాదోపాసకులైన వాగ్గేయకారులు ఆ నాదముకంటె వేరు లేదనిషియ్యాట్టు, క్రమముగ తదితరం న అనుషాధ తదరిన అను వక్కరము ఇగా మారి యుండ వచ్చును అనగా మాక్షిదితెలియదు అదే కావచ్చును అనికొందరన్నారు. తదితరం అని గాని త్వదితరం, నాదమా? నీ కంటె నితరము న లేదు అను వర్షముండునట్లు పాడుటగాని మంచిది ఇది నంగితమునకు ఉక్కెము. మత్తియు మనము పాడెడితానము అనుషాధ కూడ అనంతం

రాగము నాదము, అనంతం ఎంతగా చెప్పుదుము. ఎంతగా పాడుదుము ల్లా తగా రాగము నాదము భావము చెప్పుదుము అనంతం అనంతం అనుచున్న వదము. క్రమముగ్గా తం, తం, తం, అన్ని తానములను పేరుతో ప్రసిద్ధి పొంది వట్టు ఉన్నది ఆని సంగీతజ్ఞులు చెప్పుదురు. అందుచేత తం తంతర అనుచు మధ్య గూ అనంతం అనంతం అని ఆభావము తోచునట్టు పాడుతమంచిది.

ఇంక వల్లా వి సంగిత ఇది సంగీత పాండిత్యమును తెలుపు ప్రక్రియ వేదో చరణము తీసికొని ఆచరణమునకే అనేక పద్ధతులుగా ఆరము రామా రక్షించు రామా రక్షించు రామారక్షించు వేమిరా రామా రామా అనీ యనేక భావ ములు తోచునట్టుగా పాడుత్తుమంచివది లక్ష్యము. సరే ఆచరణముపాటి దానికి స్వరములు వేయుట జరుగుచున్నది. ఇది పాండిత్య ప్రపంచము తెలుపునది లైను భావము తన్నాచుత్వమును తెలుపు ప్రక్రియకాదు. కేవల వల్లా విలో నేగాక ప్రతికి త్రపతోను వల్లా వి ఆంధు క్రొనియో. అను వల్లా వి ఆంధు కొనియో లేక చరణము నుండియో వీలునుబట్టి ఏషోడ్జనిని అందుకొని లయకు అనుకూల మ్ముగా స్వరములు విధి రకములుగా వేయుటు చూచుచున్నాము, వాగ్దేయ కారులు ష్టమించినచో నిక్కిడ ఒక మాట.

భావముల తన్న యత్యముతో పాడుచు పరిగమలలో సంగీత పాండిత్యమును చూపుట పానకములో పుడకలా ఉండునేమో అని పించుచున్నది. పెద్ద పెద్ద వాగ్దేయ కాంటులుగూడ ఇట్లు పాడుట వినుట తటస్థించుచున్నది. కొన ఆ పాడెడ వారికి వినెడి వారికట్లు అఫుఫించక పోవమ్మను, కొని ఆది తన్నయత్తకు ఆడ్డు గలిగించునిల్లి కాకపోదు దీనివిషయములో గూడ పెద్దలు ఆలోచించుతురు గాక

వంచరశ్శకీ రనలు

త్యాగరాజువాసిన వంచరశ్శకీ రసలు చరణములో స్వరము పాణి సాప్త్యము వేడుట సర్వేసర్వత జరగుచున్నది. త్యాగరాజుకూడ అట్టే స్వరము పాణి పిదవ సాహిత్యము పాడెనందురు. మరియుకొన్నికి రనల మధ్య చివరఁగూడి చిట్టస్వరములు త్యాగరాజే రచించేనియు ఆట్లే పాడెననియు న్నంద్రార్థ. కొని ఇది సర్థికాదేమో అనియు అనిపించుచున్నది. స్వరముకూడఁ ప్రత్యే

భాదుటలో సాహేత్యము వథుసమార్గము చూపించుటకే కానిమరోకటికొదు, అట్లు గానిచో భావస్ఫూర్తికి ఆవందమునకు, తన్నయత్యాదులకుస్వరము అధ్యవదు వమకొందును. ఇదియు విష్ణులు ఆలోచింతురుగోక,

కీర్తనలలో అన్ని సంగతులును ఆర్థభావగాంభీర్యములకు సహాయ బడువట్టే యుండవలెను గాని నెఱవు విఱుపులను ఎక్కువచూపి భావమునకు అధ్యవిగాచేయరాదు.

మచ్చుకు కొన్న కీర్తనలు

చక్కని రాజమార్గము ఆది (త్యాఖ) ఖరహార్ప్రీయన్
సరీగమ పదానిన సనిదప మగారిన

ఓందులో గ గ క మిగిలిఁ దీర్ఘ స్వరములు తడ్ మసలుగానివి
॥ 111 రి గరిసా ॥ నిదా సీపరి రి సనీ ॥ సరి

చక్కనిరా జఱఱ మార్గము ఊండ గజ
రిగమప రిగమపద నిదానీద పాదనిదని పాదమపరివ
పందుల దుష్టంచర సేవిపవిల ఓబబబ మనతప
అని ॥-15 సంగతులతో పోటు సందుల దూరినేలమనన ఆని సాహేత్యము
పాదవలెను.

పాదనిద మావమాప పాదపాద దనిదప దపమగ
చక్కని పా లు ఉ ఉ

1 పాదనిద దానిదానిసా దానిసా
మీ గడ యుండ గ
రీగరి పారిపనసీ సనిదా దనిసానిసరి సనిరీసనిద
థీయమగం గతఱ అ సాగర

పాదప మాపమ రీగా గారిరి
మే ఎ ఎ ఏ ఏ ఏ ఏ లే

ఆనిపాడి తర్వాత 1-2,-3, సంగతులు పాదవలెను.

పాదనిద పమగపమరి రిగమాప గౌగమపమారి గగంరి
కం దీకి సుం దర తరమగు రూ పమె

గరిరిన రీవమామా పాదవ మావదా దవవము గగరి గరిరి ససనిసా
ముక్కం తీ నో టా చె 1గె
రిగమవ రిగమవ దానీనిదరా
నామమే త్యాగరాజు
దానిద పాదా నదనిదనీ నిదదవమా పాదనీదనిన దనిసాగిసా
ఇంట నే శా గుగా నెల కొన్న దైవమేళటు
రిగరి రినరిన ననిదా దానిసాగిదా నిదాసాదా పాదవమున
వంది తీ సాకేత రాముని భక్తి ఆను ॥పక్కనిరాజ॥

* * * *

శోభిల్లు సత్త్వస్వర మాజగన్మోహిని రూపకం
సగామవని ససనీ వమగరిసా యగున్
వ॥గ॥ ॥గరి రినసీ సాగామవ

శోభిల్లు సత్త్వస్వర
సనిసరి సాని వవమ గమవని సనిమమ గతి సని
సుంం దరుల భా జింంవ వె మత నత సత
1-5 స్వరములతోపాటు సుందరుల భజింవవేమనసా
అని పాదవలెను.

అ॥ మవసా మన్నీ వనిసాగి వగా
ధరబు క్ష్మ మతత దులతో
మగమవ మగారి సాని గమావమ వమగమ
వర రత గాయ త్రి హృదయమున
మవనీ వనిసా సనిరిన
సురథూ సురమాననమున
మగరిసని సని సని సనిగమ వమగరి సగమాసనీ
తథ త్యా గత రత జత నుఁఁ తా

* * * *

వరలోకథయమాది, తాళము మందర రాగము
సరిగామావనీసపయు సీవమాగరీనయు

అ॥ వనిసామ గమగా గరిసారి గామ
వరలోక థయత ముతేక థవ

సా ని పా మ గ మ గా వ మ గ రి సా
 పా శ బ ద్ధు అ య్యే ద రు
 ॥ వని సా రి సా రి రి రి రి సరి స
 కరి వాఅజి శృంగారారాము శిబిక
 రి సా ని వ నీ సి సా ని స ని పా మ గ మ
 ఆదు లెల్ల మనకె గల్ల నని
 వ వ పా వ మ గ మ మ గ రి సారీ సా సా
 కొన్న కాంతలను కొన్న బిడ్డలను
 వమసారి సా రి సా సారి సా సా సరి గమపామసారీ
 వస్మై చీరలను వాన గుడిసెలను
 వ ని సా రి రి రి రి స రి
 తిన్నగా కని దేవలోక మని
 దా సా నీ సనీ పానిసనీ పామగామ
 త అన్న కొను టలో త్యాగరాజనుత

॥ప॥

ఇట్లే సింహాంద్రమధ్యమము త్రిపుట

నీదు వరణములే నిరతమును రామ నమ్మితిని (అనిపాడి)

ి-4 సంగతులుపాడి పిదవ

వేదవేదాంత విది తుండయివెలయుత్తీ సర్వేశ రామ
 పావకర్మపు తమవరా ఇందు భాధచెందగజాలరా
 ఏవగిదినైన నన్నేయకో త్యాగరాజనుత

వాగ్దీయ కారులు మొదట కీర్తనకు అర్థము తెలిసికొని పిదవ అర్థము చెడనట్లు లిడగెసికొని పాడవలెను. వాగ్దీయకారులిది దృష్టిలో నుంచికొన్న చో సులభ ముగానే పాడగలరు. ఆసామర్ధ్వమువారిలో నున్నది. ఇది పెద్దవిషయము కాదు కాఫి అర్థము తమకు విను వారికి కలుగవలెనను దృష్టితో నున్న చో వారికిది పెద్దసమస్యకాదు. కనుక వాగ్దీయకారులు దీనిని సుర్కుంచుకొని తమకు వాదానందముతో పాటు సాహిత్య భావము తన్నయత కలుగుసట్లు పాడి వారు తన్నయత్వముపాంది తమ జీవితములను తిన్న సిమార్గములలో నడవు

కొనుచు వ్యామోహము పడక యితరులను పడనీయక తన్నయ త్వముగూర్చి నంగీత లక్ష్యముతో పొటు షేపిత లక్ష్యమును పొందుదురుగాక.

ప్రబంధా ధ్యాయము

గానము నిబద్ధము ఆని బద్ధము ఆని రెండు విధములు. ధాతు (గేయ) వుల చేతను బద్ధమైనది నిబద్ధము. ఆలాపము బంధహీనముగాన ఆసిబద్ధమనఁ బడును.

ప్రబంధములో నాలుగు ఖండిక లుండును. ప్రతిఖండికలో ఒకొక్కరాగ ము ఒకొక్క తూళము ఉండును. ఖండిక చివర పదము. రెండు ఖండికలు ఒకవగము ఉద్దాహరము. చివరి భాగము ద్రువము. ఇందు ఆలాప ఆభోగములు ఉండవు. ఆభోగము లేక పోయినను గాత్ర నేత్ర నామములుండవచ్చును. ఇది ద్విధాతువు అనిర్మితముగానుండును.

నిబద్ధమునకు ప్రబంధము వస్తువు రూపకము ఆని మూడు పేర్లు. ధాతు వు (గేయము) ప్రబంధావయవము ఆది నాలుగు విధములు 1 ఉద్దాహరము (వల్లవి వంటిది) 2 మేలాపకము (అనుష్టల్వి=ఉద్దాహర ద్రువములను కలుపు ఎటువంటివి) 3 ద్రువము (చరణము వంటిది) 4 ఆభోగము (అంతిమ భోగము) కొన్ని చోట్ల మేలాపకము ఆభోగములు ఉండవు. గేయము ద్విధాతువుగల ప్రతిధాతువు గను చతుర్థాతువుగను ఉండును.

ప్రబంధమునకు అంగములు ఆరు. 1 స్వరము 2 బిరుదము వి పదము 4 తేనకము 5 పాటము (చేతులతో కొట్టుట) 6 తూళము. స్వరములు=స ప్రస్వరములు. బిరుదము నాయకాది వీర్యాది గుణవామము. అన్యవాచకము పదము. తేనకము = మంగళ వాచకము. ఓంతత్సత్త అను దానిలో తత్తతేన = బహ్మాచే లక్ష్మితము తేనకము. పాటము = వాద్యాక్షరాక్తరూపము తూళము = ఆదితూళాదికము.

ప్రబంధ జాతులయిదు.

1 మేదిని ఆరంగములతో బద్ధమైనది. 2 ఆ నందిని అయిదంగములతో బద్ధమైనది. 3 దీపసి నాలుగు ఆంగములతో బద్ధమైనది. 4 భావని మూడు

అంగములతో బద్ధమైనది నే తారావళి రెండు అంగములతో బద్ధమైనది వీనినే ప్రశ్న నీతి సేన కవిత చంపులని కొండఱందురు.

ప్రబంధము మరల ఆనిర్యకము 2 నిర్యకము ఆని రెండు విధములు. ఛందస్న్య తాళములు మొదలగు సియమములు లేనిది ఆనిర్యకము. ఛందస్న్య తాళాది సియమిత మనిర్యకము. ప్రబంధము మరల 1 సూతస్తములు 2 ఆళిసంక్రయములు 3 విప్రకీర్తములు ఆని మూడు రకములు. మూడము 1 ఏల 2 కరణము 3 థేంకి 4 వర్తనిక నే రెఖాంబడము 6 అంథము 7 రానకము 8 ఏకతాళ ఆని యెనిమిది రకములు.

ఆళిసంక్రయ 1 వర్తము 2 వర్తస్వరము 3 గద్యము 4 కై పాడము 5 అంక చారిణి 6 కందము 7 తురగలీల 8 గజలీల 9 ద్విషాంకము 10 చక్రవాకము 11 ప్రకోంచవదము 12 స్వరార్థము 13 ధ్వని కుట్టని 14 ఆర్య 15 గాఢ 16 ద్వివధకము 17 కలహంసకము 18 తోలుకము 19 మటము 20 వృత్తము 21 మాతృక 22 రాగ కదంబము 23 వంచతాళేశ్వరము 24 తాలార్థవము.

ప్రకీర్తములు. ముపైయారు (ఇందు ఇవరకు మేది సీహాతి వికరణ సింహమూల కములును) 1 శ్రీరంగము 2 శ్రీహిలాసము 3 పంచథంగ 4 వంచాననము 5 తామాతిలకము 6 ప్రతివది 7 చతుష్పురి షట్పుది 8 వస్తుసంక్రము 10 విజయము 11 ప్రతివధము 12 చతుర్యుథము 13 సింహలీల 14 హంసలీల 15 దండకము 16 8 ప్రతిభంగి 19 హర విలాసకము 20 సుదర్శనము 21 స్వరాంకము 22 త్రివర్ధనము 23 హర్షవర్ధనము 24 వరము 25 చవ్వరి 26 చర్య 27 పద్మసి 28 రావడి 29 వీరత్రీ పీమంగళా చారము 30 ధావళము 31 మంగళము 32 తెతె ణనీ 34 లోలి 35 కోల్లరి 36 దంతి.

ఈ వి ప్రబంధములో సూడస్తము ఆళిసంక్రయము ప్రకీర్తములు.

ఇంక సూడము లోడివి

ఏల-దీనిలో వదునారు పాదములుండును. మొదటి పాదములో ఒకే ధాతువు (గేయములో) సాను ప్రపాసమైన రెండుఖండములుండును. దీనిలో మాతు (వాక్) భేచము చేయవలెను. దీనిపేరు కామము ఇండద్వయము తరువాత అష్టర వర్జితమై గమకాలాప ప్రయోగము చేయవలెను. ఇది రెండవ పచము దీనిపేరు మన్మథ వంతము. దీని పిచవ పల్లవములు అను పేరు గల మూడు

పాదములుండును. ఈమూడు పాదములలో కాంతము జీతము అను పేరు గల ఒకటి రెండుపాదములు విలంబితమానములుగా పాడవలెను. మూడు మిత్రమును పేరు గల వదము. గ్రథమానములో పాశవలెను. ఇది థివ పాదము. గ్రుతాది మానములు తాళాధ్యాయములో చెప్పబడెను. ఇట్లు ఉద్దాహరములో తుల్య ధాతువులు (=గేయము)గల పాద్రతయము పాడవలెను. మూడవ పాదములో కేవలము సంబోధన వదములతో గూడిన ప్రయోగము చేయవలెను గాని ఇట్లు మూడవ పాదములో వల్లవ వదము చేయరాదు దీనినే సోమేశ్వరాదులు మేలాపకమనిరి. ఇట్లు ఉద్దాహమైన పిదవ గ్రథవము ష్టూత్యనాయకాది నామాంకితముగా చేయవలెను. ఇది మధ్యవిలంబిత వద ప్రతయముగలదై యుండవలెను. ఒకటి రెండు ఏకధాతువు గలవి. మూడు భిన్నధాతువుగా (విస్మృషగేయముగా) నుండవలెను. ఇట్లు గ్రథవము మూడు వదములు గలది. విచిత్రవాసవ మృదువు అని వానిపేర్లు. దీని పిదవ ఆఖోగము. ఇందులో వాగ్దేయకారుని పేరు ఉండవలెను. దీనికి సుచిత్రక మని పేరు ఇది వదునాఱవది. ఇవి రెండుసార్లు పాడి గ్రథవములో వదమూడవదానికి వెబుదట(త్యాగము ముగింపు)న్యాసము చేయవలెను. గ్రహము బేసిగా చేయవలెను. ఇది ఏలా సామాన్య లక్షణము

ఏలలో 1 ఉద్దాహరము 2 గ్రథవము విఅఖోగము ఉద్దాహరములో మూడుపాదములలోని మొదటి పాదములో

ఇందద్వాచుము	పాదములు	2
వల్లవ వదములు	పాదము	3
రెండవ పాదములో-పై విధముగా వదములు		5
మూడవ వదములో వల్లవ వదములు లేవు గాన		2
గ్రథవములో	వదములు	1
ఆ ఖోగములో	వదము	— — — —
		16 వదములు
		— — — —

పై వదములకు 1కామ 2 మన్మథము 3 కాంత 4 జీత 5 మత్త 6 విషాంగ మాంధావ 8 సుమతి 9 శో 10 సుశోభి 11 గీతక 12 ఉంచిత 13 విచిత్ర 14 వాసవ 15 మృదు 16 సుచిత్ర అని పేరు.

రాగము గణము రాగము తాళము వృత్తి రీతి ప్రీతి వర్ణని నాదావతి భణభణన టక్క మంఠ కై శికి పొంచాలి భారతి శృంగార హంసావతి దరరరదన హందోళ ద్వార్తియ ఆరథటి లాటి చంద్రిక రౌద్ర నందావతి తతతతతజ మాలపకై శికి - ప్రవతితాళ-సాత్యతి - గౌడి ఇంద్రాణి వీర భద్రావతి మమమమయ కుభ కంకాళ- భారతి - వైదర్పివారాహి భీభత్వ తిని సంకీర్ణములు చాం గలవు. అవి అప్రసిద్ధము.

చిక్కతములు-గణపికారములనుబట్టి

1 వాసవి 2 శంగాత వై క్రైత 4 చతుర ఎ శాఙ
ఏకగణపికార ద్వాగణవికార-ప్రెగణపికార షంచగణపికార

1 వాసవి రామ 2 మనోరమ వై ఉన్నత 4 శాంతి ఎ నాగర
అని అయిదు విధములు. నాదావతిలో

మొదటి భగణము వికారము పొందినచో రామ
రెండవ భగణము వికారము పొందిన మనోరమ
మూడవ భగణము చిక్కరము పొందిన ఉన్నత
నాల్గవ భగణము వికారము పొందిన శాంత
అయిదవ భగణము వికారము పొందిన నాగర
అగును. చివరిగణము వికారము పొందరాదు.

సంగత 1 రమణీయ (= అద్యద్వార్తియభగణవిక్కత)

2 విషమ (= అద్య తృతీయ భగణ విక్కత) 3 సమ (= అద్యచతుర్థభగణ విక్కత) 4 లక్ష్మీ (= అద్య పంచమ భగణ విక్కత) 5 కొముది (= ద్వార్తియ తృతీయ గణ విక్కత) 6 కామోత్సవ (= ద్వార్తియ చతుర్థగణవిక్కత) 7 నందిని (= ద్వార్తియ పంచమ గణ విక్కత) 8గౌరి (తృతీయ చతుర్థగణ విక్కత) 9 సౌమ్య (= తృతీయ పంచమ గణ విక్కత) 10 రతిదేహ (=తుర్యపంచమ గణవిక్కత) ఇట్లు సంగత పది విధములు.

క్రైత-1 మంగళ (= ప్రథమ ద్వార్తియ గణవిక్కత) 2 రతిమంగళ (= ప్రథమ ద్వార్తియ చతుర్థగణవిక్కత) 3 కళిక (= ప్రథమ చతుర్థ తృతీయ గణవిక్కత) 4 తనుమధ్య (= ప్రథమ చతుర్థతృతీయగణ విక్కత) 5 వీరతీ (ప్రథమతృతీయ గణవిక్కత) 6 జయమంగళ (= ప్రథమచతుర్థ పంచమ

గణవికృత) 7 విజయ (=ద్వితీయ తృయ గణవికృత) 8 రత్నమాల (=ద్వితీయ వంచమ తృతీయ గణవికృత) 9 గురుమధ్య (=ద్వితీయచతుర్థ వంచమ గణ వికృత) 10 రత్నిప్రథ = తృతీయ చతుర్థ వంచమ గణ వికృత)

చతుర 1 కృత్పువ్రష్టియ (=ఆద్యగణము తరువాత నాల్గుగణముల వికారము వల్ల నగును) 2 మణినంద [=రెండుగణము తక్క మిగిలిన గణముల వికారమువల్ల] కుసుమావతి [=ఐదవగణము తక్క మిగిలిన గణముల వికారమువల్ల] బాణ-1పొర్చుత్తిప్రథీయ [ఆద్యగణముతక్క మిగిలిన ఆయిదు గణముల వికారమువల్ల నేర్చుడును] చ గణవికారము వల్ల 31 వగణ వికారమువల్ల మొత్తము 33

అతరములు పదుస్తే దు.

నాదావతిలో భగణద్వయస్తానమున జగణద్వయము ఉంచినచో సావిత్రి (సంగతా ఫీదముసగణద్వయము ఉంచిన పొవని సంగతాఫీదము) భగణమునకు బదులు సగణము రెండవ భగణమునకుబదులు రగణము ఉంచినచో వాత సావిత్రి [సంగతాఫీదము] వాసవి-ఒక గణవికారముగల వాసవి భగణ వికారము గలిగియుండుటచే జగణవతియగునో ఆప్మాడు సావిత్రి. వాసవీ ఫీదములో సగణవతియైనచో పొవని అనువాసవి ఫీదము ద్వీప్రకార.

హంసావతిలో గూడ సంగత త్రిపిథము

1వ్యోమజ [=తగణముంచినచో] 2 వారుణి [=యగణము ఉంచినచో] 3 వోమ వారుణి [=తాణముఉంచినచో] వాసవి ఏకగణ పికారపతి ర్మైనను తగణముంచినచో వ్యోమ. జయగణముంచినచో వారుణి. అపి ద్విపిథము. సంగతి 1వహ్నిజ 2 వారుణి 3 వహ్నివారుణి అని ప్రసిద్ధము. వాసవి ద్వీ పిథము. రగణముంచినచో వహ్నిజ యగణముంచినచో వారుణి రెండు గణములుంచినచో వహ్నివారుణి.

ఇదివరకటివి 33 ఇవి 15 మొత్తం 108 అగును.

ఇది గజైల

మాత్రేల

మాత్రేల మాత్రా గణములచే నేర్పును. 1రతిరేఖ, 2 కామరేఖ, బొంబలేఖ 4 చంద్రేఖ అని ఆది నాలుగు విధములు.

రతిరేఖ-ఏలకు ఉద్ధారములో మూడు పాదములుండును. ఇది సామాన్య లక్షణము. మొదటి పాదము 11 మాత్రలు ద్వితీయ పాదములో 11 మాత్రలు మూడవ పాదములో 10 మాత్రలు

కామలేఖ- మొదటి పాదమున 22 మాత్రలు

రెండవ పాదమున 22 మాత్రలు

మూడవపాదమున 20 మాత్రలు

ఇట్లు హర్షేత్క గణములచేతనే మాత్రాసంఖ్యహర్షర్తి,
బాణలేఖ-1పాదములో 3పై మాత్రలు 2 పాద 3పై మాత్రలు 3 పాద 3పై ఇట్లు
హర్షేత్క మగణముల చేతనే మాత్రా సంఖ్య హర్షర్తి
చంద్రలేఖ- మిశ్రశిత రతి గణకామ గణ బాణ గణములచే నాలుగు రెట్లు మాత్ర
లచే చంద్రలేఖ 1పాద 44 మాత్రలు 3 పాద 40 మాత్రలు

ఇందు మత్యాదులు నాలుగును మాత్రేలలే.

ఇంముతి- 1పాద 5 ఘగణాలు 2 పాద 5 వగణాలు చివర తగణము ఇట్లు
ఖండవ్యయము.

జ్యోతిష్మతి- 1 పాద 5 వగణములు 2 పాద వంపమాత్రాగణము ఇట్లు ఖండ
ద్వయము.

నథస్వతి- 1వగణము వగణములు మూడు, 1 వగణము, చివర ఘగణము
ఇట్లు ఖండ ద్వయము.

వంపుతి- ఒకదగణము 1 వగణము 1 వగణము 3 వగణములు 1ఘ గణము
తగణము ఇట్లు ఖండవ్యయము.

ఇవి నంది మతమున మాత్రేల

ఇంక అర్థాన మతమున మాత్రె 9లు

వాదావతి- ఇయిదు చగణములు, చిపర త్రిమాత్రకగణము పొదమున ఖాడ ద్వయము. దీనిగణములలో గురువును లెండు లఘువులగాఁ జేయవలెను.

హంసావతి- ఏడు చగణములు చివరలఘువులు రెండు లఘువులు చేయవలెను నగణాంతమున రగణములు గురువులు రెండేసి లఘువులు.

నందావతి- ఏడు చగణములు [జగణాంతములు] ఆయన తగణములు చివర లఘువు.

భద్రావతి- ఎనిమిది చగణములు చివర త్రిమాత్రిక గణము గురువులు రెండేసి లఘువులుగా జేయవలెను.

ఇతర మతమున మాత్రె 9లు

నందిని- అనియత గణములతో గూడిప హర్షిక్ రత్నరేఖ నందిని ఆనబడు ము. నందినిలో ప్రధమ తృతీయ పొదములు వ్యత్యస్తముగా పొదవలెను.

చిత్రిణి- ఆనియత గణముతో గూడిన కామలేఖ చిత్రిణి. ప్రధమ తృతీయ పొద ముల వ్యత్యస్తముగా పొదవలెను.

చిత్ర- బాణలేనిది చిత్ర

ఇట్లుమాత్రె 9లు ఇరువది

ప్రార్థిలు- గణమాత్రాది నియమమలేక వద్దసంభ్య నియమమ స్నాని.

ప్రార్థిలలో ఆరక్షరములు గల పొదభిందము మొదలు 29 ఆక్షరములగాలి

పొదభిందము వరకు గల 24 ప్రార్థిలు గలవు.

మధుకరి- ఆరక్షరములుగల పొదభిందము గలది 7 ఆక్షరములుగలది సుస్వర ఓ ఆక్షరములు గలది కరిణి. 9ిక్కరములు గలది సురప : 0 ఆక్షరములు గలది ప్రథంజని 11 ఆక్షరాలుగలది మదసవతి. 12 ఆక్షరాలుగలది శసిని. 13 అక్షరాలు గలది ప్రథావతి. 14 ఆక్షరాలుగలది మాలతి. 15 ఆక్షరములు గలది లలిత. 16 అక్షరాలు గలది భోగవతి 17 ఆక్షరాలు గలది కుసుమ వతి 8 ఆక్షరాలుగలది కాంతిమతి. 18 అక్షరాలుగలది కుముది. 0 కష్టరాలు

గలది కలిక 21 అష్టరాలు గలది కమల 22 అష్టరాలుగలది విమల 23 అష్టరాలు గలది నలిని 24 అష్టరాలు గలది కాళింది 25 అష్టరాలు గలది విషుల 26 అష్టరాలు గలది విద్యుల్లత 27 అష్టరాలుగలది విశాలి 28 అష్టరాలు గలది శరల 29 అష్టరాలుగలది తరల

ఇందులో 18 అష్టరములు మొదలుకొని 29 అష్టరముల వరకుగల 12వలు మాత్రాలలతో నగును. కనుక వర్ష మాత్రాలలు అని కొండఱు. వీనిలో మంతద్వీతీయ, కంకాల, ప్రతితాళములలో ఏదోయొకతాళము వేయవలెను. రాగాది సీయమము లేదు.

దేశాభైయలలు అయిదు విధములు దేశభాషా నామములను బట్టి యయినవి.

కర్ణాటక గౌడై ల ఆంధ్రాల ద్రావిడై ల మంత ద్వీతీయ కంకాల ప్రతితాళములతో పొడవలెను. వీనిలో మొదట మధ్య చివర ఆను ప్రాసలున్నాచో నాదావతినామములు గలవగును.

నాదావతి ఆరు రకములు.

సులేఖ- బ్రహ్మయొక్క హర్యముఖమునుండి పుట్టుక- శంఖగణాధిపుడు. మొదటి రెండు పొదములు ఆను ప్రాసయుత్కములు. ఆ రెండు పొదములకు చివర రెండు మగణములు మూడవ పొదము రత్నగణముతోగూడినది ఎక్కువ. అదియందై తే మధ్య ఆను ప్రాస గూడినదై నాలుగు కామగణములతో ఒకరతీగణము ఎక్కువగా నుండి కూడినది. ఆపుడా నాదావతి సులేఖ ఆనబడును.

కామలేఖ- బ్రహ్మయొక్క దక్షిణ ముఖమునుండి జన్మ. సావిత్రి దేవత విష్ణుడు గణాధిపుడు. ఇందు కామగణములు నాలుగు మొదటి రెండు పొదములందు మొదట మధ్యను ఆనుప్రాస. మూడవ పొదము ఆది మధ్యావసానములందు ఆనుపొసయుత్కము. ఎనిమిది కామగణములతోగూడినదై నపుడు హర్యపుహంసావతి కామలేఖ ఆనబడును.

పర్వలేఖ- బ్రహ్మపశ్చిమ ముఖమునుండి పుట్టినది. బ్రహ్మగణాధిపుడు గాయ ప్రతి దేవత మూడు పొదములందు మొదట మధ్యమ ఆనుప్రాసప్రతి పొదములోను నాలుగు కామగణములు అపుడు హర్యపంచావతి న్యరలేఖ ఆనబడును.

శద్రుతేష-బ్రహ్మయు త్తరముఖమునుండి పుట్టినది. గంధర్వుడు దేవత, గణేశుడు గణాధిపతి మొదటి రెండు పాదములలో ఆరుకామ గజములు చివరకూణగణము మూడవపాదమున ఎనిమిది కామగణములు మూడు పాదము దండును ఆది మధ్యావసానములందును ఆనుప్రాపు ఉన్నపుడు హర్షేత్క శద్రావతి శద్రుతేషు ఆనమడును.

ఛందస్వతి-కర్మాణ్ణులలో మూడు పాదములలో అయిదు కామ గణములు ఒక రత్నిగణము చివర మరలకామగణము అపుడవి ఛందస్వతులనబడును. హర్షేత్క గణములు తక్కువగానున్నను హెచ్చుగానున్నను ఏలాశాసలనబడును. శిథ్రావదము-ఒకపాదమునకు లేక రెండుపాదములకు మూడువదములకుగాని చివర అన్యపాదములు రెండింటికి అగ్రహర్తికి మూడవపాదమున ప్రమాణ వదము చేయుచ బడినచో శిథ్రా పదమనఁబడును. అదైతే మూడవ పాదమున ప్రయోగించుటవలన తరువాత మేలావ కాదులు మొదట చేయవలెను.

ఇవి కర్మాణ్ణులలు

దేశాత్మీయ-లాణ్ణులయందు ప్రాంతమందు ఆను ప్రాపుము బహురసములు.

గూడై లయందు గమకాను ప్రాపులుండవు. ఒకటి రసము. ఆంధై రిలయందు రసములు భావములు ఎక్కువ. ఆను ప్రాపులేదు. ఇది వరతో చెప్పిన ఏలలలో ఆయూలక్షణములు గలనాలుగవ పాదము సిబంధించినచో ఇవి భంధస్వతులనబడును.

వస్త్ర్యుల-రెండుపాదములు ఆనుప్రాపులేనివి. మూడవ పాదము ఆను ప్రాపుముగాది. ప్రథువాభోగములుకూడ ఆను పాసయ్తములు. అన్నిటి యందు ముందు చెవ్వుచోవు నాలుగు యతులు (=యతి=పదమువిడుట) వేఱువేఱుగా నుండును. అదివస్త్ర్యుల.

శుద్ధేలలు నాలుగు వికృత్తైలలు 108 మాత్రాలలు 24 వ్యక్తైలు 24. వాసిలో మాత్రాలలు 12 కర్మాణ్ణులలు 6 ఇతర దేశాత్మీయలలు మొత్తము 178 ఏలలు. ఛందస్వతులును ఇన్నే కలిపి మొత్తము 256 ఏలలు. సంకీర్ణములు ఆనంతములను గాన శార్ట్స్ దేవుండిక లెక్కింపలేదు.

కరణము

సూదములోని కరణము చెప్పబడుచున్నది. ఉద్గార్హప్రదువములుండి అవి వదములచే సాంద్రస్వర బద్ధములందు ఆభోగము గలిగి గాత్రనేత్ర నాములు గలిగి ఇష్టస్వరమందు గ్రహము అంశము రాగతాళము గ్రుతములయి ఉన్నదికరణము. ఇది సామాన్య లక్షణము.

కరణము

కరణము- 1 స్వరకరణము 2 పొటకరణము 3 బంధకరణము 4 వదకరణము 5 తేనకరణము 6 బిరుద కరణము 7 చిత్రకరణము 8 మిక్రకరణము అని దేశిమిదిరకములు

స్వరకరణము

ఉద్గార్హము ధుర్వమును సాంద్రములు నిబడము లునగు స్వరములచే బద్ధములు కావలయును. ఆభోగము వదములచే గూర్చబడేను. ఇందుగాత్ర నాయకాదుల నామములుండవలెను. ఇష్టమైన స్వరముందు గ్రహము అంశస్వరముందు న్యాసము. రాసమును తాళము గ్రుతలను ఇది స్వరకరణము ఇష్టపొటకరణములు విధింపదగును. వాసిలో స్వరభేదముండును.

పొటకరణము

హస్తపొట సహితములైన స్వరములచే నిబంధింపబడునది పొట కరణము. మొదట స్వరములు పిదవ హస్తపొటములు ఒక రకము. క్రమపొట కరణము మొదట పొటకరణము పిదవ స్వరములనునది రెండవరకము ఇది వ్యత్యశాధింప పొటకరణము

బంధకరణము:- స్వరములచే మురజ పొటములచే నిబద్ధము బంధకరణము.

వదకరణము:- స్వరములచే వదములనిబంధింపబడునది.

బిరుద కరణము:- స్వరములు బిరుదముకూడ కూర్చుబడినది.

తేనకకరణము:- స్వరములు తేనకములు కూర్చునది.

చిత్రకరణము:- స్వరములు హస్తపొటములు మురజాష్టరములు గలది.

మిక్రకరణము:- స్వరములు హస్తపొటములు తేనకములు గలది ఇవి మరల ఒక్కొక్కటి మూడేసి రకములు.

మంగళారంభము:- ఉద్గాహముమొదట రెండుసారులు పిదవ ద్రువాభోగ ములు ఒకసారి పాడి మరల ద్రువోద్గార్హములు చివర పాడవలెను.

ఆనందవర్షము- ఉద్గార్హము మంగళారంభమువలె ఒకసారిపాడి పిదవ ద్రువము పిదవ ద్రువములో చివరి సగము పిదవ ఆభోగద్రువములు ఒకొక్కసారి పాడవలెను.

కీర్తిలహరిః-ధువములోని సగమునకు బదులు ఉద్గార్హములోని రెండవ సగము పాడవలెను. మిగిలినది ఆనందవర్షనమువలె.

ఇదికరణము

డేంకి- ఉద్గార్హములోని పూర్వార్ధము రెండుసార్లు పాడవలెను. పిదవ గమక సందర్భముగల మేలావకము చేయవచ్చును మానవచ్చును. ఆరెండు ఉద్గాహ మేలావకములు తాళములు లేకుండ కంకాళతాళములో గాని విలంబ శముగాఁశేయవలయును. పిదవ విలంబితముకాక మిగిలిన అయతో, కంకాళ తాళముతో ద్రువాభోగము చేయవలెను. పిదవ ఖండ త్రయముగల ద్రువము. ఆఖండములలో సమధాతువులుగా సమగేయములుగా పాడవలెను. మూడవ ఖండము వాసికంటే ఉచ్చమానముతో చేయవలెను. ఈ ద్రువము రెండుసార్లు పాడవలెను. పిదవ ఆభోగము ఒకసారి. మరలను ద్రువముపాడి సమాప్తిచేయవలయును ఇది డేంకి. ఆథెంకి 1ముక్కావళి ఒవ్వత్త బంధి శియుగ్ని 4 వృత్తమాల అని వాలుగు రకములు. చందన్ముతేసిది ముక్కావళి, ఒకేవృత్తబంధిని వృత్తద్వయము గలది యుగ్ని. బహువృత్తములు గలది వృత్తబంధి న్యాములు మరల మూడురకములు 1 వర్షిక (వర్షజగణవృత్తములు గలది) 2గణిక (గణజన్యవృత్తములు గలది) ప్రమాత్రిక మాత్రాజన్యవృత్తములు గలది మరి ఇట్లు వదివిధములైన యది మరల మూడువిధములు. 1 సమాలంకరణ (ఉవమాదులు గలది) 2 విషమాలంకరణ (=శ్ర్యాది సంఖ్యా యుక్త విషమాలంకారములు గలది) పిచిత్రాలంకృతి (సమవిషమాలంకారములుగలది) ఇట్లుమొత్తం 30

ఇదిడెంకి

ఇంకవర్తని

వర్తని-న్యూరకర్ణమునకు వలె వర్తని లక్షణము తెలియునది ఇది విశేషము. రాపకతాళము కండి తక్కిన తాళము. విలంబితము ఉద్దాహముల పాట రెండుసార్లు. ప్రధువాభోగములు ఒకసారి ప్రధువమునందున్యాసము.

వివర్తని-వర్తన విశేషమే వివర్తని కంకాళతాళముతోగాని ప్రతిపాళములో గాని రచించినచో వర్తనియే వివర్తని యగును.

డోంబడము-ఉద్దాహములోని హర్షార్థము రెండుసార్లు. ఉత్సర్థము ఒకసారి పిదవ గమకముగల మేలాపకము. అదియైనను వికల్పము పిదవ ప్రధువము రెండుసార్లు పిదవ ఒకసారి ఆభోగము పాణి ప్రధువములోన మాపి చేసినచో డోంబడము. దానిలో సిస్మారుకము మొదలు ఏకత్తాళివరకు పది తాళములు చేయవచ్చును. కాని యుద్ధారణములు గనిపించుటలేదుగాన అది చేయరాదు. అది రెండువిధములు తారజము అతారజము. అని ఉద్దాహప్రధువ మేలాపక భోగములందు తారధ్వనియుంచుటను బట్టి అది నాలుగు విధములు. తారధ్వని లేనిది అతారజము. ఇట్లు మొత్తము ఆయునురకములు. ఇవి క్రిధాతువులు చతుర్ధాతువులు అని రెండు విధములు. ఈ తొమ్మిది ప్రభూత గమకములు స్తోతగమకములు అని ఇవిధములు. ఇవి ప్రాయోగికములు. 1నాల్గుగణ ములుగలది క్రికమాఖ్యము (యుదుగణములు గలది) క్రికము విలాసము (ఆరు గణములు గలది) 4చిత్రము (ఏడుగణములుగలది) 5 విచిత్రలీల (ఎనిమిది గణములు గలది). ఆని ఆయుదు విధములు. ఇట్లు మొత్తము శిథి మాతృకాది ఫేదములు అప్రసిద్ధములుగాన చెవ్వబడలేదు. ఇవన్నియు ఉపమారూపక శ్శోలంకారములుగూడిన వైనచో అపుడు బ్రిహ్మ అనుపేరుగల ర్యాంబడమగు వీరము రసము. త్రీత విలాసయున్నచో విష్ణువు, వీరమున్నచో చక్రేశ్వరులు భీషమున్నచో జుండికేశ్వరుడు ఆమృతమున నరసింహము భయానకము భై రవము. హస్యశృంగారములందు పుష్పసారము, రౌద మందు ప్రచండాంతువు శాంతమున నందిశమ్మ. ఇట్లు 13 తోగుణించినచో శిథి \times శిథి = 1170 అగును గద్య పద్యభయ ఫేదముచే నివి 3510 అగును.

ఇది ర్యాంబడము

* * *

లంభకము:- ఉద్దాహము అంతయు రెండుసార్లు గాని ఒకసారిగాని, ద్రువము ఏకఖండముగాఁగాని ద్విఖండముగాఁగాని. ఇట్టే ఆభోగముకూడా ఒకసారిగాని రెండు సార్లుగాని చేయబడి ధువుందు సమావ్యియున్నచో లంభకమగును. ఈలంభకమందును ద్యుంబడమందును ఖండతాళము తరువాత ఉద్దాహము సమానమైన భాగము ప్రబంధావయవము చేయవలెను. తరువాత ద్రువము ఆభోగము, మరల ద్రువముగాని పొడవలెను.

పూర్వోత్త లంభము యొక్క ఉద్దాహమును తాళములేకుండ నిబంధించినచో అలాపలంభకమగును. ద్రువస్థానమున ఆన్యధాతుకముగా విషదృక్ గేయము, ఉద్దాహము నిబంధింపబడినచో ప్రపంభము, మతాంతరమున చెవ్పబడిన భాగముగ నిబంధించినచో భాగలంభకము. భిన్నమైన యుద్ధాహములతో ద్రువములను మూడుసార్లు గాని నాటుగు సార్లుగాని అయిదుసార్లు గాని పొడివచో వదలంభమనబడును. ఉద్దాహముగాని ద్రువముగాని భిన్నమైనచో ఉపలంభము. పదలంభానులంభోపలంభములు మూడును ఆభోగశాస్యములై ద్రువాభోగములు లేకుండ ఉద్దాహములు ఎక్కువగా ఉన్నచో ఆది విలంభము. ఈ ఎనిమిది లంభకములు ముందు చెవ్పబోవు సొలగసూడస్త తాళములతోఁ గూడినట్లు చేయవలెను. ఇవి ఎనిమిది లంభకములు.

రాసకము:- గమకస్థానములేని ద్యుంబడలక్షణము. రాసతాళముతో పొడినచో రాసకమగును. రాస వలయము-గణబద్ధము, వర్క నిబద్ధము వంప తిలకము మాత్రాబద్ధము రతి రంగకము. చగణము ఎక్కువగా నున్నచో మదనావతారము. ఆరక్కరములు గల చరణము మొదలు కొని వీరి అక్కరముల వరకు గల చరణము వరకు ఒకొక్క అక్కరము పొచ్చు చేసినచో 25 రాసము లగును. ఒకటి ఆదు, ఇంకొకటి ఏడు ఇంకొకటి ఎనిమిది అక్కరములు గలచి ఇట్లు వీరి అక్కరములవరకు తెలియునది అట్లే ఎనిమిది మాత్రలుగ చరణము మొదలుకొని ఆరవై మాత్రలుగల చరణము వకు ఒకొక్క మాత్ర చౌప్పన పెంచినచో అవి వీరి మాత్రలో మాత్రగణ ఫేదములు గల రాసములగును.

ఇది రాసక ప్రబంధము

ఏకత్తాళి-ఉద్గాహమును రెండుసార్లు పొడవలెను. ఆభోగద్రువములు సగము వరకు భక్తసారి పొడి ఆభోగద్రువములకంటే వేరుచోట సమాప్తి ఏకత్తాళముగ చేసినచో ఏకత్తాళిక ఇందు ఆలావమాత్రముచేతనే ఆని కొండటి మతము

ఇదిసూడ్రకముము

ఆళికముము లోని ప్రపంధము

వర్షప్రబంధము-వర్షత్తాళము (త్యంకమిక్ర చతుర్మిక్ర) అను త్తాళముతోకర్మాట శాషచే బిరుదములచే ఉద్గాహద్రువములు సిబద్ధమానము లయి వర్షమనఁబుడును. ఇట్లువదములచే ఆభోగము కూర్చువలెను.

వర్షస్వరము-స్వరములచే పొటములచే వదములచే తేనములచేతను రచింపు బడి స్వాఖిల షిత్కమముగాన్యసముచేయుటవర్షస్వరము. ఆది నాలుగు విధములు. స్వరములు మొదట సిబంధించుట సిబంధించుటచే ఒకటి, పొటముల మొదటకూర్చుటచే రెండవది. వదములు మొదటకూర్చుటచే మూడవది. తేనకములు మొదటకూర్చున నాల్గవ రకము ఆగును.

గద్యము-ఛందస్సులేసివదనమూహముగద్యము. అది ఆరు విధములు. 1 శాత్కలిక=(వీరమున పొడదగు, రక్తవర్షరుద్ర దేవతాళముగాడియరీతి, ఆరభటి వృత్తిగంది) గ్రుతగతి బహులఘువులు.

చూర్చకము-శాంతరసమున సీతవర్షము బ్రిహ్మదేవత, వైదర్మిరీతి సాత్మతి వృత్తిగంది) విలంబితగతి, అల్పాంఘువులు.

అలితము-(సీతవర్షము, మదనుడు దేవత, శృంగార రసము- కై శికి వృత్తి, పాంచాలీరీతి) మధ్యగతి, సములఘువులు.

వృత్తగంధి- 1 శాంతమురసము, పీతవర్షము మున్మిదేవత, పాంచాలిరీతి, భారతి వృత్తి వద్యభాగ మిశ్రితము) గ్రుతమధ్యగతి వృధక్షిత లఘువులు

ఖండము-గ్రద్ధిశేషు దేవత సాత్మతి వృత్తిశేషువర్షము హస్యము. తో ఆరంథము. వైదర్మిరీతి, గ్రుతవిలంబితగతి, వృధక స్థిత గురువులు

చిత్రము- (శృంగారము రసము విష్ణువు దేవత, కై శికివృత్తి వైదర్మిరీతి) లఘుగురుమిశ్రితము, లఘుగురుభేదములచే $6 \times 6 = 36$ భేదములు. వేణు మిశ్రము ఆహాడాని కొండఱుచెప్పుటి ఆగ్ని కలిసినది వేణు ఈచూర్చక

పృతుగంధులున్నది మిక్రము. ఈ గద్యాలస్సి యందు ఓంకారము శాశరహితముగా పంచదశగమకయుతముగా స్తాయ్యాది సకల వర్ణయుతముగా మధ్యమధ్య వచ్చావసానముల స్వీరయుతముతగా రువాత ప్రభంఫనామాంకితముగా వద్వ్యయముపొడి విలంబిత ప్రయోగముగా గమకముగా పొడబడును. పిదవనశముగా వాగ్గేయకారుని వర్ణయామము విలంబితముగా నాయకుల నామము ఆపి లంబితముగా పొడి మరల విలంబితముగా సమాప్తి చేయుట గద్యము అనబడును.

కై వాడము— ఉద్దాహరధువములు పొటములచేఁ జీయవలెసిన ఉద్దాహము ఎందు సమాప్తి అదిరెండు విధములు. సార్థక పొటములచే నొకటి అనర్థముల చే నొకటి మరలఱది తుద్దము మిక్రమున్ని రెండు రకములు. కేవల పొటములచే తుద్దము వదస్వరాది మిక్రమములచే మిక్రము అంక చారిణి-బిరుదములు ఏదో యొక శాశముచే నిబంధింపబడినది. ఆఖోగమున వర్ణయాయకుని పేరుండవలెను. అది వాసవి మొదలుగా ఆరు విధములు.

2 వాసవి-వాసవి మొదలైన యైదులోను ఏకశాశ నియమము. అష్ట బిరుదములు ఏకశముచే పొడబడునవి.

- 2 కళిక—రెండు శాశములచే వదునారు బిరుదములు పొడబడువది
- 3 పృతు—మూడుశాశములచేముపై రెండు బిరుదములు పొడబడినది
- 4 వీరవత్తి—వాయగు శాశములచే ఏక బిరుదములు పొడబడునది.
- 5 వేదోత్తర—అయిదు శాశములచే 104 బిరుదములు పొడునది
- 6 శాతిమత్తి—శాశబిరుదములు లేనిది.

కందము—క్షాటాది దేశభాషా వదములతో పొటములతో వాచ్య క్షరములతో బిరుదములతోగూడి శాశము లేకుండ ఆర్యగీతియను చందన్నునండు వీరతసమున గూర్చబడినది కందమనబడును. 1 పొదమునకు ఏడు గజములు ఒకగురువతో కలిపి ఉండవలెను. విషమ పొదమున జగజముండరాదు. ఆరవగజము నలముగాని ఉండవలెను ఇది ఆర్య ప్రభమ దళము రెండు దళములనున్నచో యతి సహితమైనది. అ కందము ఔరి రకములు.

30 గురువులున్నది వ వనము. 29 గురువులున్నది రవి 28 గురువులున్నది ధనదము, 27 ఉన్నది హవ్యహాహనము 26 ఉన్నది సురనాదము 25 ఉన్నది సముద్రము 24 ఉన్నది వరుణము 23 ఉన్నది శసి. 22 ఉన్నది శైలము. 21 ఉన్నది మధువు. 20 ఉన్నది మాధవము 19 ఉన్నది మకర ధ్వజము. 18 ఉన్నది జయంతము 17 ఉన్నది మధువము 16 ఉన్నది శుకము 15 ఉన్నది సారసము 14 ఉన్నది కేకి 13 ఉన్నది హరి 12 ఉన్నది హరిణము 11 ఉన్నది హస్తి 10 ఉన్నదికాదంబము 9 ఉన్నది కూర్మకము 8 ఉన్నది నయము 7 ఉన్నది వినయము 6 ఉన్నది విక్రమము 5 ఉన్నది చత్వాహము 4 ఉన్నది ధర్మము 3 ఉన్నది అర్థము 2 ఉన్నది కామము.

శురగలీల- హయలీల ఆనునది తాళము గలది తురగలీల. అది వద్యజ గద్యజ అని రెండు రకములు. ఆందు వద్యజ నాలుగు రకములు. హూర్యార్థమే తాళయు క్తమైనచో ఒకరకము ఉత్తరార్థమే తాళయు క్తమైనచో ఒక రకము. హూర్యార్థోత్తరార్థములు తాళయు క్తమైనచో ఒకరకము. ఇవన్నియు ఆర్థచందస్సులో ఉండవలెను.

నాగ్గవది తురగలీల- మొదట వగము స్వరములతోను, వర్షార్థము నమాన బిరుదములతోను రెండు సగములు తాళముతో గలిగినచో నాగ్గవది తురగలీల. ఇట్లువద్యజ ఎనిమిది రకములు గద్యజ ఒకటి ఇట్లు తొమ్మిది.

గజలీల- చందస్సు లేకుండ గజలీల తాళము గలది మిగతా లక్షణము హయలీలవలె గద్యపద్యశాది లక్షణములు వెనుకటి వలెనె.

ద్వివది- కరుణాఖ్య తాళము గలది ద్వివది అది నాలుగు రకములు 1 శుద్ధ ఒక చంగణము 1 జగణము 5 భగణములు జగణము ఇది ఒకపాదము ఇట్లు నాలుగు పాదములున్నచో ద్వివది. కొండరి మతమున సగముతో చివరస్వరములు వేయవలెను.

ఖండ- ద్వివది అర్థ భాగముతో ఖండ అగును. ఇందు రెండు ఖండములే యుండును.

మాత్రాద్విపది- 1శగణము 1జగణము ఏ భగణములు జగణస్తావమున గురువు చివర గురువు సంపూర్ణ త్వద్విపదికి చివర ఒకేగురువు ఎక్కువగా ఉన్నచో నగును. మరల ద్విపదినాలుగు విధములు. మాపవి భగణము 2 తగణములు పాదము. ఇట్లు నాలుగు పాదములున్నచో ఆగును. 2 చంద్రిక 2 వగణములు 1తగణము చివర లఘు గురువు పాదము ఇట్లు నాలుగు పాదములున్నచో నగును.

శిథ్యతి- 1శగణము నాల్గుమాత్రలుగం గణములు మూడు ఇది ఒక పాదము. ఇట్లు నాలుగు పాదములున్నచో నగును. 4తార-1శగణము 4యగణములు చివర గురువులు ఇది ఒక పాదము. ఇట్లు నాలుగు పాదములున్నచో నగును. **చక్రవాణము**

హర్య హర్యాక్షరముల ప్రాంతమందున్న వర్ష సమూహము ఉత్తరోత్తరవర్ష సమూహమునకు ఆద్యమైనచో చక్రవాణమగును.

అదిగద్యజము వద్యజము అని రెండు విధములు.

క్రొంచ వదము అను ఛందమ్మ (5గణములు 5 గం 7 గణములకు యతి భ, మ, స, భ, నగణములు 4 గురువు ప్రతి తాళముతో (1ఱముద్రుతము) పాడిన క్రొంచవదమగు, స్వరములవదముతో ఉద్గాహములతో ద్రువము స్వరములతో న్యాసము. ఛందోహినముగా గూడ మండవచ్చును. ఉదాః-యూక పిలాష్టి పింగళ కేశీ కలిరుచి రనుదినమను నయకరినా

స్వర్ణర్థము- సరిగమాది స్వరములతోనే స్వాఖిలషితార్థము నిబధ్మైనచో స్వర్ణర్థము, 1తద్దము 2మిశ్రము, గ్రహమున న్యాసమున తద్దస్వరములైన తద్దము. గ్రహము న్యాసమున తద్దవికృతములచే మిశ్రము, మరల ఏకస్వర, ద్విస్వర, త్రిస్వర, చతుస్వర వంచస్వర షట్స్వర, న్యాప్తస్వరము అని ఏడు విధములు.

ధ్వనికుట్టనిః- ద్రువము ఉద్గాహము భిన్న తాళములుగా మండవలెను. మండకం కాళ తాళములు మాత్రము చేయరాదు. సమమాత్రలలో యతి

మేలాపకముండరామ. భిన్నతాళ ద్వయములో ధేంకి వలెనున్నచో అది ధ్వని కుట్టని

ఆర్య- మొదటి దళము చిపరగాని పాదాంతమునఁగాని స్వరములను ఉంచి మొదటి దళమును పాడవలెను. రెండవ దళమును అవ్యగీతి సదృష ధాతువు గల దానిని సగము చొప్పున ఒకసారి పాడినచో అది అర్ధగీతి ఆనఁబడుచు చున్నది. మొదటి సగము ఉద్గాహము రెండవ సగముధువము. ఆ థోగ ములో గాతృ నేతృనామము. ఇట్లు ఉద్గాహ న్యాషములు గలది ఆర్య, లక్ష్మీ మొదలై నవి దాని భేదములు.

లక్ష్మీ- ఆరవగణముకండ అన్నిగణములందుఁగల సర్వగురువులచేత లక్ష్మీ అగును. ఇతరములు ఏకైక గురు భంగములచేత ఆవగా లఘుద్వయవృద్ధి చేతఁదెలియవలెను. ఏక గురు భంగముచేవృద్ధి గురు ద్వయభంగముచే లీల మొదలైనవి. ఇట్లు పంచవింశతి గురు భంగముచే వధు 1లక్ష్మీ 2వృద్ధి 3 బుద్ధి 4 లీల 5 లజ్జ అష్టమ 7 దీర్ఘ 8 గారి 9 వాజి 10 జ్యోత్స్న 11 ఛాయ 12 కాంతిక 13 మహి 15 కీర్తి 16 మనోరమ 17 రోహణి 16 విశాల 19 వసుధ 21 శివ 22 హరి 23 వక్ర 23 సారసి 24 కురరి 25 హంస 26 వధువు. ఆర్యకు చతుర్మాంత్రికగణములు ఏడు. ఒకగురువు ఆరవగణమున లఘువులో చే నలము. అనగా జగణము గాని నలము గాని ఉండవలెను. ఇట్లు రెండవ దాని యందును

గాథ-ఆర్యయే ప్రాకృత వదమును విషయముగాఁ జేసికొన్నచో గాథ అగును. అదిమూడు పాదములున్నచో త్రిపది. ఆరుపాదములున్నచో షట్టుది అగునని కొండఱు.

ద్వివధకము- ద్వివధక భండస్సు చే సిబద్ధవైసది ద్వివధము. స్వరములందు ముగింపు గలది స్వరముత్కము. అది తాళముతో గాని, తాళము లేకండ గాని చేయవలెను. అదిస్వరములతోగా సిబంధించినచో ఒక్కుక్కరకము.

ప్రయోగ గమకములతో గూర్చినచో ఇంకొకరకము. రెండింటితో గూడినచో ఇంకొకరకము, రెండులేనిచో ఇంకొక రకము అనును. ఇట్లు నాల్గు రకములు అది భాషావిశేషముచే ఇతరనామములను పొందును. ఇదే పాకృతమున దోష అనబడును. ఒకటి మూడుపాదములలో 13 మాత్రలును రెండు నాల్గు పాదములలో 12 మాత్రలున్నచో సారనము. బేసిపాదములలో 2 మాత్రలున్నచో ప్రథమరకు. బేసిపాదములలో 15, సరిపాదములలో 13 ఉన్నచో హంసము చేసిలో 13 సరిలో 14 మాత్రలున్నచో కురరము. బేసిలో 13 కళలు సరిలో 15 మాత్రలు ఉన్నచో కుంజరము. బేసిలో 15 కళలు సరిలో 13 మాత్రలున్నచో హంసక్రిడ. హూర్స్ క్రూర్ దోషాలలో వంచ లఘునిర్మితములుగాని షడాది లఘు నిర్మితములుగాని శిఖ అన్నచో ఆ దోషాను కొండఱు శిఖద్విపద మని కొండఱు మయూరమనియు అందురు. వీనిలో వ్యత్యయముగా చేసినచో చాలభేదములు గలుగును.

కలహంసము— కలహంస భందస్సు చివర స్వరాశ్రితమై పాదామలుంచినచో ఈ లహంసము. స్వరములతో మగింపు రుంపాది తాళములతో పాడవలెను. ఆదివర్గజము (వర్గగణనిర్మితము) మాత్రకము (మాత్రాగణనిర్మితము) ఆని రెండు రకములు. గద్యలోగూర్చినచో మొదట స్వరములను పిదవ వదములు ఉంచవలెను.

తోటకము— తోటక భందస్సు గలది తోటకము. చివర స్వరము లుండవలెను. **తోటకవృత్త** నామక భందో విశేషముండ వలెను.

ఘుటము— తేనకములతో సగము ద్వివదితో సగము చేసినచో ఘుటమునబడును. **వృత్తము**— ఏదో భందస్సుతో మణిష్టమైన తాళముతో పాడినది వృత్తము. చివర స్వరములనుంచవలెను. స్వరములులేకుండ గూడ పాడవచ్చుని కొండఱు.

మాతృక— 52 ఆష్టరములు వరుసగా ఒకొక్క అష్టరముతో మొదట పెట్టి పాడిన చో మాతృక అనును. అది దివ్య మానుషించి దివ్య మానిషి ఆని మూడు విధ ములు. సంస్కృతములో వచ్చట్టుటాది తాళములతో పాడబడునది దివ్య దేశ భాషలలో దేశీ తాళములతో పాడబడునది మానుషి మిక్ర గద్యలో గూర్చి నది అనిబద్ధ వద్యములతో గూర్చినది నిబద్ధ.

రాగకదంబము—ఇది నంద్యా వర్తకము స్వస్తికము అని రెండు విధములు. నాలుగు వృత్తములు నాలుగు తాళములతో గూడినది, అనేక భాగములతో గూర్చినది నంద్యా వర్తకము. ఇది తాళమాన ద్వయముచే తాళము. వృత్తి ద్వయముచేగాని ఉద్దాహముచేగాని సమాప్తి చేయవలెను. కొండఱు రాగ కదంబకములు గద్యల చేతనే చేయవలెనందురు. కొండఱు ఒక తాళముచేఁ గూర్చివలెనందురు.

స్వస్తికము—హర్యముతో ద్విగుణాష్టక వృత్తము అష్టతాళకము స్వస్తికలు పోడశ వృత్తము పోడశ తాళము గలది అభ్య వత్తము. అభ్యవ త్రాంతర్గతము అభ్య గర్భము. ద్వాంత్రికద్వీతము ద్వాంత్రింశత్తాళము గలది భ్రమరామేడితము.

వంచతాళేశ్వరముః— తాళహీనమైనచో ఆలావము పిదవ చచ్చ తృపు తాళ ముతో వంచ వదములు వేఱుగా పాడవలెను. ఆతాళముతోనే స్వరములు పాటములు చేయవలెను. చచ్చతృపు ద్వయమానముతో వటహ సంభవము లైన పాటాష్టరములచే అంతరము చేయవలెను. పిదవ చచ్చ తృపుముతో వంచ వదములు చేయవలెను. పిదవ వేఱుగా గేయములు వెనుకటి వలెనే ఆ చన్చతృపు పాటద్వయముతో హాడుక్కుపాటములతో అంతరము చేయవలెను. పిదవ షట్టితాపుత్రతాళముతో వంచ వందములు వేఱుగా రెండుసార్లు పాడవ లెను. పిదవష్టితాపుత్రతాళమున ద్వయముచే శంఖ పాటములచే అంతరము చేయవలెను. పిదవ సంపక్కెష్టప్పక తాళముతో కాంస్యతాళ పాటములచే అంతరము పిదవ ఉద్ధటముతో షట్టవదములు స్వరములు పాటములు అంతరము ను హర్యము వలె మానద్వయముచేత పిదవ తపిలంబితమానముచేత ఆభోగ ములో హర్యమానము వ్రషబంధనామముచే చేయవలెను. పిదవ నాయకుని పేరు పిదవ కళ్యాణము ఆశీర్వచన్ములు. పిదవ వాక్యరూపముగా మేలావక మున బహుళ వ్రయోగమున న్యాసము. అది రెండు విధములు. వీరరశమున వీరావతరము శృంగారమున శృంగార తిలకము. ఆపంచతాలేశ్వరగీతము పాడబడగా, సర్వదేవతాప్రీతి ఫలము.

తాళార్థవము—అనేక తాళములచే నిబంధింపబడినది తాళార్థవము.

ఇది ఆశిక్రమవ్రషబంధములు

ఇంక విప్రకీర్తములు

శ్రీరంగము—నాటుగు రాగములతో నాటుగు గీతములతో విరచింపబడినది శ్రీరంగము. దానిచివర వదములతోనుడినది చేయవలెను. ఉద్దాష్టది విభాగము వ్రషటంభాది నామాంకము రాగ కదంబమువలె.

శ్రీవిలాసము—అయిదు తాళములతో అయిదు రాగములతో చివర స్వరములతో గూడినది శ్రీవిలాసము. మిగిలినది శ్రీరంగమువలె.

పంచ భంగి—రెండు రాగములతో రెండు తాళములతోను గూర్చుబడి చివర తేన=వానిచేత రాజుచేత దేవనిచేతను అని చెప్పు తేనవదములతో గూడినది పంచభంగి.

పంచచాననము—పంచ భంగివలెనుండి చివర పాటములతో గూడినది. ఉమాతిలకము—మూడు తాళములతో మూడురాగములతో గూడినది ఉమాతిలకము. ఈ అయిదు సర్వగయు క్రమములు.

ప్రతివది—మొదటి రెండు చరణములు గణద్వయయుతములు. మూడవది నాటుగు గణములు గలది. నాల్గవది మూడుగణములు గలది. వానిలో ఎనిమిది రత్న గణములు. ఆరవది పదవది ఇతరములు కామగణయుతము. ఆందు మొదటి రెండు పాదములు పాడి పిదవ మూడవపాదము కొంచెము తక్కువగాను సమగ్రముగాను రెండుసార్లు పాడవలెను. పిదవ నాల్గవ పాదముపాడి కర్రాట భాషతో గూర్చుబడి తాళము లేనిదై నచో ప్రతివదిఅగును

పతుష్టది—సరిపాదములతో రెకడునాల్గు పాదములలో 16 మాత్రము. ఒకటి మూడుపాదములలో 15 మాత్రము, రెండు పాశుములందును భీన్చు యమకములు చేసినచో పతుష్టది. దీనిలో స్వరతేసకయుత న్యాసము.

షట్టుది—అరవపాదము మూడవపాదము ప్రతిగణములు గలిగి ఒకటి రెండు నాటుగైదు పాదములు వేఱుగా ప్రత్యేకముగా రెండేనే గణములు ఉండవలెను. ఆరవ మూడవ పాదములలో బాణగణములు. మిగిలిన పాదములలో కామగణములు ఉండవలెను. అది కర్రాటభాషతో గూర్చినచో పత్పది అగుము.

పశ్చువు—1, 3, 5 పాదములలో 15 మాత్రము, 2, 4 పాదములలో 12 మాత్రము, మొదటి సగములో స్వరములు పాటములు. రెండవ సగములో

స్వరములు తేనకములు. పిదవ ఇదివరతో చెప్పిన దోష, తేనకములతో సమాప్తి చేయవలెను. ఇది వస్తువు.

విజయము— తేనకములు స్వరములు పాటములు పదములు విజయ తాళము గలిగి తేనకములతో ముగింపు అయినచో విజయము.

త్రివథము— పాటములతో బిరుదములతోస్వరముతో పాదములో పాడ బడినచో అది త్రివథము.

చతుర్ముళము— స్తోయ వర్షమందు స్వరములతో ఒక పాదము, ఆరోహి వర్షమందు పాటములతో రెండవ పాదము. నంచారి వర్షములో తేనకములతో నాల్గవ పాదము గ్రిహముతో సమాప్తి అది చతుర్ముళము.

సింహలీల— సింహలీల తాళముతో స్వర పాటాదులతో¹ గూడినది.

హంసలీల— హంసలీల తాళముతో పదములతో ఒక పాదము పాటలతో రెండవ పాదము గూర్చినది.

దండకము— దండక ఛందస్సుతో పదములతో స్వరములతోను దండకము చేయవలెను. (రెండు సగణములు ఏడు రగణములు గలది) చండ వృష్టి ప్రపాత వ్రచితాదులు దండక భేదములు, పదములతో గూర్చిన దండక పూర్వార్థము ఉద్దాహము. స్వరములతో నిర్మింపబడిన ఉత్తరార్థము ద్రువము వదాంతరములచే ఆభోగము. అందుచే ఇది త్రిధాతువు. ఛంద సియమముచే నిర్మితము. స్వర పద తాళ బద్ధమగుటచే త్ర్వంగము. కూవనీ జాతి గలది.

రుణంపటము— రుణంపట ఛందస్సుతో క్రిడా తాళముతో పాడబడునది.

కందుకము— పదములతో మొదటి పాదము, పాటలతో రెండవది బిరుదములతో మూడవది ఉద్దాహసి భేదము పూర్వము వలె తాళాది సియమము లేనిది. స్వర తేనకములు లేక పోవుటచే చతురంగము దవనీ జాతి గలది. సింహలీలాదులు అయిదింటి యందు వ్యాసము చేయవలెను.

1 త్రిభంగి తాళముతో పాడబడునది. 2 త్రిభంగి ఛందస్సుతో పాడబడునది.

3 తాళముల రాగములతోను పాడబడునది. 4 మూదు ఛందస్సు గలది. ముగ్గురు దేవతల మృతి గలది.

హరవిలాసము—ఖండము బిరుదములతో గూడిన వదములతోను 2వ ఖండము పాటములతోను తేవ ఖండము తేనకములతో పాడబడునది. మొదటి ఖండము ఉద్దాహము. రెండు మూడు ఖండములు గ్రథువములు. వదాంతరములచే ఆ భోగము. ఇది ప్రతిధాతువు తాళదినియమము లేవుగాన ఆసిర్యక్తము. స్వరములు లేవు కనుక పంచాంగము. ఆనందిసీజాతిగలది.

సుదర్శనము—వదములతో బిరుదములతో తేనకములతో పాడునది.

స్వరాంకము—వదములతో ఒక తాళముతో ఉద్దాహము స్వరములచే తాళద్వయముచే గ్రథువము. బిరుదములచే తాళత్రయముచే ఆభోగము. స్వరము లచే ముగింపు ఇది స్వరాంకము.

త్రైవర్ధనము—బిరుదపాటములచేత ఉద్దాహము, వదస్వరములచేత గ్రథువము తాళవృత్తి ద్వయముచే న్యాసము గలది.

హర్షవర్ధనము—వద బిరుదస్వరపాటకములచేత హర్షవర్ధనము.

వదనము—ఛగణము రెండు వగణములు దగణములు ఈస్వరములతో పాటములతో మధ్య దేశము గలది వదనము. ఆదే ఛగణ చగణ దగణ తగణములతో గూడినది ఉపవదనము. అట్లే స్వరపాటరచితము ఛగణద్వయముతో దగణ చగణ తగణములతో గూడినచో వస్తువదనము.

చవ్వరి—రాగము హందోళము (విరామాంతగ్రదుత ద్వంద్య స్వాప్తిలము తచవ్వరి) చవ్వరితాళము 16 మాత్రములు. చాలపాదములు. వానిలో రెండు పాదములు అనుప్రాప గలవి. ప్రాకృతములైన వదములచే చేయబడినది. వసంతోత్సవమున పాడవలెను. చవ్వరి చందస్సుతో పాడవలెనని కొండఱు. క్రిక్కాతాళమున నని కొండఱు ధత్తానత్యాది చందస్సులతో పాడవమ్మను. అప్పడా చందస్సునుబట్టి ఆయుషేర్లు కుగును.

చర్య— వద్దడి మొదలైన చందస్సులు గలిగి పాదాంతమున అనుప్రాప గలిగి ఆధ్యాత్మ వాచక వదములతో గూర్చినది చర్య. అది ద్వీతీయాది తాళములతో నుండవలెను. చందస్సు హర్తియైనచో హర్షము. అహర్తియైనచో ఆహర్షము. మరల అది రెండు విధములు. సర్వపాదము ఆవృత్తమైనచో సమధువ, గ్రథువము ఆవృత్తమైనచో విషమ్మదువ.

వద్దడి- రెండు నాల్గు పాదముల చివర అను ప్రాణ యుండి వద్దడి చందన్స్సు తో పొటాంతములచే స్వరపహిత బిరుదములచే చేయిఱడినది వద్దడి.

రాహడి- చాలపాదములచే సంగ్రామమును వర్రించినచో రాహడి.

తీరత్తీ- వదములచే కాద్దాహము, బిరుదములచే త్రథవము, ఆథోగము వేరు చేయవలెను. ఇది ప్రతిధాతువు. తాళాదులు లేపగాన ఆనిర్యక్తము. వద తాళబిరుద బద్దముగాన త్ర్యంగము శాపనీజాతిగలది.

మంగళాచారము- కై శిక్షి రాగములో నిస్సాగుతాళముతో స్వర సహితముగా పాడబడునది మంగళాచారము. అది గద్యజము వద్యజము గద్య వద్యజము అని ప్రతివిధము.

ధవళము- ఇది 1 కీర్తి ధవళము (నాల్గుగణములున్నచో) 2 విజయధవళము (స్తోత్రములున్నచో) 3 విక్రమధవళము (ఎనిమిది గణములున్నచో నగును.

ఒకటి మూడు పాదములలో చగణయుగము రెండునాల్గు పాదములలో తగణము, దగణము గాని ఎక్కువ. అప్పుడు కీర్తిధవళము ఒకటి నాల్గు ఆరు రెండు పాదములలో రెండేసి దగణములు మూడు అయిదు పాదములు చగణ ముతో గాని, వగణముతోగాని అధికము. అప్పుడు విజయ ధవళము. మొదటి పాదములో తగణ త్రయము దగణమును ఏడవపాదములో అశీర్వాదములతో పాదవలెను. యదృష్టచేగాని లోకప్రసిద్ధిని బట్టిగాని పాదవలెను.

మంగళము- కై శిక్షిరాగములోగాని బోట్ట రాగములోగాని కళ్యాణ వావక వదములతో విలంబితలయతో మంగళము పాదవలెను. మంగళనామక చందన్స్సుతోగాని పాదవలెను.

ఇవి 36 ప్రకీర్త ప్రబంధములు

* * *

టిపి- దేశభాషచే అనుప్రాణచేతను ఖండత్రయముతోగూడ చివర టిపి వదము పాడినచో టిపి అగును. దీసికిని చరణసృతి భేదము చేత వదమున ఆది మద్యవ పానములందు అనుప్రాణ భేదములచేతను చాలా భేదములు అగును ఇవియు బహుచందన్స్సులతో పాదవలెను.

లోలి-ఓవి వదమునకులోలి వదమువేసినచో లోలి అగును.

ధోల్లరి- పూర్వము చెవ్వబడిన దోషదమందు ప్రాంతమున ధోల్లరి వదము పొడినచో డోల్రరి అగును. ఆది లాట భాషచే పొడవలెను.

దంతి- అను ప్రాంత ప్రాంతముగా ఖండక్రయమునకు పొంతమున దంతి వదమున్నచో దంతి. ఏవదముతలో ఆభోగమ్ము చెప్పబడలేదో ఆక్కడ వదములచే ఆ భోగము తెలియ వగును. ఓవి మొదలగు నాల్సింటిలో ఆభోగములేదు. సాలగసూడము- సూడము 1 తుద్దము 2 ఛాయాలగము ఆని రెండు విధమిలు ఏలాదులు తుద్దములు, క్రధువాదులు సాలగములు సాలగము=ఛాయాలగము ఛాయాలగములు తుద్దసాదృశ్యమును బట్టి. తుద్దములని భరతాదులనిరి. క్రతు ప్రకరణము మొదలుకొని అంతర భాషవరకు చెవ్వబడిన ప్రకరణమువలెతాళాధ్వయములో చెవ్వబోవు 14 గీతములు ఇవి తుద్దము. దీనితో ఏలాదు అకు సాదృశ్యము అగియతక్కుము పమ్మక్కయోగములో ఫలము అసమ్మ క్ర్యూయోగములో దోషము అగి తెలియవగును. క్రధువమంత్రవతి మంత్ర నిఃసారు కొడ్డ తాళరాస ఏకతాళిగీతములతో సాలగ సూడ ప్రబంధము లగును క్రధువము- మొదట సదృశగేయ ఖండద్వయ యుక్తమైన ఉద్గాహము చేయవలెను. పిదవ కొంచెము ఉచ్చమైన అంతరాఖ్యము, ఉమూడును రెండుసార్లు పొడవలెను. పిదవ ఖండద్వయ యుక్తమైన ఆభోగము. దాని మొదటి రెండు ఖండములు ఏక భాతుకములు. సదృశగేయ ఖండద్వయ యుక్తము, రెండవఖండము ఇంకను ఉచ్చముగా పొడవలెను. ఈ ఆభోగము పుత్యనాయక నామముతో గూడినట్లు చేయవలెను. ఒక చోట కొండడ మతమున ఇది ఉచ్చైవక ఖండము పొడవలెను. ఉద్గాహము యొక్క మొదటి ఖండమునందును సమాప్తి. ఆది క్రధువము.

జయంతాది పోడశ క్రధువలు

వదకొండు అష్టరముల ఖండము మొదలు 2ఁ అష్టరముల ఖండము వరకు ఒక్కొక్క అష్టరము పెంచుటచే జయంతము మొదలు 1లితము వరకు వదునార్థువలగును.

జయంతక్రధువ- ఆది తాళముతో ఏకాదశాష్టరముల ఖండము. శృంగారము సనేతృకోతృగాతల కాయల్చీవర్ధనము. శేఖరము- నిఃసారు పొళముతో ద్వారశాష్టర ఖండము వీరమున బుధ సౌభాగ్యదము.

ఉత్సాహము- ప్రతిమంరతాశముతో త్రయోదశాష్టర ఖండము హస్యమున వంశవృద్ధికరము.

మధురము- హములీలాతాశముతో చతుర్దశాష్టర ఖండమున భోగదము.

నిర్వాలము- క్రిడ్యాతాశముతో పంచదశాష్టర ఖండము శృంగారమున నగు.

కుంతలము- లఘు శేఖర తాశముతో షోదశాష్టర ఖండము అభీష్టదము అద్భుతమున. నగు

కాములము- రుమంపాతాశముతో సప్తాదశాష్టర ఖండము విప్రలంభమున- సిద్ధిదము.

చారము- నిఃసారు తాశముతో అష్టాదశాష్టర ఖండము వీరమున హర్షప్రదము నందనము- ఏకతాళితో 16 అక్షరముల ఖండము వీరశృంగారముల ఇష్టసిద్ధిదము చంద్రశేఖరము- ప్రతిమంరతాశముతో 20 అక్షరముల ఖండము వీరమున అభీష్టదము.

కామోదము- ప్రతి మంరతాశముతో 21 అక్షరముల ఖండము హస్యమున విజయకరము

కందర్పము- ఆదితాశముతో 22 అక్షరముల ఖండము. హస్యశృంగార కరుణములందు భోగదము సచాశివసమ్మతము

జయమంగళము- క్రిడ్యాతాశముతో 24 అక్షరముల ఖండము శృంగారవీరముల తిలకము- ఏకతాళితో 25 అక్షరముల ఖండము జయోత్సాహ ప్రదము.

లలితము- ప్రతిమర తాశముతో 26 అక్షరముల ఖండము వీరశృంగారము సర్వసిద్ధికరము.

మతము- ఉద్గార్హ ఖండమున రెండు యతులు. ఒక యతిర్మైనను నరే పిదప గ్రధువ రెండుసార్లు పాడవలెను. పిదప గ్రధువ పాడినను నరే పాడకున్నను సరే వష్టమున దానిని పాడి గ్రధువము పాడ వలెను, పిదప ఆభోగము గ్రధువలో ముగింపు. ఇట్లు మంరతాశమున పాడునది. మంరమునబడున.

ఆది ఆరు విధములు.

ఇయ ప్రీయము-జగణ రూపమంతముతో పాడబడునది. వీరరసము. భగణము తోమంగళము. శృంగారరసము. సగణముతో సుందరము. రగడముతో వల్లి భము. సగడతో ముగింపై నచో కలాపము. గ్రుతద్వంద్వముతో ముగించిన గ్రథువ చివర లఘువున్నచో కమలము.

ప్రతి మంతము-ప్రతిమంత తాళముతో పాడబడునది ప్రతి మంతము. ఆది రాలుగు రకములు.

అమరము-చక గురువుతో పాడబడునది శృంగారము

తారము-విరామము చివర గ్రథువ తరువాత లఘువుల ద్వయముతో పాడబడునది.

విచారము- విరామాంతలఘుత్రయముతో పాడబడునది.

కుందము-విరామ మధ్యగా లఘుత్రయముతో పాడునది.

నిః సారుకము- నిఃసారుకతాళముతో రచింప బడునది నిఃసారుకము. ఆది ఆరురకములు.

1 వై కుందము-గ్రుతద్వయ లఘుద్వయములచేతగూర్చునది.

2 ఆనందము-విరామాంతమున గ్రుతద్వయముచేత గూర్చునది దీనిని రూపక మందురు.

3 కాంతారము-లఘుగురువులచేత నగును,

4 సమరము- విరామాంతలఘుద్వయముచేత నగును. దీనిని జంబునాల మందురు.

5 వాంచితము-లఘుత్రయ గ్రుతద్వయముచేత పాడబడునది.

6 విశాలము-లఘుగ్రుతద్వయలఘువులచేత పాడబడునది.

అడ్డతాళము-అడ్డితమను తాళముతో పాడబడునది అడ్డతాళము. ఆది ఆరు రకములు.

1 నిశ్శంకము-లఘుగురువుల తర్వాత గ్రుతద్వయముతో పాడబడునది.

2 శంకము-లఘుతర్వాత గ్రుతద్వయముతో పాడ బడునది.

3 శీలము-విరామాంతముతో గ్రుతద్వయము పిదప

4 వారము-గ్రుతద్వయము తరువాత లఘుగురువులతో పాడునది.

3 మకరందము- గ్రుతద్వయము పిదవ గురువుతో పాడునది.

విజయము- గ్రుతద్వయము పిదవ లఘువుతో పాడునది.

రావకము- రాష్ట్రముతో పాడునది. అదినాలుగురకములు.

1 వినోదము- గ్రువ పదమునకు చివర ఆలాపము కూర్చునచో నగును.

2 వరదము- గ్రువమధ్య ఆలాపమున్నచోనగును.

3 నందము- ఖండ ద్వయయు క్తమైన యుద్ధాహమునకు మొదటి ఖండము ఆలాప సిర్పితమైనచో నగును.

4 కంబజము- గ్రువమునకు మొదలు ఆలాపమున్నచో నగును.

అన్ని రాసకములలోను ఉద్ధాహముద్వి ఖండముగా చేయవలెను.

ఏకత్యా- ఏకత్యానామ కత్యాశముతో గూర్చునది. అదిమూడురకములు,

ప్రమ- ఒకయతి గం ఉద్ధాహము అంతరము అష్టరసిర్పితమైనచో రమ అగును. అది శ్రీసిగూర్చును.

2 చంద్రిక- ద్విఖండములుగల ఉద్ధాహము. అంతరము ఆలాపము రచిత మైనచో నగును.

3 విషుల- ఉద్ధాహమునకు ముందుఆలాపము చేసినచో విషుల. అష్టర వర్షిత గమకాల ప్రియే ఆలాపము దానినే ప్రయోగమందురు.

రూపకము- ముందు చెవ్వబోవు గుణములు గలిగి దోషములు లేని రూప వంచ కము ఉత్తమము, నూతన రాగముతో ధాతుమత్త్వాదులైన తానములచే రూపకము నూతన మగును. రూపకాంశభేదముచే ధాతువు నూతనమగును. రసాలంకార భేదముచే మాతువు నూతన మగును. లయగ్రహ భేదముచేత కాశము నూతనమగును. తాళము విశ్రామము యొక్క సామ్యముచే విశ్రామముచే గాని లయ నూతన మగును. క్రోతు వగుచందోగణ గ్రహస్యాస ప్రాపుంధావములచే రచన నూతన మగును.

జోడు వావర వర్ధాయమగు రచనమగును.

ఈ యు త్తమరూపకము మూడు విధములు.

1. వరివృత్తము- పూర్వస్తిద్ధమైన స్వస్తానకమమున నూత్నరాగముతో గాని చేయటపునది వరివృత్తము. రూపకమున స్తానము పూర్వము. ఆస్తాయి యందెరాగతాళ వరివర్తముతో స్వస్తానా వృత్తి ఉన్నచో అది వరివర్తనము

2 సాయాతరము- మాతు స్తాయమై చిత్ర్యమువల్ల గుణాదారమైనది. పటాంతరము తనకంట అన్యమైన ధాతువుతో పాడబడునది,

థంజని-దానికంటే ఆన్యధాతువుగా థంజనీ సంగ్రహముగును. ఆధము రూపకము 1 ఖల్లాత్తారము 2 ఆనుసారము అని రెండు రకములు.

1 ఖల్లాత్తాలము-రూపకాంతర మందున్నస్థాయిమాత్రాంతరమున నివేశించిన చో ఖల్లాత్తారము.

ఆనుసారము-ఆదేకొంత ధాతువిలక్షణమున్నచో ఆనుసారము.

ఈది వంచ విధరూపకలక్షణము.

గీతగుణములు వది.

1 వ్యక్తము 2 పూర్తము 3 ప్రవస్సన్నము 4 సుకుమారము 5 ఆలంకృతము 6 సమము 7 సురక్తము 8 పుత్కము 9 వికృష్టము 10 మధురము.

గీతదోషములు వది.

లోక శాస్త్రదుష్టము 2 దుష్టము 3 ప్రతిషివిరోధి 4 కాల విరోధి : ■■■■క్తము 5 కళాశాహ్యము 7 గతక్రమము 8 అపోర్ధకము 9 గ్రామ్యము 10 సందిగ్ధము
నేడు వాడుకలోఁగల ప్రబంధములు

1 కీర్తనలు తేక కృతులు

ఇవి కన్నడ, తెలుగు తమిళ సంస్కృత భాషలలో నున్నాయి, వీనిలో ఇష్టదేవతలనుగూర్చిన వర్తనలుండును, వీనికి ద్రువ, అంతర, భోగములకు అంగములు గలవు. వీనిని మనము వేరు వేడ్లతో పిలుచు చున్నాము. ద్రువ అనగా వల్లావి, అంతర అనగా అనువల్లావి. ఆభోగము అనగా వరణము అని అనుచున్నాము కొన్ని కీర్తనలలో ఆనువల్లావి యుండదు. ఇవికన్నడ రాగములలో నున్నాయి. వదము బిరుదము అను రెండు ఆంగములే ఉండును. ఇటువంటివి పురందరదాను వదములలో గలవు.

వల్లావి అనువల్లావి వరణముల సంవదాయములను పురందరదాను రామ దాను శ్యాగరాణ త్రీముత్తు స్వామి దీక్షతులు శ్యామశ్యామి స్వాతి తిరువాళ్ళ వట్టణంసుబ్రహ్మణ్యము మొదలగు వారుప్రవర్తింపజేసిరి.

2 గీతములు-

ఇవి సాలగడ ప్రబంధమును అనుసరించి వాణిరాగ తాళములలో రచించబడినవి.

వీనిలో స్వరము వదము బిరుదము అనుమాదు ఆంగములు కలవు. ఇచ్చిఅరంభదకలో రాగవరిచయమునకై నేర్చుండుచున్నావి

3 వర్షములు—

ఇవిమూడు వందలయేండ్రకుపూర్వము రచింపబడినవి. రాగమునకు యోగ్యముగా ఆరోహి అవరోహి సంచారి స్తాయిలలో రాగమును తెలుపుటకు ఉపయోగించునటువర్షింపబడినవి. కాన వర్షములనబడెను. ఉద్దాహము ఆభోగము అని రెండు ఆవయములు పదము స్వరము బిరుదము ఆనునంగములును ఉండును. ప్రతియవయవములోను పదము, పదముతరువాత చిట్టస్వరము వానికి సంబంధించినదియుండును వీనిని వెంకటమథి నుబ్బరామదీక్షతులు వీణకుప్యయైరు కులశేఖరులు పల్లవి గోపాలయైరు మొదలగు వారు రచించిరి.

వర్షములు తానవర్షములు, పదవర్షములు అని రెండు రకములు తానవర్షములు రాగప్రధానములు. పదవర్షములో నృత్యములు ఉపయోగింపబడును

4 పదములు—

వీనిలో ఎక్కువగా నీతి, భక్తి, శృంగారములు ప్రధానముగా నుండును వీనిలో పల్లవి అనుపల్లవి చరణములుండును చిట్టస్వరములు జాతులు చేర్పబడును. వీనిని క్షేత్రయై నుబ్బరామయైరు మత్తుతాండవరు చిన్నయై పొన్నయై మొదలగువారు రచించిరి.

ఇవి విశేషించి నృత్యములో ఉపయోగింపబడును.

4 జూవళులు—

ఇవి ముఖ్యముగా శృంగారరసయు క్రములు. వీనిగతి మధ్యము గ్రదుతములలో నుండును.

దరువు—పదమువలెనే శృంగార రసములో నువయు క్రము. ఒకచరణముతో పాడబడును కొన్నిటికి రెండు మూడు ఉండును.

5 చిందు—

ఇవి మధ్యగ్రదుతగతులలో నుండును. వీనిలో కావడిచిందు, నోడిచిందు తుడుచిందు వలినై చిందు మొదలగునవి కలవు ఇవిశృంగార ప్రధానములు తిల్సన, ఇది అన్యదేశీయములైన తిరి తిల్సనా అనుగ్రామ్యపాటములలో దేశీయ రాగాలలో వర్షక్రమముతో తాళబద్ధమై యుండును మంగళము—చివర మంగళముతో ముగింతురు.

ఇది

ప్రబంధాధ్యయము.

* * *